

---

## МОТИВАЦІЯ

Кто скажет о нас порою:  
Герои! Нет правды в том!  
Мы просто, мой друг, с тобою  
За Родину в бой идём!

А если ещё добавят,  
Что просто взыграла кровь, –  
Не верьте! Они лукавят.  
Нас в бой повела ЛЮБОВЬ!

ЛЮБОВЬ – та, что согревала  
В холодной степи порой,  
ЛЮБОВЬ – та, что верно ждала  
Нас с этой войны домой...

ЛЮБОВЬ к детям и супруге,  
К родителям и друзьям...  
К любимой, верной подруге,  
Которой ты верен сам...

Мы, дети Земли, не смеем  
ЛЮБОВЬ свою злу отдать!  
Поэтому, как умеем,  
Мы будем её защищать!

За это готовы драться  
С врагом из последних сил!  
Нам зла не стоит бояться, –  
Кто ЛЮБИТ, уже победил!

В. ІВАНОВ,  
колишній військовослужбовець  
3-го батальйону («Фенікс»)  
79-ї ОАЕМБр, учасник АТО



МИТТЄВОСТІ  
**ВІЙНИ**





# МИТТЄВОСТІ ВІЙНИ

Миколаїв · «Ліон» · 2016

УДК 94(477.73)"2014/2016"  
ББК 63.3(4Укр-4Мик)64АТО  
М 66

*Видано в рамках Комплексної програми  
увічнення пам'яті учасників антитерористичної операції,  
жертв воєн та політичних репресій  
у Миколаївській області*

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:  
ПАРУБІЙ А. В. (*Голова Верховної Ради України*)

УПОРЯДНИКИ:  
Макарчук С. С., Березний С. М., Грабович О. В.,  
Ечкалова Н. В., Катулька І. В., Кисличенко М. О., Назарова А. П.

РЕЦЕНЗЕНТИ:  
ЛИСЕНКО О. Є., завідувач відділу історії України періоду Другої світової війни  
Інституту історії України НАН України, доктор історичних наук, професор,  
заслужений діяч науки і техніки України;  
САВКА І. І., полковник, заступник командира 79-ї окремої аеромобільної  
бригади

Відповідальний за випуск: МАКАРЧУК С. С.

**Миттєвості війни** / С. С. Макарчук (кер. авт. кол.), І. В. Ка-  
М 66 тулька, А. П. Назарова та ін. ; гол. ред. А. В. Парубій. — Мико-  
лаїв : Іліон, 2016. — 492 с.

ISBN 978-617-534-367-8

Видання містить біографічні нариси про військовослужбовців, які заги-  
нули під час протистояння російській агресії в Криму та на сході країни,  
спогади наших земляків – учасників антитерористичної операції, нариси про  
бойовий шлях військових підрозділів, що дислокуються на Миколаївщині,  
матеріали про волонтерський рух. Окремими блоками до книги включено  
фотоматеріали, надані бійцями ЗСУ та волонтерами. До видання також увій-  
шли дані про наших земляків – учасників АТО, відзначених посмертно дер-  
жавними нагородами.

Книга розрахована на військовослужбовців Збройних Сил України, нау-  
ковців, викладачів, учителів, студентів, учнів загальноосвітніх шкіл та всіх,  
хто цікавиться історією нашої країни.

УДК 94(477.73)"2014/2016"  
ББК 63.3(4Укр-4Мик)64АТО

ISBN 978-617-534-367-8

© Обласний центр пошукових досліджень  
та редакційно-видавничої діяльності, 2016

**РЕДАКЦІЙНА****КОЛЕГІЯ:**

ПАРУБІЙ А. В.

*(головний редактор)*

КРЕМІНЬ Т. Д. *(співголова)*

МОСКАЛЕНКО В. В. *(співголова)*

МАКАРЧУК С. С.

*(відповідальний секретар)*

Бриченко І. В.

Веліховська А. Б.

Димитров М. Ф.

Жолудь О. В.

Іванов О. С.

Катулька І. В.

Кондратюк В. В.

Копаниця О. В.

Краснопольський В. В.

Кремінь Д. Д.

Куз С. М.

Мартиросов С. В.

Михайлов В. А.

Назарова А. П.

Оксенюк О. В.

Погорелов А. А.

Подкур Р. Ю.

Поротніков М. А.

Рудинський В. В.

Савка І. І.

Секрета К. В.

Сенкевич О. Ф.

Степанець Ю. Б.

Усіков О. О.

Федотова Н. В.

Цогоєв С. М.

Шандар О. М.

Янішевська О. А.

**АВТОРСЬКИЙ****КОЛЕКТИВ:**

МАКАРЧУК С. С. *(керівник)*

КАТУЛЬКА І. В.

*(заступник керівника)*

НАЗАРОВА А. П.

*(заступник керівника)*

Агібалова В. Г.

Акальмаз Т. О.

Александрова Ю. М.

Анісімова Ю. А.

Барабан М. В.

Березний С. М.

Веремєєнко С. М.

Гаврилова О. В.

Гончарова Є. С.

Грабович О. В.

Єчкалова Н. В.

Іванов В. І.

Кисличенко М. О.

Кремінь Д. Д.

Кремінь Т. Д.

Кудінов В. В.

Ліньов А. А.

Мандибура С. М.

Макарчук Н. Г.

Михайлюк В. Г.

Мірошниченко О. М.

Пайкін О. В.

Смирнов О. І.

Титиш Г. Й.

Фокша О. Є.

Царик О. С.

Чорней О. П.

## ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Два роки точиться російсько-українська війна на сході України. Розпочавшись із окупації Криму та ініціювання сепаратистських виступів у південно-східних областях України Російською Федерацією, ця так звана «гібридна» війна з літа 2014 року набула характеру відкритої агресії з боку «братньої» держави.

Підготовка до агресії проти України велася з початку 2000-х років, коли Росія визначилась із реваншистським курсом на територіальне відновлення колишнього СРСР (точніше, Російської Федерації в рамках Радянського Союзу). Ідеологічним обґрунтуванням агресивної зовнішньої політики стала ідея «русского мира», яка передбачає захист «співвітчизників» – росіян та російськомовного населення – громадян суверенних держав по всьому периметру кордонів РФ, у тому числі як привід до втручання у внутрішні справи цих держав аж до прямої анексії їх територій (як тут не згадати про агресію нацистської Німеччини у Чехословаччині в 1938 році, окупацію Судетської області А. Гітлером під приводом захисту німецького населення). Основним об'єктом агресора стала Україна, без території якої втілення геополітичних планів В. Путіна та російської еліти було неможливим. Задум полягав у територіальному розчленуванні: Крим мав увійти до складу Російської Федерації безпосередньо, з південно-східних областей планувалося створити квазідержавне утворення «Новоросія», центральній частині з Києвом була відведена роль російського протекторату, а західні області передавалися під вплив ряду східноєвропейських держав. Тобто Україна в планах кремлівських політиків повинна була зникнути з карти світу як суб'єкт міжнародного права.

Геополітичні плани агресора сплутала Революція Гідності та втеча з країни проросійського президента В. Януковича, що змусило керівництво Росії прискорити реалізацію запасного «плану Б». У лютому 2014 року було анексовано Крим за при-

скореним сценарієм, а в березні-квітні за участі спецслужб та спецпідрозділів ФСБ і ГРУ МО РФ з метою дестабілізації був здійснений системний напад проросійських терористичних банд та російських військових на органи місцевої влади в Донецькій і Луганській областях. У той же час активізувалась антиукраїнська інформаційна війна, спрямована на виправдання агресії перед світовим співтовариством та громадянами Росії, внесення хаосу, зневір'я, паніки та невпевненості в українське суспільство. Як зазначив Президент України П. Порошенко у своєму виступі під час наради з інформаційно-патріотичного виховання, «цінічна брехня є найстрашнішою російською зброєю... найбільші зусилля спрямовані на те, щоб дестабілізувати ситуацію в армії», і «наш з вами обов'язок – сконцентрувати всі наявні можливості, щоб продемонструвати подяку українським воїнам за ратний подвиг...»

Неочікуваними для ворога стали консолідація українського народу перед смертельною небезпекою, яка нависла над Вітчизною, підйом патріотизму та готовності до подвигу і самопожертви. Як казковий птах Фенікс із попелу, відродилась українська армія, здавалося б, повністю знищена руками проросійських маріонеток та недалеких політиків, небаченого розмаху набув волонтерський рух на підтримку Збройних Сил України.

Уже 17 березня 2014 року в Україні розпочалася перша хвиля мобілізації, а 14 квітня відповідно до Указу виконуючого обов'язки Президента України О. Турчинова розпочалась анти-терористична операція, була відновлена Національна гвардія, розпочалось формування батальйонів територіальної оборони та добровольчих батальйонів Корпусу резервних підрозділів оперативного та спеціального призначення, розгортання підрозділів Збройних Сил України. Перші ж вогневі зіткнення з проросійськими бандформуваннями в травні-червні 2014 року привели до перелому ситуації на користь сил АТО, вдвічі зменшилась контрольована сепаратистами територія штучно створених Росією в квітні терористичних псевдореспублік «ДНР» та «ЛНР». Задум полягав у встановленні контролю Збройних Сил України над східним кордоном держави з РФ і припиненні поставок Росією зброї, боєприпасів та найманців, ізоляції та знищенні сил сепаратистів у Донецьку та Луганську. З метою

оптимізації управління силами АТО територія проведення операції була розділена на п'ять секторів: А (територія Луганської області), С (район від Слов'янська і Краматорська до Горлівської агломерації), Б (Донецьк, Макіївка та прилегла агломерація), Д (південна частина Луганської області та територія південніше Донецька) і район М (південна частина Донецької області з містом Маріуполем). На середину січня 2014 року в антитерористичній операції було задіяно близько 40 тисяч особового складу (Збройні Сили України, Національна гвардія, підрозділи Державної прикордонної служби та Служби безпеки України). Окремі сили складали добровольчі батальйони – морально вмотивовані, з високим рівнем патріотичних почуттів, але досить слабко озброєні. Історія їх створення безпосередньо пов'язана з революційним Майданом. Загалом за час проведення АТО було створено понад 30 таких батальйонів.

У травні – липні 2014 року ситуація змінилася на користь українських військових формувань – удалося взяти під контроль автошляхи, якими велось постачання бойовикам зброї та матеріальних засобів, звільнено міста Слов'янськ, Красний Лиман, Краматорськ, Вуглегірськ, відбулося блокування міст Іловайськ, Ясинувата, Кіровське. Основні зусилля в секторі Д зосереджувались на утриманні району кургану Савур-Могила та населених пунктів Благодатне і Первомайське.

Батальйонно-тактичні групи 25-ї повітряно-десантної та 95-ї аеромобільної бригад у ході наступу на Савур-Могили здійснили рейдові дії з Краматорська в напрямку Дебальцеве – Шахтарськ та захопили плацдарм між містами Торез і Шахтарськ. Тим самим відокремили сили бойовиків Луганської і Донецької областей. Підрозділи 30-ї та 51-ї механізованих бригад висунулись у напрямку Благодатне та Петрівське.

У секторі А сили 24-ї механізованої бригади здійснили рейдові дії в напрямку міст Лутугине – Ровеньки, а підрозділи 24-ї та 72-ї механізованих бригад були спрямовані на захист рубежу Зеленопілля – Довжанське – Червонопартизанськ – Ізварине. У випадку з'єднання з наступаючими з півдня через Красний Луч підрозділами десантників та механізованих частин сектору Д в районі мі-



ста Ровеньки – бандформування «ДНР» та «ЛНР» потрапили б у безвихідне становище.

Повністю реалізувати цей план не вдалося через пряме втручання Російської Федерації. Уже в червні її артилерія та реактивні системи залпового вогню починають обстрілювати українські підрозділи зі своєї території, а з середини липня 2014 року збройні сили РФ беруть безпосередню участь у боях на боці сепаратистів. У зв'язку з обстрілами з території РФ штабу АТО прийшлося відкоригувати план операції. Задум полягав у створенні зовнішнього кола ізоляції бойовиків по рубежу станція Луганська – аеропорт «Луганськ» – Лутугине – Ребрикове – Ровеньки – Дякове – Дмитрівка – Степанівка – Савур-Могила, яке знаходилось на недоступній для російських обстрілів відстані від кордону з РФ і в той же час створювало умови для повного оточення та ізоляції бойовиків. Саме ця зміна в плані штабу АТО змусила ворога задля порятунку бандформувань перейти від обстрілів до прямої агресії на території України.

У ніч на 25 серпня 8 батальйонно-тактичних груп російських збройних сил вторглися на територію України, і саме це вторгнення врятувало від знищення бандформування «ДНР» та «ЛНР» і призвело до трагедії Іловайського оточення українських військ. Завдяки героїзму українських воїнів ворог зазнав колосальних втрат і був зупинений на нинішній лінії розмежування. Понад 7 400 російських кадрових військових та найманців – громадян РФ – знайшли свою смерть на українській землі, було знищено сотні одиниць бойової техніки ворога. А головне – зазнав повного краху путінський план зі знищення України як суверенної держави. Але, як наголосив Президент України П. Порошенко у своєму зверненні, присвяченому другій річниці початку спротиву російській окупації Криму, «ця війна для України буде завершена тільки тоді, коли нога останнього окупанта покине священну українську землю на Донбасі та в Криму. Але для цього ми маємо бути сильними й непохитними у своїй вірі».

Золотими літерами вписані в історію подвиги українських воїнів, які героїчно захищали Донецький аеропорт, Савур-Могили, вели бої з переважаючими силами агресора під Зеленопіллям, Дебальцевим, Іловайськом, Мар'їнкою, Луганськом, під

час «рейду помсти» від Слов'янська та Краматорська до Маріуполя. В усіх цих подіях активну участь брали військові підрозділи Миколаївщини – 79-та окрема аеромобільна бригада, 19-й батальйон територіальної оборони, миколаївський підрозділ Національної гвардії України (в/ч 3039), 73-й морський центр спеціального призначення Військово-Морських Сил Збройних Сил України, 36-та окрема бригада морської піхоти та інші.

Ворог боявся та по-своєму поважав наших славетних земляків. На жаль, після запеклих боїв не всі воїни-миколаївці повернулись додому... Більше ста наших земляків віддали своє життя за збереження територіальної цілісності та незалежності нашої держави.

Дане видання започатковує історію участі жителів Миколаївської області в антитерористичній операції на сході України. Співробітники та науковці обласного центру пошукових досліджень і редакційно-видавничої діяльності, які підготували його до друку, вже працюють над наступною книгою з цієї теми. В ній, зокрема, будуть вміщені нариси про воїнів, які загинули під час проведення АТО, спогади учасників бойових дій та статті про бойовий шлях окремих підрозділів, розповіді волонтерів.

Загальна ідея цього видання та його структура, яка охоплює всі аспекти участі жителів Миколаївщини в антитерористичній операції, належить народному депутату України Т. Кременію (до речі, такий підхід до висвітлення даної тематики реалізовано вперше в Україні). Колектив обласного центру вдячний йому і за постійну всебічну допомогу в налагодженні зв'язків із військовими підрозділами, волонтерами, що дозволило сформувати авторський колектив, який гідно втілює в життя ідею видання.

Особливу вдячність за розуміння важливості книги та надання необхідних матеріалів слід висловити командуванню всіх без виключення військових частин Миколаївщини, керівництву обласного військкомату, авторам – учасникам бойових дій, волонтерам та всім небайдужим патріотам України, хто зробив усе можливе, щоб це видання вийшло друком. Низький уклін рідним та близьким загиблих воїнів, які, незважаючи на біль втрати, знайшли в собі сили поділитися спогадами задля збереження пам'яті про полеглих Героїв.

Практично з перших днів протистояння на сході країни голова облдержадміністрації В. Меріков, заступник голови облдержадміністрації О. Янішевська, заступник Миколаївського міського голови, учасник АТО Ю. Степанець, народні депутати України Т. Кремінь, І. Бриченко та інші представники органів державної влади та місцевого самоврядування всіх рівнів надавали допомогу нашим військовим на передовій, допомагали у вирішенні проблем, які виникали у демобілізованих військовослужбовців, всебічно сприяли заходам з увічнення пам'яті загиблих учасників АТО. Не оминули вони увагою і це видання. Суттєву підтримку колектив обласного центру отримав від керівництва області та міста, депутатського корпусу й особливо від управління інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю облдержадміністрації (керівник – С. Мартиросов).

Слід відзначити величезний особистий внесок колишніх і нинішніх співробітників обласного центру пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності, завдяки самовідданий праці яких ця книга була підготовлена до друку: С. Макарчука, С. Березного, О. Грабович, М. Кисличенко, І. Катувляка, А. Ліньова, Н. Макарчук, А. Назарової.

Сподіваємося, що це видання буде належним внеском у військово-патріотичне виховання підростаючих поколінь, в інформаційний спротив потокам брехні ворогів цілісності та незалежності нашої країни, обраного нею європейського шляху розвитку і донесе правду про російсько-українську війну.

\* \* \*

Матеріали, розміщені в книзі, є спогадами авторів – героїв нарисів про події, учасниками яких вони безпосередньо були, і можуть містити деякі неточності, тому що були написані через певний час після зображених подій. У них виражені власні погляди та оцінки авторів, героїв нарисів на перебіг подій, які можуть не співпадати з думкою редакційної колегії. Авторські стилістика, орфографія, манера викладення матеріалу збережені. Зважаючи на особистість авторів, редколегія визнала доцільним розміщення матеріалу мовою оригіналу.



Перед новою я стану на воїни,  
Воскому свічку тиво запалию  
І помодлюся за нашу Україну,  
За тих солдатів.  
Що воювали в жорстокому бою.  
Солдати українській, а за тебе  
Щодня благаю Бога і молю,  
Щоб заживили жінте поле, синє небо,  
І щоб воїнам лишився ти в бою.  
Перед солдатом стану на воїни,  
Воскому свічку тиво запалию  
За те, що захистиш Україну  
В англосому жорстокому бою.  
І віри є: настане день розплати,  
Госпінь засудить наших ворогів.  
В огах несласному довчино ім палити,  
Бо проклята їх українська матір.  
І щод ятвоях недовгий час ти треба  
Тиво, хто Україну так любив свою,  
Життя віддав за жінте поле, синє небо  
В англосому жорстокому бою.



Волусаміца А.С.  
Болдосів В.А.  
Болдосів Г.Г.  
Болдосів В.Т.  
Біланів М.Т.  
Біланів В.Т.  
Ведерка П.М.  
Войцехов  
Губський А.  
Дарюк  
Загоруд Г.  
Замала І.  
Ковалев  
Колтуш І.  
Колма  
Кравч  
Ков  
Куш  
Левин  
Ніколай

Сімренко Г.Р.  
Супко Т.К.  
Тимошенко Н.А.  
Тимошенко Н.Я.  
Тимошенко Н.С.  
Тимошенко Н.С.  
Федоренко П.В.  
Цибенко Т.В.  
Цибенко П.В.  
Цибенко М.П.  
Цибенко В.Г.  
Цибенко Л.П.  
Цибенко В.Г.  
Цибенко Н.П.  
Цибенко А.Г.  
Цибенко С.Г.  
Цибенко А.В.  
Цибенко Т.В.  
Цибенко Т.С.  
Цибенко А.Г.  
Цибенко Ф.Д.



# РОЗДІЛ

# 1

## ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ

Біографічні нариси  
про військовослужбовців,  
які загинули  
під час проведення  
антитерористичної операції



## **БОЛЬ УТРАТЫ: МУЖ, ОТЕЦ, ОФИЦЕР**

6 апреля 2014 года в пгт Новофедоровка двумя выстрелами в упор был застрелен офицер Сакской авиационной бригады – майор Карачевский Станислав Владимирович.

Супруга убитого Ольга Карачевская ныне проживает с детьми в Николаеве.

Станислав Карачевский – майор оперативного отдела Сакской авиационной бригады. Родился в г. Бердянске Запорожской области 19 апреля 1981 года. После окончания школы – единственный из класса, кто выбрал профессию военного и поступил в высшее военное училище им. Нахимова в Севастополе.

История любви Ольги и Станислава началась, когда он был курсантом Нахимовского военного училища. Познакомились они по воле случая. У Оли умер дедушка, и она переехала к бабушке, у которой Стас снимал комнату. Стас бежал на автобус, упал в вырытый котлован и сломал ногу. Как раз в этот период Оля и увидела симпатичного квартиранта. «Он был очень добрый, открытый. Щеки все время красные – от того, что прыгал на костылях. И глаза... Очень красивые – серые. Сейчас у дочки такие. Я смотрю и таю...» – улыбаясь, говорит Оля. В 2005 году Ольга и Станислав поженились. Жену и детей Стас водил к тому котловану, в который упал. Ольга говорит, что сломанной ногой он легко отделался. Котлован очень глубокий, около 3 м, внизу битое стекло, камни и проволока.



Год Станислав служил в Очакове, потом его часть перевели в Крым.

На вопрос об увлечениях мужа Ольга не думая отвечает: «Увлекался нами! Очень любил море, ему нравилось просто стоять и смотреть. Любил рыбачить, брал с собой детей. Не всегда такая рыбалка приносила желаемый результат – дети били камышом по воде. Всей семьей очень много гуляли, стара-

лись открыть для себя Крым. Старший сын Влад очень просился в «Красные пещеры». Соня была маленькая, и мы не решались идти в пещеры, ждали, когда подрастет. В этом году мы там побывали, посмотрели», – рассказывает Оля.

У Ольги два высших образования – инженер-эколог и экономист. «Когда Соня подросла, я хотела выйти на работу, но Стас был против. Говорил, чтоб я наслаждалась этим временем, потом буду очень скучать. И я занималась детьми. Старшего сына нужно было готовить к школе. Мы получили ордер на квартиру, уже ходили, осматривали ее», – вспоминает Оля. Стас хотел, чтобы сын пошел в



Станислав Карачевский с детьми

украинский класс школы. «Если будет нужно, и в семье мы будем говорить на украинском», – говорил он. Эти слова повергли Ольгу в легкий испуг, потому что на украинском она говорит плохо. Языковой проблемы в Крыму никогда не возникало, у всех было право свободно выбирать, на каком языке говорить или учиться в школе.

Семью Ольги и Стаса трудно было назвать патриотической, но с момента начала событий на Майдане они приняли сторону протестующих.

«Я переживала, что Майдан не даст результатов, что власть не пойдет на уступки. Мы понимали, что люди не могут там вечно стоять. Наверно, именно в момент Майдана я поняла, что не просто живу в Украине, а я – украинка. Но в Крыму все было спокойно. Кто-то поддерживал Майдан, кто-то был против, но ничего не предвещало беду. Мы с удивлением наблюдали за тем, что начало происходить в Симферополе, ведь предпосылок

к митингам никаких не было. Уже после захвата Симферопольского совета начали массово появляться «зеленые человечки» и техника», – вспоминает Ольга.

В конце февраля в пгт Новофедоровка начала появляться военная техника без номерных знаков и военные без шевронов или знаков различия. «Зеленые человечки» были хорошо вооружены и экипированы. Никто не скрывал, что они служащие армии Российской Федерации, среди них были как новобранцы, так и опытные офицеры. На логичные вопросы украинских военных, кто они такие и зачем пришли, те отвечали, что пришли защищать братский народ от Саши Белого и «Правого сектора». Они были удивлены, что на самом деле ничего не происходит и всё спокойно, ведь российская пропаганда говорила, что крымчан ущемляют, запрещая общаться на русском языке.

Сакскую авиационную бригаду штурмовали одной из последних. Утром 1 марта перед частью собрался митинг из местных жителей, которые кричали украинским военным – «бандеровцы», требовали не подчиняться приказам «Киевской хунты» и перейти на сторону «народа Крыма». Хотя накануне вечером все гуляли вместе на детской площадке и никаких конфликтов не возникало. Местных предпринимателей новые власти «поджали», а мотивация местных жителей до сих пор не ясна. В этот день «зелеными человечками» был захвачен аэродром. Наши военные приняли, без приказа высшего командования, решение вывести из части рабочую технику. Всё, что было на ходу, вылетело в Николаев на Кульбакинский аэродром. Как показало время, это было правильное решение. В эти дни Стас пропадал на работе, по несколько суток не спал. Военные не могли понять обстановку, поскольку действия по уставу и приказы командования очень отличались. К этому времени уже было большое скопление российской техники и военных. Изначально эту ситуацию можно было предотвратить. Ольга рассказывает, что во время прогулок всей семьей они не раз видели российские вертолеты, летающие на небольшой высоте и в больших количествах. Украинское правительство бездействовало, и никаких приказов частям ПВО не поступало, что выглядело очень странно, ведь были нарушены воздушные границы Украины.



Утром 2 марта поступил приказ сдать оружие, что по сути означало сдать часть. Командир части принял решение затянуть выполнение приказа до вечера, так как наши военные не намерены сдавать свои позиции. Приказ о сдаче оружия был отдан контр-адмиралом, командующим Военно-Морскими Силами Украины в Крыму Денисом Березовским.

Командующий ВМС Украины Д. Березовский прибыл в Севастополь, где утром 2 марта провел совещание в штабе военно-морского флота России. По результатам совещания было принято решение: украинский флот больше не подчиняется Киеву и переходит на сторону жителей полуострова. Денис Березовский присягнул на верность новым властям и «народу Крыма», что является государственной изменой. Отдавать приказы украинским военным он уже не имел права. Многие командиры частей этого не знали, поэтому и возникло мнение, что части Крыма добровольно сдались новой власти.

22 марта был штурм и окончательный захват Сакской авиабазы. Украинским военным было дано время на сборы. Ольга говорит, что в клубе проходили собрания, где агитировали переходить на сторону «народа Крыма», обещая высокую зарплату и квартиры. Но Станислав и многие его друзья на эти собрания не ходили.

6 апреля, когда часть уже готовилась к выезду на материк, Станислав Карачевский помогал собирать вещи своему товарищу. После этого они возвращались еще с одним сослуживцем в общежитие. На КПП части украинские военные вступили в разговор с вооруженными российскими военными, несущими там службу. В результате возникшего конфликта россияне вызвали группу усиления. Украинские офицеры зашли в общежитие. В процессе преследования безоружных украинских военных россияне взорвали светозумовые гранаты на всех пяти этажах общежития, где находились женщины и дети украинских военных. Сослуживец Стаса сумел спрятаться в комнате. В это время российский младший сержант Зайцев застрелил майора Карачевского из автомата.

«Ночью, когда Стаса уже не было, я лежала и думала, что хорошо было бы уехать вместе с бригадой. Очень не хотелось

терять этих людей, – вспоминает женщина. – Утром ко мне пришел командир части и предложил уехать вместе со всеми и потом пойти служить. Я поняла, что эту возможность упускать нельзя. И вот я здесь, в Николаеве. С августа прошлого года я на службе. Сейчас у меня звание «старший матрос». Сначала было очень тяжело, думала, что я зря это затеяла. Первое время очень трудно было стоять на построениях. Все время думала, что и Стас мог быть здесь, вместе со всеми, но потом привыкла. Сейчас о своем решении я не жалею!» – заявляет Ольга. 9 апреля 2014 года Сакская бригада морской авиации покинула территорию части. Все были очень рады возможности уехать. Из тех, кто выехал, никто не жалеет о переезде. Все семьи уже объединились. Снимают квартиры, работают.

На вопросы о помощи волонтеров или государства Оля отвечает: «Я бы лучше была с мужем, чем с этой помощью. Волонтеры очень помогают, в частности Юра, позывной «Феникс». Сослуживцы из части никогда в помощи не отказывают. Иногда, бывает, стоишь, смотришь на кран, который течет, и не знаешь, что с ним делать. Я знаю, что мне есть кому позвонить и мне помогут. Помогли найти школу для сына Владика, в этом году он идет во второй класс Николаевского муниципального колледжиума. Соня ходит в детский сад. Мама Стаса живет с нами, очень помогает».

Летом 2015 года Ольга ездила к маме в Севастополь, возила детей на море. Говорит, что отдыхающих много, но не из Украины, а из дальних уголков России. Цены и зарплаты несоизмеримы. Даже отдыхающие говорят: «Крым сейчас – это очень дорого». Железная дорога работает для военных, возит технику. Есть люди, которые и сейчас поддерживают Украину и готовы уехать, но Россия обещает керченский мост, и многих это греет.

«Крым не изменился, но для меня как для крымчанки многое поменялось. Раньше Крым был домом. Сейчас он чужой, хочется спрятаться. Домой, в Николаев, я уезжала с радостью», – говорит Оля.

Российского сержанта Зайцева, убившего майора Карачевского, судили в Крыму. Очень много вопросов к этому суду и к проведению следствия. Через определенных лиц в период след-

ствия представители Российской Федерации предлагали Ольге деньги и квартиру в обмен на личное дело ее мужа. Конечно, Ольга на это предложение не согласилась.

Следствие по делу велось год. Изначально статья обвинения – «Умышленное убийство», но судили его по статье «Убийство при самообороне». И не понятно, о какой самообороне идет речь. Украинские военные были без оружия и в помещении общежития, где находились женщины и дети. Российские военные были полностью вооружены и экипированы. Суд проходил в Севастополе. Сержанта Зайцева приговорили к двум годам колонии поселения. Смягчающим обстоятельством в деле была беременность его супруги. Был апелляционный суд по делу, но приговор не изменили.

«Дети вспоминают папу. Сын говорит, что папу убили «зеленые человечки». Я переживаю, как рассказать сыну, что «зеленые человечки» – это россияне, и не вызвать в нем ненависти. Но в Крыму я не хотела оставаться, я не знаю, в каком виде историю будут рассказывать моим детям. Пройдет время, и я сама постараюсь им все объяснить правильно», – завершает свой рассказ Оля.

Воспоминания неприятные и даже болезненные, многое остается непонятным и сейчас. Спустя время история будет задавать новые вопросы и, наверное, будут разные точки зрения. Безгранично жаль, что семья потеряла замечательного мужа и отца, а украинская армия – настоящего офицера.

Когда диктофон выключен и общение проходит в неформальной атмосфере, Ольга рассказывает об очень показательном моменте. Когда она с бригадой и детьми пересекли границу с Крымом, дети спросили: «А уже можно флажками махать?» Не сговариваясь, достали небольшие флажки Украины и стали размахивать ими.

Вечная Память и Слава Героям!



*Посвящается  
Анатолию Новицкому*

---

## ПАМЯТИ ДРУГА

Нет большей боли,  
В сердце рана.  
Рыдает мать. Ей не помочь...  
Как держит мир того тирана,  
Что навсегда лишает дочь  
Отца, а мать лишает сына,  
Несет разлуки дикий ад,  
Глотает жизни, как трясина,  
Тех, кто за Родину стоят?  
Хоть это горе не измерить,  
Ты с нами рядом навсегда.  
Лишь надо научиться верить:  
В вечернем небе ты – звезда,  
В большой Галактике – планета,  
В росе – ты отблеск на стебле,  
Ведь без тебя не будет лета,  
Не будет мира на земле!  
Прости за то, что не сумели  
В тот страшный миг тебе помочь,  
Что не судьба у колыбели  
Тебе баюкать сына, дочь...  
Спасибо, что ты жил на свете  
И в час тот смерти роковой  
Был за товарищей в ответе,  
Погиб, закрыв их всех собой.  
Герои ведь не умирают,  
Они уже в другой дали,  
И даже с неба наблюдают,  
Чтоб люди в мире жить могли!

Т. АКАЛЬМАЗ

## ВІН БУВ СПРАВЖНІМ...\*

Під час виконання бойового завдання в зоні АТО на 22-му році життя загинув сержант контрактної служби, старший оператор протитанкового взводу 1-го аеромобільно-десантного батальйону 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади Новицький Анатолій Олегович.

До останнього його рідні й друзі не вірили в це, сподівалися, що сталася жахлива й прикра помилка. А Толя, їхній Толя – такий енергійний, завжди оптимістично налаштований, добрий, турботливий – живий.

Горе увійшло не лише у родину, де втратили сина, брата, внука, біль стискає серця всіх, хто знав, любив Анатолія. А таких людей дуже багато. Найближчі з них, котрі були поруч з юнаком у різні періоди його життя, згадуючи про нього, допомогли зрозуміти, яким він був. І лаконічні рядки біографії хлопця – «Народився... Вчився... Вступив...» – наповнилися фактами...

*М. М. МИХАЛЬЧЕНКО (класний керівник):* Учителі завжди пам'ятають своїх вихованців, хоч скільки б їх не було. А таких, як Толя – хороших і світлих, – забути просто неможливо.

Знала його з 1 класу. Пам'ятаю скромне, допитливе, привітне хлоп'я з рум'янцем. Я тоді займалася з ним як логопед і була для нього «рогопедом». Пізніше стала для Толі класним керівником.

Він дуже любив свою маму, допомагав їй по господарству, не цурався ніякої роботи. Був надією і опорою для неї. Я не раз говорила дівчатам: «Дивіться, який господар буде!» Толя завжди опікувався молодшою сестрою. А ще любив і поважав свого вітчима



---

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації.

Юрія Миколайовича Ткачова, який не просто замінив йому батька, а став наставником і старшим другом.

У школі хлопець ніколи не пас задніх, навпаки – був активним, жоден захід не обходився без його участі. Чи то осінній бал, на якому він був галантним партнером у танцях, чи то на спортивних змаганнях, у яких, як мінімум, ставав призером. Спорт, причому різні його види, був найбільшим захопленням Анатолія. Його формою був спортивний костюм.

Після того, як він закінчив школу, теж тримала його в полі зору, цікавилася успіхами.

Доля ніби вела його до військової справи. Спершу вступив до університету, потім пішов до лав армії. Він мріяв працювати в міліції, але щось не склалося. Обрав службу за контрактом. Без перебільшення, він став справжнім воїном. Спілкуючись із ним останнім часом у соціальних мережах, запитувала: чи далеко він від небезпечних подій? На що отримала відповідь: «У самому пеклі...». «А мама знає про це?». «Їй про це знати не треба». І завжди додавав смайлика.

7 липня з ним спілкувалася, а 11 липня дізналася, що він пропав. Приголомшені, ми разом з його однокласниками зібралися в парку й не могли повірити, що це правда. Були різні припущення. Крім одного – що він міг утекти. Тому що такі, як Анатолій Новицький, не ховаються, сховатися можна було тільки за його спиною.

Доля посилає такі складні випробування тільки сильним людям. Таким був і Толя. Він справжній герой нашого часу. І дуже жаль, що покинув цей світ так рано.

*В. А. АНДРЕЄВ (учитель фізичного виховання, «Захисту Вітчизни»):* Толя – один із кращих моїх вихованців, «універсальний солдат», бо вмів усе: бігти стометрівку – краще за нього ніхто це не зробить, підтягуватися – він найбільше, грати в баскетбол – і не намагайтеся в нього виграти, теніс – чемпіон району, шахи – командира батальйону перемагав, волейбол, футбол, гирі, військово-прикладне багатоборство – скрізь і завжди серед перших. У складі шкільних команд був переможцем і призером багатьох районних і обласних змагань, зокрема, військово-

патріотичної гри «Сокіл» («Джура»), «Богатирські ігри», «До захисту Батьківщини – готовий!». Толя – бронзовий призер перших Всеукраїнських змагань «Ігри чемпіонів – 2009», що проходили в Артеку. Увесь свій час юнак проводив у спортзалі. Я йду додому зі школи пізно ввечері – і Толя зі мною, я у вихідні на змагання – він теж. Хлопець не мав шкідливих звичок, можливо, комусь здасться незначним, але всі важливі в його житті події ми відзначали з... цукерками і соком.

Анатолій був душею колективу в школі і в армійському батальйоні. Прямий і відкритий, упевнений і відповідальний, ніколи не відмовляв: треба – значить треба. Не знав слів «не хочу», «не можу», «не буду». Він був справжнім...

«Добрый і дисциплінований», – так про нього сказав командир. «Надійний і свій у дошку», – так про нього говорю я, поділивши людей на тих, з ким можна йти в розвідку, а з ким – ні. На всі 100% стверджую: «З Толею, навіть не замислюючись, – пішов би!»

Коли хоронили Толю, я вперше в житті побачив, як плаче бойовий офіцер. З гордістю за свого учня слухав його командира, який назвав сержанта А. Новицького одним із найкращих бійців (Толя і в бригаді став бронзовим призером України у спортивних змаганнях десантників). Він не раз рятував свій батальйон, влучно вражаючи супротивника, як це було в боях під Ямполем та Слов'янськом. Його загибель – велика втрата для товаришів по службі.

Спілкуючись в останні місяці, я завжди чув від нього: «Не турбуйтеся, все буде добре! Я обов'язково повернуся». Такі, як він, не мають права гинути. І я до цих пір вірю, що він живий, бо можна вбити тіло, та не можна вбити душу, поки жива пам'ять людська.

А пам'ять ми збережемо: друзі-баскетболісти, спортивна громадськість, депутатський корпус вирішили започаткувати баскетбольний турнір на честь Анатолія Новицького.

*Олексій МИХАЙЛОВ (друг):* Дуже важко говорити про найкращого друга в минулому часі. Але я спробую. Тому що дуже хочу, щоб більше людей дізналися, яким він був чесним, порядним, знав ціну дружбі, не зраджував і не підводив.

Із Анатолієм ми вчилися у паралельних класах Новоодеської ЗОШ № 1. Десь до 7 класу не помічали один одного. Зблизив нас на одному зі змагань спільний інтерес – спорт. Займалися різними його видами під наставництвом В. А. Андреева в школі, а також – у ДЮСШ. Я відточував майстерність із легкої атлетики, він – із баскетболу. Які ми були щасливі, коли на районному стадіоні «Колос» облаштували баскетбольний майданчик. Не повірите, влітку приходили туди о 5-й ранку, щоб пограти до спеки. А впоравшись зі всіма справами, збиралися ще й увечері, розходилися, коли вже не було видно м'яча.

Ми грали в баскетбольній команді «Best», яку пізніше з легкої руки нашого друга Руслана Хомича перейменували в «Street ghosts», що означає «вуличні привиди». Два роки поспіль Толя у складі команди брав участь у турнірі Нової Одеси з баскетболу. Цьогоріч ми граємо без нього. Поки лідируємо. Хочемо присвятити йому нашу перемогу.

Спорт привів нас обох в інститут фізичної культури та спорту Миколаївського національного університету імені В. Сухомлинського. Думали вийти в майбутньому зі спеціальністю «Вчитель фізичної культури». Хоча Толя прагнув опановувати і військову справу. Вчилися в одній групі, сиділи за однією пар-



тою. Через рік Анатолій сказав: «Це не моє. Я піду в армію». Після строкової служби виявив бажання служити за контрактом у 79-й аеромобільній бригаді. Складні будні десантника його не лякали. Давно залишився позаду страх перед першим стрибком із парашутом, справлявся з усіма труднощами. Став задумуватися про кар'єру військового.



Першим серйозним випробуванням стало перебування на кордоні Криму й Херсонської області, коли тільки-но почалися відомі всім нам події на півострові. А потім зона АТО.

Коли я запитав його по телефону, чи не страшно, він відповів: «Страшно було до першого пострілу, а потім уже не страшно». Йому було лячно за товаришів, яких він, як сильніший, із кращою фізичною підготовкою, намагався захистити.

Він патріот своєї країни. Це кажу без пафосу. Коли у школі звучав гімн України, він завжди клав руку на серце й повторював слова.

Востаннє бачив друга у квітні. Він планував, що зберемося всі 18 травня на його день народження. Але в цей день додому його не відпустили. А через два місяці Толі не стало. І всім його задумам не судилося здійснитися. А він так хотів поїхати на море... Думав, що сам відремонтує машину (для нього такий сюрприз до повернення підготував вітчим)... Мріяв виграти чемпіонат із баскетболу... Планував побувати на випускному в друга Дмитра Басарабенка... Вірив, що колись тренуватиме молодіжну команду з баскетболу й вони стануть відомими не тільки у місті й районі... А ще плекав найзаповітнішу мрію – створити сім'ю, мати сина, щоб виховати його справжнім чоловіком...

Я не можу до кінця усвідомити, що його більше немає. Він, напевно, як повітря: коли поруч, його не помічаєш, його не стало – і тисне у горлі.

Кажуть, Господь забирає найкращих, а нам залишається тільки згадувати їх. Твій вічний сон – наш вічний сум, Анатолію.

## НАЗАВЖДИ ЛИШИВСЯ ВІРНИМ ПРИСЯЗІ

*А ти в височінь журавлиною линеш  
І в пам'яті нашій не вмреш, не загинеш –  
Був сином чудовим, і другом, і братом,  
А став для Вітчизни відважним солдатом.*

Ганна КОРОЛЬ

Біографія нашого співвітчизника Олександра Миколайовича Костюшко від самого початку нічим не відрізнялась від життєвого шляху сотень і тисяч його земляків-миколаївців. Народився 21 квітня 1974 року в Корабельному районі м. Миколаєва, в 1991 році закінчив загальноосвітню школу № 54, потім навчався в середньому професійно-технічному училищі № 25 при суднобудівному заводі «Океан», де опанував спеціальність тесляра-будівельника, а згодом електромонтера та електрозварювальника. Потім – робота за фахом на заводі, в 1992–1994 роках – строкова служба в ракетних військах Збройних Сил України у Хмельницькому. Після закінчення служби Олександр продовжує працювати на рідному заводі «Океан» електромонтером 4-го розряду автоматичних та напіваавтоматичних машин. Швидко зростає за фаховим рівнем, що відзначено в трудовій книжці Олександра. Під час роботи проявлялися такі риси характеру, виховані в сім'ї, як любов і повага до праці, обов'язковість, рівноваженість, доброзичливість та рівність у стосунках з людьми.



Після смерті батька на плечі Олександра лягли основні турботи із забезпечення сім'ї, піклування про маму – Надію Андріївну. А ще були мрії, плани на майбутнє... Та весна 2014 року розколола життя молодого людини на «до» та «після». У березні одна за одною приходять три повістки з військкомату, а вже 23 квітня 2014 року Олександр Костюшко розпочинає повторну службу в якості номера обслуги гаубичного

артилерійського взводу 1-ї гаубичної артилерійської батареї артилерійського дивізіону 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади – в лавах «бога війни» Збройних Сил України. Риторичне запитання: «А чи міг він ухилитися від призову?» Скоріше за все – так. Вчинки найбільш рельєфно свідчать про особистість. Надія Андріївна розповідала, що під час умовлянь сина той сказав: «Мам (так він завжди говорив, коли рішення було остаточним і обговоренню не підлягало), мені 40 років, і ховатися я не буду! Я один раз прийняв присягу на вірність українському народу і кривити душею теж не буду!»

3 квітня 2014 року розпочався рух частини, в якій проходив службу Олександр Костюшко, на схід України для захисту її рубежів від віроломного ворога. Мелітополь, Куйбишеве, Амвросіївка, Дякове, Свердловськ, Краснопартизанськ і, нарешті, Ізварине – останній пункт бойового шляху. Похід звитяги, похід у вічність...

Трагічні події під Іловайськом, у Донецькому аеропорту, в Дебальцевому якомсь стирають з пам'яті попередні. Але влітку 2014 року саме під Ізвариним точились найбільш запеклі бої з терористами та російськими найманцями. Мабуть, саме в таких екстремальних умовах, коли кожен день – це можлива межа між життям і смертю, в нелюдських умовах і проявляється Людина. Практично без води, їжі, при пекельній 40-градусній спеці, маючи обмаль боєприпасів (снаряди приходилось очищати від іржі), воїни-артилеристи знову і знову давали гідну відсіч



Олександр Костюшко  
в зоні проведення АТО

озброєному до зубів ворогу, примушуючи його втікати з поля бою. І це за відсутності кваліфікованої медичної допомоги, коригувальників вогню.

Навіть у цьому пеклі Олександр проявляє турботу, піклуючись про молодших за віком бійців підрозділу. «Не лізь, відійди, сховайся», – радив він своєму другові-земляку Денису з с. Тузли. Підбадьорював словом, власним прикладом, піднімав дух молодших солдат, яких чомусь ласкаво називав «внучками». Але найбільше вразили фотографії, які робив Олександр у години затишшя, – це квіти, ромашкове поле, метелики, дерева, гармати з чохлами на стволах. Мабуть, це яскравіше за все свідчить про духовний світ цієї людини.

Життя Олександра Миколайовича Костюшко трагічно обірвалося 13 липня 2014 року під час бою біля населеного пункту Поріччя поблизу висоти 107,7. Поховали Героя в м. Миколаєві. Указом Президента України № 708/2014 від 8 вересня 2014 р. за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, О. М. Костюшко був нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).

Після загибелі Олександра бойові побратими приїхали провідати його маму – Надію Андріївну. Ставши на коліна перед портретом її сина, сказали: «Спасибі тобі, Сашо, за те, що ми живі!» І ніякі нагороди не зможуть красномовніше охарактеризувати подвиг воїна, сина, друга. На стіні ЗОШ № 54 відкрита стела, на якій викарбувані слова на честь Героя, звернені до всіх поколінь України:

*Вітчизно, сина пам'ятай  
І шану ти йому віддай!  
Бо він за нас в бою загинув,  
Бо свято вірив в Україну.*

## ШЛЯХ ЗВИТЯГИ...

*И если умирает человек,  
С ним умирает первый его снег,  
И первый поцелуй, и первый бой...  
Всё это забирает он с собой.*

Е. ЄВТУШЕНКО

Черговий раз пересвідчуємось, що справжній патріотизм – це не пишномовні слова, не емоційний прояв справедливого гніву до загарбників та гарні промови про любов до України, а спокійна професійна праця кожного на своєму місці. Вона, і тільки вона, наблизить нашу перемогу над віроломним і жорстоким ворогом. А подвиг, самопожертва, усвідомлене, осмислене покладання власного життя заради своєї Батьківщини, рідних, друзів – це лише вищий прояв патріотизму в повсякденному ратному труді. І, на жаль, подвиг завжди потрібен там і тоді, де і коли потрібно перекривати ціною свого життя чийсь прорахунки, бездарність, а то і просто злочин. Підтвердженням цього є життєвий шлях нашого земляка Сергія Миколайовича Єрошенка.



Сергій Єрошенко в зоні проведення АТО

Сергій Єрошенко народився 15 липня 1974 року в селі Новоселівка Березанського району Миколаївської області. Звичайна біографія, яка не віщувала якихось крутих зламів: до восьмого класу навчався у середній школі в селі Лимани, дев'ятидесятий класи – в школі смт Березанка. З вересня 1991-го до листопада 1992 року здобував середню спеціальну освіту в Білгород-Дністровському технікумі технології риби та морепродуктів за спеціальністю «технік-технолог». З 1992 до 1994 рр. була служба в лавах Збройних Сил України, яку Сергій проходив у артилерійській частині в Дніпропетровській області і завершив у званні старшого сержанта, заступника командира взводу. Після закінчення військової служби він закінчив навчання у технікумі і протягом п'яти років працював матросом, потім старшим матросом на рибопереробному судні СДП «Атлантик». Ще один рейс – і Сергій Єрошенко мав зайняти посаду помічника капітана, але доля розпорядилась інакше – він переходить на роботу, пов'язану з зерновим господарством, і працює в подальшому на ряді елеваторів Миколаївської області: Новоселівський елеватор, морський порт, Варварівський елеватор, термінал підприємства «Нібулон» у річпорту, а потім знову Новоселівський елеватор. До речі, саме під час роботи на елеваторі у 2002 році він познайомився з майбутньою дружиною Ольгою В'ячеславівною. У жовтні 2013 року Сергію на Новоселівському елеваторі запропонували посаду старшого майстра. Дружина згадує: де б не працював Сергій Миколайович, він користувався загальною повагою колективу, був спокійним, врівноваженим, доброзичливим, людиною, яку звичайно називають «майстром на всі руки». Здавалося б, життя повністю владналось: у сім'ї підростає маленький син, якому в січні 2014-го виповнилося два роки, спокійне, розмірене сімейне буття, плани на майбутнє... Але тут у тихе, затишне сімейне життя постукала біда – на українську землю вдерся непроханий «брат» з Півночі.

23 березня 2014 року Сергій Миколайович Єрошенко отримав повістку з військкомату, і вже удруге в житті для нього розпочалися воєнні будні – перепідготовка в Миколаєві та на Широколанівському полігоні. 7 травня у складі 1-ї батареї гаубичного дивізіону 79-ї окремої аеромобільної бригади він направ-

лений до Придністров'я, а після 14 травня – на південь Херсонської області, де виникали загрози вторгнення ворога. Звідти шлях військової частини Сергія Єрошенка проліг на схід України – в Донецьку та Луганську області, де в цей час точилися запеклі бої з сепаратистами та найманцями.

Заради справедливості слід визнати, що військова логістика, робота тилових служб у Збройних Силах знаходилась на надзвичайно низькому рівні. Саме ця обставина найбільш рельєфно показує героїзм, самопожертву і, якщо можна так сказати в даній ситуації, винахідливість наших воїнів. Не було елементарних речей, навіть хліба, і тому Сергій у цих умовах почав випікати хліб, коржики для підрозділу. Розконсервовану техніку своєрідно приводили до ладу – з трьох БТРів збирали один. Суцільні муки були з боєприпасами – снаряди та патрони були покриті іржею. «Що вони там думають, у нас хлопці гинуть!» – цілком справедливим було нарікання Сергія Єрошенка на цей безлад.

У той же час, за словами командира взводу, старшого офіцера батареї з позивним «Буг», дисципліна для Сергія була на першому місці: безумовне виконання наказу, дисциплінованість та акуратність аж до дрібниць у роботі і несенні служби, в бойовому чергуванні дозволили уникнути безглуздих втрат у підрозділі, як це мало місце в інших військових частинах саме через слабку дисципліну. Разом з тим йому були притаманні дружельюбність у ставленні до бойових товаришів, почуття гумору, відповідальність та обов'язковість.

Той же офіцер з позивним «Буг» зазначав, що весь початковий період війни на сході України можна образно назвати «битвою артилерій». Зважаючи на величезне значення в бойових умовах гаубичної артилерії (а ворог на собі відчув потужність 122-мм гаубиць, командиром однієї з яких і був Єрошенко), дивізіон надавали для підсилення ротно-тактичних груп різних бригад – зокрема 72-ї, 25-ї, 30-ї. Через Амвросіївку, де дислокувався штаб бригади, 79-та ОАМБ разом з 25-ю бригадою розпочали похід з півдня на північ уздовж кордону через Маринівку, Савур-Могилу, Дякове на Червонопартизанськ. Саме в цей час у червні – на початку липня 2014 року тут ішли запеклі бої. Зокрема, у так званому Південному, або Ізваринському, котлі в

оточення потрапили декілька бригад, які протягом 21–23 днів обстрілювались військами сепаратистів, очолюваних сумнозвісним «Бесом» (Безлером). З 1 липня безперервно вівся обстріл ротної тактичної групи, до складу якої входила батарея Сергія. Був поранений командир батареї, а також майже половина бійців.

Трагедія сталася 13 липня 2014 року під час бою за висоту 107,7 біля села Власівка (неподалік від Ізвариного і Краснодона, між якими сепаратисти завозили техніку з Росії на територію України). Восьмеро бійців бойового розрахунку гаубиці на чолі зі старшим сержантом Єрошенком несли чергування на висоті. Вирити окопи в сланцевому ґрунті було практично неможливо. О 8-й ранку 13 липня розпочався шалений обстріл висоти з боку сепаратистів із мінометів та ПТРК, при цьому ворог почав глушити всі засоби зв'язку. Одна з ворожих мін пробила переkritтя бліндажа і вибухнула.

Вижити в тих умовах артилеристам практично було неможливо. Два бійці чергового бойового розрахунку, в тому числі Сергій Єрошенко, його бойовий побратим і земляк із Миколаєва Олександр Костюшко, загинули від численних ран. Тіла героїв бойові товариші через Дякове (куди перебрався штаб 79-ї бригади) та Амвросіївку переправили на батьківщину загиблих. 17 липня 2014 року Сергій Миколайович Єрошенко, який не дожив двох днів до свого сорокаріччя, був похований у місті Миколаєві.

Смерть героїв не була даремною: через кров і смерть відбувається своєрідний катарсис – відродження української армії, через своєрідне очищення у вогні боїв – постає дійсно державний народ! Україна ніколи не забуде тих, хто ціною власного життя зупинив озвірілого ворога, захистив своїх рідних і близьких, свій рідний край. І те, що покидьки всіх гатунків не хазяйнують у нашій домівці, – це їхня заслуга. Низький їм уклін і вічна пам'ять від нинішнього і прийдешніх поколінь.

Указом Президента України від 8 вересня 2014 року № 708/2014 Сергій Миколайович Єрошенко був посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня. В с. Лимани та смт Березанка на будівлях шкіл, де навчався майбутній Герой, встановлено меморіальні дошки, слова яких звернені до всіх нас, живих: «Пам'ятайте!»



## ПОЗИВНИЙ «ГРАНІТ»

Офіцерами не стають, офіцерами народжуються. 26 червня 1978 року в родині кадрового офіцера-десантника народився син. Назвали його Сергієм на честь батька, тим самим вирішивши його долю та життєвий шлях. Молодший Сергій закінчив 9 класів школи № 32, що в мікрорайоні Соляні, два роки навчався у «школі гардемаринів», яку успішно закінчив та став студентом найпопулярнішого у місті Миколаївського національного університету кораблебудування. Але закінчивши перший курс, вирішив змінити свій фах і вступив до Одеського інституту сухопутних військ, який закінчив у 2000 році. Повернувся до рідного Миколаєва та продовжив династію офіцерів-десантників, розпочавши службу в 79-й Миколаївській окремій аеромобільній бригаді. Життя військового офіцера завжди уявляється як військові пригоди, маневри, військові навчання, спортивні «качалки», більярдні зали. Сергій Сергійович Кривоносів пряма протилежність – після служби вперта праця в оселі, перетворення частини колишньої казарми 35-го полку в затишну однокімнатну квартиру. У вільний час вся увага приділяється маленькому сину Максиму. А ще він любив багато читати: читав переважно історичну та військово-мемуарну літературу, читав іноді до світанку та відразу йшов на службу до рідного батальйону. Суворий офіцер-десантник разом з тим не проходить повз бродячого собаку, якого вирішили отруїти мешканці двору, забирає його до себе. Знаходить напівсліпе кошеня, приносить його додому, лікує його як справжній ветеринар – робить уколи, борює хворобу маленького пухнастого звіра. Він був упевнений, що переможе і хворобу сина Максима, але для цього потрібен час.



Сергій Кривоносів у зоні АТО

Але таке життя – війна не дала для цього часу. Влітку 2014 року Сергій Кривоносов бере участь в антитерористичній операції на сході України. Зведений підрозділ ротної тактичної групи, який очолював майор Кривоносов, охороняв державний кордон з Російською Федерацією в районі населеного пункту Дякове Донецької області, за 5 км від кордону з РФ. З території Росії їх щодня обстрілювали з «Градів», але свою висоту на українсько-російському кордоні його підрозділ тримав більше місяця. Було дуже важко, але військова присяга та бажання захистити Вітчизну були для офіцера-десантника з позивним «Граніт» і його підлеглих понад усе.

Сергій Кривоносов загинув за день до своєї ротації – 4 серпня 2014 року, близько 2-ї години ночі, під час чергового артилерійського обстрілу зі сторони Росії з реактивної системи залпового вогню «Град». Коли ракета влучила у бліндаж, де знаходився Сергій, він, не вагаючись ні секунди, прикрив собою своїх підлеглих. Майор врятував трьох солдат ціною власного життя.

Десантник Вадим Коротеев розповів: «Майор прийняв на себе всі осколки повністю. Ми почали ридати, коли зрозуміли, що Сергій пішов з життя. Це було за день до нашого виходу звідти». Миколаївський десантник, позивний «Маршал», 4 серпня на своїй сторінці у Фейсбукі написав: «Сьогодні о 2.10 під обстрілом російського «Града» загинув добрий друг, грамотний офіцер, справжній командир і просто хороша та дуже добра людина, яка тримала висоту більше місяця. Земля Вам пухом, товариш Майор!»

Разом із Сергієм у зоні АТО був і його брат Павло Кривоносов. Брати разом служили в 79-й окремій аеромобільній бригаді, одночасно їх відправили на фронт. Тільки старший звідти не повернувся... Для Павла брат був усім – він завжди підтримував його і допомагав. Молодший Кривоносов, хоча й залишився у матері єдиним сином, після відпустки без вагань повернувся на фронт. Він розповів, що армію нізащо не залишить і буде боротися за Україну до цілковитої перемоги.

Микола Твердий, друг і товариш по службі Сергія Кривоносова, згадує: «Я його знав з 2001 року, я був тоді простим солдатом, а Сергій Сергійович – командиром взводу. Він завжди справедливий був, дуже чуйний. До нього з будь-яким питанням

можна було звернутись – ніколи не відмовить, допоможе вирішити проблему. Він міг погарячкувати, але (за підлеглих стояв стіною, не терпів несправедливості) якщо його взвод сварили, він вимагав пояснень: чому, як, хто неправий. Я особисто не пам'ятаю, щоб він когось карав. Міг посварити, але тільки якщо хтось дійсно завинив. Узагалі він користувався у нас авторитетом. Колектив у 2-му батальйоні був дуже злагоджений. Перед війною у нас в армії були скорочення, і саме завдяки старанням Сергія Сергійовича більшість досвідчених офіцерів лишилась. Ми товаришували, я до нього в гості заходив, у мене сад, виноградник – його сину фрукти приносив.

В АТО ми зустрілися десь біля Донецька, точно вже не пам'ятаю. Коли він став на висоту, яку і назвали «Граніт», – одразу техніку розосередив, спочатку вона скупчено стояла і прицільний постріл міг її повністю знищити. Виставив пости, визначив позиції – по розуму все зробив, дуже грамотно, він талановитим військовим був. Спочатку про арміяців із Росії мова не йшла, там були так звані ополченці. Потім почали з'являтися ДРГ і техніка з Росії. У нього була улюблена фраза, коли він щось доводив вищому командуванню, то казав: «Усі ви розумні, але чомусь не міністри оборони». У Сергія Кривоносова є рідня в Росії, але він говорив, що служить Україні і буде її захищати. Я дзвонив йому 2 серпня – вітав зі святом...

Коли висота «Граніт» обстрілювалася, Сергій Сергійович завжди у дверях з рацією стояв, віддавав накази, слухав, що відбувається на позиціях, у бліндажах зв'язку майже не було. В той обстріл він знаходився на вході – і ракета влучила туди... Його смерть для нас велика втрата. Брат дуже важко переживає цю трагедію – Сергій для нього підтримкою був, наставником. І ми втратили хорошого друга, командира і талановитого офіцера».

«Граніт» – позивний начальника штабу другого батальйону майора Кривоносова С. С. Так він все життя був гранітною стіною для дружини Анастасії, сина Максима, матері Ірини Павлівни, молодшого брата Павла. 4 серпня він став гранітною скелею на шляху смертоносного заліза, закривши своїм тілом окоп, захищаючи від смерті своїх дітей – солдат рідного другого батальйону.



Поховали героя-десантника на Алеї слави центрального кладовища Миколаєва. Панахиду влаштували просто в рідній військовій частині. Провести в останню путь Сергія Кривоносова прийшло більше тисячі миколаївців.

За виняткову мужність і самопожертву, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, Указом Президента України від 4 грудня 2014 року № 916/2014 Сергію Кривоносову присвоєно звання Героя України з удостоєнням ордена «Золота Зірка» (помертньо). Також у Сергія Кривоносова є медалі «10 років Збройним Силам України», «15 років Збройним Силам України», «За сумлінну службу» I, II та III ступенів. 23 січня 2015 року депутати Миколаївської міської ради прийняли рішення про присвоєння Миколаївській загальноосвітній школі № 32, в якій навчався Сергій Кривоносов, його імені. Згодом на будівлі школи було встановлено меморіальну дошку на честь Героя. На початку 2015 року Укрпошта представила серію художніх конвертів «Героям слава!», присвячену учасникам антитерористичної операції, які отримали звання Героя України помертньо. Серед них і екземпляр з портретом майора Сергія Кривоносова.

---

### ГРУЗ 200

Высоко нес знамя чести  
Миротворец молодой...  
Он погиб – стал «грузом 200»...  
Стала мать его седой.

Люди! Тяжесть горя взвесьте  
Только матери одной,  
Сын которой «грузом 200»  
Был доставлен в дом родной.

Мир творить и честь Державы  
Ты был послан поднимать...  
Не солдатской ждала славы,  
А живого сына мать...

Мать с отцом мечтали вместе,  
Как огромный путь земной  
Сын пройдет, но «грузом 200»  
Возвратился он домой.

Не стоять теперь невесте  
Рядом с милым под венцом...  
Стал любимый «грузом 200»,  
А не мужем и отцом...

Мир творить и честь Державы  
Ты был послан поднимать...  
Не солдатской ждала славы,  
А живого сына мать...

В. В. КУДИНОВ



## СПРАВЖНІЙ ГЕРОЙ

*Рідна ненька, моя Україна,  
Скільки в тебе безмежних ланів,  
Нездоланна, могутня, єдина,  
До безтяти тебе я любив.  
Розквітала червона калина,  
Тут я жив, перешкоди долав  
І за мир, за квітучі долини  
Серце, душу, життя я віддав...*

Н. Г. МАКАРЧУК

Наш земляк Ернест Олександрович Хортів народився у м. Миколаєві 8 вересня 1994 року. Спочатку навчався в Миколаївській загальноосвітній школі № 50. Мама згадує: «Ерік (так називали Ернеста батьки) з раннього дитинства займався спортом, вів здоровий спосіб життя. Улюбленим видом спорту для



нього був футбол, і саме це захоплення дало можливість навчатися у Кульбакинській спортивній школі». З восьмого класу Ернест учився в ЗОШ № 20 м. Миколаєва, а згодом закінчив Миколаївський технікум залізничного транспорту імені академіка В. Н. Образцова. Футбол був не єдиним хобі Ернеста. До 18 років він досяг неабияких успіхів у боксі і навіть сам тренував дітей. Тренер одразу помі-



Ернест Хортів (другий зліва) з бойовими товаришами

тив хлопця як людину сміливу, наполегливу та цілеспрямовану. Коли у 79-й окремій аеромобільній бригаді відбувалися навчання з рукопашного бою, саме він запропонував Ернесту служити в армії за контрактом. Юнак прийняв пропозицію і з 29 березня 2013 року став військовослужбовцем-контрактником 79-ї окремої аеромобільної бригади.

У складі 1-го батальйону Ернест разом з товаришами контролював блокпости на межі Херсонської області та Автономної Республіки Крим. Потім було Херсонське водосховище, Луганськ, Слов'янськ, Красний Лиман, де бригаду поставили на зачистку території, але в районі Красного Лиману бійці потрапляють під обстріл. У бронетранспортері згоріло все – документи, речі, зв'язок обірвався... Хлопець чудом залишився живим, бо стояв у наряді. Бачив, як гинуть його товариші-побратими. Під час цього обстрілу він отримав контузію. Останнім пунктом бойового шляху стало селище Дякове Луганської області: два місяці тяжкого оточення, зв'язок з рідними лише раз на два дні і болісні страшні розповіді татові про те, що був голодним,

босим, збирав росу з листя дерев, щоб попити. Та навіть у таких складних і страшних умовах Ерік був готовий захищати свою країну та віддати за неї життя. Під час виходу з оточення, під прикриттям 72-ї окремої механізованої бригади, Ернест отримав поранення. Останній раз батьки спілкувалися з сином 2 серпня 2014 року. Потім він зник, батьки забили тривогу. І лише 6 серпня мати змогла додзвонитися, але замість сина на зв'язку був командир, який і повідомив, що Ернест отримав поранення, але воно незначне...

Батьки почали шукати Ернеста самотужки за картою маршруту боїв, передивлялися відео, підняли на пошуки всіх знайомих, писали у соцмережах простим незнайомим людям із проханням про допомогу. Таким чином дійшли до російського міста Таганрог. Відгукнулася незнайома дівчина, яка впізнала Ернеста за описом. А лікар таганрозької лікарні повідомив, що хлопець був поранений, але де перебуває наразі, не знає.

Через плутанину в документах датою смерті Ернеста Хортіва вважається 6 серпня 2014 року, коли позиції українських військових у селищі Дякове Луганської області обстріляли терористи.

Він був безстрашним, сміливим воїном, справжнім героєм, який віддав своє життя за неподільну, єдину Україну. Як згадує його найкращий друг Богдан, Ернест дуже любив життя, завжди посміхався, дуже сильно любив маму Вікторію і свою маленьку сестричку Соню. Був справедливою людиною, людиною з великою силою волі, людиною слова. Час мине, але близькі, рідні, друзі завжди будуть пам'ятати Ернеста. Його буде пам'ятати вся країна, адже пам'ять священна, пам'ять вічна. Герої не вмирають!

Указом Президента України № 270/2015 від 15 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі Ернест Хортів посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.



## «ХТО, ЯКЩО НЕ Я!»

*Смерть забирает грешного и безгрешного,  
Но в первую очередь – самого лучшего,  
самого храброго,  
самого нежного...*

Е. МЕЖЕЛАЙТИС

Країна – це, перш за все, люди, які її захищають. Мужність, героїзм та самопожертва багатьох воїнів-українців, які відстоюють незалежність своєї Батьківщини в зоні проведення антитерористичної операції, об залізну стійкість яких у безсилій люті розбиваються атаки терористів та найманців, якнайкраще підтверджують ці слова. Але героїзм проявляється не тільки у відкритому бою з ворогом, а й у повсякденній, чесній і професійній роботі в умовах постійної смертельної небезпеки.

Наш земляк Алдошин Максим Олександрович був серед перших, хто встав на захист України від зовнішньої агресії, відстоюючи її суверенітет та територіальну цілісність. Його метою в житті була служба в армії, тому після закінчення Миколаївського політехнічного технікуму у 2010 році він вступив до Луганського університету МВС ім. Дидоренка, а на V курсі за контрактом пішов до Збройних Сил України.

Учився добре, був принциповим і не шукав



Максим Алдошин у зоні АТО

легких шляхів у навчанні. Та драматичні події початку 2014 року внесли свої корективи у життєві плани.

Максим, хоч зовні й не показував бажання потрапити до зони АТО, добровільно погодився поїхати туди як солдат-контрактник військової служби правопорядку в першій шістці. Незважаючи на те, що він був без п'яти хвилин офіцером, після запитання командира: «Хто бажає?» – Максим першим вийшов із шеренги. На відмовляння матері слідувала одна відповідь: «Хто, якщо не я!»

Відрадження Максим відбував у самому епіцентрі антитерористичної операції в Донецькій області, де він був водієм-стрільцем групи охорони військової служби правопорядку. Навіть у тих важких умовах виявилися такі риси характеру Максима, як доброзичливість у ставленні до товаришів по службі та надзвичайна відповідальність. Командир дивувався: «Як так може бути: йде війна, а твій УАЗ блищить чистотою?»

Життя хлопця обірвалося 7 серпня 2014 року в районі м. Амвросіївка Донецької області. Напередодні з Донецької прокуратури надійшло повідомлення про можливі правопорушення на блокпосту поблизу м. Первомайська. З метою перевірки та з'ясування обставин на місце виїхали майор юстиції М. Ю. Кондратьєв, молодший сержант І. О. Діордіца, старший солдат М. М. Трачук та водій-солдат М. О. Алдошин на автомобілі УАЗ-3151.

Приблизно через 40 хвилин після прибуття на блокпост М. Ю. Кондратьєв наказав їхати разом з ним до села Піски. Неподалік залізничного мосту автомобіль потрапив під шквальний обстріл бандитів із лісосмуги з обох боків дороги. Майор М. Ю. Кондратьєв відразу отримав смертельне поранення в голову, інші військовослужбовці – поранення різного ступеня. Максим Алдошин, незважаючи на важке поранення, намагався від'їхати від місця обстрілу, при цьому декілька разів втрачав свідомість.

Від'їхавши приблизно за 1 км, автомобіль врізався в металевий відбійник з боку водія. Молодший сержант Ігор Діордіца намагався надати медичну допомогу іншим, сам маючи серйозне поранення в шию. На трьох бійців була лише одна ампула з

ліками, уколи робили, доки не зламалася голка. Під обстрілом з боку терористів прибулим рятувальникам вдалося вивести М. М. Трачука та І. О. Діордіцу, Максима ж, який відповз на 400 м від місця події, знайшли пізніше та важко пораненого доставили в лікарню м. Красноармійська. Там він помер від численних тяжких ран.

Чи обірвалося б так несподівано життя Максима, якби не халатність і бездіяльність тих, хто зобов'язаний був провести розвідку прилеглої до блокпоста території? Питання риторичне.

На жаль, смерть забирає, в першу чергу, найкращих, найсміливіших, найхоробріших. У пам'яті всіх, хто знав Максима, він назавжди залишиться людиною веселою, доброю, небайдуною до проблем інших. З трьох років він навчився читати і все життя любив книги. Любив музику, став автором 17 пісень, одну з яких, написану у 2013 році, присвятив мамі. Особливою пристрастю Максима був спорт. Друзі любили його за готовність прийти на допомогу, за оптимізм та веселу вдачу.

Біля Миколаївського політехнічного коледжу на честь випускника висаджено алею з калини та дубів. Указом Президента України від 08.09.2014 року № 708/2014 «Про відзначення державними нагородами України» за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, Максима Олександровича Алдошина було нагороджено орденом «За мужність» III ступеня (посмертно). Нехай же зелені дерева на висадженій біля технікуму алеї завжди нагадують про коротке, але яскраве життя та героїчну смерть за Україну відважного воїна. Вічна пам'ять нашому земляку і низький уклін нинішнього та майбутніх поколінь.



Пам'ятний знак біля Миколаївського політехнічного коледжу

## СПРАВЖНІЙ ДЕСАНТНИК

*Гинуть на війні сміливі та відважні,  
Гинуть за свободу країни,  
Гинуть за славу Батьківщини,  
Гинуть за незалежність рідної України...*

О. В. ГРАБОВИЧ

Кожне місто, село, селище повинно знати імена своїх Героїв, які захищають рідну землю та віддають своє життя за мирне небо над нами. Бакунов Євген Валерійович – один із них. Народився Євген 6 грудня 1991 року в місті Миколаєві. Закінчив дев'ять класів загальноосвітньої школи № 27. Одразу після випуску працював разом з дідусем на Чорноморському суднобудівному заводі. Потім вступив до Миколаївського національного аграрного університету, але покинув навчання, бо дуже хотів служити у десантних військах. Певний час йому це не вдавалося, але з третьої спроби, а саме 18 квітня 2011 року, став солдатом строкової служби 25-ї окремої Дніпропетровської повітряно-десантної бригади Сухопутних військ Збройних Сил України.

Повернувшись із армії після проходження військової служби, 8 вересня 2012 року одружився, а 11 січня 2013 року став



Євген Бакунов  
під час проходження  
строкової служби

батьком – у нього народився син Тимур. Дружина Емма згадує Євгена як хорошого сім'янина, люблячого чоловіка, чудового батька: «Женя був присутнім при народженні сина, підтримував мене весь час. Із рідною мамою були дуже добрі, довірливі стосунки. Євген був наполегливий, ніколи не оглядався назад, ішов завжди вперед, до своєї мрії. Крім армії, захоплювався й риболовлю. Під час антитерористичної операції дуже сумував за сином».

У 2013 році Євген Бакунов знову стає солдатом, але вже рідної 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бри-

гади, куди він був зарахованим на посаду оператора-розвідника розвідувального взводу розвідувальної роти. Євген жив армією, військовою службою, хотів, щоб син пишався, знав, що його тато – військовий.

У колі товаришів по службі він був душею компанії, завжди розповідав жарти та розважав колег, з ним було легко й весело.

Євген дуже хотів стати сержантом, мріяв вступити до школи офіцерів, але події 2014 року внесли корективи в його життєві плани.

У березні військовослужбовців 79-ї аеромобільної бригади перевели контролювати ситуацію біля села Чонгар Генічеського району Херсонської області. А вже у травні Євгена відправили в зону проведення антитерористичної операції.

7 серпня 2014 року при виконанні бойового завдання в Донецькій області Євгена Бакунова тяжко поранили. Товариші по службі відвезли його в лікарню села Новомлинівка Розівського району Запорізької області, але 8 серпня від отриманих ран Євген помер.

Такі Герої, як Євген Бакунов, який віддав життя, захищаючи незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України, викликають у серцях звичайних українців почуття гордості за військових Збройних Сил України, вселяють упевненість у перемогі над жорстоким ворогом.

Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі Євген Бакунов по смертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.



Євген Бакунов з дружиною Еммою та сином Тимуром

*Герої не умруть ніколи,  
Вони навек залишаться живі!*

## «МОРСЬКИЙ КОТИК» З МІСТА МИКОЛАЄВА

*Мої бідні батьки до тебе не знали,  
Як мало коштує втратити сина.  
І краще самі би раніше вмирали,  
Щоб не бачити, як гине їхня дитина.*

Андрій КУЗЬМЕНКО

Тяжко усвідомити втрату близької людини, а особливо єдиного сина. Для живих батьків найбільша у житті трагедія – пережити смерть власної дитини, яка віддала своє життя у боротьбі проти змов та зла, за незалежність та волю країни, виконуючи найголовніший чоловічий обов'язок – військовий – захист Батьківщини. Дмитро Володимирович Красов – один з таких Героїв, Людина з великої літери.

Дмитро Красов народився 1 листопада 1975 року в м. Миколаєві. Перші три класи навчався в загальноосвітній школі № 41, потім, переїхавши з сім'єю в інший район міста, пішов до школи № 38 та закінчив у 1992 році одинадцять класів.

1992 року Дмитро почав працювати судновим складальником на заводі ім. 61 Комунара, але був звільнений у зв'язку з призовом на строкову військову службу. З 1993 до 1995 рр. проходив службу в ракетних військах Збройних Сил України (м. Хмельницький). Як розповідає мама Дмитра Олена Миколаївна, «армія дала поштовх сину – у здобутті вищої освіти». І вже після служби Дмитро їде до Росії у м. Белгород, де з 1 вересня 1995 року стає студентом Белгородського державного університету.



Ще під час навчання у виші Дмитро почав зустрічатися з дівчиною і вже 13 березня 1999 року стає батьком доньки Олени, яка на даний час прожи-

ває в Росії. Цього ж року, навчаючись на денному відділенні юридичного факультету, починає працювати в органах внутрішніх справ УМВС м. Белгорода (Російська Федерація). У 2000 році отримав диплом за спеціальністю «Юрист» кваліфікації «Юриспруденція».

За період служби в органах внутрішніх справ м. Белгорода Дмитро брав участь у бойових діях на території республіки Чечня (2002 р.). Під час бойового завдання він отримав поранення, і батьки вирішують забрати його на Батьківщину – в Україну, де починається нова сторінка життя Героя.

На Батьківщині протягом нетривалого часу Дмитро намагався працювати і охоронцем, і менеджером у різних організаціях, але вища освіта дала про себе знати. І вже з 2005-го до 2007 року він працює юрисконсультантом у фінансовому управлінні Миколаївської обласної державної адміністрації, де знайомиться з другою, «цивільною», дружиною. 21 березня 2008 року в нього народився син Сергій. Проте сімейне щастя було нетривалим... 2010-го дружина Дмитра померла.

У 2007 році Дмитро Красов влаштувався на роботу до Територіальної державної інспекції з питань праці у Миколаївській області на посаду державного інспектора, проте в 2011-му звільнився за власним бажанням і почав працювати головним спеціалістом Інспекції з питань захисту прав споживачів у Миколаївській області, а в листопаді 2013 року був удруге призначений на посаду головного державного інспектора праці в Територіальній державній інспекції з питань праці у Миколаївській області.



Дмитро Красов (перший ліворуч)  
під час проходження строкової служби  
в м. Хмельницький

У характеристиці з місця роботи зазначено, що Дмитро за час роботи виявив себе як досвідчений спеціаліст, професійні знання і навички якого забезпечували високий рівень виконання службових завдань та обов'язків. Проявляв відповідальність та завзятість при виконанні своїх посадових обов'язків і доручень керівництва, самостійність у роботі, орієнтацію у складних ситуаціях, виявляв розумну ініціативу.

2011 року життя Дмитра знову налагодилося, він познайомився з дівчиною, яка 29 червня 2012 року народжує йому доньку Поліну. У Героя були свої плани, мрії на майбутнє, але ситуація в державі початку 2014 року внесла корективи в його життя. У березні 2014-го Дмитро отримує повістку з Центрального районного військового комісаріату м. Миколаєва. Мама Олена Миколаївна згадує: «Дмитро відразу пішов до військової частини, а мені сказав, що Батьківщину треба захищати, Батьківщина – одна».

Матрос Дмитро Володимирович Красов був зарахований до особового складу військової частини А1594 на посаду стрільця відділення охорони та обслуговування органів військової контррозвідки Служби безпеки України 73-го морського центру спеціального призначення, де і проходив військову підготовку. Протягом служби у Збройних Силах України показав себе військовослужбовцем, який легко справляється із завданнями, проявляв розумну ініціативу там, де можливо. Сумлінно виконував службовий обов'язок, був уважним до проблем, які стосуються людей, допомагав вирішувати їх найкращим чином. Досвід, який отримав під час бойових дій на території Чеченської Республіки, Дмитро старався передати своїм бойовим товаришам. Він за будь-яких обставин був порядним і чесним, викликав повагу до себе умінням триматися та висловлювати власну думку. Користувався заслуженим авторитетом та повагою у товаришів по службі, завжди дорожив честю та гідністю свого військового колективу. Дмитро був скромним, простим та доступним у спілкуванні, був життєрадісним оптимістом з добре розвиненим почуттям гумору.

Після проходження військової підготовки Дмитра вже влітку відправляють у зону проведення антитерористичної опера-



ції. Він мужньо і з честю захищав рідну землю... Але 13 серпня 2014 року життя Героя обірвалося. Під час виконання бойового завдання поблизу селища Грабське Амвросіївського району Донецької області, прикриваючи військового побратима від ворожої кулі, Дмитро отримав смертельне поранення. Матрос Дмитро Красов був першим «морським котиком» 73-го морського центру спеціального призначення, який загинув за територіальну цілісність країни. Поховали Героя 17 серпня 2014 року на Балабанівському кладовищі м. Миколаєва.



Мама Олена Миколаївна розповідає про сина як відданого патріота: «Він по-справжньому любив рідну землю, любив життя, любив своїх дітей, любив роботу, а понад усе – любив Україну». Також Дмитро дуже захоплювався комп'ютерами, часто ходив до комп'ютерних залів. Ще за життя купив собі сучасний комп'ютер, а вже після смерті Дмитра мама подарувала його військовій частині, яка стала для сина рідною.

Олена Миколаївна – жінка з великим та добрим серцем. Кошти, які вона отримала, відразу ж перерахувала пораненому солдату з військової частини Дмитра. Мати і зараз підтримує зв'язок із керівництвом та військовими побратимами сина, з волонтерами, які допомагають бійцям у зоні АТО. І зовсім не дивує той факт, що Дмитро Красов став справжнім Героєм, адже його виховала така Жінка.

Дмитро Володимирович Красов за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, Указом Президента України від 8 вересня 2014 року № 708/2014 посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня, а також відзнакою Миколаївської обласної ради «За заслуги перед Миколаївщиною».

## ВІН ЛЮБИВ ЖИТТЯ ПОНАД УСЕ\*

Він часто приходив до отчого дому: то промінням лагідного осіннього сонця зітре непрохану скупу сльозу з батькових очей, то краплею роси на шибці омие його зболену душу, то крилом птаха заб'ється рано-вранці до вікна. Та все частіше приходив у сни батька Вадима. Бо багато так і залишилось не зробленим за коротке життя.

Народився Євген 18 червня 1989 року, а відійшов до Небесного батальйону 16 серпня 2014. Йому виповнилось лише 25. Стільки слів не сказано рідним – мамі і татові, любій дружині Ганні, наймилішому його сонечку – маленькій, але такій мудрій донечці Софійці.

Євген з юних років був допитливим. Хотів багато знати. Завжди читав, вивчав, запам'ятовував. Шкільні предмети хлопцеві давались легко. Любив і точні науки, і гуманітарні. А ще його



Євген Корнафель із донечкою Софійкою

---

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації автора.

захоплювала музика. Навчався в музичній школі по класу фортепіано та скрипки. Залюбки грав на синтезаторі та гітарі. Був закоханий у пісню. Тато зберігає багато світлин, де Євген у колі друзів з гітарою. А ще хлопець був учасником зразкового танцювального ансамблю «Радість».

Займався карате. Відвідував художню школу. Його картини, написані в юному віці, заслуговують на увагу. На полотнах, що виходили з-під пензля, відчувалася внутрішня досконалість та надзвичайна майстерність виконання.

Роботи подобались багатьом. Їх навіть хотіли придбати для власних колекцій. Попри неймовірну зайнятість, він учив ще й англійську мову, аби вміти бездоганно спілкуватись.

Родина, коли випадала можливість, багато подорожувала. Особливо хотілось батькові показати сину унікальні, неповторні куточки України. Об'їздили багато монастирів Росії. І про все побачене міг Євген годинами розповідати товаришам. Та не лише рідна земля вабила хлопця. Багато і ґрунтовно вивчав історію та римське право. Енциклопедії були його настільними книгами. Він був дорослим не по роках. Коли однолітки грали у футбол, він працював. Різнобічні інтереси не давали йому і хвилинки на спочинок, наче відчував, що нитка життя така ніжна та коротка.

Ще в юному віці в Очаківському Свято-Миколаївському соборі був пономарем. Коли підріс та змужнів, будучи студентом Одеської національної юридичної академії, вступив до громадського формування з охорони громадського порядку «Захист». Батьки дбали, щоб син ріс порядною людиною, справжнім патріотом української землі. Великий внесок у становлення хлопця як особистості зробив дідусь. Іван Тимофійович Корнафель – дідусь Євгена, знаний у Новому Бузі, адже за життя був краєзнавцем та відмінним фотографом. Він знав багату історію українського народу, і єдине його бажання – бачити Україну незалежною державою. Кілька років тому в його рідному місті була відкрита виставка «Пробуджена пам'ять» із красномовним підзаголовком – «Він повертав нам нашу пам'ять», де Євген у спомин про дідуся запалив свічку. А ще його дідусь багато писав про історію Нового Бугу, збирав фото, та й сам «зупиняв» чудові



Перед стрибком (Є. Корнафель перший праворуч)

миттевості життя містян, увічнивши їх в історії. Батько, Вадим Корнафель, теж великий шанувальник історії. Цю любов до рідної землі передав і сину Євгену. Недаремно в пісні співається: «Родина – це вся Україна, з глибоким корінням, з високим гіллям». Від рідних юнак перейняв любов до книг, до історії, Вітчизни.

В юному віці хлопець уже мав власну думку. Завжди був цілеспрямованим, повним ідей та оптимізму. Щораз усміхнений та життєрадісний, завжди сповнений любові до ближнього та отчого дому. Був справжнім патріотом. Гірко писати, що був...

Присягу на вірність служіння Вітчизні за ініціативи командира частини Олексія Зінченка приймав урочисто на Алеї слави. Завжди відповідально виконував завдання, що перед ним ставили в частині. Встиг зробити 17 стрибків з парашутом. Коли у в/ч А1594 активно готувався до захисту Вітчизни, тоді навіть

подумати не міг, що вже за рік стане в ряди захисників цілісності і незалежності України. Був призначений у підрозділ охорони кулеметником.

Нелегкими були перші дні в зоні АТО. 16 серпня надвечір, коли їх загін знаходився поблизу Іловайська, прозвучала команда: «Тривога». Хлопець якраз знаходився біля кулемета. Не зробивши жодного пострілу, отримав тяжке поранення в живіт, що не дало жодного шансу на життя, яке так любив Євген. Життя справжнього патріота обірвалось так невчасно і так рано. Він



Коли служба до вподоби...

був добрим, щирим та миролюбним. Його життя та служба були тісно переплетені з морем. А загинув Герой серед полів Донбасу.

Спілка ветеранів військово-морської розвідки посмертно нагородила «морського котика» 73-го центру спеціального призначення матроса-кулеметника медаллю «Матрос Кішка». Указом Президента України № 2708/2014 від 8 вересня 2014 року Євгена Корнафеля посмертно нагороджено орденом «За мужність» III ступеня. Він Герой! І Очаків буде завжди пишатися своїм Героєм! Ще до сьогодні на сході держави ллється кров, гинуть українські солдати та мирні жителі. Це наша спільна трагедія та біль. І забувати про це ми не маємо права, як і забути справжніх героїв, що віддали своє життя.

Тато зберігає багато дорогих серцю речей сина і безліч документів: про закінчення середньої школи, музичної та художньої шкіл, грамоти та подяки. Рідні готові частину з них віддати до школи, аби пам'ять серед підлітків про їх шкільного

товариша-патріота продовжувала жити і передавалася з покоління в покоління. Є в батька надія, що його сина – Героя, який першим серед очаківців поліг на сході України, пам'ятатимуть, адже переконаний, що сльози за полеглими в АТО не можуть пролитися даремно.

– Нам усім потрібно робити висновки і ставати кращими. Після смертей молодих хлопців ми не можемо залишатися такими, якими були ще вчора, – переконаний Вадим Іванович Корнафель. – Ми мусимо змінити ставлення до життя. Пам'ятати, що Батьківщину не вибирають. Її захищають і відроджують. Її цілісність і незалежність виборюють. Женя часто ставив собі питання: «Якщо не я, то хто? Якщо не сьогодні, то коли?» Він був переконаний, що настав час, коли він зможе сповна допомогти своїй державі, рідній землі. І не абстрактній Україні, а тим людям, які чекають на його допомогу, рідним і близьким, які мріють жити в мирі та спокої. Тому без вагань зголосився їхати на Схід, у саме пекло подій.

Прощальні слова перед відправкою в зону АТО були скупими і зверненими до батька: «Я знаю, що загину. Та будуть жити Ганна і Софійка. Я залишаю їх на тебе. Допмагай їм. Дивись за ними». Телефонував зі Сходу зрідка. Єдине, що просив: «Передайте мамі, що ми ні в жінок, ні в дітей не стріляємо. Що б там не говорили, та ми на своїй землі і будемо до останнього подиху її боронити від терористів та найманців».

Педагоги та колишні учні ЗОШ № 4 пам'ятають Євгена і мріють про час, коли їх школа буде гордо носити ім'я її учня, який загинув на сході України. Громада Очакова теж має бажання, аби пам'ять про героїв закарбувалась у нашому місті: щоб одна із вулиць носила ім'я Героїв АТО, а навчальний заклад – ім'я Євгена Корнафеля. А сьогодні на будівлі школи, де навчався Євген, на його честь відкрито меморіальну дошку.

Його життя – як спалах зірки! Віримо, що вона вічно світитиме нашим землякам! Ми будемо пам'ятати завжди Євгена Корнафеля, який віддав своє життя за Україну! Герої не вмирають!

## «НЕ МОЖУ СПОКІЙНО ДИВИТИСЯ, ЯК МОЛОДІ ХЛОПЦІ НА ВІЙНУ ЙДУТЬ...»

З цими словами уродженець Кіровоградщини, житель міста Миколаєва Олександр Володимирович Яриш пішов добровольцем до військкомату, не чекаючи повістки.

Народився Олександр 1 вересня 1970 року в селі Злинка Маловисківського району Кіровоградської області в родині колгоспників, був третьою дитиною в сім'ї. Навчався у місцевій школі № 2, а після закінчення десятирічки вступив до Миколаївського професійно-технічного училища № 14 при Чорноморському суднобудівному заводі. Потім – служба в армії у м. Читі Амурської області (Російська Федерація).

Звільнившись у запас, Олександр Яриш повернувся до Миколаєва. Працював на Чорноморському суднобудівному та бронетанковому заводах. Маючи дітей, мріяв нянчити та виховувати онуків.

Усі життєві плани Олександра Яриша змінили події в Криму та на Донбасі, коли після новин з телевізора та чуток стали приходити домовини і наповнюватися пораненими бійцями військові шпиталі.

Олександр Володимирович Яриш як батько, громадянин та просто людина зробив свій вибір. Маючи звання молодшого сержанта, був призначений на посаду стрільця-радіотелеграфіста у стрілецьку роту в Миколаївському полку охорони громадського порядку Національної гвардії України. Цей підрозділ у числі інших забезпечував правопорядок на прифронтових територіях України, на блокпостах та в населених пунктах, розташованих поблизу україно-російського кордону.

23 серпня 2014 року поблизу села Лисиче Амвросіївського району Донецької області, за 8 кілометрів від зони розмежування ворогуючих сторін, бійці блокпоста, де вже кулеметником служив О. Яриш, помітили колону з



бронетранспортерів та вантажівок, що рухалася з території Російської Федерації. На плечах та головних уборах людей у вантажівках були зелені стрічки з надписом «Чечня».

Незважаючи на значну перевагу «прибулих», українські гвардійці прийняли бій і знищили не менше трьох вантажівок з бойовиками та боеприпасами, захопили трофеї і чотирьох полонених.

Один із офіцерів, згадуючи той бій та участь у ньому Олександра Яриша, розповів: «Последний его бой был под Лисичьем. Александр находился на дежурном огневом сооружении, когда на нас внезапно выехала колонна террористических формирований. Он первым принял бой... Первое ранение у него было в живот, потом последовало второе ранение. Когда мы его нашли, поняли, что он отстреливался до последнего патрона, потому что ленты были пустыми».

Під час цього бою загинуло троє військових – майор О. Смоляр, молодший сержант О. Яриш та старший солдат О. Бабкевич. Ворожих полонених за кілька днів обміняли на трьох українських бійців та волонтера.

Указом Президента України № 754/2014 від 6 жовтня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, Олександр Яриш був посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

Не забули про свого випускника й у професійному суднобудівному ліцеї, колишньому ПТУ, де свого часу навчався Олександр, і пам'ять про одного зі своїх численних випускників увічнили меморіальною дошкою, на відкритті якої були присутні рідні Олександра Яриша, його військові побратими, офіцери частини, у якій він служив, а також учні ліцею.

Дружина та донька, син від першого шлюбу, рідні та близькі Героя, а також зовсім незнайомі йому мешканці Маріуполя та Лисичанська, яких було звільнено з полону терористів після того пам'ятного бою під с. Лисиче, згадуватимуть Олександра Яриша як прекрасну людину та мужнього українського солдата, свого визволителя, який захистив їх собою від російських найманців. Не забудемо Героя і ми, його земляки-миколаївці, бо завдяки жертвовності таких людей війна до нас не дійшла.



## «СТАЛКЕР»

*Я вірив в найкраще,  
В щасливе майбутнє  
І мріями жив,  
І кохання жадав,  
Тому без вагання,  
Без страху і болю  
Життя за країну віддав...*

Н. Г. МАКАРЧУК

Юрій Миколайович Смирнов народився 6 березня 1981 року в місті Миколаєві. Навчався в загальноосвітній школі № 4. З шести років захоплювався народними танцями. Він був дуже талановитим хлопцем. Саме тому після закінчення школи для подальшого навчання обирає денне відділення Миколаївського філіалу Київського національного університету культури і мистецтв та одночасно вступає до коледжу культури за спеціальністю «Хореограф» на заочне відділення.

Так сталося, що в подальшому Юрій не міг займатися танцями і за своє життя працював за різними спеціальностями, шукав себе. У розмові з мамою він часто наголошував, що дуже жалкує про те, що не служив в армії. І якщо б він не обрав хореографію, обов'язково був би військовим.

Навесні 2014 року було оголошено першу хвилю мобілізації, і Юрій був призваний до лав Миколаївської військової частини Національної гвардії. Але він казав мамі, що хоче служити у льотній частині селища Кульбакине в роті охорони. Одна з вимог – наявність вищої освіти, а також потрібно було закінчити курси для отримання звання сержанта військової частини 3039 міста Миколаєва. Хлопець вирізнявся серед товаришів знанням військової справи, активно набував нових навичок,



цікавлячись усім навколо. А коли у військовій частині Національної гвардії почали формуватися перші добровольчі батальйони, Юрій став одним із перших добровольців, хто зголосився вирушити у зону проведення антитерористичної операції. Мама Юрія згадує: «Такий вибір сина був пов'язаний з тим, що він не міг змиритися з важкими умовами в країні, мріяв про стабільність, чисте мирне небо над головою, щасливе майбутнє своїх дітей (їх у нього двоє – синочок Михайло і донечка Евеліна)». Також мріяв молодий чоловік у подальшому бути військовим Повітряних сил Збройних Сил України – це було головною метою його життя. Але не судилося, неоголошена війна зламала всі життєві плани...

Потім був нелегкий бойовий шлях: місто Амвросіївка, селище Лисиче і, нарешті, остання точка зіткнення – селище Войковський Амвросіївського району Донецької області, де Юрій разом із товаришами потрапляє під обстріл.

Побратими розповідають про нього: «Він нічого не хотів чути про небезпеку, казав, що має бути там, на передовій, особисто захищати Батьківщину. Ніколи не відмовляв у допомозі. Готовий був знехтувати собою, але товаришами – ніколи, для них Юра ладен був віддати останнє...»

За вміння орієнтуватися на місцевості, витривалість у довгих переходах та за те, що першим зголосився йти у розвідку, отримав у підрозділі прізвисько «Сталкер». Юрій дзвонив рідним протягом місяця, розповідав, як йому служиться, просив передати харчі. Мама, Любов Анатоліївна, зібравши посылку, передала її сину за допомогою волонтерів. Пізніше зв'язок обірвався, і рідні, переживаючи, телефонували всім. Довга мовчазна невідомість не давала спокою. Нарешті додзвонившись, дізналися, що син потрапив у полон, більше нічого. Час ішов, від переживання і невідомості у матері краялося серце, чекати не було більше сили.

Батько Юрія сам вирушив у зону проведення антитерористичної операції, знайшов сина у морзі, впізнавши його за татуюванням на плечі. За довідкою, яку видали у морзі, причиною смерті було поранення нижче попереку. Загинув «Сталкер» 24 серпня 2014 року під час зіткнення з бойовиками-сепара-



Юрій Смирнов у зоні АТО

тистами в районі селища Войковський Амвросіївського району Донецької області. Колона підрозділу Національної гвардії України, рухаючись заданим маршрутом, потрапила у засідку. Юрій одним із перших зорієнтувався, зайняв позицію та відкрив вогонь у відповідь, чим дав можливість перегрупуватися підрозділу. Сили противника переважали вдвічі, але військово-службовці до останнього продовжували стримувати ворога, і, зрештою, напад бойовиків було відбито.

Мама дуже любила сина, для неї загибель Юрія – велика втрата, вона і досі не може з цим змиритися, постійно згадує його зі сльозами на очах. Каже, що дуже вдячна синові за те, що онуків залишив. Онуки – це зараз сенс її життя. Юрій назавжди залишиться в пам'яті рідних, вони будуть ним пишатися, адже він віддав своє життя за мир у нашій країні, за світле, спокійне майбутнє.

Указом Президента України № 873/2014 від 14 листопада 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, Юрій Смирнов посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.



---

### «МАМО, ПРОБАЧ...»

Мамо, пробач за мою стрімку вдачу.  
Вибач, рідненька, я вже не прийду.  
Мені не болить, я від болю не плачу,  
Я зараз душею до Бога іду.

Ти вибач, не плач – твої сльози тримають  
Мене на землі, а мені вже пора.  
Мене побратими із Богом чекають,  
І зірка на небі моя вже зійшла.

Матусю, пробач, що закрив рано очі,  
Я прошу – тримайся, тебе я люблю.  
Світитиму з неба тобі я щоночі  
І інколи ще уві сні я зайду...

Зайду, щоб ще раз тебе міцно обняти,  
Бо ти найдорожча в моєму житті.  
І те, що не встиг, на прощання сказати:  
«Спасибі за щирі молитви святі!»

Я знаю – зараз весь смуток і розпач  
У серці твоєму безмежно болить.  
Прошу, відпусти і більше не плач.  
Життя проти вічності – лише мить.

Віта СТРОНСЬКА

## ШЛЯХ У ВІЧНІСТЬ

*Отче, до тебе звертаюсь:  
Ти мою Україну спаси.  
Низько, щиро тобі вклоняюсь,  
І на землю ти мир принеси.*

Н. Г. МАКАРЧУК

Кажуть, що шлях до Бога тернистий та вузький, а брама, яка веде до погибелі, є дуже широкою. Через це у людей, буває, складається враження, що шлях до Бога має бути пов'язаний із жертвами, стражданнями, муками. Як правило, це відвертає від Бога, і людина намагається жити так званим «нормальним» життям. Життя без Божої любові, без віри не буде сильним, насиченим, сповненим сенсу...

Незалежно від віку, віросповідання, обставин кожна людина рано чи пізно замислюється над сенсом життя, переосмислює його і все одно приходиться до Бога. Життя юнака Михайла Козлова спочатку нічим не відрізнялось від життя пересічних миколаївців. Народився 26 листопада 1985 року, навчався у Миколаївській загальноосвітній школі № 46. Мама Вікторія згадує сина як людину позитивну, але говорить, що цей позитив йому важко давався. У своїх думках він часто звертався до Бога і за волею долі став віруючою людиною, євангелістом-протестантом. Через своїх знайомих юнак потрапляє до церкви «Нове покоління», а потім до реабілітаційного центру, де бачить зовсім інше життя, спостерігає, як велика сила молитви, звернення до Бога допомагає людям позбутися поганих звичок, зцілитися від пияцтва, наркоманії. Згодом і сам починає молитися, його віра міцнішає. Саме тоді хлопець вирішує вступити до біблійського коледжу м. Першотравенська Дніпропетровської області.

Після закінчення навчального закладу приїхав до рідного міста відновленим.



Рідні і знайомі бачили в ньому людину, яка готова служити Богу, адже саме в коледжі він задумався над сенсом життя, переосмислив його. Навіть пастор говорив йому: «Служи», адже Михайло вмів дуже гарно говорити, володів даром ораторського мистецтва, його можна було із задоволенням слухати годинами.

Та доля розпорядилась інакше. Молодий чоловік одружився, але шлюб був недовгим: після двох щасливих років сімейної ідилії як грім – розлучення. Дружина Марія розповідала мамі Михайла, що розлучилися вони не тому, що у шлюбі все було так погано, а тому, що його завжди підносило кудись вище.

Пізніше юнак зрозумів: найважливішим у його житті є те, що він прийшов до Бога. Михайло приймає важливе для себе рішення переїхати до міста Запоріжжя, щоб створити там міні-реабілітаційний центр – у протестантській церкві цей напрямок є дуже розвиненим. За допомогою молитви люди, які потребують допомоги, позбавляються алкогольної та наркотичної залежності, починають жити новим життям. Простягнути їм руку допомоги було головною метою Михайла. У Запоріжжі хлопець несподівано зустрічає нове кохання, але воно залишилось нерозділеним, без взаємності. Переживання болісно ятрили душу, не давали спокою, і він повертається до Миколаєва. Вирішує йти служити добровольцем. Сам пішов до військкомату, взяв повістку, щоб захищати рідну Україну. Мама не відмовляла си-на, але в неї було погане передчуття, ніби вона бачить його вос-таннє. Він наказав їй попроситися, коли був удома останню ніч.

Михайла направили до 169-го навчального центру Сухопут-них військ Збройних Сил України (м. Десна). Потім за розподі-лом для проходження військової служби він потрапив до 72-ї окремої механізованої бригади Збройних Сил України на посаду старшого гранатометника. Згодом бригаду перекинули у с. Тельманове, потім – у с. Гранітне, де хлопці з мужністю і відва-гою відстоювали державні кордони. Спочатку у Михайла не бу-ло амуніції. Потім хтось із бойових товаришів дав йому каску, видали бронезилет. І на війні юнак пам'ятав про Бога, у вільну хвилину він завжди читав Біблію (взяв її із собою з дому), нама-гався знайти відповіді на хвилюючі питання, молився за Украї-ну. Звертаючись до Бога, молода людина укріплювалася в своїй вірі.

Мама Вікторія дуже вдячна синові за те, що він свого часу привів до Бога і її. Вона разом із сином шукала відповіді на філософські питання, які цікавили їх обох, але здавалися невіршуваними та незрозумілими. Вона разом із сином училася визначати духовні цінності, які ми не завжди помічаємо у звичайному житті.

Із фронту рідним син телефонував не часто, розмови були короткими, щоб не завдавати болю... Говорив, що йде війна, запитував, як бабуся, сестра, племінниця, бо дуже їх любив та сумував за всіма рідними, згадував друзів...

Остання розмова з мамою та колишньою дружиною відбулася 24 вересня 2014 року. Михайло повідомив, що йде на завдання, але на яке, сказати не може. Мама пішла до церкви на молитовний день, і, за її розповіддю, її начебто простромила спиця, у голові заграла мелодія композитора В. Скорика «Мелодія». Саме так материнське серце відчуло втрату найдорожчої людини, її сина Міхи – так ласкаво і ніжно вона завжди його називала. Загинув Михайло Козлов 24 вересня 2014 року в с. Старогнатівка Тельманівського району Донецької області при виконанні бойового завдання. Він отримав смертельне поранення внаслідок спрацювання вибухового пристрою.

Міха був людиною із запалом, величною, доброю, терпіти не міг несправедливості. Він загинув за Батьківщину, віддав своє життя за суверенну, незалежну Україну, за мир на нашій землі, перевершив себе, щоб піти у «вічне життя». Віра в Бога допомагає пережити матері втрату сина, вона постійно перебуває в молитві. Міха назавжди залишиться в її серці, в її душі. Світла пам'ять тобі, Михайле! Героям слава!

Указом Президента України № 9/2016 від 16 січня 2016 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі Козлова Михайла Віталійовича посмертно нагороджено орденом «За мужність» III ступеня.

\* \* \*

Уже після того, як матеріал був готовий, ми отримали листа від мами Михайла про те, що її сина нагороджено медаллю «За жертвовність та любов до України» Української Православної Церкви: «28 октября приехали ко мне Мишины сослуживцы из 3-го батальона 72-й бригады и вручили мне Мишину медаль



«За жертвність та любов до України». Ребята приехали прямо из района боевых действий – уже больше года 72-я бригада стоит в районе Волновахи – Старогнатовки – Гранитного. У них уже есть капеллан. Он ходатайствовал перед Церковью об увековечении памяти погибших. И вот четверо военных

были отправлены в командировку. С ними был молодой паренек Алексей Миронов, он уже больше года служит в АТО и очень похож на Мишу и лицом и ростом. Когда он зашел ко мне домой, я как будто Мишу встретила. К сожалению, я не узнала, как зовут остальных. Старший офицер, который вручал награду, очень внимательно, по-отцовски слушал мои воспоминания о Мише. Я ему показала ваш очерк в газете. Он сразу же начал читать его вслух и сказал, что Бог забирает лучших. Очерк и небольшую брошюрку «Молитва в согласии за Украину», которую мне Миша оставил, когда шел на войну, я подарила ребятам. Они с радостью взяли их с собой – показать побратимам. Наша беседа длилась минут сорок, а прощались и обнимались мы как родные. К этим ребятам такое уважение и любовь испытываешь, и благодарность...

Я посылаю вам удостоверение к Мишиной награде и страничку из Библии, где Мишиной рукой подчеркнуты слова Апостола Павла из первого послания к Коринфянам, 4 глава, стихи 3–5:

<sup>3</sup>Для меня очень мало значит, как судите обо мне вы или как судят другие люди; я и сам не сужу о себе.

<sup>4</sup>Ибо хотя я ничего не знаю за собою, но тем не оправдываюсь; судия же мне Господь.

<sup>5</sup>Посему не судите никак прежде времени, пока не придет Господь, Который и осветит скрытое во мраке и обнаружит сердечные намерения, и тогда каждому будет похвала от Бога».

Миша при своих небольших годах очень глубоко чувствовал Библию.

Он уже на небесах, и похвала от Бога пришла с этой медалью».



## БЕЗСТРАШНИЙ ВОЇН

За свій невеликий термін проведення антитерористична операція встигла забрати життя багатьох українців – справжніх героїв, що поклали своє життя за суверенітет, цілісність та єдність української держави. Саме військовослужбовці першими увійшли до зони антитерористичної операції, вони щохвилини виборюють для нашої держави такий жаданий мир, завзято та сміливо ідуть у бій з думкою про перемогу. Це справжні патріоти, які ціною власного життя забезпечують неподільність нашої країни, саме їм ми зобов'язані та повинні вклонитися за мирне небо над головою.

Одним з таких непізнаних героїв сьогодення був Завірюха Олександр Ігорович, уродженець села Кам'яна Балка Первомайського району Миколаївської області.

Солдат контрактної служби прийшов до Збройних Сил України на посаду водія-механіка. На початку своєї служби керував військовими транспортними засобами, пізніше пересів за кермо модернізованого бронетранспортера БТР-80. Олександр був одним з кращих водіїв бригади, за БТРом слідував як за власною дитиною, завжди тримав його в ідеальному стані. Однак командирів відділення неодноразово доводилося сварити Олександра за безлад усередині машини, на що солдат жартома погрожував вигнати хлопців із бронетранспортера та їздити на ньому самостійно.

Командир відділення Володимир згадує солдата Завірюху як гарного та слухняного виконавця, будь-яке поставлене завдання він виконував на «відмінно». Олександр виявився дуже веселим хлопцем, весь час жартував, навіть під час обстрілів. «Безстрашний був, зовсім нічого не боявся», – з посмішкою на вустах пригадує командир.

21-річний Олександр відзначився вражаючою мужністю під час запеклих боїв 11–12 липня поблизу Зеленопілля:





Олександр Завірюха (третій зліва)  
з бойовими товаришами у зоні проведення АТО

разом із бойовими товаришами врятував життя великій кількості поранених, вивізни їх у безпечну зону. Проте під час тих жорстоких боїв сам мало не загинув. Залишивши особовий склад на місці дислокації, водій Олександр разом із командиром взводу, оператором-навідником та двома медпрацівниками рухалися на бронетранспортері полем бою і потрапили під обстріл. Того разу йому таки вдалося вижити.

Життя Олександра обірвалося внаслідок чергової атаки терористів на Донецький аеропорт. 28 вересня 2014 року прямою наводкою танк терористів влучив у бронетранспортер, де знаходились бійці 79-ї окремої аеромобільної бригади. Того дня загинуло семеро десантників, серед них і водій Завірюха. Його бойові товариші та командир відділення жалкують лише про те, що так і не встигли добре пізнати Олександра, але в їх пам'яті він назавжди залишиться безстрашним жартівником та хоробрим бійцем. Незважаючи на свій юний вік, Олександр виявився справжнім героєм, яким може пишатися Україна!

Указом Президента України № 270/2015 від 15 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі Олександр Завірюха посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

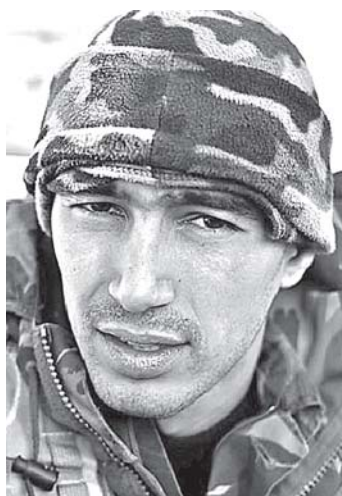
## СМІЛИВИЙ РОВЕСНИК УКРАЇНСЬКОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ

«Ніхто, крім нас!» – головне гасло українських воїнів-десантників, які в усі часи залишаються вірними військовій присязі, бойовим побратимам, українській Незалежності. Немало їх було, відданих і завзятих оборонців, із числа військово-службовців, які проходили строкову військову службу в 79-й Миколаївській окремій аеромобільній бригаді. На жаль, у чорному мартиролозі новітньої історії немало імен світлих людей – героїв нашого часу.

Один із них – Сергій Анатолійович Златьєв. Він народився 25 травня 1991 року в селі Леніне Фрунзівського району на Одещині. В місті корабелів проходив строкову військову службу в аеромобільній бригаді, а після того залишився в Миколаєві для продовження служби за контрактом. Сержант Златьєв був заступником командира 3-го взводу аеромобільної роти. Володимир Лайдьонов, найкращий товариш Сергія, так його згадує: «Він був душею роти, будь-якої компанії, вічним оптимістом, посмішка ніколи не зникала з його обличчя». Вони потоваришували ще до початку бойових дій, Володя жартома називав його «Панда Кунг-Фу» за спритність і витривалість, а взагалі армійський позивний Сергія – «Чорний» (за смуглявий колір шкіри та чорні, мов смола, очі).

Герой-десантник був одним із кращих у бригаді з фізичної підготовки, завжди рвався в бій, з душею ставився до роботи, армійських буднів, цінував друзів та безмежно любив людей, мав гостре відчуття несправедливості.

Зі своєю чарівною дружиною Сергій познайомився 2013 року на курсах зі стрибків з парашутом. Того незабутнього дня всім дівчатам, готовим до виконання свого першого польоту, було відмовлено. Мовляв, є така прикмета:





Сергій Златєв (перший праворуч) із військовими побратимами

не можна жінкам стрибати в передчутті негоди або дощу. Тоді він підійшов до неї першим, щоб витерти її сльози та заспокоїти. З того часу вони завжди були разом – корінний одесит та юна миколаївка.

Оксана Златєва добре пам'ятає холодний лютий 2014-го. Тоді після відомих подій та нічної бойової тривоги, швидких домашніх зборів частину роти перевели в бойову готовність. Водночас під цією та іншими частинами Миколаєва, поблизу Інгульського та Варварівського мостів почали збиратися хаотично організовані мітинги проросійських сил проти висування бойових підрозділів. Негативно налаштовані групи людей, зvezених, як стало відомо потім, навмисно перекривали транзитні шляхи, формували свої блокпости, прикриваючись, як це було у Криму, жінками, дітьми, гучними гаслами. Тоді ще ніхто не усвідомлював глибинності технологій «гібридної» війни, «зелених чоловічків», таємних намірів російського окупаційного режиму захопити Крим і південь України під проект «Новоросія».

Вже на початку березня Сергій разом із побратимами, серед яких – Володимир Лайдьонов (позивний «Єнот») та Олександр Черніков (позивний «Байкал»), висунулися на кордон із Кримом. Там вони, як і решта бійців-десантників, контролювали нашвидкуруч організовані блокпости біля села Чонгар Генічеського району Херсонської області. Телефонні розмови з домашніми були нечастими та короткими, військові будні – важкими й запеклими, очікування зустрічі ставало нестерпним. Пригадується складний побут: відсутність форменого теплового одягу, продуктів харчування, засобів облаштування пунктів бойового чергування. Тоді Сергій дізнався, що Оксана носить під серцем їхню дитину, тому прагнув приїхати бодай на пару днів до коханої, щоби швидко, військовим поспіхом, відгуляти скромне солдатське весілля (під час кількадечної відпустки вони все-таки побралися. – *Прим. авт.*). Потім його підрозділ перекидали з однієї бойової позиції на іншу, і за ці півроку служби йому довелося побачити не тільки щирість і гостинність місцевого населення, але й розлюченість, ненависть і зраду місцевих жителів. Це ті дні, коли шукали в селі бодай води чи хліба, а ніхто не давав. Мовляв, складіть зброю, годі служити «бандерівцям»!

Його перший у житті бій відбувся 3 липня: тоді вони з бойовими підрозділами української армії брали участь у визволенні міста Красний Лиман Донецької області. На жаль, 10 червня Черніков і Златьєв під час рейду потрапили в аварію та отримали травми. Десантників евакуювали їх шпиталю в Дніпропетровськ, поставили діагнози: першому – травму, перелом хребта та перелом передпліччя (нині він залишається військово непридатним (непридатний до високомобільних десантних військ, продовжує службу техніком у штурмовій авіації). – *Прим. авт.*), другому – струс мозку і пошкодження стегна. Коли хлопці лежали в лікарні, Лайдьонов був на передовій. Невдовзі всі вони зустрілися в тому ж таки шпиталі, коли Володимир отримав своє перше поранення.

5 серпня у Сергія та Оксани Златьєвих у пологовому будинку № 1 м. Миколаєва народилася донька Єва. Тоді друзі, як три мушкетери, як їх по-дружньому називали в роті, прийшли на подвір'я лікарні з повітряними жовто-блакитними кульками на

випіску дружини товариша. З гіпсами та на милицях, вони, герої-десантники, були усміхненими та щасливими, по-бойовому підтягнутими та стрункими. Мені не забути того дня, бо й сам приїхав до тієї лікарні, яка подарувала мені дочку Мирославу, в якихось справах. Там ми і познайомилися з хлопцями – захисниками української незалежності.

Скромно відсвяткували народження доньки (у нього це була первістка, у Оксани вже був хлопчик. – *Прим. авт.*). Сергія, ледь відновленого після травм, відрядили на посилення оборони сумнозвісного міжнародного Донецького аеропорту імені Сергія Прокоф'єва. Перед очима кожного українця – сумний мартиролог летовища, де загинула українська військова еліта. На жаль, невдовзі до хати Златьєвих прийшла біда: звістка про його загибель під час виконання бойового завдання. Відтоді 28 вересня 2014 року стало чорним днем для героїв-десантників. Як стало відомо пізніше, у бронетранспортер, де знаходився Сергій із товаришами з його відділення, влучив постріл ворожого російського танка Т-72. Як пригадує у своїй пояснювальній записці від 13 березня 2015 року солдат А. М. Бороденко, тієї миті відбувалася зміна позиції БТР-80 з нового терміналу до старого. За кермом був водій Олександр Завірюха, навідник КПВТ, ПКТ солдат Ігор Білий, у десанті по правому борту – сержант Сергій Златьєв, лейтенант Олексій Тищик, солдат Юрій Соколячко, по лівому борту на «кукушці» – власне А. Бороденко, посередині солдат Ігор Швед, ближче до навідника – майор Хардіков. Після смертельного попадання снаряда в машину з лівого боку вирвало нижню апарель, а верхня заклинила. Услід за наказом майора «Всі з машини!» Швед вискочив через «кукушку», Хардіков – через нижню апарель, автор цих спогадів залишав БТР останнім. Що там було всередині, він не пригадує, бо вже вирувало чорне полум'я. Коли він нарешті встиг виповзти з машини і добігти до старого терміналу, стався вибух, внаслідок якого розірвався БТР. Майор Хардіков та солдат Швед уже були під опікою лікарів, усіх інших побратимів А. Бороденко так більше і не побачив.

Тим часом Оксана жила очікуваннями, що її чоловік Сергій Златьєв усе-таки залишився живим, встиг вистрибнути з БТРа,

знаходиться під опікою лікарів. Ніхто з бойових побратимів – захисників Донецького аеропорту – не міг ствердно сказати, де її коханий. Миті очікування правди перетворилися на нестерпні дні, тижні, місяці. Вона, мов поранена зигзиця, метушилася від телефонного апарату до військової частини, від друзів Сергія до його командирів, нервово заколисуючи маленьку Єву. Її підтримували друзі, надавали допомогу волонтери, щоб якось перекрити оплату за оренду квартири, купити якісь продукти, сплатити проїзд у міському транспорті. Мені, тоді вже народному депутату України, навіть колись довелося влаштувати скандал у тролейбусі, в якому я зустрів Оксану: вона тримала на руках немовля та колисала сина, і жоден із пасажирів не поступився місцем дружині героя-десантника. На жаль, з іншими дружинами бувало і не таке...

Пошуки чоловіка тривали. Тоді до цього підключилися відповідні служби Міністерства оборони, волонтери, бойові побратими. Та коли було відновлено посекудно ту страшну мить, стало зрозуміло: Сергій Златьєв загинув у палаючому БТРі. Ту чорну сторінку новітньої історії майор Хардіков пригадує так: «28.09.2014 приблизно о 17.00 під час переміщення між терміналами на 2-х БТР-80 в аеропорту м. Донецьк БТР-80, у якому знаходився я, в т. ч. ст. с-т Златьєв та ще 6 (шість) військово-службовців, був уражений пострілом з танка Т-72 противника. Після влучення снаряда я втратив свідомість на кілька секунд. Ст. солдат Швець допоміг мені покинути машину, після мене евакуювався ст. с-т Бороденко, на момент покидання десанту все десантне та бойове відділення БТР було охоплене полум'ям. Після покидання БТР через кілька секунд почали детонувати гучні протитанкові гранати, що знаходилися у десанті. Під вогнем противника ст. солдат Швець допоміг мені дістатися входу у старий термінал. У подальшому інших членів екіпажу, крім Бороденка і Швеця, не бачив. Після бою з пораненням був евакуйований у с. Піски» (17 березня 2015 р.).

За результатами письмового звернення на адресу військової прокуратури Південного регіону України, яка розслідувала справу щодо загибелі екіпажу з десантниками, тільки 9 квітня 2015 року Оксана Златьєва одержала офіційну відповідь. За

підписом заступника військового прокурора Південного регіону України К. Ігнатова повідомлялося, що її чоловік – військово-службовець військової служби за контрактом військової частини В-4174 сержант С. А. Златьєв – загинув 28 вересня 2014 року поблизу Донецького аеропорту. Маючи на руках хоча б якийсь документ про загибель чоловіка, жінка звернулася до органів правосуддя встановити факт смерті свого чоловіка. Отже, рішенням Центрального районного суду м. Миколаєва від 10 серпня 2015 року підтверджено, що до них звернулася О. А. Златьєва з заявою, в якій просила встановити факт загибелі Сергія Златьєва в ході проведення АТО 28 вересня 2014 року, який перебував безпосередньо в районі Донецького аеропорту. На підставі пояснювальних записок згаданих військовослужбовців та за результатами інших оперативно-слідчих дій встановлено, що 28 вересня 2014 року близько 21.00–23.00 під час розміщення техніки по периметру аеропорту для організації оборони С. А. Златьєв був обстріляний разом з особовим складом 1-го батальйону тактичної групи. У рішенні суду вказано, що після вказаної події було проведено соціальне розслідування загибелі Сергія та створено комісію у складі: заступника командира військової частини по роботі з особовим складом підполковника І. І. Савки, т. в. о. командира аеромобільно-десантного батальйону майора Р. Х. Прусова, начальника оркестрової служби майора Б. П. Біліченка, начальника стройової частини відділення особового складу штабу майора Ю. Л. Гарагулі, начальника приймально-сортувального відділення медичної роти капітана медичної служби С. В. Бурделюка. За результатами роботи складено акт, відповідно до якого виявлено, що смерть десантника настала у результаті смертельного поранення під час виконання бойового завдання. Тож «відповідно до ст. 46 ЦК України фізична особа, яка пропала безвісти у зв'язку з воєнними діями, може бути оголошена судом померлою після спливу двох років від дня закінчення воєнних дій. З урахуванням конкретних обставин справи суд може оголосити фізичну особу померлою і до спливу цього строку, але не раніше спливу шести місяців. Відповідно до ст. 256 ЦПК України, факт смерті особи в певний час у разі неможливості реєстрації органом державної реєстрації ак-



тів цивільного стану факту смерті встановлюється в судовому порядку. Отже, оскільки обставинами справи підтверджується, що військовослужбовець С. А. Златьєв загинув у ході проведення антитерористичної операції 28 вересня 2014 року, суд вважає заяву такою, що підлягає задоволенню».

Указом Президента України № 892/2014 від 27 листопада 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, С. А. Златьєв нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно). А 8 травня 2015 року Оксана Златьєва одержала іншу посмертну нагороду для її чоловіка – медаль «Захиснику Вітчизни» за підписом Президента.

Сергія Златьєва поховали в Одесі тільки 25 лютого 2016 року. Прощатися з ним вийшла вся його частина, були рідні й близькі. Як було вказано у повідомленні військової частини, він загинув «при здійсненні рейдових дій 28 вересня 2014 року в складі 1-ї БТГр поблизу н. п. Солнцево Донецької області. Впевнено і сміливо сержант Сергій Златьєв, незважаючи на вогневий контакт із представниками незаконних збройних формувань і військовослужбовцями збройних сил Російської Федерації, а також мінометний обстріл з їх боку, організував виконання бойового завдання. Особистими діями показав приклад ведення бойових дій на полі бою для інших військовослужбовців свого підрозділу. Забезпечив виконання завдання без втрат як особового складу, так і техніки».

Біля татка була й золота родинна трійця: Михайлик, який називав його татом, первістка Єва – повна батькова копія, а також Оксана – незабутня парашутистка з приміського аеродрому. Стояли поруч і друзі Сергія: Володимир та Анжела Лайдьонови, Олександр Черніков, Вікторія Назаришина та Олег Назаратій – саме вони стали хрещеними батьками Єви Сергіївни Златьєвої.

Дасть Бог Златьєви як родина героя-десантника дочекаються черги та отримають свою першу в житті квартиру. Віриться, що доля буде кращою до дітей героїв та їх родин.

## ОФЦЕРСЬКА ЧЕСТЬ

Гліб Миколайович Григораш народився 21 грудня 1966 року в м. Миколаєві. Його дитинство пройшло серед хлопчаків-однолітків на вулиці Фрунзе. Навчався в середній школі № 35, яку і закінчив у 1984 році. Ще зі шкільних років Гліб захоплювався туризмом, з рюкзаком за плечима побував у Карпатах, горах Криму, Кавказу. Навчався із задоволенням, був одним з кращих у своєму класі. Показовим є той факт, що йому серед кращих учнів Миколаєва довірили символічну почесну варту біля Вічного вогню.

Гліб від самого дитинства мріяв бути льотчиком. Але життя завжди прагматичніше – воно вносить свої корективи в юнацьку романтику.

1984 року Гліб Григораш вступив до Пермського військового авіатехнічного училища, яке закінчив у 1987 році. Потім служба в різних авіачастинах – від Далекого Сходу до Польщі. Після проголошення незалежності України продовжує службу старшим техніком з радіотехнічного обладнання в бригаді морської авіації в Кульбакиному. Але після переводу частини в м. Саки і скорочення штату в 2003 році він виходить на пенсію в званні старшого лейтенанта. Чому, віддавши військовій службі майже 20 років, він мав таке звання? Відповідь лежить на поверхні: принциповість, небажання бути на побігеньках, незручність



для командування не давали можливості «заслужити» чергове звання. Мабуть, давалося взнаки походження Григорашів з козацького роду – звідси і характер запальний та рішучий. Не випадково дід Гліба, всі його дядьки були військовими, мали нагороди.

Звільнившись зі служби, Гліб Миколайович не міг всидіти спокійно. Він постійно хотів навчатися нового, завжди щось майстрував. Таких, як Гліб, називають «золоті руки» та «золота

голова». Але на першому плані була його дружна сім'я – дружина та дві доньки. Ходили разом у туристичні походи, подорожували. А ще Гліб захоплювався полюванням.

Коли в Криму з'явилися «зелені чоловічки» і розпочалося захоплення військових частин російськими військовими, за іронією долі Гліб саме перебував на півострові. «Коли Крим був захоплений Росією, – розповідає Наталя Володимирівна, дружина Гліба, – російські козаки крутили руки українським військовим, намагалися поставити на коліна, погрожували. Мій чоловік на собі відчув ганебне ставлення і зневагу. Гліб пишався своїми товаришами, котрі змогли вирвати українську техніку з лап окупантів, і важко переживав зраду інших».

У травні 2014 року під час мобілізації Гліб Миколайович добровольцем прийшов у 19-й батальйон територіальної оборони. Коли дружина Наталя просила Гліба залишитися вдома, він сказав: «Я офіцер, і є таке поняття, як офіцерська честь!» А ще: «Якщо я не піду туди (в зону бойових дій. – *Авт.*), ворог прийде сюди». Гліб Григоращ був призначений заступником командира роти з озброєння і техніки. Спочатку були інтенсивні навчання на полігоні, варта на блокпостах, охорона берегової лінії. А вже 2 вересня 2014 року 19-й батальйон був відправлений в зону бойових дій, куди і прибув 4 вересня.

У ніч на 3 вересня 79-та і 95-та аеромобільні бригади здійснили широкий марш-рейд із районів Краматорська і Слов'янська тилами російських військ і бойовиків, у ході якого ворог поніс значні втрати в особовому складі, озброєнні і техніці. Було зупинено просування бойовиків. 19-й територіальний батальйон у зоні АТО зайняв першу лінію оборони з метою недопущення розвідувально-диверсійних груп сепаратистів, а також для утримання встановлених під час рейду позицій.

Проблеми з'явилися ще до від'їзду в зону АТО. Наталя Володимирівна згадує слова чоловіка: «Техніка жахлива, автомашини без гальм. Коли виїжджали в АТО – грошей не заплатили, а бронешилети привезли тоді, коли бойовики з «Градів» повним ходом обстрілювали позиції. Половина особового складу втекла з передової – дезертирувала. А Глібу з травмованою ногою

офіцерська честь навіть думки не допускала покинути позиції та товаришів».

Батальйон 5 вересня прибув на місце дислокації – район Гранітне – Старогнатівка – Тельманове. Бійці намагались окопатися, та де там – на кам'янистому ґрунті. Приїхали на порожнє місце – митись немає де, випрати білизну й одяг неможливо, туалетів теж нема.

Підрозділи 19-го батальйону розташовувались недалеко від Донецька. Позиції були всього в декількох кілометрах від сепаратистів, обстріли артилерії бойовиків і прольоти безпілотників під час так званого «перемир'я» тут були звичною справою. Але й під обстрілами потрібно було налагоджувати окопний побут, а також ліквідувати ДРГ, які постійно лізли. І ось тут велику роль відіграв скрупульозний, навіть педантичний характер Гліба Миколайовича як заступника комроти. Кому що видано, яка зброя – все розписано в блокнотах. Як ця його риса потім допомогла багатьом людям!

Та випробовування на цьому не закінчилися. 13 вересня близько 80 бійців самовільно покинули поле бою, оголивши лінію захисту і кинувши зброю та бойових товаришів, повернулись до Миколаєва. Залишилося 33 бійці (серед них був і Гліб Григораш), які два тижні утримували оборону від противника, поки на допомогу не прийшли «морські котики». При цьому бійці, що залишилися, не тільки змогли відбити напад, але й заробити славу «шаленого» батальйону.

На другий день, 14 вересня, ворог організував бійцям, які залишилися, засідку. Вони аж ніяк не очікували спротиву. Три із 4-х танків терористів бійці спалили. Потім витримали ще два бойових зіткнення, знищили всіх терористів у засідці, придушили всі вогневі точки ворога. І це взагалі без важкого озброєння! Саме після цього сепаратисти назвали їх «шаленими».

Гліб Миколайович Григораш загинув 13 жовтня 2014 року під Білокам'янкою: перебуваючи у групі прикриття розвідувальної групи, він натрапив на розтяжку. Загинув так, як жив, – відповідно до своїх принципів. Адже Гліб міг нікуди не йти, залишитись, направити замість себе іншого, він – заступник командира роти...

Кожну мить щасливого сімейного життя пам'ятають дружина Наталя, доньки Анна та Ксенія. Старша донька Анна – студентка Національного університету кораблебудування ім. адмірала Макарова, навчається на 3-му курсі за спеціальністю «Авіа- та ракетобудування», а молодша, Ксенія, ще навчається в середній школі.

Указом Президента України Гліб Миколайович Григораш був нагороджений посмертно орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

Чомусь не полишає почуття гіркоти. Хотілось би побачити меморіальну дошку Герою на його рідній школі і пам'ятний знак на кладовищі в Матвіївці, де він похований. Але головне – більше уваги і допомоги сім'ям загиблих героїв.



Гліба Миколайовича Григораша поховали як героя з усіма почестями у рідному Миколаєві ([niklife.com.ua](http://niklife.com.ua))

## АНДРІЙ ГОРБАНЬ: УКРАЇНЕЦЬ, ПАТРІОТ, ВОЇН АТО\*

Не роздумуючи, він віддав життя за єдність України, за народ у листопаді 2014 року.

Нагороджений орденом «За мужність» III ступеня та відзнакою «Народний Герой України» (посмертно).

Йдуть кращі на неоголошену війну, боронять Батьківщину справжні патріоти, вони відчують власну відповідальність за майбутнє держави, за те, щоб підступний ворог не прийшов у їхні домівки, до їх матерів, дітей...



*Новий час безумств, новий час безодні.  
Лишаємо все, що ми мали сьогодні.  
Як вірити нам у добро і моралі,  
Якщо ми втонули у власній печалі?  
Як віру у Бога нам нині хрнить,  
Коли за вікном залп із «Града» свистить?  
Нещадно вбивають батьків і братів,  
Змішалось в безодні все світло світів,  
Ми в страху звершаємо кожен свій крок.  
Який же жорстокий для нас цей урок!*

Олена ДЕНИСЮК,  
однокласниця Андрія Горбаня

Такі хлопці впевнені в собі у мирному житті та безстрашні в бою за світле майбутнє своєї держави. Україна-ненька, маючи таких синів, не залишиться під ярмом і гнітом чужинців, а український народ пишається своїми співвітчизниками.

Саме таким був Андрій Вікторович Горбань, випускник 2010 року Миколаївської ЗОШ (Казанківський район). Патріотом виховала його мама, Горбань Тетяна Станіславівна, вчитель української мови, дала крила для польоту в самостійне життя, благала Бога про кращу долю для сина...

---

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації.

Але невблаганна смерть підкосила Андрія у самий патріотичний момент його бойової юності.

*Сьогодні небо плаче неспроста,  
Тебе безжально там підстрелив ворог.  
А я чекала... виглядала... та дарма,  
Всі мої мрії ти зітер на порох.  
Дивлюсь новини, тебе там нема.  
Чекаю СМС, а ти не надсилаєш.  
Десь там тебе цілує вже зима,  
До цього поцілунку ти уже звикаєш.  
Ти вже не так тримаєш автомат,  
Бо рана болить дуже, як ніколи,  
Ти впав, а всі кричать: «Солдат!»  
Але твої уста навек замовкли...  
Чекала, що повернешся живим,  
А тут тебе привезли в домовині.  
Горіти в пеклі ворогам отим,  
Які порвали прапор жовто-синій!..*

Катя ВАСИЛЬЄВА,  
кохана дівчина Андрія Горбаня

Народився Андрій Горбань 24 січня 1993 року в селі Миколаївка Казанківського району Миколаївської області у родині Віктора та Тетяни Горбань. Рано втратив батька, тому змалку був дуже відповідальним.

Знаєте, яким він хлопцем був?

*ПЕТРИШИНА Валентина Григорівна (двоюрідна бабуся):* У ранньому дитинстві на Андрія без посмішки дивитися було неможливо: хлоп'ятко з голубими оченятами, білявим волоссям, маленький, товстенький, кумедний, як ведмежатко.

Був люблячою дитиною, змалку намагався допомагати старшим або імітував дії рідних. Ось цікавий епізод: пройшов дощ, калюжі розлилися по вулиці, а трирічний Андрій «вудить» рибу паличкою з калюжі і каже: «Як дід Слава, наловлю багато-багато риби...»

З дитинства любив казочки, гуморески Павла Глазового.

*ДЕНИСЮК Ірина Олександрівна (перша вчителька):* Коли 1 вересня 1999 року в моєму класі з'явилися учні-першокласники,

вони стали для мене справжніми дітьми, бо серед них була моя дочка. У цьому ж класі навчався й Андрій, один із моїх улюблених учнів. Розумний, щирий, добрий, світлий. Я хотіла б мати такого сина. Я пишаюся ним і низько вклоняюся за його мужність і відвагу.

*МИХАЙЛОВА Ольга Іванівна (директор школи, вчитель математики):* Андрій був старанним учнем. Математика не була його улюбленим предметом, але він завжди виконував домашні завдання, брав участь у святах і конкурсах, тижнях математики.

Добрий, щирий, товариський, завжди приходив на допомогу молодшим учням та старикам. Захищав честь школи у найрізноманітніших конкурсах, змаганнях, особливо відзначався у спорті. Вступив на факультет фізичного виховання Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського.

Мужніючи, відчув потребу пройти крізь військову службу, тому після строкової служби підписав контракт, став до лав 79-ї аеромобільної бригади. Коли Україні знадобилися молоді воїни, Андрій пройшов не сім «кіл пекла», а всі «гарячі точки» України 2014 року: Чонгар, Маринівку, Савур-Могилу, Іловайський котел, Піски, Донецький аеропорт, – всього не перелічити. Думаю, що й командирам важко було б прослідкувати його шлях в АТО, адже весь час мінялися місця дислокації та боїв.

*ВІЗНЮК Оксана Анатоліївна (педагог-організатор):* Андрій був активним учасником художньої самодіяльності, незамінним Дідом Морозом. На нього можна було покластися у будь-якій справі, він все міг організувати, виконати доручене. Артистичний від природи, він з дитинства цікавився творчістю Павла Глазового. Тож при нагоді брав участь у Всеукраїнському конкурсі «Усмішки Глазового» на районному та обласному рівнях. Повертаючись додому, завжди ділився добутим досвідом із вчителями та однокласниками. Поруч з ним кожен почувався захищеним і впевненим у собі.

*ПАЛИГІНА Марина Олександрівна (класний керівник 11 класу):* Життєрадісний, самостійний, завжди готовий прийти на допомогу, з повагою ставився до матері та вчителів; відпові-



дальний, ніколи не залишався осторонь подій, які відбувалися в житті класу чи школи загалом. Не встигну сказати, що треба робити, а він уже знає, як треба діяти. Таку людину неможливо забути.

*ДЕМА Лілія Василівна (вчитель фізичної культури):* Великий потенціал фізичного розвитку хлопчика помітила з першого класу: швидкий, спритний, невгамовний учень вимагав постійної рухової та ігрової дії. Протягом усього навчання в школі – незмінний фізорг класу, а потім – голова фізкультурно-спортивного клубу «Гарт», який на громадських засадах діє у школі.

На спортивному майданчику з волейболу, баскетболу, футболу Андрій – основний і домінуючий гравець. Надійна людина – надійна у всьому: як друг, як однокласник, як учень, як капітан команди. Коли дізналася, що Андрій мріє стати вчителем фізичної культури, це для мене не стало несподіванкою. Вже і після закінчення 11 класу він цікавився спортивним життям і здобутками школи, а при можливості прибігав на секцію з волейболу.

Учитель щасливий, коли бачить у своїх учнях своїх послідовників. Щиро раділа, коли Андрій став студентом, старостою групи.

Але все склалося зовсім не так, як хотілося б....

*КАЛЮЖНА Ксенія (однокласниця):* В пам'яті море приятних моментів, особливо наш випускної.

Андрюша вездє, а вместе с ним смех, всегда хорошее настроение. Помню, внимание успевал уделить всем девочкам из класса, за что мы так его любили. Нахожу фотографии, они теперь такие ценные для меня.

*ПЕТРИШИНА Валентина Григорівна (двоюрідна бабуся):* Ніякої роботи не цурався Андрій. Де б не був, він завжди поспішав допомогти матусі. Не забував і своїх стареньких дідуся з бабусею. Ніби передчуваючи, що його допомога недовга, Андрій разом із старшим братом Сашком для маминих батьків провів воду до хати, поставив паркан, пообрізавав сушняк на деревах, заготовив дрова.

*ІВАНЦОВА Олена Святославівна (тітка):* Андрюша був дуже веселим та чуйним племінником. В останній його приїзд ми довго спілкувалися. Він розповідав, як вони стоять на захисті летовища. Коли від'їжджав з відпустки, заспокоював родичів: «Не плачте», а мамі сказав: «Гордися мною, мамо!»

Андрюша любив свою землю, свою країну і загинув, захищаючи їх.

*ПЕТРИШИНА Валентина Григорівна (двоюрідна бабуся):* За брата, за матусю, за своїх рідних стояв горою. Останнього разу, коли знову їхав до АТО, заспокоював усіх: «Не плачте, все буде добре». А в самого в очах був смуток.

*МИХАЙЛОВА Ольга Іванівна (директор школи):* Сказати, що Андрій був люблячим сином, не сказати майже нічого. Він, перебуваючи у самісінькому «пеклі АТО» – Донецькому аеропорту, намагався зберегти спокій мамі. Говорив, що знаходиться не в гарячій точці, не на передовій. Коли під час однієї з коротких телефонних розмов Тетяна Станіславівна почула стрілянину та вигуки про термінал, вона встигла спитати сина: «Ти в аеропорту?» На що Андрій резюмував: «Ну, мамо, ти як Шерлок Холмс!»

В останній свій візит до мамі у листопаді 2014 року він прийшов до школи і подарував прапор України, який був на його плечах, коли приїхав у рідне село з Миколаєва. Точно такий же прапор напередодні загибелі він разом з побратимами встановив над Донецьким терміналом.

### **Хроніка подвигу**

*Олександр Василенко (28.11.2014 р. о 21.04)*

Старий термінал – руїна. Сьогодні троє хлопців-відчайдухів установили над ним прапор України. «Ополченці» як здуріли. Коли побачили, вистріляли по ньому триденну норму боєприпасів. Було чути навіть постріли з ПМ. Не застосовували лишень авіацію. Встояв. Ріже їм очі наш Прапор.

*Олександр Василенко (29.11.2014 р. о 22 год.)*

Учора писав про хлопців, які встановили прапор над терміналом. Сьогодні, під час штурму, Андрій Горбань першим кинув-



Андрій Горбань (крайній праворуч)  
з військовими побратимами

ся на найнебезпечніший напрямок та півгодини стримував обколотих «ополченців». Хлопчина, що філософствував про шлюб і свою подальшу долю, навіть не завагався, приймаючи таке рішення. Тільки тяжке поранення змусило замовчати його автомат. Його друг, Колюня, що разом з ним чіпляв прапор, з побратимом виніс пораненого під шквалом вогню, між розривами ВОГів та «фонтанчиками» від безперервних черг куль. Будучи свідком, я зрозумів, чого варта справжня чоловіча дружба.

*Олександр Василенко (30.11.2014 р.)*

Андрій Горбань, той, що вивішував прапор, сьогодні помер від тяжкого поранення. Ангел пішов від нас... Вибач...

*Андрій Ляхов*

Андрюха – герой. Я его со «срочки» знаю, и в части одной служим. Мне безумно жаль, он был в старом терминале. Я был в то время в новом терминале. Меня ранило и на время оглушило, а на следующий день я узнал, что Андрюха не выдержал и умер. Это война. Каждый, кто там был, мог отдать свою жизнь, наверное, раз сорок за день...

## ПОСВЯЩАЕТСЯ БРАТУ

*Капают с крыши тихонечко дождь,  
Двери открыты, вот-вот Ты войдешь.  
Но нет ни письма, ни звонка от ТЕБЯ,  
Ведь Ты навсегда покинул меня...  
Снайперский выстрел сразил ТВОЮ ГРУДЬ,  
И мне никогда уж ТЕБЯ не вернуть...  
Страдают родные, и МАМА рыдает...  
Но я-то, БРАТИШКА, про многое знаю:  
Как Ты защищал УКРАИНЫ кордоны...  
Как жил по ДЕСАНТНЫМ суровым законам.  
И верю я, БРАТ, что к нам ПРАВДА вернется  
И будет светить над УКРАИНОЙ солнце.*

Олександр ГОРБАНЬ,  
рідний брат, учасник АТО

Матеріали для даної публікації зібрані учнями та вчителями Миколаївської ЗОШ І–ІІІ ступенів Казанківської районної ради Миколаївської області, де навчався Горбань Андрій Вікторович.

Коротким був життєвий шлях юнака, але його любов до України, її символів, народу та рідної землі виявилася дуже сильною. Встановлюючи прапор України над терміналом Донецького аеропорту напередодні своєї загибелі, Андрій ні на секунду не замислювався над тим, що снайперська куля може забрати його життя. А наступного дня він знову був на найнебезпечнішій ділянці битви, де вже неблаганна смерть зробила свою чорну справу.

Таких патріотів, як Андрій, в Україні багато, але він, як зірка, буде вести до перемоги тих, хто залишився живим, тих, заради кого він віддав життя у неповних 22 роки...

## ЛЮДИНА ЧЕСТІ

«Честь», «гідність» – дуже часто про ці поняття ми чуємо в репортажах ЗМІ, виступах політичних діячів. Утім, далеко не для всіх ці слова мають реальний зміст, а нормою життя вони є для ще меншої кількості людей. Одним із тих, для кого честь і гідність – норма життя, був Костянтин Павлович Сергієнко, уродженець м. Миколаєва, 1981 року народження. Після закінчення школи він вступив до професійного училища і закінчив його за спеціальністю «радіотелемайстер». Були ще в його житті і навчання, і самонавчання, проблеми й особисті перемоги... Та одруження у 2006 році змусило Костянтина Павловича інакше подивитися на світ, особливо після народження доньки, яку він надзвичайно любив та балував. Разом із друзями чоловік організував бригаду та професійно виконував будівельно-ремонтні роботи. Привітність, дружелюбність і відданість Костянтина, вмлі руки – ці якості відзначали та цінували у ньому з перших хвилин спілкування навіть незнайомі люди.

Звичайне трудове життя змінилося з початком буремних подій на сході країни. Костянтин не служив в армії та не мав військової спеціальності, але після перших звісток про загибель українських воїнів пішов до військкомату добровольцем. Причому це рішення не обговорював з рідними, навіть з дружиною, а просто всіх поставив перед фактом: «Хто, як не я?!»

Після проходження навчання на базі Широколанівського полігону був зарахований стрільцем до 1-го батальйону 28-ї окремої механізованої бригади. До моменту відправлення на місце дислокації у К. Сергієнка



була можливість уникнути служби, були й відповідні пропозиції. Та він не відступив і стверджував: «Я не боягуз».

Після транспортування до місця проходження служби стрілець Костянтин Павлович Сергієнко, як і в Миколаєві, не міг пройти байдуже повз голодну та покинуту собаку чи kota. Вони швидко опинялися у нього на руках і, приласкані, отримували щось поїсти, хоч нестача продовольчого забезпечення і самим солдатам батальйону добряче дошкуляла.

У коротких телефонних розмовах із рідними, крім окремих побутових негараздів, не вдавався у деталі служби, а пережити довелося багато чого.

З настанням холодів дружина та рідні через знайомих передали посылку з теплим одягом та дитячими малюнками-побажаннями. І коли вже прийшло підтвердження про отримання посылки на блокпосту, надійшла від військкомату страшна звістка про смерть. Як з'ясували пізніше, 29 жовтня 2014 року, о 23.30, перебуваючи на бойовому чергуванні на блокпосту поблизу села Новомихайлівка Мар'їнського району Донецької області, потрапив під мінометний обстріл. Закривши собою товариша, Костянтин отримав смертельне поранення, від якого невдовзі помер. За словами волонтерів та офіцерів батальйону, обстріл здійснювався силами розвідувально-диверсійних груп російських військ, оскільки «ополченці» не мали ані відповідної підготовки, ані екіпірування та професійного снайперського забезпечення.

Після смерті тіло Костянтина відправили до м. Дніпропетровська, де його упізнала дружина, а далі – транспортували до м. Миколаєва. Попрощатися з Героєм, окрім рідних та командира, прийшло більше 500 людей.

У школі, де навчався Костянтин, встановили пам'ятну дошку на його честь, адже пам'ять про мужнього воїна закарбовується в серцях назавжди. Костянтин Сергієнко не говорив багато про патріотизм, гідність та відданість Батьківщині, просто був справжнім патріотом та Людиною з великої літери.

Указом Президента України від 18 травня 2016 року № 216/2016 за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету і цілісності України, вірність військовій присязі Костянтин Сергієнко нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).

## ДЕСАНТНИК. МИРОТВОРЕЦЬ. «КІБОРГ»

Так уже склалося в житті суспільства, що чим далі події в часі, тим об'єктивнішу і повнішу ми можемо дати їм оцінку, визначити їх зміст і значення. На жаль, зрозуміти духовний світ людини, з якою жили поряд, усвідомити її значимість для нас ми можемо тільки тоді, коли вона відходить у вічність. Це повною мірою стосується Віктора Сергійовича Ковальчука.

Віктор народився в с. Дубівка Горностаївського району Херсонської області 28 квітня 1984 року, був у сім'ї старшим сином. У рідній Дубівці закінчив 9 класів і вступив до Каховського державного аграрного технікуму. 2003 року був призваний на строкову військову службу, яку проходив у місті Павлоград Дніпропетровської області, в/ч А3024 Внутрішніх військ України.

Віктор з дитинства мріяв бути військовим, передивлявся фільми про десантників, тому не вагаючись у 2005 році підписує контракт для подальшої військової служби у місті Миколаєві на посаді командира аеромобільного відділення в 79-й окремій аеромобільній бригаді Високомобільних десантних військ Збройних Сил України.

Уже перебуваючи на контрактній службі в Миколаєві, з 2008 року навчається на заочному відділенні Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського на факультеті фізичного виховання, який успішно закінчує у 2013 році. Жагу до навчання, любов до книги Віктор проніс через усе своє таке коротке життя.

Під час проходження служби Ковальчук Віктор Сергійович зарекомендував себе з позитивного боку, дисциплінований, вимогливий старший сержант.



Віктор Ковальчук під час миротворчої місії в Косово

Старанно виконував накази командирів. Відмінно володів своєю штатною зброєю і тримав її в належному стані. Пізніше, вже знаходячись під обстрілами терористів, за характером вибухів чітко визначав, з яких видів озброєнь випущені снаряди та міни.

Показником високого професіоналізму Віктора Ковальчука є той факт, що його серед кращих десантників у 2009 році в складі миротворчого контингенту направляють до Ліберії, а в 2010–2011 роках він знову в миротворчих силах у ще одній «гарячій» точці – Косово.

У Миколаєві в серпні 2013 року Віктор познайомився з майбутньою дружиною – Іриною, а вже 25 січня 2014 року Віктор та Ірина офіційно взяли шлюб. Чоловік мріяв про народження донечки. І 21 серпня 2014 року в родині сталася найщасливіша для Віктора подія – народилась донька Лілія.

Ірина розповідає, що Віктор був захоплений улюбленою справою. Навіть старші за званням звертались до нього за порадою. Показовим у цьому відношенні є те, що коли в 2009 році були зйомки фільму про повітряно-десантні війська, то телевізійники запропонували для участі в них саме Віктора Ковальчука. За час проходження служби виконав програму стрибків з парашутом із вертольотів та літаків ВТА. Неодноразово брав участь у ротних, батальйонних та командно-штабних навчаннях «Реакція – 2005», «Чисте небо – 2006». На навчаннях миротворців у Німеччині перед учасниками була поставлена надзвичайно складна задача – стрибки з парашутом над невідомою територією. За 10 років контрактної служби Віктору було присвоєно звання «Парашутист-відмінник». Усього ж він здійснив 56 стрибків. Має почесний нагрудний знак «Воїн-миротворець».

На жаль, довго насолоджуватися сімейним щастям та улюбленою роботою не судилось. У березні 2014 року в сім'ю Віктора та Ірини прийшла війна. Ірина згадує те, як він сильно любив сім'ю, доньку, як хотів захистити їх, захистити Батьківщину.

Спочатку підрозділ 79-ї бригади, в якій служив Віктор Ковальчук, був перекинутий на кордон з Кримом – адже було невідомо, з якого напрямку ворог завдасть удару.

Далі бойовий шлях бригади проліг на Схід. Спочатку був штурм Червоного Лиману, потім – Ізюм, Слов'янськ, Крама-



торськ. У районі Ізварине – Савур-Могила йшли запеклі бої з терористами. Підрозділи бригади потрапили в оточення. Службу довелось нести в надважких умовах: не було продовольства, медикаментів, води – її доводилося брати з джерела.

Підрозділ старшого сержанта Віктора Ковальчука забезпечував вихід оточених бійців та виведення техніки. Лише 9 серпня бійці з боями вийшли з оточення.

Навіть у цьому пеклі Віктор думав про сім'ю, заспокоював вагітну дружину. Казав, що все в них добре.

Потім була коротка відпустка. Народження донечки.

На запитання Ірини, чи може він залишитися і не йти на фронт, Віктор говорив: «Там мої друзі гинуть. Я не можу кинути хлопців!» Йому ось-ось повинні були присвоїти звання лейтенанта.

Уже 22 вересня Віктор Ковальчук знову на передовій. Друга ротація розпочалась у Краматорську, де знаходився штаб АТО, а потім з жовтня – аеропорт Донецька. Ірина навіть не знала, що Віктор саме там. Коли в телефоні вона чула вибухи, Віктор заспокоював: «Не хвилюйся – ми в Пісках. А вибухи – це навчання». 30 жовтня 2014 року був останній дзвінок до дружини і були сказані останні слова Віктора: «Чекай. Скоро буду вдома!» А наступного ранку Віктор загинув від осколкового поранення в голову при обороні аеропорту Донецька (диспетчерська вежа), героїчно накривши собою гранату, чим врятував життя своїх побратимів...

Особистість, як мозаїка, складається з висловів, уподобань, вчинків. Що можна сказати в цьому відношенні про Віктора? Люблячий, спокійний, врівноважений. Але за цим спокоєм – сильний, вольовий характер. Підтримував батьків, піклувався



Віктор Ковальчук  
із дружиною Іриною на хрещенні доньки Лілії

про молодших братів, любив свою сім'ю. Коли дружина була вагітною, не дозволяв їй дивитись новини. І оптимізм – у нього все і завжди було добре. Горюю стояв за друзів, бойових побратимів. Ще з червня 2014 року Віктор рятував молодих бійців. А ще про духовний світ цієї людини – любив спорт, книги, передивився всі, які тільки можливо, історичні фільми.

Віктор побував у різних «гарячих» точках планети, брав участь у миротворчих операціях, а загинув на рідній українській землі, в Донецькому аеропорту, відстоюючи незалежність України від східного сусіда-агресора. Йому виповнилося лише 30 років. Батьки втратили одного з чотирьох синів, удовою залишилася молода дружина, а сиротою – двомісячна донька.

Найбільший смуток викликає те, що донька Лілія вимовила слово «папа» вже після його загибелі. Найбажаніші слова в житті Віктор так і не почув. Здавалося б, разом з Віктором пішов із життя весь його багатий внутрішній, духовний світ. Але це не так – Герой житиме в своїй доньці, в пам'яті поколінь співвітчизників.

Такі воїни, як Віктор Ковальчук, «тримають наше небо». І поки ми їх пам'ятаємо, вони житимуть поруч з нами. Наші герої назавжди в наших серцях!

Указом Президента України від 4 грудня 2014 року Віктор Сергійович Ковальчук був нагороджений посмертно орденом «За мужність» III ступеня.



## ОСЬ ТАКІ ВОНИ, ХЛОПЦІ ЗІ СЛОБІДКИ

Майор Сергій Кривоносов, майор Євген Півень, майор Павло Колесников... Їхні біографії схожі: народилися в сім'ях військово-вослужбовців. Їх об'єднувало не тільки однакове військово звання, одна рідна військова частина – 79-та окрема аеромобільна бригада, але й патріотизм та основне правило життя: «Ніхто крім нас!»

Павло Олександрович Колесников народився 8 квітня 1975 року в місті Могилів-Подільський Вінницької області у сім'ї військового авіатехніка. Уродженці Могилева-Подільського Колесников Олександр Андрійович та його дружина Лідія Петрівна у зв'язку зі службовою необхідністю переїхали з Поділля в край квітучих акацій – місто Миколаїв. Оселилися на Слобідці, де 1 вересня 1982 року їх син Павло пішов до першого класу Миколаївської середньої школи № 53. За сімейною традицією прийняв рішення стати офіцером. Після закінчення школи у 1992 році вступив до Одеського вищого загальновійськового командного училища, але доля вирішила інакше: продовжив навчання у Харкові. Курсант Павло Колесников 22 червня 1996 року закінчив Харківське вище танкове командне училище та отримав звання лейтенанта, військоvu кваліфікацію інженера з експлуатації бронетанкової та автомобільної техніки. Їде служити в чарівний чернігівський Поліський край. У славнозвісному місті Десні пройшов нелегкий шлях від командира взводу до викладача технічної підготовки у 300-му навчальному гвардійському полку при 169-му навчальному гвардійському центрі Північного оперативного командування. Знову крутий поворот долі: 20 грудня 2004 року Павло Колесников був звільнений в запас у зв'язку зі скороченням штатів і повернувся до Миколаєва. Спочатку працював у правоохоронних органах – у Центральному райвідділі міліції міста



Миколаєва. Далі – на одному з миколаївських підприємств із продажу та налагодження електричного обладнання. Звичайне життя пересічного миколаївця: робота – сім'я. Вільний час віддає родині: дім, дружина, дача у Лупаревому. Дружина Світлана згадує ту чутливість, повагу, з якими Павло ставився до батьків. Майже кожного дня провідував Олександра Андрійовича – військового пенсіонера, матір Лідію Петрівну, яка все життя працювала вихователем дитячого садка. Таку турботу, щире любов сина до батьків сьогодні зустрінеш не часто.

Павло та Світлана довго чекали на дитину. Небо почуло їхні благання – народився син, назвали його Даниїлом. Чоловік, звичний до міцної броні та громового гуркоту танкових двигунів, перетворився на уважного, ніжнього, турботливого батька. Вільний від праці час присвячував тільки сину: разом – на прогулянку, до річки – на рибалку. Ось воно, справжнє чоловіче щастя: збудував дім, посадив сад, виховував сина. Попереду, здавалося б, тільки безхмарне небо, чарівні південні ранки, яскраве та спекотне літо, багата на палітру фарб та на врожай осінь...

2014-й – рік Коня. Він дійсно став гарячим, багатим на події, які розвивалися стрімко та несподівано. «Зелені чоловічки» заповнили Крим, шахтарський край вирує різноманіттям гасел та брязкає зброєю. З початком агресії на Кримському півострові офіцер запасу Павло Колесников прийшов добровольцем до Центрально-Миколаївського ОРВК. 19 березня 2014 року на підставі Указу Президента України № 303 від 17 березня 2014 року майор Павло Олександрович Колесников був призваний по мобілізації та зарахований до штату військкомату на посаду заступника військового комісара, начальника мобілізаційного відділення. Кадри вирішують все – це правда життя, і через п'ять місяців, 19 серпня, майор Колесников був відраджений до 79-ї окремої аеромобільної бригади для подальшого виконання завдання.

У соціології існує поняття «опосередкований зв'язок» – це зв'язок між людьми, які розділені простором і не знають один про одного, але вони обов'язково взаємно впливають один на одного своїми діями та вчинками. У даному випадку краще б цього невидимого зв'язку і не було. Жив собі чоловік, жив у

безмежних українських степах неподалік теплого Чорного моря, кохав, ростив сина, працював, надаючи життя електроприладам та механізмам. Десь в Удмуртії або в Тулі живе інша людина, вірніше, істота, яка також працює із залізом, створює з холодного металу «гарячі» прилади, які, навпаки, повинні забирати життя. Так змайстрував той «лівша» гвинтівку великого калібру, щоб нищила людину здалеку, пробиваючи навіть такий захист, як бронезилет. А від Казбеку до Єнісею жила ще одна істота, яка тільки й могла що влучати у будь-кого: людину, тварину – не важливо.

Ой доля, доля, «судьба», як кажуть росіяни, «кізмет», як кажуть на Кавказі, – вона у будь-який час залежить від законів діалектики. Не можна ввести в оману соціологію, діалектику, вони завжди діють...

7 листопада 2014 року спрацював опосередкований зв'язок. Спрацював він в аеропорту міста Донецька. Група української військової частини була обстріляна з боку озброєних терористичних формувань. У бою майор Павло Олександрович Колесников загинув від кулі снайпера.

З відповідними військовими почеснями підполковник Павло Олександрович Колесников був похований у місті Миколаєві. Указом Президента України № 915/2014 від 4 грудня 2014 р. «за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі» нагороджений орденом «За мужність» III ступеня (помертньо).

Товариші по військовій службі з Центрально-Миколаївського ОРВК на фасаді будівлі військкомату розмістили меморіальний стенд, присвячений Герою. Також офіцери зібрали кошти на встановлення меморіальної дошки на будівлі Миколаївської середньої школи № 53, яку закінчив їх військовий побратим. Не забудуть про нього і мешканці Миколаєва. Імена загиблих українських героїв носитимуть вулиці міста, навчальні заклади.

## ОБІРВАНИЙ АЛГОРИТМ ЖИТТЯ

25 січня 2015 року на Балабанівському кладовищі поховали ще одного миколаївця, який загинув у зоні проведення антитерористичної операції, загинув, зберігаючи мирне небо над своїм рідним Миколаєвом, загинув за те, щоб не прийшла війна до міста на Південному Бузі, не руйнувалися вулиці та будинки.

Звичайна проста біографія пересічного хлопця зі своїми мріями, планами, радощами та негараздами. Народився Дмитро Петухов у колишньому Богоявленську (сьогодні це Корабельний район нашого міста) 15 вересня 1992 року. Згодом родина переїхала до іншого мікрорайону, який корінні мешканці називають «Югом», оселилися на вулиці Миколаївській поруч із відомою на всю область дитячою лікарнею. Цією вулицею Дмитро ходив на навчання до 41-ї гімназії, до спортивного комплексу «Зоря», де займався боксом. За спогадами вчителів гімназії Тетяни Миколаївни Терещенко, Олени Миколаївни Погребної, Анни Миколаївни Каріцької: «Дмитро був активною, старанною



Дмитро Петухов під час служби  
в м. Новоград-Волинському  
Житомирської області

та життєрадісною дитиною. Серед друзів мав авторитет. Він завжди брав участь у житті класу та гімназії. Діма дуже сильно любив маму та завжди допомагав їй, співчував. Він був відвертим, без фальші, все робив від щирого серця. Був справжньою людиною. Міг підтримати у важку хвилину, цінував людські відносини та не боявся труднощів. А якщо труднощі все-таки з'явилися на його шляху, то він, ніколи нікого не звинувачуючи, долав їх з легкістю, не показуючи, що йому важко. Дмитро завжди посміхався та сприймав усе з позитивом». Однокласниця Валерія Бавикіна згадує Дмитра як веселого та щирого

хлопця, який завжди був дуже жвавим, активним, брав участь в усіх спортивних змаганнях. Він був напрочуд кмітливим та винахідливим, завжди був у хорошому настрої та випромінював позитив. Новина про загибель Діми стала для неї шокуючою. Дівчина ніколи не могла уявити, що війна забере життя її однокласника. Вона пишається тим, що навчалася з такою людиною в одному класі. На її думку, Дмитро – приклад мужності для українських чоловіків. Він був справжнім патріотом, і Валерія вважає, що дуже скоро наш народ буде жити під мирним, чистим небом над усією Україною завдяки таким захисникам Вітчизни, як Дмитро!

Різниця з молодшим братиком Андрійком була аж шістнадцять років. Дмитро всіляко піклувався про свого молодшого брата, вільне після навчання та занять спортом дозвілля присвячував йому: разом відвідували дитячі свята в садочку, в будинках культури, часто бували у дитячому містечку «Казка» та інших куточках міста. Для вчителів, сусідів Дмитро залишиться в пам'яті як ввічливий, чуйний юнак.

У 2008 році після закінчення Миколаївської гімназії № 41 Дмитро ставить перед собою мету – отримати висококваліфіковану спеціальність, вступає на навчання до Миколаївського технікуму залізничного транспорту в групу АТМ – автоматизованих телемеханічних технологій на залізничному транспорті. Класний керівник Олена Володимирівна Кобець згадує його як вихованого, скромного, відповідального юнака. Після закінчення навчання у 2012 році Дмитро Петухов звертається на залізничну станцію м. Миколаєва з метою працевлаштування, але на той час вільного робочого місця за його фахом не було.

У жовтні 2013 року Дмитро отримує повістку з військкомату – призивається на строкову військову службу. Він потрапив до «учебки» в м. Десна. Після закінчення учбової частини продовжує службу в м. Новоград-Волинському Житомирської області, восени 2014 року демобілізований у запас. Повернувшись до Миколаєва, Дмитро Петухов звернувся до Ленінського військкомату та за контрактом пішов служити до 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади і був направлений до інженерно-саперної роти. Там він познайомився з Андрієм Дворецьким, який прослужив уже майже три роки в цій роті. Так склалася



Дмитро (праворуч) із військовим товаришем

звичайна чоловіча військова дружба, а вірніше – військове товариство двох земляків.

А далі суворі воєнні будні: м. Донецьк, Донецький аеропорт, його тривала відчайдушна оборона. Про що думав Дмитро там – у самому пеклі війни на Донбасі: думав про мирне життя, про матір та братика Андрійка, про те, що на нього чекає кохана дівчина Валерія, з якою він вирішив одружитися 5 червня цього року. Звичайні думки звичайного чоловіка, такий простий звичайний алгоритм життя людини. 20 січня 2015 року в селі Водяне поблизу Донецького аеропорту цей алгоритм життя обірвався пострілом із танка... Дмитро Петухов загинув разом зі своїм бойовим побратимом Віктором Кожуріним – десантником 79-ї аеромобільної бригади, уродженцем м. Болград Одеської області.

Алгоритм життя Дмитра Петухова обірвався, але він назавжди залишиться в пам'яті матері Світлани Вікторівни, братика Андрія, молодшого сержанта Андрія Дворецького, вчителів, однокласників і в пам'яті всіх миколаївців, вдячних йому за мир та спокій у нашому приморському місті під квітучими акаціями.

За особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі Указом Президента України від 23 травня 2015 року № 282/2015 Дмитра Петухова нагороджено орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).



## «ЩИТ»

Життя перед кожною людиною ставить свої випробування та іспити. Одні під тягарем складних умов ламаються, інші – лише гартують характер, силу духу і професіоналізм. Такою «незламною» людиною був і Олександр Іванович Батенко.

Народився Сашко 6 грудня 1987 року в Миколаєві у сім'ї військового. І, напевно, не випадково був названий Олександром – захисником, він протягом життя виправдовував це ім'я. Як згадує сестра Анна: «Сашко з дитинства був таким: то собаку, то кішку захистить, не кажучи вже про рідних та близьких йому людей». А згодом він став захисником своєї країни, своєї Батьківщини.

Сашко був ще зовсім маленьким, коли його родина переїхала до Чити в РРФСР. Адже батько був військовим, і його, як це було в СРСР, «кидали» по гарнізонах. Ось так на декілька років родина Батенків опинилась у Читі. Багато часу хлопчик проводив у військовій частині батька, був улюбленцем солдат – «дитиною армії», тут він зрозумів, що хоче бути військовим.

Після розпаду СРСР родина Батенків повернулася в Україну, до рідного Миколаєва. В сім років Сашко пішов до першого класу школи № 26, прекрасно вчився, був гордістю класу, допомагав однокласникам у навчанні, був чудовим другом. Захоплювався східними єдиноборствами, боксом, боротьбою, любив футбол. У 2003 році екстерном закінчив навчання у 5-й вечірній школі.

Ще в дитинстві в Олександра розвинулася плоскостопість, тож коли прийшов час ставати на облік у військкоматі, він не пройшов медогляд і отримав так званий «білий квиток». Це завдало хлопцю душевного болю, адже служба у Збройних Силах України була однією із заповітних мрій юнака. А ще треба було отримати вищу освіту та водійські права.

Приступаючи до виконання початкових пунктів життєвого плану, у 2010



році Олександр вступив до Південнослов'янського інституту Київського славистичного університету на спеціальність «економіка». Навчання поєднував із роботою.

Взагалі Сашко почав працювати ще з 16 років. Змінив багато спеціальностей та місць роботи: працював у пекарні, на ПАТ «Сандора», в підрозділі охорони на Побузькому феронікелевому комбінаті, гірничо-металургійному комбінаті «Криворіжсталь», на ПАТ «САН ІнБев Україна». Підспудно шукав роботу, схожу на військову службу, тому надовго ніде не затримувався. У 2012 році Олександр поїхав на заробітки до Києва.

У квітні 2014 року Рада національної безпеки і оборони України оголосила про початок масштабної антитерористичної операції на сході України, маючи на меті зупинити розгул сепаратизму та тероризму в регіоні. Олександр Батенко пішов добровольцем у зону АТО. «Інакше він не міг, – каже сестра. – Він – патріот. Син військового. А батько завжди був для нього авторитетом».

Ще під час Майдану Олександр примкнув до «Правого сектору», а вже навесні захищав країну в лавах перших добровольчих формувань. Улітку 2014 року він звернувся до Житомирського військкомату та став снайпером у 90-му окремому аеромобільному батальйоні 81-ї окремої аеромобільної бригади ЗСУ. Спочатку були навчання на полігоні, а з жовтня – АТО. Протягом майже трьох місяців бійці 81-ї аеромобільної бригади разом з іншими підрозділами ЗСУ тримали оборону в селі Піски та в новому терміналі Донецького аеропорту. Недовгі перепочинки в Костянтинівці, де знаходився штаб бригади, Новий рік – у ДАП, у січні коротка відпустка – остання зустріч з рідними. Після відпустки – знову ДАП, Піски, Водяне.

А 26 лютого 2015 року, після підписання Мінських домовленостей, Олександр Батенко загинув. Він і два його товариші загинули внаслідок танкового обстрілу під час так званого «тимчасового перемир'я»...

Указом Президента України від 15 травня 2015 року № 270/2015 за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі Батенка Олександра Івановича посмертно нагороджено орденом «За мужність» III ступеня.



У Донецькому аеропорту

21 вересня до Миколаєва приїхали Сашкові побратими, які передали матері його нагороди: орден «За мужність» III ступеня та іменний кортик «За мужність і військову доблесть під час АТО 2014–2015» від командування 90-го окремого аеромобільного батальйону. Вклонилися могилі товариша. Мама і сестра розповіли, яким Сашко був у дитинстві. Бійці згадували спільну службу. Сергій Ситнік – кращий друг, вони завжди були поряд, прикривали один одного, а незадовго до загибелі Олександра Сергій опинився в лікарні через запалення нирок. І до сьогодні вважає себе винним у його смерті, бо коли вони були разом – були невразливі. Поділився спогадами і Сергій Пронін, який витягнув Олександра з поля бою. Всі вони згадують загиблого побратима як добру і світлу людину. «Саме в таких екстремальних умовах, а не «в миру», перевіряється дружба, – кажуть вони. – Таких, як Сашко, – одиниці».

Його позивний – «Щит», і на цій війні він був надійним щитом для своїх побратимів і своєї країни.

Вічна слава Герою!



Військові побратими Олександра передають матері його нагороди

## «СВЕТЛЯЧОК»

Два года Украина находится в состоянии войны, все уже давно перестали воспринимать происходящее на Востоке как антитеррористическую операцию. Сводки АТО предоставляют сухую статистику по погибшим и раненым бойцам. Лишь немногие задумываются, что за каждой такой цифрой – целая жизнь, трагедия и судьба семьи ушедшего из жизни.

Январь 2015 года. Объявлена 4-я волна мобилизации. Добровольцем в армию уходит Лихтарчук Анатолий Михайлович, 1979 года рождения. Родился Анатолий в с. Большая Корениха, до 7-го класса учился там в 23-й школе. Потом семья переехала в Николаев. Здесь он заканчивает 10-ю школу и поступает в железнодорожный техникум. За плечами Толи 7 лет занятий дзюдо, несколько лет боксом.

После окончания техникума работал на заводе им. 61 Коммунара столяром. Потом занимался торговлей на рынке. Родной брат Толи, Виталий, вспоминает: «Когда начались протесты на Майдане, мы, конечно, смотрели новости, обсуждали, но никто и подумать не мог, что в стране начнется война. 1 мая в Николаеве был митинг за РФ, мы пошли посмотреть. Интересно было, что будут говорить. Посмотрели, послушали и поняли, что это нам не нужно и не интересно. Толя несколько раз обращался в военкомат. Срочную службу он не служил из-за болезни.



Два раза медкомиссия его не принимала. В январе позвонили, сказали явиться в военкомат. В этот раз комиссия допустила к службе. Отправили на полигон Широкий Лан. Он хотел в армию. Хотел там найти себя. Сделать что-то нужное. Я срочную служил и тоже ждал, когда придет повестка, но Толя говорил: «Сначала я».

На полигоне началось обучение, подготовка. «Изначально его водителем записали, потом перевели в пуле-

метчики. Толя большое оружие любил, ему достался АКСУ, и он был этим очень расстроен, он мощное оружие хотел. На полигоне на все выезды ездил, учился», – говорит «Философ», друг и командир.

В начале марта 2015 года взвод Анатолия отправляется с 72-й бригадой в Донецкую область, Волновахский район, с. Гранитное. Волноваха известна нам по сводкам АТО, через город проходит автотрасса Славянск – Донецк – Мариуполь. Вблизи города одна из самых высоких точек Приазовской возвышенности – гора Могила Гончариха (278 м). Волноваха постоянно находилась под обстрелом со стороны боевиков. Новоприбывших определили в инженерно-саперный взвод. Началось обучение саперному делу, постройка блиндажей. Изначально размещались в старых блиндажах возле кладбища. «Философ» вспоминает начало службы в АТО: «Уже в Гранитном Толя АКС получил, чему был очень рад. Запомнилось, что курил сигареты с мундштуком и четки в руках крутил. Был назначен на должность старшего сапера. Мы его «Шкодником» называли: поставить что-то, на «выход» пойти (установить растяжку, выйти на минировку) – для него не проблема. А вот стройка – это явно не его было. Он помогал нам, всё, что не попросишь, всегда сделает. Очень обязательный. Когда прибыло пополнение – учил молодых. Часто, возвращаясь с «выхода», давал сработку растяжки. Наш командир (Иван Вихтюк, погиб 29.08.2015 г.) возмущался по этому поводу. А Толя говорил, что хочет показать молодым, что 3 секунды до взрыва – это очень много времени. Сам переживал за их реакцию,



А. Лихтарчук (первый слева)  
с сослуживцами

но рисковал – учил, показывал. Помню, был момент, когда Толя на посту дежурил и начался обстрел, ближайший блиндаж был наш, а до него 20–25 м. Два человека через узкую дверь – сами не поняли, как заскочили в блиндаж. Толя тогда смеялся, говорил: «Только в блиндаже понял, что у меня одышка». Волонтеры к нам часто приезжали, привозили форму, продукты. В один из приездов привезли форму и большую коробку сухарей. Мы начали форму разбирать, а Алена (волонтер) смотрит на Толю и говорит: «Если в штаны не влезешь, то вот те сухари – твоя еда на месяц». Вообще он очень добрый был, позитивный. У него и позывной «Светлячок» не просто так».

«В июне Толя первый раз в отпуск приехал. Очень изменился. Несмотря на все пережитые события, очень спокойный был. Хотел просто отдохнуть дома. Племянника очень любил. Толя увлекался техникой, покупал журнал «Автолегенды», в каждом журнале была миниатюрная машинка. Когда всю коллекцию собрал, отдал племяннику – радости не было границ. Толя как старший брат помогал мне, советы давал, воспитывал. Когда-то говорил мне, что жениться не хочет, что так и будет холостяком. Но потом мнение начало меняться, хотел семью. Но как-то никто не встречался», – рассказывает брат Виталий.

В октябре Толя приезжает в отпуск последний раз. «Мы вместе ехали, – вспоминает «Философ». – Когда поняли, что поздним вечером из Херсона в Николаев мы ничем не доберемся, – Толя позвонил брату. Виталия приехал нас встречать, я эту дорогу очень хорошо запомнил – музыка в машине, громкий голос Витали, Толик довольный, что снова приехал домой. Потом заходил к нему в дом – телевизор, ноут, сладкое – всё, Толя отдыхает. Когда вернулись в Гранитное, по «работе» (минированию) был запрет. Толя попросился у меня на пост «Ромашка», он хорошо знал карту минировки той местности, поскольку большую часть растяжек он и устанавливал. Через несколько суток его перевели. Вышел на боевое задание с разведкой сектора, завязался бой, в котором Толя и погиб 10 ноября 2015 года. Сложнее всего было сообщить родственникам. Я собирался с мыслями, что и как говорить. Позвонил Толиному брату. Очень сложно сообщать подобное родным, как объяснить, почему

именно он. Мы все долго отходили от этой потери. О многом задумались, переосмыслили. Появилось понимание, что сегодня ты жив, говоришь с родными, шутишь с друзьями, а уже завтра твоя жизнь может оборваться».

Анатолий Лихтарчук похоронен на Аллее славы в с. Мешково-Погорелово Жовтневого района Николаевской области.

Указом Президента Украины № 722/2015 от 25 декабря 2015 г. «...за особисту мужність і самовідданість, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, високий професіоналізм, вірність військовій присязі» А. М. Лихтарчук нагороджен орденом «За мужність» III ступеня (посмертно).





РОЗДІЛ

2

## ВІЙСЬКОВІ БУДНІ

Спогади учасників  
антитерористичної операції



## НА ПОЧАТКУ ВИПРОБУВАНЬ

Інтерв'ю з Андрієм Володимировичем Парубієм.  
30 квітня 2014 року, м. Миколаїв



– Андрія Парубія без перебільшення можна назвати легендою, символом Майдану, його незламності і мужності. Сьогодні він – секретар Ради національної безпеки і оборони України. Що входить до Вашої компетенції зараз, особливо в нинішніх умовах російської агресії?

– РНБО як орган виконує, перш за все, координаційну функцію і, власне, передбачає узгодження дій силових органів для відведення загроз, які стоять перед державою Україна. В цілому РНБО є органом колективним, тому всі рішення, які вона приймає, розглядаються всіма членами РНБО. Це представники всіх силових відомств. Засідання звичайно відбуваються під головуванням в.о. Президента України\*. Тому ключові рішення, що стосуються оборони країни (це ми пам'ятаємо з перших же днів, коли було прийнято рішення про переведення нашої армії в стан бойової готовності, – це були рішення про мобілізацію), приймаються на Раді національної безпеки і оборони. Разом з тим, сам апарат РНБО виконує більше функцію координаційну, функцію передбачення і запобігання загроз. І, звичайно, в тих умовах, в яких ми працюємо в останній період, нам дуже важко, надзвичайно важко працювати на випередження, тому що події відбуваються настільки карколомно швидко, що це звичайно створює труднощі. Тим не менш, сьогодні я приїхав до Миколаєва, вже був і в Одесі, і в Луганську, і в Дніпропетровську. Ключова мета поїздки – зробити все можливе, щоб робота на місці була скоординована між силовиками, громадськими структурами, щоб не допу-

---

\* На той момент посаду виконуючого обов'язки Президента України займав О. В. Турчинов (ред.).

стити ескалації конфлікту, а також провокацій у тих регіонах, де противник хоче і готує проведення диверсійних дій.

*– Андрію Володимировичу, скажіть, будь ласка, що зараз відбувається на сході країни? Ми бачимо, що як тільки щось розпочинає наша українська сторона – чи то антитерористична операція, чи якісь спроби утримати державні будівлі, – відразу припиняється, як тільки намічається якийсь шлях до успіху. Ми відбиваємо якусь будівлю, потім її знову забирають. Більше того, сепаратисти вже взагалі почали робити це абсолютно демонстративно. Захоплюють заручників і кажуть: «Ми будемо їх катувати, якщо не виконаєте наші умови». Вони вбивають наших людей, причому вбивають по-звірячому. І вони знають, що залишаться безкарними. Вони отримують усе, що хочуть: обіцянки амністії, референдуму. Таке враження, що ми вже на останньому рубежі утримуємо наші позиції.*

– Ваше питання має глобальний характер, тому, очевидно, я на нього відповім ширше. На моє переконання, вся операція Російською Федерацією готувалась дуже давно і дуже ретельно. Ідеться навіть не про місяці, йдеться про роки підготовки операції проти України. Вона готувалась дуже злагоджено і системно. І насправді мета цієї операції – не тільки Крим, не тільки Донбас, не тільки вигаданий ними «юго-восток», а вся Україна. Вся Україна і те, що ми бачили – висунення їхніх військ на наші кордони, – це був давно підготовлений план, який мав бути застосований. Більше того, в мене є інформація, що він міг бути застосований, навіть якби Янукович залишився в країні. Це могла бути нібито допомога за запрошенням Януковича і в результаті – взяття під контроль всієї України. Якби Майдан не змусив Януковича втекти, ми не змогли б організувати будь-який захист нашої держави. Тодішній Президент просто віддав би її під повне керівництво Російської Федерації. Тобто це перша історія про те, наскільки масштабні були плани Російської Федерації стосовно України.

Ми маємо усвідомити, що Путін сьогодні перебуває в стані психологічного збудження. У нього маніакальна ідея, що він має відтворити якийсь новий Радянський Союз. І дуже характерні його слова, які він часто повторює: найбільша геополітична катастрофа, яка була в ХХ столітті, – це розвал Радянського Союзу.

І ще є хворобливе бажання відтворити той простір. Як говорив Дзержинський, ця імперія неможлива, якщо Росія не зможе повернути Україну. Тому захоплення України – це широкомасштабний план, який готувався роками і який планували спеціалісти, використовуючи, наголошую, найновіші методи ведення дій.

Те, що ми бачимо в Україні, – це не класичний метод ведення війни, це так званий «гібридний» метод, який широко використовується в світі і який вивчається: він дуже складний для того, щоб відповідати класичним методам. Але ще раз наголошую: в той момент, коли ми змусили Януковича втекти з України, то одразу почали організовувати хоча б мінімальний спротив тому плану, який був розроблений. Підкреслюю: хоча б мінімальний спротив. Бо в перші дні, коли ми зайшли в кабінети і коли зібрались на перше засідання РНБО, постало питання: як нам діяти. Я можу сказати відповідально: в той момент матеріальне забезпечення наших армійських підрозділів було в такому жахливому становищі, що ми навіть не здатні були їх висунути на бойові позиції. На жаль, три роки клан Януковича навчав наші правоохоронні органи охороняти корупційні схеми, а не виконувати свої безпосередні завдання.

Відділи Служби безпеки України, які мали займатись контррозвідкою стосовно Росії, дій ФСБ і її груп, були або розпущені, або усунуті. В таких умовах ми почали діяти, та діємо й сьогодні, бо не було жодного тижня, жодного дня, коли можливо було б проводити реформування. З того періоду і до сьогодні ми діємо в умовах постійної агресії і постійної експансії, яка почалася в Криму, а тепер відбувається в східній Україні. Я розумію, це не пояснення, це не та річ, якою можна виправдати недолугі дії багатьох керівників. Невдалі, напевно, і призначення. І треба визнати, що, очевидно, було допущено багато помилок, але, разом з тим, маємо усвідомити, що ми увійшли в той період із дуже складним спадком.

Ми стояли на барикадах по різні сторони з міліцією декілька місяців. І дуже багато було емоцій накладено на той період. Тепер нам необхідно спільно стояти на захисті кордонів України. І, звичайно, не всі витримують це психологічне перезавантаження. Ця методика, яку обрав Путін, на тих початкових етапах інколи спрацьовувала. Вона спрацьовує тому, що за своїм цинізм-

мом, підлістю, за своєю такою диявольською підступністю дійсно важка для сприйняття – коли бойовики прикриваються дітьми і жінками. Треба розуміти психологічний стан військовослужбовця, бійця Національної гвардії, будь-кого, коли озброєний путінський спецназ іде позаду, а попереду жінки і діти. І ви знаєте, ми часто порівнюємо це з Палестиною чи з Хорватією. Я вивчав досвід тих країн, але там тоді рішення про такі методи приймалися на рівні неформальному, а тут керівник великої держави – Російської Федерації – Путін оголошує доктрину, що попереду його військ будуть іти жінки і діти. І, звичайно, це важке випробування для багатьох військових, але наголошую ще раз: це дуже цинічний і злочинний план, який використовує Путін. Він однаково зневажає громадян України в Донецьку, Миколаєві чи у Львові. Ніколи і ніхто, для кого люди мають хоч якесь значення, яких вони вважають своїми братами чи своїми прихильниками, ніколи б не дав наказ під кулі ставити жінок і дітей. Це свідчить тільки про одне: вони цинічно використовують людей, тому що глибоко зневажають усіх нас. У них маніакальні плани відновлення Російської імперії.

Дуже важливим є той факт, що ми зараз на Миколаївщині, громадськість якої піднялася проти цих планів. Вони ж були переконані, що на Півдні, на Сході вони будуть заходити і їх зустрічатимуть із квітами і гармошками. Але в багатьох областях, навпаки, – неймовірно піднявся рівень патріотизму, і ми бачимо, як мобілізувалася громадськість, у тому числі і в Миколаєві. Їхні плани, їхні диверсійні групи, їхня мережа, яка готувалась роками, не спрацьовує там, де піднімаються люди. І, звичайно, органи державної влади, допускаючи багато помилок, маючи дуже складні виклики, які стоять перед нами, не з усіма завданнями справляються. Але я переконаний, що у співпраці, у злагодженій взаємодії ми локалізуємо всі ці проблеми і зможемо дати гідну відсіч діям Російської Федерації на території України.

*– Андрію Володимировичу, я часто цитую фразу Орджонікідзе, який казав: «Кажда накладка имеет имя, отчество и фамилию». Ми мали ситуацію, коли у Горлівці героїчно тримався відділ міліції, їм ніхто не прийшов на допомогу. Їх викинули звідти, побили, могли вбити, а якби була допомога, нічого б не відбулося.*

*Захоплюють заручників – нічого. Зрештою, Ви кажете про «живий щит», але хіба ж усі снайпери, які були в спецслужбах, лишилися на Майдані, коли постріляли «Небесну сотню»? Тобто невже немає якихось механізмів, щоб люди, які ось тут, наприклад, у Миколаєві, підіймаються на захист нашої незалежності, люди, які по всій Україні чекають на дії уряду, що вони не продані, що вони не лишилися сам-на-сам із ворогом і це не якась змова зверху віддати частину України? Адже дуже часто доводиться чути, що там десь домовилися і тому вони нас здають. Я розумію, що це не так, але що можна сказати людям, які чекають зараз відповіді від Вас як від людини, яка є найбільш поінформованою, найбільш відповідальною і яка користується абсолютною довірою? Я пам'ятаю, як до Вас ставилися на Майдані, тобто там було дуже багато різних сил, і для них усіх Ви були безумовним авторитетом. Вам вірять і чекають на Вас, на Вашу відповідь. Що можна з цього приводу сказати?*

– Можна повторити те, про що я говорив у попередній відповіді. Багато підрозділів, на які українська держава розраховує, на які сподівається, дуже часто не виконують своїх безпосередніх обов'язків. Я був у Луганську й особисто мав змогу впевнитись, як часто на ці підрозділи, на які держава мала б спиратись, не доводиться розраховувати. Я не хочу називати окремі відомства та окремі служби і навіть окремі підрозділи, бо це ще більше може знизити морально-бойовий дух людей, на яких державою покладено обов'язок захищати Україну. Насправді на Майдані було значно легше. Там були добровольці Самооборони, і там був величезний мотиваційний заряд. Він переважав недоліки в спорядженні, обладнанні, забезпеченні – в усьому. Високий моральний дух – ключовий момент для виконання доручень. На жаль, є і такі люди, які не завжди готові виконувати завдання, які на них покладає держава. І в цій ситуації ніколи не знаєш точно, де можна опертись і твердо стояти, а де, навпаки, – ґрунт під ногами провалюється. Тому ми збираємо всі, які є, підрозділи, що вже пройшли певні етапи, на які можемо розраховувати. І зараз вони задіяні, в тому числі в антитерористичній операції, яка проводиться в Донецькій області. І я сподіваюсь і вірю, що вона все-таки дасть свій результат.

Я не можу говорити про деталі проведення цієї операції, але сподіваюсь, що вона йде в правильній динаміці для того, щоб локалізувати ті проблеми, які існують.

*– Ви побачили стан справ у Миколаївській області, недаремно провели закриті наради з усіма, хто відповідає за те, щоб тут було спокійно. Зрештою, Ви правильно відзначили, що, на відміну від багатьох інших областей, Миколаївщина самоорганізувалася. Тобто і населення, і правоохоронні органи, з якими у нас багато чого не зрозуміло, тому що вони зараз і демотивовані, і деморалізовані, і дезорієнтовані, але все ж таки завдяки спільним зусиллям ми можемо утримувати тут правопорядок. Скажіть, що взагалі чекати Україні і, зокрема, Миколаївщині?*

– Можу авторитетно заявити: не існує ніякого плану, як ви кажете, про здачу України. Люди, які сьогодні знаходяться при владі, можуть допускати помилки, можуть робити кадрові неправильні призначення. І це правда. Я, скажу чесно, з цього приводу часто сам входжу в дискусію з тими чи іншими міністерствами. Але ці люди щиро роблять усе можливе, щоб захистити Україну. І, насправді, дуже часто не те що ми не даємо наказу, як говорять, на використання зброї, а навпаки – просимо, щоб наші правоохоронні органи хоча б у повітря давали попереджувальні постріли, коли відбувається захоплення будівель, коли відбувається будь-яка дія, для того, щоб вони виконували ті завдання, які стоять перед ними. Це з приводу попереднього питання, на яке Ви просили відповісти. І хотів би, щоб цю відповідь почули. Бо план Росії полягає не тільки в тому, щоб ситуацію дестабілізувати там – у Донецьку, Луганську, а щоб її дестабілізувати в Миколаєві і в Херсоні. Загальний план полягає в тому, щоб повністю делегітимізувати діючу владу в Україні. Чому їхнє завдання – щоб 25 травня не відбулись вибори? Щоб підірвати довіру до влади в Україні. Бо, наголошую, той, хто думає, що мета Росії – Крим або мета Росії – Донбас, глибоко помиляється, мета Росії – вся Україна. І тому вони працюють так, щоб дестабілізувати ситуацію повністю по всій Україні, щоб узяти під контроль всю Українську державу. І одна з головних технологій (по суті – ключова) – це делегітимізація, дискредитація української влади. Це і намагання продемонструвати, що влади в Україні, яка б могла діяти, немає.

І тому в цей непростий час нам дуже важливо стояти пліч-о-пліч. Щоб вистояти і перемогти!

Розмову вів директор МОДТРК  
Я. В. ІНДІКОВ

## **«МОРСЬКІ КОТИКИ»: БОЙОВИЙ ШЛЯХ**

73-й морський центр спеціального призначення  
Військово-Морських Сил Збройних Сил України

Наприкінці лютого 2014 року суспільно-політична ситуація в державі та військово-політична навколо неї набула ознак критичної. Владні інститути перебували в розгубленому стані. Ще ніколи державним діячам не доводилося приймати відповідальні, доленосні рішення на порозі війни. Особливо стрімко події розвивались в Автономній Республіці Крим. Командування Військово-Морських Сил Збройних Сил України зайняло очікувальну позицію. Керівництво держави не наважувалось дати команду про збройну відсіч збройним силам Російської Федерації, які інтенсивно нарошували свою присутність на півострові. Хаотично вишукувались останні можливості політичного врегулювання конфлікту.

Невелика частина морських сил залишилась на континенті та фактично вимушена діяти на власний розсуд. Серед них був і морський центр спеціального призначення, дислокований у місті Очакові.

Першим відповідальність за управління морським центром взяло на себе управління спеціальних операцій Генерального штабу. Вже на початку березня розвідувальні підрозділи центру розпочали добування інформації для військово-політичного керівництва держави на території півострова Крим. Попри великий ризик для життя, розвідники проникали на об'єкти, що охоронялися, відслідковували переміщення озброєнь та техніки, налагоджували агентурну роботу тощо.

У цей же час, перевищивши розумний ризик, декілька розвідників потрапили в полон до російських спецслужб. Допити проводив особисто сумнозвісний Ігор Безлер на прізвище «Біс». На той час, імовірно, російські спецслужби не отримували наказу про криваві розправи з полоненими, тому після декількох тижнів знущань і допитів полонених відпустили.

Наприкінці березня – на початку квітня командування Військово-Морських Сил обмірковувало питання силового звільнення підрозділів і кораблів, які продовжували залишатись вірними військовій присязі. Але, на жаль, ситуація, що склалась на



той час у Криму: значна перевага у військовій силі на боці Чорноморського флоту Російської Федерації, обмеженість ресурсів для проведення операцій такої складності та готовність Росії тримати півострів аж до застосування ядерної зброї, – знову підштовхувала до пошуку політичних важелів урегулювання.

Далі бойовий шлях морського центру переміщується в південні області держави: Одеську, Миколаївську та Херсонську, а в травні і в Запорізьку. Підрозділи центру залучались до охорони важливих військових об'єктів, пошуку диверсійно-розвідувальних груп, стеження за десантними кораблями Чорноморського флоту тощо. Дана діяльність не могла бути не поміченою противником, і, можливо, завдяки цьому вдалося запобігти в південних областях «східному сценарію».

З початку червня 2014 року підрозділи центру вже почали брати активну участь в антитерористичній діяльності на сході нашої країни: Слов'янськ, Краматорськ...

У серпні підрозділи активно виконували завдання по звільненню Іловайська. Саме в цій операції центр поніс перші втрати серед особового складу: загинуло 5 бійців, серед них був і командир центру капітан I рангу Зінченко Олексій Володимирович. Ні з чим не зрівнянна втрата... Велетень, як фізично, так і духовно. Молодий, талановитий, розсудливий, відданий, добрий батько як для дітей, так і для своїх підлеглих. Хто знав Олексія, з серцем, повним жалю, згадує його життєвий шлях, зростання в кар'єрі, намагання зробити морський центр кращою частиною Військово-Морських Сил Збройних Сил України. Валентин Заграничний, Володимир Костюк, Дмитро Красов, Євген Корнафель... Недарма кажуть, що Господь забирає кращих.

Як ми мріяли на річницю їх загибелі приїхати під Старобешеве, схилитися перед вічною пам'яттю наших товаришів, вільно пройти по мирному Донбасу. Буде ще час... Правда завжди перемагає!

В Іловайському котлі опинилися зачиненими 33 розвідники центру; частину з них вдалося приховано евакуювати, деякі виходили невеликими групами, хтось потрапив у полон. Останніх полонених вдалось визволити ціною неймовірних зусиль лише 27 вересня, на день Чесного животворящого хреста Господня.

Далі був аеропорт Донецька, Дебальцеве, інші запеклі точки.

З жовтня центр очолив капітан I рангу Олефіренко Юрій Борисович. Для нього, бойового офіцера, афганця, повернення в центр стало вершиною його кар'єри, сенсом життя, здійсненою мрією. При Юрії Олефіренку центр продовжив розвиватися – збільшився чисельно, почав отримувати нові зразки озброєння та техніки, але головне – командир горів і своє горіння передавав усім оточуючим. 16 січня 2015 року обірвалося життя Героя... Одними з його останніх слів були: «Коли країна благає про допомогу, ми не маємо права їй відмовити...»

На початку червня загинув командир групи спеціальних операцій капітан-лейтенант Михайло Горяйнов. Людина з суцільного золота. Маючи певний статок, усе віддавав для бійців АТО, надавав притулок біженцям з Донецька, всіляко підтримував частину, але не втримався осторонь, поновився на військовій службі, підготував одну з найкращих груп і з честю виконував найскладніші завдання. Відчайдух і богатир, оптиміст і весельчак – загинув, прикриваючи відхід групи, забравши з собою до двадцяти російських спецназівців.

У цьому короткому оповіданні багато речень обривається на півслові, але й війна ще не закінчена, ще не всі герої поховані, ще не всі сини повернулися, ще не дали нам оцінку наші нащадки...

### **«Спецназівець № 1»**



«Учора, 16 січня, під час виконання бойового завдання – розвідувального пошуку – під Маріуполем під вогнем ворога поліг смертю хоробрих один з видатних українських воїнів, талановитий і безстрашний чоловік, якого колеги-професіонали називали «спецназівець № 1», командир 73-го морського центру спеціального призначення, капітан I рангу Юрій Борисович Олефіренко», – повідомив на своїй сторінці у соцмережі Фейсбук главред Цензор.НЕТ Юрій Бутусов.

Юрій Борисович Олефіренко народився 27 квітня 1965 року в селі Криничувате Бобринецького району Кіровоградської області. У 18 років був призваний в армію – і присвятив їй все життя. За плечима Юрія – два вищих військових навчальних заклади: спочатку було Рязанське вище повітряно-десантне командне училище, факультет спецназу, потім – Національна академія оборони України, факультет підготовки фахівців оперативно-тактичного рівня.

У 1984–1988 роках виконував інтернаціональний обов'язок у Демократичній Республіці Афганістан. За мужність та героїзм, проявлені під час виконання бойових завдань, Юрій Борисович був нагороджений орденом Червоної Зірки, медалями «За відвагу», «Воїну-інтернаціоналісту від вдячного афганського народу». Видатні інтелектуальні здібності дозволили йому під час війни, в ході постійних активних бойових дій, досконало вивчити фарсі. Олефіренко опанував складну мову і володів нею вільно, читав вірші і співав пісні, спілкувався з місцевими жителями як своя людина. У 2007 році він знову потрапляє в Афганістан, але вже як представник військових сил незалежної України – у складі місії української військової розвідки.

Після повернення в Україну Олефіренко служив у частинах спецназу в Кіровограді та Очакові, багато часу присвячував удосконаленню своїх навичок, набуттю нових знань, зокрема, за період проходження служби отримав кваліфікацію «Інструктор з повітряно-десантної підготовки», «Офіцер-водолаз спеціального призначення», підтвердив класну кваліфікацію «Майстер». За зразкове виконання службових обов'язків, самовіддану службу Батьківщині був нагороджений трьома відзнаками Міністерства оборони України; за сумлінне ставлення до виконання службових обов'язків, вагомий внесок у підтримання бойової готовності частини, зразкову військову дисципліну прізвище капітана I рангу Олефіренка Юрія Борисовича занесене до Книги пошани військової частини А1594.

У 45 років Юрій Борисович вийшов на заслужену пенсію і жив з родиною в Кіровограді. Поки не трапився Донбас...

Він добровільно звернувся у військкомат, щоб повернутись на військову службу. В червні 2014 року сформував та до вересня цього ж року очолював 42-й батальйон територіальної оборони м. Кіровограда. Під його командуванням батальйон успішно виконував поставлені завдання.



Юрій Олефіренко під час виконання інтернаціонального обов'язку у Демократичній Республіці Афганістан

7 вересня 2014 року капітана I рангу Олефіренка Юрія Борисовича було призначено на посаду командира 73-го морського центру спеціального призначення. Під його керівництвом частина брала активну участь в антитерористичній операції на сході України, забезпечуючи достовірність, своєчасність, надійність, безперервність отримання розвідданих та успішне виконання спеціальних заходів згідно з вимогами старшого командування.

Виконуючи чергове бойове завдання штабу АТО на передових позиціях щодо здобуття розвідувальної інформації та проведення спеціальних заходів на території, підконтрольній бандформуванням так званої «ДНР» у зоні відповідальності сектору «М», підрозділ Олефіренка виявив висування та розгортання мінометної батареї противника. Вищому командуванню було надано інформацію про позиції противника та намір відкрити вогонь. Після того, як ворожі мінометні розрахунки відкрили інтенсивний вогонь по селу Павлополь Новоазовського району Донеччини, капітан I рангу Юрій Олефіренко скоригував вогонь нашої артилерії, яка завдала удару та знищила терористів, тим самим зупинивши обстріл села з мирними мешканцями.

Один з останніх залпів терористи спрямували на позиції спостережного посту 23-го ОМПБат 93-ї ОМБр, де розміщувався і підрозділ капітана I рангу Юрія Олефіренка. Намагаючись врятувати людей, офіцер спрямував їх в укриття, своїм тілом прикривши товаришів від осколків мінометної міни, яка вибухнула за кілька метрів від особового складу, сам при цьому отримав численні поранення. В ході евакуації до медичного закладу капітан I рангу Юрій Олефіренко помер від ран, не сумісних з життям.

Він загинув, як і жив, – справжнім воїном і справжнім патріотом. Указом Президента України № 213/2015 від 9 квітня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі капітана I рангу Юрія Борисовича Олефіренка нагороджено орденом Богдана Хмельницького III ступеня (посмертно). 3 липня 2016 року, під час урочистостей з нагоди Дня Військово-Морських Сил України в Одесі, Президент Петро Порошенко присвоїв ім'я Юрія Олефіренка середньому десантному кораблю «Кіровоград».

### **Зі спецназом у душі**

Михайло Горяйнов народився 22 червня 1976 року в Краматорську Донецької області. З дитинства мріяв бути військовим, тому відразу після школи вступив до Київського інституту сухопутних військ, який закінчив у 1997 році за спеціальністю «Бойове застосування підрозділів спеціального призначення». Після закінчення навчання його було направлено для проходження служби на острів Майський – до легендарної частини морського спецназу, де базувалася 7-ма окрема бригада спеціальних операцій ВМС України, з часом переформована у 73-й морський центр спеціальних операцій.

У липні 1999 року в званні старшого лейтенанта він звільняється з армії, без якої не мислив свого життя. Як згадує



батько, «це були часи Кучми. Армію свідомо знищували, спецназу постійно затримували зарплату. Соромно казати, але одного разу офіцерам довелося красти картоплю з поля для своїх сімей, тому що в них не було взагалі нічого – ані особистих речей, ані грошей, щоб розрахуватися за їжу. Після цього Михайло був змушений звільнитися, не міг більше принижуватись. Але спецназ він не залишив і регулярно приїздив у частину». Після звільнення з армії Горяйнов зміг знайти роботу в Києві та швидко зробив кар'єру в сфері фінансів і цінних паперів. Він стає директором департаменту в Фонді держмайна (sensor.net.ua).

Війну на Донбасі Михайло сприйняв як свій особистий біль. У своєму будинку він поселив три сім'ї біженців з Донбасу і робив усе, що було в його силах, щоб допомогти співвітчизникам. У нього було високе становище, і його посада була захищена «бронню» від мобілізації. Йому не важко було б знайти роботу в будь-якій великій фінансовій структурі. Але він вважав своїм обов'язком зайнятися волонтерською роботою. Регулярно їздив на фронт і використовував свої зв'язки для збору коштів, щоб допомогти армії. Але для виходу його патріотичних прагнень цього було недостатньо, він не міг стояти осторонь, коли ворог ганьбить та руйнує його рідний Донбас. Тому 26 січня 2015 року старший лейтенант запасу Михайло Горяйнов добровільно повертається на військову службу до свого рідного 73-го морського центру спеціальних операцій.

2 червня разом із групою виконував бойове завдання по знищенню вогневої точки терористів ДНР у районі с. Набережне Новоазовського району Донецької області, але розвідники потрапили у засідку й були вимушені вступити у бій з переважаючими силами противника. Бій тривав кілька годин, вогнева точка (розрахунок міномета) була знищена. Терористи втратили більше 10 чоловік убитими та 7 пораненими. З надходженням підкріплення бойовикам капітан-лейтенант Горяйнов дав команду групі відступати, а сам лишився прикривати відхід. У ході подальшого бою одного спецпризначенця із взводом терористів з важким озброєнням капітан-лейтенант Горяйнов загинув. Завдяки цьому героїчному вчинку особовий склад групи успішно дістався території, контрольованої нашими військами, маючи лише одного пораненого.

На поховання Михайла Горяйнова прийшли сотні людей: генерали і офіцери Збройних Сил, численні друзі і знайомі, співробітники Фонду держмайна, багато людей приїхало з Донбасу, з окупованих територій. Були друзі і товариші по службі з Росії. Всі вони розуміли, за що віддав життя Михайло. Для нього свобода і незалежність українського народу були не марними словами, а цінністю, яку він захищав до останнього подиху.



Поховання Михайла Горяйнова (news.pn)

Його героїчний вчинок завжди буде служити прикладом для майбутніх поколінь спецпризначенців. Вчинок справжнього чоловіка, воїна, патріота гідний того, щоб його запам'ятав кожен із нас, щоб його вивчали в українських школах як приклад служіння своєму народові.

Указом Президента України № 473/2015 від 13 серпня 2015 року «за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі» Горяйнова Михайла Геннадійовича посмертно нагороджено орденом Богдана Хмельницького III ступеня, а також волонтерською відзнакою «Народний Герой України».

За матеріалами інтернет-видань  
та даними військової частини – польова пошта В2492



## 73-й морський центр спеціального призначення

Фотографії надані  
військовослужбовцями центру

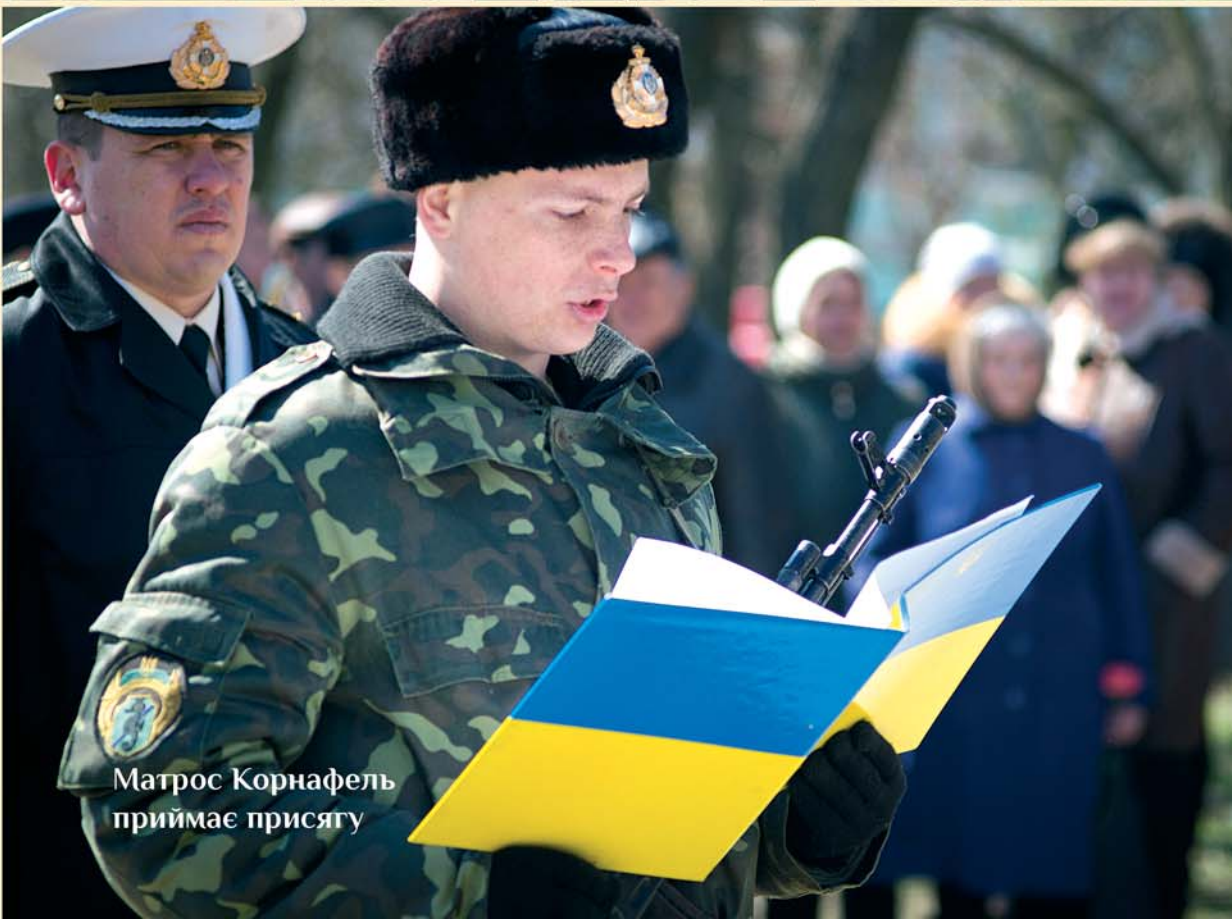


Підготовка до виконання завдань за призначенням





Пам'ятна дошка загиблим  
водолазам-розвідникам  
у частині



Матрос Корнафель  
приймає присягу



Місце важкого поранення командира Олефіренка. Новомиколаївка



Павлопіль наш!



Група йде на виконання завдання. Новомиколаївка



3-й загін СпП у базовому таборі під час підготовки до виконання завдань



Підступна  
ворожа розтяжка



Нова зброя подобається  
спецпризначенням



Вова Костюк  
на бойовому  
завданні

Група вогневої підтримки 3-го загону СпП. Павлопіль



**Командир николаевской «Альфы»:  
«МЫ – СКАЛЬПЕЛЬ В РУКАХ ХИРУРГА»\***

Для эффективного отпора агрессору Украине необходимо максимально задействовать все свои военные и мобилизационные возможности. Поэтому сегодня в зоне АТО плечом к плечу воюют все силовики: и армия, и нацгвардия, и добровольческие батальоны. Задействовано здесь и специальное звено СБ Украины – подразделение «Альфа».

**Боевые операции  
здесь называют командировками**

В Николаевской области, как и в других регионах Украины, «Альфа» была сформирована в 90-е годы. Изначально сюда брали людей, которые хорошо владеют оружием, имеют определенные навыки. Сегодня название этой структуры звучит так: Центр специальных операций «А» по борьбе с терроризмом, защите участников уголовного судопроизводства и сотрудников правоохранительных органов. Отсюда следует, что одной из основных его задач является противодействие терроризму. При этом понятно, что начиная с весны работы у спецназовцев стало намного больше.

В отличие от военнослужащих большинства других подразделений, свою работу эти бойцы не афишируют. Информация, как правило, засекречена. Ведь зачастую им приходится действовать в тылу противника. И хотя мой собеседник, командир николаевской «Альфы» Сергей Н., всячески старается избежать конкретных ответов на большинство вопросов, все же о некоторых деталях работы альфовцев в зоне АТО мы его расспросили.

С виду это самый обычный человек спортивного телосложения, немногословен, держится непринужденно. Встретишь на улице и не подумаешь, что это спецназовец высокого класса. Но, наверное, так и нужно для конспирации. И «выдают» его разве что какие-то едва уловимые специфические движения да

---

\* Вперше опубліковано в суспільно-політичній газеті Миколаївської області «Южная правда» за 23 грудня 2014 р.

еще взгляд. Это взгляд человека, которому пришлось пройти через многое.

По словам командира николаевской «Альфы», в зону АТО они направляются на ротационной основе. Но при этом каждое подразделение находится там не просто определенное время, а именно столько, сколько нужно для проведения конкретной операции.

«Практически с первых часов начала АТО наше подразделение было поднято по тревоге и уехало на восток Украины. На сегодняшний день в общей сложности мы провели там более полутора лет, проводя спецмероприятия по всей линии разграничения, а порою и за ней. И готовы отправляться туда снова и снова, сколько понадобится», – рассказывает командир. Большое количество времени, проведенного николаевцами в зоне АТО, свидетельствует о высоком уровне их боевой подготовки.

Их сегодняшнюю деятельность на Донбассе служебная терминология именуется сухо – «оперативно-боевые мероприятия». А если перевести на простой язык, то это означает противодействие террористам и изменникам Родины, диверсионно-разведывательным группам (ДРГ) противника и снайперам.

Все без исключения их поездки в зону АТО – это не что иное, как боевые операции, хотя их принято называть командировками. Не удивительно, что в одной из командировок четверо бойцов получили контузии, причем двое из них – довольно тяжелые. Спасти слух удалось только благодаря своевременной и очень квалифицированной медпомощи. Во время другой операции был ранен еще один сослуживец. Но, главное, обошлось без потерь.

Что касается своих конкретных дел, то Сергей всячески старается об этом умолчать, но все же приоткрыл завесу секретности некоторых боевых эпизодов. Так, в одной из командировок николаевские «альфовцы» в Донецкой области обезвредили двух террористов, известных под кличками Пес и Рунич. Это были опытные и опасные противники, хорошо вооруженные. Поэтому не обошлось без полноценного боя. Для наших ситуация осложняется еще и тем, что вокруг порой находятся ничего не подозревающие мирные граждане. И рисковать их жизнью

спецназначенцы не могут ни при каких обстоятельствах. И все же бойцы с честью справились с этой задачей – сработали очень чисто и точно. Вообще, «альфовцам» присуща скрупулезная точность во всем. Недаром же, как говорит Сергей, их подразделение часто называют скальпелем в руках хирурга – используют там, где нужно провести быстрые, точные и безопасные для окружающих боевые операции. Что же, точнее не скажешь!

Немного разговорившись, Сергей рассказал о случае, в котором была определенная доля комичности. Проводилась операция по захвату члена ДРГ (позывной «47-й»), который действовал в нашем тылу на уже освобожденной от врага территории. Внезапно увидев людей в балаклавах с направленным на него оружием, диверсант начал нервно кричать: «Вы кто? Вы кто?» Наши ему «представляются»: «Полиция ДНР». Он как закричит: «Я свой! Я свой!» – и на мгновение расслабился. Это и позволило быстро его обезоружить.

Но подобные ситуации скорее исключение из правил. Обычно все намного сложнее. Тогда выручает только высокий профессионализм и подготовка. И, конечно же, как и на любой войне, очень многое зависит от «его величества случая». Не удивительно, что и у этих серьезных ребят есть свои приметы. Например, если перед операцией им говорят, что работа там «фанерная» (очень простая), значит, практически гарантия того, что сложностей не избежать.

### **Местные люди страдают не только от снарядов, но и от мародерства**

Обстановка в зоне АТО в значительной мере зависит от отношения к происходящему местных жителей. А оно разное. Конечно, войны не хочет никто, кроме пророссийских фанатиков и проплаченных Кремлем «активистов». Да и сторонников сепаратизма явно уменьшилось.

«Однажды в Донецкой области – дело было летом в сильную жару – бабушка лет 70-ти, увидев наших бойцов (на форме была украинская символика), «быстренько сбегала» в придорожный ларек, купила там канистру воды и просто заставила нас ее взять», – вспоминает Сергей.

Была ситуация, когда на уже освобожденной территории соседней Луганской области наши бойцы захотели купить яблок на небольшом сельском рынке. Но денег у них за яблоки никто не взял. Со своей стороны, наши подарили местным украинский флаг. И в дальнейшем, проезжая через это село, было приятно видеть, как он развевается на ветру.

«Кстати, мы нигде не встречали языкового барьера. На Донбассе все прекрасно понимают украинский язык. А в селах к северу от Луганска практически все население говорит на местном диалекте – своеобразном «суржике». Все это еще раз свидетельствует о том, что языковой вопрос притянут за уши», – уверен командир «альфовцев». Нельзя не коснуться еще одной темы, которая зачастую в репортажах с востока Украины остается «за кадром». Иногда между нашими позициями и расположением противника расстояние составляет всего несколько сот метров. Но это не часто. Обычно эта дистанция измеряется километрами. Это так называемая «серая зона», и здесь расположено довольно много небольших населенных пунктов. Молодежь и почти все люди среднего возраста отсюда уехали. Остались в основном старики. Жизнь здесь неимоверно тяжела: помимо того, что над головой постоянно летают снаряды практически всех типов и калибров, здесь еще свирепствует мародерство. Периодически украинские солдаты подвозят «гуманитарку». Но уже на следующую ночь боевики практически всё отбирают у людей.

### **Сепаратисты на Донбассе чувствуют безысходность**

Рассказ о наших в зоне АТО будет неполным, если не вспомнить о противнике. По словам Сергея Н., на сегодняшний день, по сравнению с началом антитеррористической операции, террористы стали более подготовленными, дерзкими, наглыми. «Вместе с тем все большее число боевиков полностью теряют человеческий облик. Так, недавно один из террористов, отстреливаясь, прикрывался своими собственными детьми. Но и в этом конкретном случае профессионализм наших бойцов позволил спасти невинных. Террориста удалось отвлечь, и один из наших бойцов в нужный момент метким выстрелом ранил



противника. Это дало возможность сохранить жизнь заложникам и обезвредить врага», – вспоминает командир.

Но, возвращаясь к ополченцам-сепаратистам, Сергей акцентирует внимание на том, что с каждым месяцем возрастает уровень их подготовки. Это, несомненно, дело рук многочисленных российских инструкторов. Кстати, кадровые российские военные не только всесторонне готовят террористов, но и сами участвуют в боях. В том числе в составе ДРГ.

Встречаются на фронте и выходцы с Кавказа. Это в основном осетины и кадыровцы. «Многочисленные свидетельства о «деятельности» кадыровцев на Донбассе говорят о том, что они пришли сюда не столько воевать, сколько грабить, насиловать, убивать. Так, например, один из популярных у них видов деятельности – создание и крышевание публичных домов. А работают там, конечно же, женщины из Донецка и Луганска», – рассказывает Сергей. И добавляет, что в случае серьезных боевых столкновений кадыровцы стремятся поставить впереди себя луганских и донецких ополченцев. Поэтому и потери у тех особенно высоки.

«Встречаются среди противника и бывшие наши коллеги – сотрудники спецподразделений. Это вызывает двойное чувство. С одной стороны, еще не стерлись из памяти наши совместные тренировки и подготовка до войны. Кого-то из них мы даже считали друзьями: общались, встречались, поздравляли друг друга с праздниками. Но с другой – они сделали свой выбор и теперь враги. Вместе с тем не единичны случаи, когда наши сослуживцы из Донецка и Луганска, перевезя свои семьи с захваченных территорий, воюют против пророссийских боевиков», – делится своими наблюдениями мой собеседник.

По его мнению, несмотря на возросшую подготовку пророссийских сепаратистов на Донбассе, чувствуется у них какая-то безысходность. До них понемногу начинает доходить, что их обманули. Они начинают понимать и бесперспективность дальнейшей войны, и экономическую зависимость Донбасса от Украины. В то же время перейти украинско-российскую границу им не дают российские пограничники. Остается умирать за кремлевские аферы.

И здесь виден разительный контраст с нашими солдатами. Конечно же, им очень хочется остаться в живых. Но они понимают, что воюют за свою Родину, за ее свободу и независимость, за свои семьи. Общаясь с нашими военнослужащими из разных подразделений, я неоднократно отмечал, что в абсолютном большинстве они полны решимости отстаивать независимость и освободить нашу землю.

### **Надежный тыл – залог успеха**

«Альфе», как и другим нашим силовикам, здорово помогают волонтеры и патриотически настроенные граждане. Эта помощь разнообразная. Так, один из николаевских предпринимателей подарил «альфовцам» микроавтобус «Форд», который буквально через неделю помог нашим бойцам удачно выбраться из-под минометного обстрела. Очень к месту пригодились приобретенные другим предпринимателем приборы ночного видения. Не раз выручали и волонтеры. Однажды буквально за два дня они достали нужные плиты для бронезилов (в наличии были бронезиловы одного класса защиты, а для конкретной операции необходимы другие). В другом случае они очень оперативно предоставили удобное зимнее обмундирование.

Хочется поблагодарить обычных николаевских женщин, которые часто за свои деньги покупают продукты и всячески поддерживают всех украинских силовиков. Среди кулинарных лакомств – пирожные и торты собственного приготовления, борщевые и суповые наборы, домашние заготовки и консервация.

Нужна им и помощь другого рода – психологическая. В ней нуждаются не столько сами «альфовцы» (все-таки они проходят очень серьезный конкурсный отбор: по семь-восемь боевых офицеров на одно место), сколько члены их семей. Поддержку такого плана, в частности, оказывает николаевское отделение международной ассоциации ветеранов спецподразделения «А». Конечно, всестороннюю поддержку оказывает и Николаевское управление СБУ.

«Вообще, нашим женам нужно поставить памятник. Во многих случаях они понимают степень грозящей нам опасности. И, тем не менее, это наш надежный тыл. Для бойцов это очень важно», – рассказывает Сергей.

И еще один момент. Как уже говорилось, «альфовцы» находятся в зоне боевых действий на ротационной основе. Но это не значит, что, вернувшись в Николаев, они отдыхают. На непосредственный отдых им дают день-два, а потом они приступают к своей повседневной службе, которая предполагает задержание и обезвреживание преступников, коррупционеров, диверсантов и предателей Украины.

Успехи николаевской «Альфы» не остались незамеченными. По итогам командировок личный состав отдела неоднократно досрочно получал воинские звания, а также награды от руководства страны и главы спецслужбы. В частности, сотрудники спецподразделения награждены тремя орденами Богдана Хмельницкого и орденом «За мужество», медалями «Защитнику Отчизны», нагрудными знаками «За отвагу» и личным огнестрельным оружием.

*Галина Титиш*

## **ОСОБОЕ НАЗНАЧЕНИЕ Командир отряда спецназа Эдуард Шевченко о своих бойцах, задачах и противнике\***

На вопрос о спецназовце Эдуарде Шевченко волонтер Роман Синицын отвечает очень емко: «Офигенно эффективный. Он со своим отрядом творит чудеса. Эти ребята абсолютно бесстрашные».

Про «чудеса» на фронте и в тылу врага 38-летний Эдуард Шевченко сейчас говорит не особо охотно. «Закончится война – и обещаю все рассказать», – отнекивается он.

Мы встречаемся в одном из кабинетов Минобороны, куда он приехал перед отъездом на фронт. Капитану I ранга Шевченко, командиру одного из отрядов легендарных «морских котиков» (73-го морского центра спецназначения), не очень уютно в стенах Минобороны. Он еще не знает, где там входы-выходы и даже как пользоваться карточкой пропуска.

---

\* Вперше опубліковано в інтернет-виданні «Українська правда» за 8 вересня 2015 р.

Ему комфортней на фронте, в палатке с бойцами.

«Я живу так же, как мои бойцы, ем ту же пищу, что и они, ношу ту же форму, что и они, и вместе с ними хожу на задания. Единственное, что меня отличает от них, как и, впрочем, любого командира, – уровень знаний и уровень ответственности», – просто поясняет он.

У Эдуарда Шевченко – множество наград: два ордена Богдана Хмельницкого II и III степеней, три ордена «За мужество» (I, II и III степеней) – ему будет что поведать после войны. Сейчас же он часто замолкает во время разговора и говорит: «Потом скажу».

Эдуард – потомственный военный, хотя отец не хотел, чтобы сын пошел по его стопам. «Но я его ослушался, сбежал из дома, добрался до Владивостока. Это немало, ведь я родился и вырос на Камчатке», – рассказывает он.

Потом был перевод в Украину, где он мечтал ходить на подводной лодке. Но ему сказали, что это место «очень жирное»: в моря подводники не ходят, звания получают за полтора года (обычно это занимает около двух лет), оклад тоже полуторный. «...и там есть мальчик, у которого папа с лампасами... Ты пока подожди, пару лет послужи в мастерских, а потом мы тебя заберем». «Но это же тупиковая ветвь развития, я отказался», – вспоминает Шевченко.

В своей военной карьере он прошел все ступени – от обычного солдата до командира отряда. Каждый из этапов – это новые знания. Поэтому кадровый военный скептически относится к тем, кто этих знаний не получил. Особенно веселят его рассказы о «подвигах» всяких гиви-моторолл-козициных, рассчитанные, по-видимому, на дураков. Ведь военное дело – это не басни на камеры и не показательные расстрелы.

В зоне АТО он уже почти полтора года. Освобождал Славянск, Краматорск, бился под Дебальцево и в Угледорске, воевал за Северск и Ямполь. Это – без учета рейдов в тыл противника, о которых ходят легенды.

«Ты Родину защищаешь 24 часа в сутки. Меня в училище учили, что даже когда ты дома спишь, ты все равно служишь. Ты просто пополняешь свои силы», – повторяет Эдуард Шевченко командирским голосом.

Спецназовец очень критичен в своих оценках, по его рассказам сразу чувствуется, что у него крутой нрав. Наверное, только такой человек и мог ввести отряд в оккупированный Дзержинск, захватить горадминистрацию, почти 8 часов вести бой и выйти оттуда без потерь. Все это время ему противостояли два танка и БМП, более 200 террористов.

Рассказывают, что когда противник подошел вплотную, Шевченко приказал бойцам спрятаться в подвале, а сам вылез на крышу здания, чтобы вызывать огонь на себя.

Сам Эдуард об этом скромно умалчивает.

«У меня дед воевал. Когда я его спрашивал о боях, он всегда отнекивался, да и отец тоже. Если человек взрослый и самостоятельный, он не будет в глазах других выпячивать себя», – поясняет он.

### **Армия, а не потешные войска**

После Дальнего Востока я приехал в Украину и уже здесь дописывал свою дипломную работу. То, что я увидел за 8 месяцев, пока переводил работу на украинский язык и делал корректировки с учетом Черного моря, меня сильно озадачило. Хотя «озадачило» – это очень мягкое слово.

Это все походило даже не на потешные войска, а на какую-то игру. Раньше я не слышал фразы: «Мы порешаем такой-то вопрос». Нас учили иначе: «Ты должен знать». Мы жили по принципу: «Не можешь – научим, не хочешь – заставим, позорить отряд не дадим». А здесь было какое-то кумовство.

Мои успехи – это успехи двоих моих учителей: капитанов первого ранга Сергея Ершова и Юрия Олефиренко. Последний был на пенсии, мог никуда не идти, у него был семейный бизнес. Но он не смог, год назад все бросил и пошел воевать. После его гибели я разговаривал с женой. Она рассказывала, что даже спрятала форму, но он ее нашел и ушел на фронт.

Когда Ершов ушел, часть начали понемножку разваливать. Опять началось кумовство, сватовство. И сейчас там много показухи. Вот почему я не хочу, чтобы меня с ними ассоциировали. Хотя я – военнослужащий ВМС.

Мы проходим все ступени в военной службе – как я могу относиться к тому, кто их не прошел, а сразу залез на какую-то жердочку? Он абсолютно не знает своей работы, но пытается что-то показать. А что он может? Унизить человека? Поставить дурную задачу?

Знаю одного такого, который не прошел ни взвода, ни роты, ни батальона, но он стал начальником штаба части. Не понятно, зачем взял людей, по своей тупости завел их в засаду и бросил.

Он убежал, водитель убежал. Когда ему говорили, что там же ребята остались, он отвечал: сами выберутся. Когда бойцы ему звонили, отвечал: «Сдавайтесь в плен, а мы потом все порешаем».

Если сравнить ту армию, которая была в прошлом году, 10 марта, когда я ушел, и сейчас – это две разные армии.

Тогда это были потешные войска – парадики, комиссии, бирочки.

Мне бросилось в глаза, когда мы еще были под Крымом: должен был приехать Турчинов – все бегают, что-то делают. А Муженко увидел всю эту суматоху и говорит: «Убрать мусор – и всё».

Не надо убирать бельё, которое висит; пускай видят, что армия – это не парады. Армия – это то, что мы сейчас видим на Востоке. Это палатки, тяготы и лишения.

Взять хотя бы 95-ю бригаду или 72-ю, 79-ю, которые действительно воюют. Я помню их в самом начале. За время войны 95-ка под руководством Михаила Забродского очень отличалась. Куда его только Муженко не кидал! *(смеется)*. Забродский сделает что-то, а его уже на новое задание посылают. Потому что хорошо сделал, у него получалось. 95-ка сейчас – одна из самых боевых частей.

Сейчас произошло окончательное разделение между бойцами. Есть люди, которые воевали и воюют. А есть те, кто попал в АТО, повоевал, обгадил всё и уехал. Одни сломались, а другие – состоялись. Те, которые состоялись, каждый день получают неповторимый опыт. Армия еще в процессе становления, но это уже не потешные войска. Возвращается понимание самой сути, что такое «армейская служба». Служение, а не прислуживание, всегда было почетным делом. Ведь речь идет о защите Родины.

Вся наша группа разбита на пары: мы вдвоем едим, спим, передвигаемся, ведем наблюдение. У меня есть второй номер – Олег Киор. Когда первая группа разбивалась на двойки, он остался один. Такой скромный парень, рядовой серый боец. Говорю: «Пойдешь со мной работать?» – «Ну, пойду».

А потом была история под Северском. Прибыли в место расположения наших войск, расслабились. Я даже снял бронезилят, с одним пистолетом пошел к ребятам пообщаться. И тут из лесочка выскакивает сепарский танк и начинает по этому месту стрелять. Мы – врассыпную. Бежал быстро, даже не помню, как. Очнулся – передо мной БТР. Я вспоминаю, что он стоял перед стенкой. Помню, какая она: танк не пробьет. Начинает работать миномет противника.

И вот вижу – по открытому полю бежит Олег, с моим бронезилятом, каской, автоматом. Я ему кричу: «Уйди!» – а он все равно прибегает. Я на него кричу: «Ты что, не понимаешь, что ты мог погибнуть?!» А он в ответ бросает фразу, явно не напыщенную, от души, в такой ситуации неумно понты лимонить: «А вы без бронезилята – не могли погибнуть?»

А вот те, кто ходил и пафосно рассказывал: «Мама, я служу в спецназе!» – не всегда оказываются настоящими бойцами.

У меня один вообще отказался идти на задание. Это было еще под Славянском. Муженко поставил задачу для снайперов. Их у меня было трое, я их строю. Один из них врубает заднюю, говорит: «Я не могу через ПСО (прибор снайперский оптический. – *Авт.*) в человека стрелять, это подло».

Это при том, что до войны ходил с распальцовкой, молодым бойцам рассказывал: «Да ты понимаешь, кто я такой?» Когда бойцы слышали его отказ выполнять задание, – думал, они его забьют.

### **О Дзержинске и 33 богатырях**

Спецназ – напыщенное название. Это разведка, просто – «специальная разведка».

Мы выполняем задачи по специальности. Некоторые вещи я не могу рассказывать. Как пишут наши учебники, нельзя ни в коем случае совершать шаблонных действий. Но есть некоторые такие «сладкие» дела, которые хочется повторить.

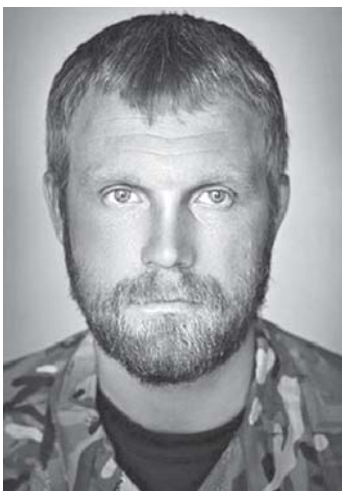
Задачи, которые мы выполняем, не связаны с тем, чтобы «взять город». Иногда мы вытаскивали людей, как во время Иловайского котла. Некоторых военачальников доводилось отсюда выводить.

А вообще – это ведение разведки, сбор информации по противнику и своевременное предоставление ее командованию, выполнение специфических задач, которые присущи нашим подразделениям. Рейды в тылу противника. Только где именно, я вам не скажу. Если я сейчас начну говорить, где я был, то некоторые поймут, кто это сделал. А есть такое понятие, как месть. Вот только некоторые места, о которых можно рассказывать: Дзержинск, Северск, Енакиево, Антрацит, Фащевка, Чернухино, Славянск.



«Кіборги - 2015» / Cyborgs - 2015

Около 6 месяцев назад



Эдуард Шевченко. Командир одного из отрядов легендарных «морских котиков» – 73-го морского центра спецназначения. Кадровый военный, капитан I ранга. Родом из России. Война для него началась еще в марте 2014-го – когда на Ширлане начали готовиться к возможной атаке «зеленых человечков» со стороны Крыма. Тогда же ему предлагали перейти на сторону россиян и служить на территории полуострова. На такие предложения ответ у него был один: «Я давал присягу народу Украины».



С начала июня 2014 года находится в зоне АТО. Принимал участие в освобождении Славянска, Дзержинска, Краматорска, в боях за Северск и Ямполь. Бился под Углегорском, Дебальцево и Редкодубом, где его группа фактически «вытаскивала» из окружения пацанов из 25-го батальона «Киевская Русь». После Иловайской трагедии его группа сопровождала и обеспечивала рейд 79-й и 95-й бригад в район расположения противника около Гранитного, указывала места для сооружения водных преград. Командир зашел туда первым, а вышел последним.

Так, перед взятием Дзержинска Шевченко один, в гражданской одежде, зашел в город, чтоб оценить обстановку и подконтрольные боевикам объекты. После этого сводный отряд из 33 человек под его командованием проник в Дзержинск в обход сепарских блокпостов, через поля, и в течение получаса поднял украинские флаги над админзданиями. После этого бойцам пришлось почти восемь часов ждать прихода основных сил ВСУ. Это были 7 часов 40 минут непрерывного обстрела – из танков, стрелкового оружия, ПТУРов. 33 человека противостояли 200 боевикам, 2 танкам и БМП. Только по горсовету, где заняли оборону «котики», танки дали 29 залпов. Когда противник подошел вплотную, Шевченко приказал бойцам спрятаться в подвале, а сам вылез на крышу здания, чтобы вызывать огонь на себя. Все горело и было в дыму – потом еще неделю командир выкашливал из себя черную токсичную субстанцию. Тем не менее, именно действия отряда в Дзержинске нанесли значительные потери противнику и позволили нашей армии полностью взять город под свой контроль. Про Шевченко и его бойцов есть еще много историй – тех, что назовут подвигами и когда-нибудь, через много лет, опишут в учебниках по истории и военному делу.

Эдуард Шевченко, которого подчиненные называют между собой не иначе как «батя», награжден орденом «Знак пошани», орденом Богдана Хмельницкого 2-й и 3-й степени, именным оружием. Полный кавалер ордена «За мужність».

photo by Roman Nikolayev



12 491



484



3 807

---

Про операцию в Дзержинске в Интернете пишут, что у меня было «2 танка и 200 людей личного состава». Это все не так. Столько техники и личного состава было против нас, с той стороны.

Это был период, когда освобождали город за городом. Мы подошли к Дзержинску. Зашли туда. Не по форме, конечно, а под видом местных жителей. Я на гражданской машине объехал

его. Все осмотрел и понял, что реально можно сработать. Как определил? По количеству личного состава, возможности зайти в город не через их блокпосты.

Мы все полностью осмотрели – как зайти, как подойти. Потом вышли, я доложил своему начальнику, что в принципе готов одной группой сработать по конкретным точкам и взять горадминистрацию. Мне нужно было минут 40. Все утвердили, нам сказали – «берем».

То есть мы заходим, чистим, войска подтягиваются. Как только мы даем команду, они закрывают кольцо – и город наш.

В той операции мой личный состав все как один были бесспорными молодцами, я их так назвал – «33 богатыря».

Было одно очень прославленное подразделение, которое в мирное время не могло сложить себе цены, и оно нас очень подвело. Оно должно было находиться на одной точке и не допустить прохода противника к этому городу. Но они ушли.

Те, кто обещал сделать нам круг, – стали под городом и не зашли. Мы попали в кольцо.

Прошла техника противника из Горловки, личный состав.

Мы были в здании госадминистрации. 7 часов 40 минут длился бой. У меня не было танков, только 33 пацана, все как один молодцы, никто не дрогнул. Пока шел бой, а мы были в здании, в Интернете уже гуляла информация от противника, что ими уничтожены более ста спецназовцев ВСУ, как «месть за Одессу».

Фактически я из того города вышел с тремя ранеными. Без единой потери.

Некоторые мои бойцы отказываются идти на задание, если надо будет работать с «очень прославленными в мирное время подразделениями». И дело не в стремности задачи, потому что в каждой из них можно найти выход. Просто они понимают, что люди, с которыми они идут работать, их подведут.

Бесстрашных не бывает – это или труп, или идиот. Но надо как-то со страхом уметь совладать. Мне тоже страшно. Но если я начну это показывать, и другие тоже, начнется паника.

У меня в отряде нет демократии. Есть принцип: «Не доволен – предлагай, предлагаешь – делай, сделал – отвечай». Поэтому ес-

ли ты командир и ставишь какую-то задачу – ты готов потом за нее нести ответственность. Как у Муссолини: «Говорим «я» – подразумеваем Италия». Так вот, говорим «я» – подразумеваем отряд.

Все, что я делаю, это не я сам. Это делает коллектив. И каждый в нем – часть большого механизма, в котором есть шестеренки. Если одна из шестеренок забарахлила, то и механизм барахлит. Вот и все.

Поэтому не я один постоянно работаю с новичками в отряде. Их подбирают офицеры, занимаются подготовкой, где-то и я руку прикладываю к вопросу подготовки.

То, чему нас учили раньше, очень устарело. Только принципы остались те же, что и со времен царя Гороха. А вот методы и средства, пути выполнения тех или других задач – кардинально поменялись.

Моя основа, которую дали Ершов и Олефиренко, – это «скелет». А тот опыт, который мы получаем сейчас, – это «мясо», которым обрастает скелет. Каждый день что-то новое.

Я мотивирую бойцов своим примером, это тоже очень важно. Говорю им, что это ваша родина, здесь прах ваших предков, вы тут маленькими ходили, вы в нее уйдете. Вы обязаны за нее сражаться.

Поначалу ко мне тоже относились с опаской, ведь я родился в России. Но после одной успешной операции, второй – я уже доказал обществу, что я дал присягу и буду ее выполнять.

Для меня это не пустые слова. Хотя есть такие, для кого присяга неважна.

Приведу пример из прошлой жизни. Был у нас такой Николай Захватихата. Раньше он ходил и часто и напыщенно рассказывал о патриотизме, что он казак в каком-то поколении. Я ему говорил: «Коль, не надо так говорить. У нас в подразделении разные служат – и белорусы, и русские, и татары».

«Да мы – титульная нация!» – отвечал он. Потом перевелся в Крым, пошел на повышение. В конечном итоге привел российские войска под КПП своей части и сдал ее.

Другой пример. Был командир, который вывел корабли из Балаклавы в Одессу. Прибыл к начальнику, доложил. Его хвалили, героем называли. А он сразу – рапорт на увольнение.

Говорит: «Ведь я сам оттуда, в Крыму родители, я хочу вернуться». Это – поступок.

Я с частью родственников вообще не общаюсь. Причину, думаю, не надо объяснять. С теми, с которыми общаемся, тоже пытаемся войну не обсуждать. Но они все как один сказали, что если бы я поступил, как те, кто остался в Крыму, они б меня вычеркнули из своей памяти.

Потому что ты давал присягу – ты обязан. Верность сказанному слову и верность долгу – это святое.

### **О противнике**

Среди воюющих можно отметить людей, которые реально воюют, и тех, кто является просто ширмой, которая удобна для того, чтобы скрыть фактическое присутствие там российских войск.

Откуда я знаю про российские войска? Мне довелось пообщаться со всеми десятью псковскими десантниками – они как раз были в том районе, который меня очень интересовал для работы. Так вот, никто из них не сказал, что они «заблудились». Что у них собрали телефоны на границе – это да. Что командиры их бросили – да, что их эшелонами сюда завозили – это да.

Им в глаза бросились вывески с непонятными палочками или палочками, над которыми две точки, которых нет в русском языке, – і, ї. Десантники рассказывали, что в тот момент поняли, что они не на территории РФ. Разгружали они технику уже здесь.

Когда мы идем в рейды в тыл, наблюдаем скопление техники. Мы не раз видели, как там работают танковые экипажи. Ну не сепаратисты это. Насколько слаженно, четко он работает, что обозначить его случайным персонажем, который «случайно захватил брошенную укропами» технику, – это глупости и неправда.

Смотрите: офицер-артиллерист учится у нас 5 лет. Судя по той плотности огня, которая была на момент операции в Дебальцево, сказать, что это случайные отставники, – нельзя. Кроме того, не может быть у них столько техники. Ну, и опять же, откуда боеприпасы на нее берете?

В некоторых населенных пунктах (не буду указывать здесь, каких именно) мы замечаем российских военных. В некоторых случаях они этого даже не скрывают.

В военном искусстве есть такие понятия, как передний край, вторая линия и так далее. Так вот, чтобы не было повторений с «заблудившимися десантниками», впереди идут ДНРовцы, а россияне идут во второй линии. Артиллерия вообще бьет издали, она вообще не появляется в зоне видимости.

И поэтому кажется, что воюет ДНР. Знаете, сколько их погибло? Неимоверное количество. В одном населенном пункте я наблюдал картину, как грузили останки бойцов в огромном количестве.

Вот Гиви и Моторолла – это две ширмы. Они даже не могут нормально выразить свою точку зрения. Как вчерашний мойщик машин может сегодня проводить спецоперации? Да, показательно расстреливать – это пафос. Это другое дело.

Или же Козицын. Он журналистам рассказывал, как его казачки брали Дебальцево.

Я в Дебальцево работал по этому району везде, знаю этот участок как свои пять пальцев.

И вот там был убитый в немецкой форме. У нас много кто носит бундесовскую форму. Камера показывает его под таким углом, тут – под другим. Я вижу, что это все вдоль одного забора и вдоль одного парапета. И Козицын говорит: «Вот немецкий наемник, который погиб». Его спрашивают: «А откуда вы знаете, что он немецкий наемник?» – «А он в немецкой форме. Вот когда он еще не совсем погиб, он что-то по-немецки кричал».

Потом показывают палатку, которую я знаю, – она продуктовая, я туда заходил. Там не было никогда людей. А он говорит: «Вот в этой палатке было 60 погибших укропов». Журналист: «Давайте зайдём, снимем?» А он: «Нет-нет, туда не надо заходить».

А потом показывают кучу. Вот как бывает: войска встали, экскаватором вырывают яму и туда сбрасывают весь мусор. Потом ее лопатами загребают. Показывают кучу, в которую мы все сбрасывали мусор и буквально за несколько дней до Дебальцевской операции ее засыпали. Козицын: «Вот тут мы похоронили за сотню ихних наемников...»

Фактически никто не говорит, что на дебальцевский ЖД вокзал заходил российский спецназ.

То, что подразделения специальной разведки России работают, – это 100%. Не буду говорить, в каких населенных

пунктах, дабы не радовать противника, что я там был. Но доводилось их видеть. Как я их узнаю, если они не в форме? По почерку работы и манере. Рыбак рыбака сразу видит.

Россияне были на Донбассе давно, но не в таком количестве, как под День Независимости – 2014: тогда уже было массовое вторжение с техникой и опознавательными знаками. А подразделения спецразведки там уже давно находятся. И говор их мне отчетливо слышен. Командир группы – не мальчишка, все это отработывалось неоднократно. У нас произошло с ними столкновение. Эти товарищи уже давно там...

Я видел, как над Углегорском заходил самолет. Для разведки – он низковато заходил, а вот с целью психологического давления – да. А у нас ДНР уже самолеты делает?.. Лично я наблюдал один.

### **Что дает уверенность в том, что мы победим?**

Нам очень много помогали волонтеры. Паша Кашук – снайперскими винтовками, он и снайперов готовил. Рома Синицын очень сильно помогает по технике. «Медицина народного тыла» – Юлия Гончарова, Светлана Бахвалова, Ирина Гук – оказали нам неоценимую помощь.

Если бы не «Народный тыл», мне было бы очень и очень тоскливо. Когда ребята первый раз приехали и нашли нас, они не могли поверить собственным глазам – одеты во что придется. Рома долго стоял и повторял: «Обалдеть...»

Сейчас благодаря им все есть – хорошая оптика, хорошее оружие, тепловизоры, ночники, есть своя «авиация» – беспилотники, медицина.

Шикарнейшее подспорье – планшеты Армии SOS.

На днях я был у одного парня на позиции. Он очень жизнерадостный и хороший командир, заслуживает доверия. Я приезжаю, а он сидит, плачет. Я к нему: «Рома, ты чего?» Ему тяжело говорить. Потом отвечает: «Жена бросила, ушла с двумя детьми». Я вообще этот поступок не могу расценить иначе как предательство. Да, ты не видишь своего Ромы полтора года, – но благодаря ему ты и твои дети можете спать спокойно, есть спокойно покушать, а не живешь так, как люди на Донбассе на линии соприкосновения.

Я представляю, какая пустота у него внутри... Ведь он жил тем, что его ждуть. Говорю Роме: «Ты, наверное, сейчас временно уедешь заниматься своими делами?» Он отвечает: «Да я только вещи заберу и вернусь. Как иначе – здесь же ребята».

Ребята, которые рядом с ним воюют, будут стоять до конца, потому что командир их не бросил.

И таких ребят хватает.

*С. М. Березний*

## ПОВНИЙ КАВАЛЕР ОРДЕНА

У свої 26 років заступник командира взводу 79-ї аеромобільної бригади Павло Чайка став повним кавалером ордена «За мужність».

Народився Павло Миколайович Чайка 24 червня 1988 року в селі Полонка Луцького району Волинської області в родині медичних працівників. Згодом родина переїхала до міста Рожище, яке розташоване в тій самій Волинській області. Батько Павла, Микола Павлович Чайка, за фахом рентгенолог-лаборант, його дружина, Ольга Лемпидівна, акушерка, й досі працюють у Рожищанській центральній районній лікарні.

1 серпня 1995 року Павло пішов до першого класу загальноосвітньої школи № 1 міста Рожище, добре навчався, але до 10 класу у 2002 році не пішов, а продовжив навчання у Волинському обласному ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою. Окрім звичайних загальноосвітніх предметів, у ліцеї вивчались основи військової справи, приділялася значна увага патріотичному вихованню, розвитку національної свідомості, підтримувалася сувора



військова дисципліна. Ліцеїсти, незважаючи на своє світське, мажорне прозвання, не поступалися своїм ровесникам з кадетських корпусів ані за рівнем знань, ані за військовим вишколом. Закінчивши навчання у ліцеї, Павло вступає на заочне відділення юридичного факультету Волинського державного університету імені Лесі Українки (нині – Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки).

У 2007 році 19-річного юнака призивають на строкову службу до лав Збройних Сил України. З цього часу доля зв'язала життя Павла з приморським містом, яке розкинулося по берегах річок Інгулу та Південного Бугу. Павло Чайка потрапив до 79-ї окремої аеромобільної бригади. Тільки призваного на військову службу вояка направляють до розташованого у лісах Чернігівщини міста Десна, до славнозвісного навчального військового центру.

Закінчивши навчання, Павло отримує перше військове звання – молодший сержант. За радянських часів у кадрових військових народилася приказка: «Армія тримається на майорах, а майори тримаються на сержантах». Час та життя підтверджують цю приказку. Як відомо, сержантський склад – це фундамент війська, його вирішальний фактор в якості боєздатності підрозділу, у здатності виконання поставлених завдань.

Повернувшись із Сіверського краю, Павло продовжує службу на посаді командира відділення десантного взводу, через шість місяців він уже сержант, далі призначається на посаду головного сержанта – замкомвзводу, за армійським сленгом «зámка». Потім переходить на службу за контрактом, продовжує її на посаді головного сержанта першого взводу першої роти першого батальйону 79-ї окремої аеромобільної бригади. 2011 року закінчує навчання та отримує фах правознавця. Того ж 2011 року випробовує себе як співробітник правоохоронних структур – з 2011 по 2013 роки працює на посаді міліціонера оперативного взводу роти міліції особливого призначення «Беркут» управління Міністерства внутрішніх справ України в Миколаївській області. Влітку 2013 року Павло повертається до 79-ї бригади, де призначається на посаду головного сержанта розвідувального взводу першого батальйону.



## Бойове хрещення

Для Павла Чайки та його товаришів по службі все починається, як це буває зазвичай у військових, з наказу. На початку 2014 року вони несуть службу на блокпосту біля села Ставки (неподалік Армянська), потім були Скадовськ, Арабатська стрілка, Вугледар та Богоявленка Донецької області. Перші постріли з боку сепаратистів пролунали під Вугледаром: десь не ближче ніж за 800 метрів від блокпоста, який контролювали бійці 79-ї бригади, зупинилась автівка, з неї вийшли озброєні люди та почали неприцільно стріляти з автоматів. Було зрозуміло, що цей вогонь не завдасть ніякої шкоди, але це були перші постріли, які відчували на собі миколаївські десантники, вони начебто казали: все, починається сувора розмова мовою війни, мовою пострілів, розривів, полум'я, крові та смерті.

Далі – перший базовий табір АТО на Харківщині, у селі Довгеньке неподалік Ізюма. Розпочався реальний бойовий шлях багатостраждальними донецькими степами. Вночі 2 червня надійшов наказ на зачистку Красного Лимана. Цього ж дня колона військових вирушила в заданому напрямку. Група розвідників на чолі з Павлом Чайкою рухалась попереду колони, перед ними два БТри нацгвардії – показували дорогу. «Вже вночі виїхали на трасу Ізюм – Слов'янськ, відірвавшись від основної колони кілометра на два, зупинились біля таблички «Слов'янськ – 6 км», – розказує Павло. – Ми побачили, що зі сторони Слов'янська рухається ще одна військова колона. Біля перехрестя вона стала. Я намагався зв'язатися з колоною. Через деякий час з'явилися фари перших машин наших військових. Я доповів про те, що тут стоїть якась колона. Мені наказали продовжувати рух, а через деякий час нашу колону почали з двох сторін розстрілювати».

Колона українських військових, відстрілюючись, продовжувала рух. На дорозі терористи заклали фугаси, але заклали поганенько, фугаси не спрацювали, обстріл посилювався. Біля дев'ятого блокпоста почали вести бій, з'явилися перші поранені, невдовзі в Павла закінчилися набої. А вогонь усе посилюється – з одного боку, від залізничної колії, стріляють із гранатометів, з іншого боку, з посадки, – з автоматів, спереду – з гранатометів. Українські військові почали відступати. Павло натрапляє на

«шишарик», біля нього – Паша Чорій, каже, що водія затисло в кабіні, треба його вирубувати звідти. Але в таких умовах це неможливо, і Чайка запропонував бетеером відтягнути «шишарика» в більш безпечне місце і там діставати водія. Поки намагалися підчепити автівку, обидва хлопці отримали поранення: Чайка – в обличчя та ноги, а Чорій втратив око. На допомогу відступаючим підійшли два свіжих бетеери, «зеушка», вони вступили в бій, прикриваючи відхід бронєю та вогнем «зеушки».

Невдовзі вся група дісталася до дитячого табору «Берізка», де стояли інші колони українських військ, були і БМП, і танки. Сепаратисти не наважились атакувати таке скупчення українських військ. Підтримка авіації поставила крапку в цьому бою.

Поранених перев'язали та гвинтокрилом відправили до Харкова. Там Павлу Чайці зробили операцію (з ноги витягли три осколки, четвертий не змогли дістати), а потім – в Ірпінь, у військовий госпіталь. 26 червня він виписується і їде до Миколаєва, а вже 3 липня – знову в зоні АТО, під Ямполем Донецької області. 8 липня їх підрозділ висунувся у напрямку Зеленопілля, де 11 липня потрапив під обстріл «Градів». 12 липня, на день Петра і Павла, Чайці зателефонувала київська волонтерка Завадська Наталя, яка опікувалась пораненим миколаївським десантником в Ірпіні, та привітала Павла і його бойових товаришів з першою урядовою нагородою – орденом «За мужність» III ступеня. Указ Президента вийшов 7 липня, а нагороду Павло отримав лише через два з половиною місяці. Адже старший сержант Чайка продовжував воювати: були двадцять три дні оточення під Зеленопіллям, вихід з оточення, і не з порожніми руками, а з «віджатим» у сепарів КамАЗом. «Це був російський КамАЗ, – розповідає Павло, – додатково обшитий металом, з мінометом. На ньому сепаратисти виїхали стріляти по наших позиціях, але наші мінометники вистрілили першими і влучили точно в ціль. А я витягнув його з оточення. Після цього він не раз нас виручав. Він і зараз в строю, але в іншому підрозділі».

Після виходу з оточення приїхав до Миколаєва, потім – медична комісія, знову лікування пораненої під Слов'янськом ноги. Тільки наприкінці вересня Павло прийшов до штабу, спитав про нагороду. «Так, – кажуть. – Є твій орден, ось лежить собі у



Поранення  
під Красним  
Лиманом



2 серпня.  
Свято десантників  
в оточенні

коробочці. Передай комбату – хай забере та вручить». Виконуючий обов'язки командира батальйону майор Прусов Руслан Халілович на шикуванні вручив старшому сержанту Чайці його першу нагороду. Павло жартує: свій перший орден він знайшов у штабі, у коробці.

## Сталкер

Наприкінці вересня активізувалися воєнні дії в районі Донецького аеропорту. Першого жовтня сім миколаївських десантників загинули у бетеері, який потрапив під влучний постріл танка сепаратистів. «15 жовтня зайшов в аеропорт мій розвідвзвод, – розкажує Павло. – Я якраз цього числа приїхав у Краматорськ. Наступного дня пішов до штабу, просив, щоб відправили до своїх, в аеропорт. Заступник командира 79-ї аеромобільної, позивний «Самара», наказав зачекати, коли піде наступна група. Але мені пощастило. Цього ж дня до мене підійшов старший прапорщик Іванцов і запропонував піти водієм на медичний джип – поранених з аеропорту возити. Я погодився. Забрав у штабі АТО двох офіцерів, завіз їх у Тоненьке і відразу – в штаб, до «Майка». Перше його запитання: «До своїх підеш?». «Звичайно», – відповідаю. І вже наступного дня я був в аеропорту, в новому терміналі. Вийшли через п'ять днів. Хлопці поїхали



Максим Миргородський («Майк») і Павло Чайка («Сігл»)

в Миколаїв, а я тільки прибув, тому з другим підрозділом через кілька днів знову на 9 днів зайшов в аеропорт».

Цього разу Павло опинився в старому терміналі, водив «челноків». «Челноками» називали групи по п'ять-шість чоловік, які ходили зі старого терміналу до нового за набоями, продовольством, водою, соляркою тощо. Тери-

торія між терміналами наскрізь прострільювалася, тому ходили в основному вночі, але і тоді це була не проста задача, бо розкурочені залишки аеропорту «рипіли на всю округу».

У перший день старший сержант Чайка залишився без роботи, бійці «Правого сектору» сходили до нового терміналу. Але Павло надолужив згаяне: іноді доводилося здійснювати переходи і по декілька разів за ніч. Запам'яталось, як поверталися з генератором. «Бігти не можемо, йдемо повільно, все рипить, і хоча йшли хвилини 2–3, але здавалося, що – вічність», – згадує Павло. А між мандрівками до нового терміналу відбивали атаки терористів.

У цю ротацію загинув старий товариш Павла – старший сержант Віктор Ковальчук, з яким Чайка прослужив разом сім років. Віктор підірвався на розтяжці. Загибель товариша по службі та друга вплинула на Павла: він декілька днів осмислював цю смерть і не міг у неї повірити.

Прийшов час чергової ротації. Вночі землю закутав осінній туман. Павло запропонував проскочити поза туманом. Спрацювало. Майже всі бійці неушкодженими перебралися до нового терміналу. Залишалися тільки командир роти «Хірург», його заступник, Павло Чайка та ще один досвідчений старший сержант. А туман уже розсіявся. Білий день. Сяє сонце. Попереду – нескінченні 150–200 метрів, які необхідно подолати. Мабуть, небеса відчули бажання жити, чомусь не стріляли. Добігли до нового терміналу. Стали чекати на бетеери.

Десь на початок п'ятої години знову почав сідати на землю туман, почули, як гуркотять десь неподалік двигуни бетеерів. Але на тому боці, мабуть, прокинулися, почувся свист пострілу, розрив гранати. На тому місці, де має розпочатися вивантаження, лежать два бійці. В одного розкурочене плече, на другому ніяких ушкоджень не видно. Почали надавати допомогу, перевернули – а під лопаткою рвана рана, зачеплені легені, вище, під ключицею, в шиї ззаду ще одна рана. Не врятували. Помер у товаришів на руках.

Підійшли три бетеери. Чайку призначили старшим другої машини. У третій бетеер завантажили 200-го та пораненого солдата. Поїхали. Заблукали. Що робити? Павло відкриває люка, вилазить, роззирається. За туманом майже нічого не видно.

Невдовзі почувся гуркіт двигуна – це обганяє їх третій бетеер. Павло дає наказ водію триматися цього бетеера. Так і вийшли до Пісок. Потім 5 днів у Краматорську і – Миколаїв.

31 грудня 2014 року старшому сержанту Чайці заступник командира бригади «Самара» на шиківанні вручив другу урядову нагороду – орден «За мужність» II ступеня.

### Дебальцеве

Новий 2015 рік розпочався з невеличкої відпустки та поїздки на Волинь до батьківської оселі. Різдво Павло зустрів разом з батьками. Два тижні минули як одна доба, і 15 січня 2015 року – знову в Миколаєві, на службі. Така доля військового.

У той же день колона десантників 79-ї аеромобільної бригади вирушила на Житомир. Але під Жашковом колону розвернули та наказали терміново повертатися в Миколаїв. У ДАП активізувалися проросійські терористи, розпочалися штурми, підриви. Командування вирішило терміново перекинути туди досвідчених та випробуваних у боях «кіборгів» 79-ї бригади. «Спочатку планувалося завантажитися на Кульбакинському летовищі в літаки і повітрям передислокуватися на Донбас під аеропорт, – розповідає Павло. – Але бетеери з навареними екранами захисту в літаки не входили. Наступний наказ – вантажитися у літаки без бронетехніки та десантуватися у відповідному районі. Але через туман літаки не можуть злетіти. Врешті-решт, 20 січня 2015 року ми вирушаємо на Схід автобусами, потім пересідаємо на КамАЗи. Приїжджаємо в Орловку Донецької області і відразу ж потрапляємо під обстріл «Градів». Через кілька годин невеличкими групами передислоковуємося в Опитне, Водяне. У Водянному ми простояли до 11 лютого: ходили на штурм РЛС, вели спостереження, виконували інші завдання».

«Увечері 11 лютого надійшов наказ – вирушаємо в сектор «М». Ми завантажили БТри, – згадує Чайка, – вирішили висуватися зранку. Тільки-но лягли відпочивати – наказ: «Їдемо на Дебальцеве. БТри готуємо по-бойовому, щоб можна було вести бій». Перевантажуюємося: речі вивантажили, залишили тільки БК та невеликі рюкзакі. Вирушаємо. Увечері вже були в Луганській області».

Підрозділу, де служив Павло Чайка, поставили завдання: за чотири кілометри від села Логвинове розгорнути пост на перехресті шосе Луганськ – Дебальцеве, блокувати війська противника, а у випадку їх відходу з села під тиском військ Збройних Сил України – знищити.

О п'ятій тридцять ранку 12 лютого миколаївські десантники розгорнулися в ланцюг та пішли в наступ. Почала працювати артилерія противника. І тут виявилось, що частина, яка мала штурмувати село, не підійшла. «Цю функцію ми перебрали на себе, – розповідає Павло. – Розпочався бій. Ми просили підмогу – приїхала пара БМП, «зеушка», намагався доїхати танк, але підірвався на міні. А з Горлівки до бойовиків підійшли 8 танків Т-72, піхота на «Уралах». Ми передавали керівництву їх координати, але артилерія зробила лише один-два залпи не туди, куди треба, і більше не працювала. А танки пішли в атаку і почали нас «видавлювати». В мене було двоє поранених, ми почали відступати: з'їхали в посадку, натрапили на другий БТР. Він був пошкоджений, не заводився. Одного бійця було поранено, а старшого прапорщика Вову Суслика, командира гранатометного відділення 3-ї роти 1-го батальйону, вбито. Я зрозумів: якщо ми не заберемо його зараз, іншої нагоди у нас вже не буде. Насилу умовив бійців допомогти затягнути тіло в БТР, усіх, кого змогли, завантажили. В цей момент постріл розриває нам колесо, водій включає підкачку. Я – на броні, голову пригнув. Їдемо. Через мінне поле. Далі – болото. Боявся, що застрягнемо, а навпроти три танки, стріляють по нас, як у тирі. Один раз попали – розірвало броню, зрізало вихлопні труби. Але проскочили. Доїхали до наших. Віддали вбитого, поранених. Самі повернулись до місця дислокації, ремонтували техніку. Простояли там до 16 числа. Потім – у сектор «М», а звідти вже всіх відправили на Миколаїв. Уже коли їхав додому, зателефонував Юрій Бірюков, повідомив, що мене нагородили орденом «За мужність» I ступеня, привітав».

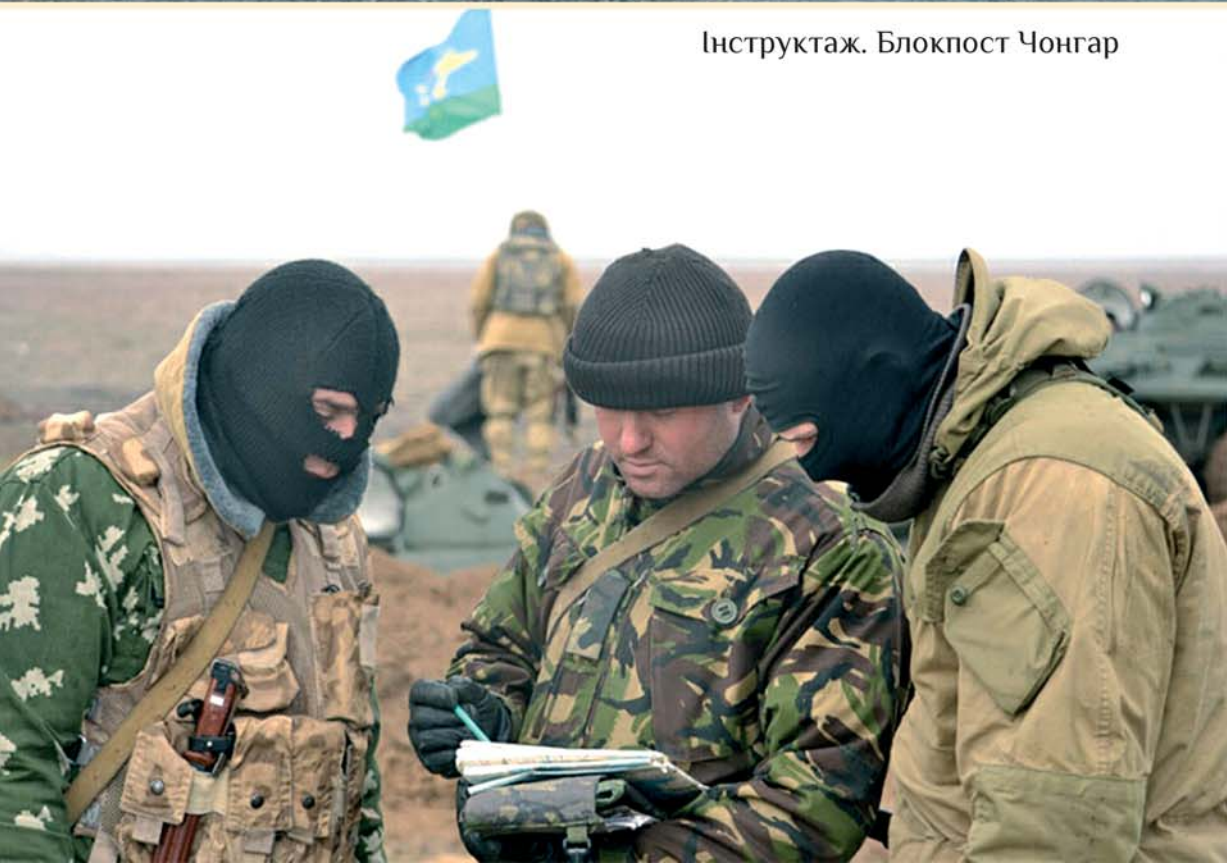
Нагороду Герою вручив міністр оборони Степан Полторак у березні 2015 року, коли відвідував Миколаїв. Зараз Павло Чайка вже офіцер, йому спочатку присвоєно звання молодшого лейтенанта, а потім лейтенанта, він командир взводу.

Коли матеріал був готовий до друку, П. Чайка отримав воєнну нагороду – орден «Народний Герой України».



Бійці 79-ї ОАЕМБр. Блокпост Чонгар. Березень 2014 року

Інструктаж. Блокпост Чонгар







За кілька хвилин до маршу на Арабатську стрілку з метою запобігання захвату газового вентеля чеченцями. Чонгар. Травень 2014 року

### 79-та ОАЕМБр у зоні проведення АТО

Фотографії надані миколаївським волонтером О. Малярчук



Будівництво бліндажа. Відпочинок. Волноваха. Травень 2014 року

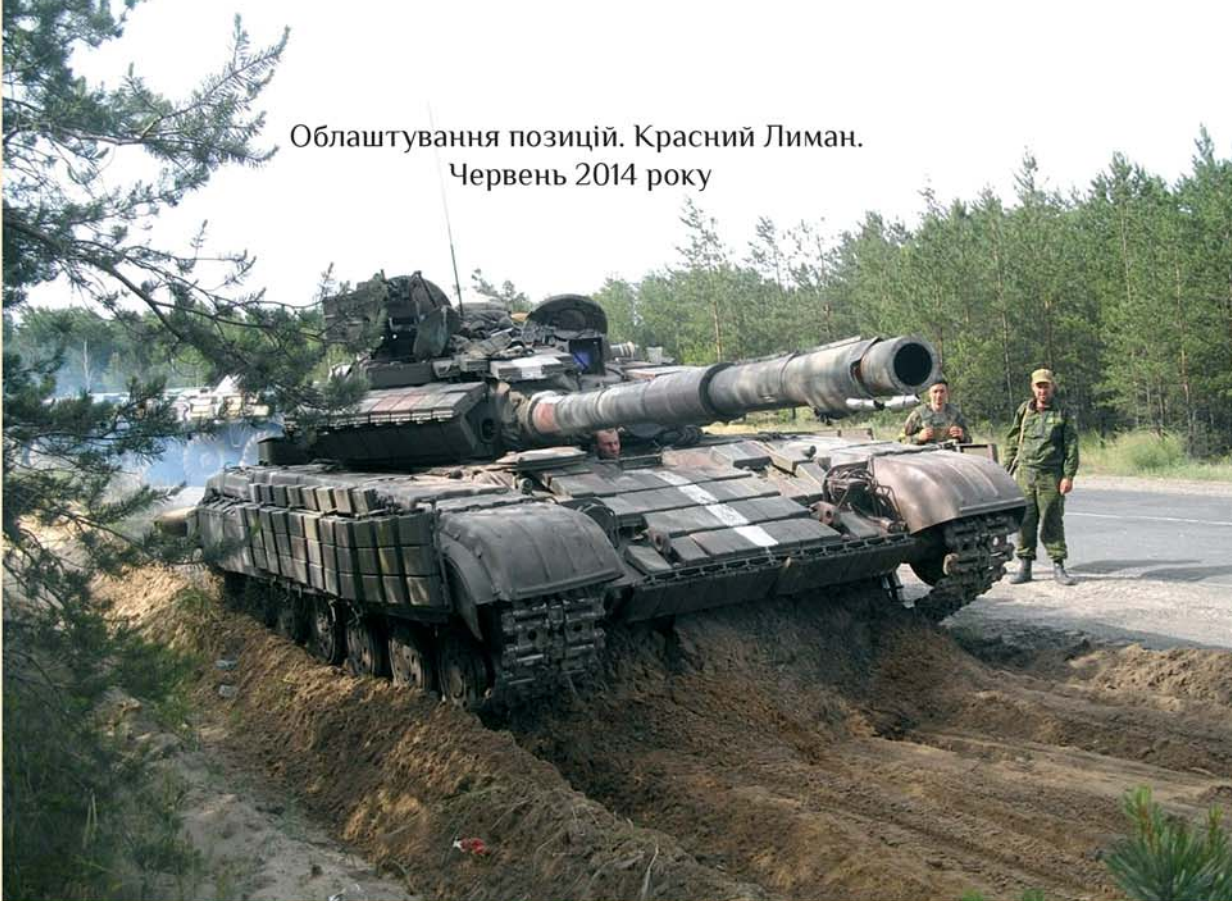


Бійці першого батальйону встановлюють блокпост

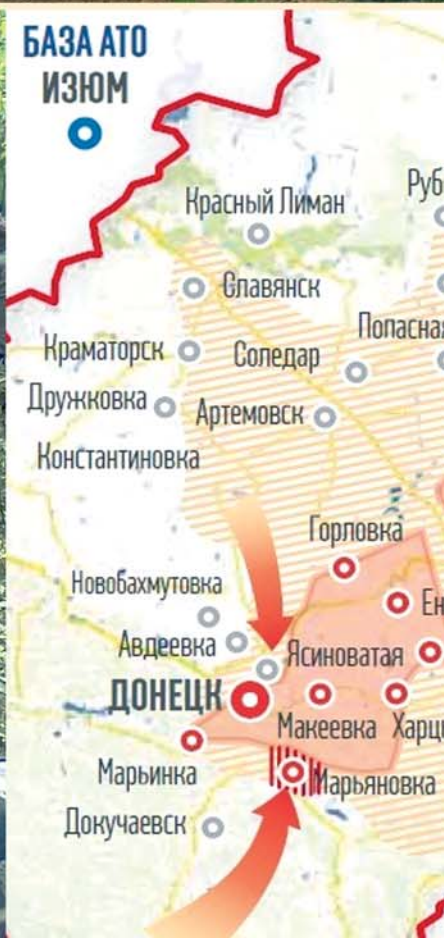


Після першого перемир'я  
Розвідники потрапили  
в засідку біля села Різниківка.  
Червень 2014 року

Облаштування позицій. Красний Лиман.  
Червень 2014 року



Привал.  
Красний Лиман





Штурм Красного Лиману



Після першого бою за Красний Лиман. Привал



На блокпостах під Слов'янськом

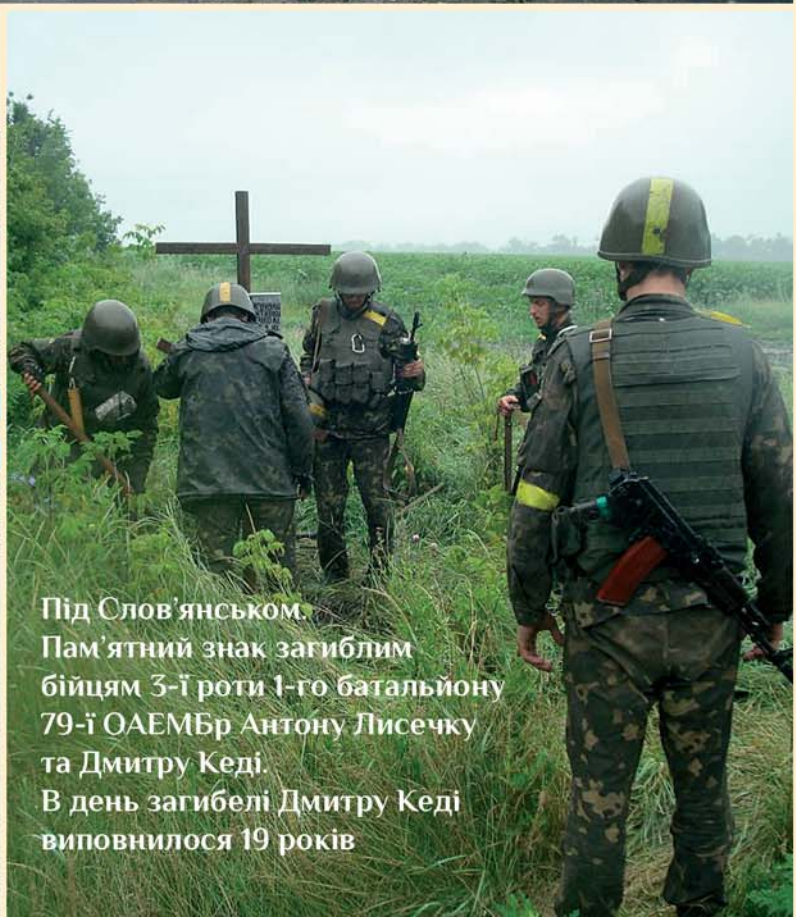




Визволення Слов'янська



Місто наше!



Під Слов'янськом.  
Пам'ятний знак загиблим  
бійцям 3-ї роти 1-го батальйону  
79-ї ОАЕМБр Антону Лисечку  
та Дмитру Кеді.  
В день загибелі Дмитру Кеді  
виповнилося 19 років



Дорога на Краматорськ. Привал

Перед вилітом на Схід.  
Кульбакине. Січень 2015 року



## ТАК СТАЮТЬ «КІБОРГАМИ»

Сергій поступово, крок за кроком, ішов до здійснення своєї мрії – стати професійним військовим. Народився він 30 січня 1984 року в місті Мелітополі, що знаходиться у Запорізькій області. Таке собі насичене промисловими підприємствами типове районне місто півдня України. Прізвище Танасов – болгарське. По азовському узбережжю колишніх Херсонської та Катеринославської губерній ще наприкінці вісімнадцятого – на початку дев'ятнадцятого століття з'явилося багато поселень переселенців із Болгарії, які знайшли в цих місцях притулок від османського тиску. Його батько, Іван Танасов, перебрався ще за радянських часів із села до міста, де потрібна була робоча сила, працював наладником на заводі «Автогідроагрегат», мати, Світлана Миколаївна, також усе життя пропрацювала робітницею на машинобудівному підприємстві «Мелітопольський моторний завод». Сергій під час навчання в старших класах четвертої Меліто-



Старший сержант Танасов  
у складі миротворчих сил у Косово

польської загальноосвітньої школи паралельно проходив навчання в міському учбово-виробничому комбінаті за профілем – кухар. Після десятого класу працював у піцерії, з нього виходив непоганий кухар: запропонували працювати після закінчення навчальної практики на канікулах. У 2001 році їде вступати до Львова, до училища, яке готувало фахівців пожежної справи та з питань надзвичайних ситуацій. Успішно здано всі іспити, але треба підкріпити вступ необхідною «кількістю умовних одиниць». Гроші були, але у Сер-



гія принципово... «гроші не платитиму!!!» Він повертається до рідного Мелітополя, чекає на призов до армії на строкову службу, працює у пекарні.

Сергій потрапив у 2002 році до міста над Бугом, до десантної частини. З 1 квітня 2003 року до середини червня проходить курс навчання в учбовому центрі з підготовки молодшого командного складу (сержантів). Центр розташовано на базі колишньої радянської школи прапорщиків у місті Бердичів на Житомирщині. Якраз в цей час у Збройних Силах України відбирали з контрактників та «дембелей» команду для відправки до Іраку в складі миротворчого батальйону. Не допомогли клопотання до командира полку Масленнікова, і восени 2004 року Сергій потрапив до Іраку, де пробув до весни 2005. Там довелося служити в одному батальйоні з легендарною сьогодні Надією Савченко. Повертається до частини та три роки «тягне лямку» професійного контрактника на посаді заступника командира взводу п'ятої роти другого батальйону вже 79-ї аеромобільної бригади. 2008 рік – рік першого перебування в екзотичній та бурхливій Африці, у Ліберії. Цього разу Сергію знадобився колишній фах, отриманий на «гражданке», – він працює кухарем. Ще двічі старший сержант Танасов побуває в Ліберії – у 2010 та 2011 роках, по шість місяців кожного разу. 2012 рік – він у Косово... В Миколаєві на нього чекали дружина Ганна, медична сестра одного з дитячих садків, та син Кирило.

У травні 2013 року Сергій Танасов повертається з Косово до Миколаєва, продовжує службу в другому батальйоні на посаді заступника командира взводу.

Не думав, що досвід, отриманий у далеких краях Європи, Азії, Африки, знадобиться в рідній країні. Починається війна Росії проти України. До першого батальйону Сергій потрапляє як інструктор зі стрільби з крупнокаліберного кулемета КПВТ. З березня 2014 року він рушає до Чонгара, а трохи пізніше – до рідного Мелітополя, але пробувши два тижні неподалік міста, так і не побував удома. Таке трапляється у військових, та ще й під час війни. З Донбасом почав знайомитися з Сонцева, там його підрозділ виконував поставлені командуванням завдання. Далі Амвросіївка, повсякденні військові будні. Неподалік неї

кар'єр, поруч геть маленьке село. У тому кар'єрі і розташувались. Доводилося робити звичайну просту та основну роботу на війні – виконувати накази. Водили конвої на висоту «Браво». Запам'яталося, як забирали поранених в Успенці, на самому кордоні з Росією. Російські прикордонники передавали поранених українських військових.

Серед військових була невеличка група, чоловік п'ять-сім, українських поранених прикордонників. Один з них, поранений у плече, розповідає про себе, що вже давно за контрактом служить у різних підрозділах Збройних Сил України. Побував свого часу в Іраці, плутає назви населених пунктів, деякі деталі, пов'язані з Іраком. Сергія, який увійшов до намету, де проходила бесіда, насторожило: яке відношення мав прикордонник до далекої азійської країни? Уважно придивився до нього, той, у свою чергу, розглядав миколаївського десантника, вони впізнали один одного. Колись вони були в одній роті в Іраці у складі українських миротворчих сил. Сергій згадав його позивний – «Циган». Тільки вони здивувалися тому, що через десять років зустрілися, але вже на іншій війні, як до приміщення увійшов прикордонник з Успенського пропускного пункту, й знову дивина: Андрій, так звали прикордонника з цього пропускного пункту, теж був з ними в Іраці в одному підрозділі. Ось підтвердження діалектики: будь-яка випадковість – це закономірність. А де ще могли зустрітися справжні патріоти, професійні українські вояки, як не під час боїв по захисту рідної країни.

Там, неподалік Амвросіївки, миколаївські десантники вперше відчули на собі «роботу» російських «Градів». Розвідники здійснювали різні види розвідки. В тому числі була і глибинна тактична розвідка під прикриттям, маскувалися хлопці під пастухів або під будь-яких інших місцевих донбаських мешканців. Так вони дізналися, що курсанти російських військових артилерійських училищ здавали випускні стрільби, ведучи вогонь з російської території. Неодноразово розвідники своєчасно попереджали про намір обстрілу з російської території, це рятувало від загибелі та втрат бойової техніки. Але на війні як на війні – більш запам'ятовується не дощ із металевих хмар РСЗВ «Град», не завірюха з кулеметних черг, а щось несподіване, невійськове.

Сталося це біля Амвросіївки. Коли одного разу доставляли поранених до гелікоптерів, Сергій був і за командира, і за водія. Швиденько передали поранених, він заскакує у БТР на місце водія, а там... кошенья. «Давай вилазь», – каже він пухнастому звіру. Але мале муркнуло і забилося за сидіння, скрутилося на гранатах. До машини забралось не звичайне кошенья, а дитинча комишевої кішки, віком місяців зо два. Коли приїхали на базу, кошенья уважно обслідувало капонір, бліндаж, кожного разу перед самим обстрілом кішка вилазила з бліндажа та починала нявчати – через хвилин п'ять-сім починався вогневий шквал. Кошенья привезли до Миколаєва, добрі люди взяли його до себе у приватну оселю в селі. Зараз це величезна кішка.

Прибувши на ротацію до Миколаєва, проводили увесь час із водієм Віталькою, ремонтуючи свою техніку. Сергій з великою вдячністю згадує робітників тепловозоремонтного заводу та його директора В'ячеслава Сімченка, які надавали різноманітну допомогу. Вони надійно обварили БТР, установлюючи захисні екрани, які не раз будуть виручати десантників. Допомогли якісно відремонтувати автівки, іншу техніку. 26 серпня знову відбули на Донбас.

14 жовтня 2014 року підрозділ, в якому проходив службу Сергій Танасов, зайшов до аеропорту. Через п'ять днів снайпер влучив у каску Сергія саме над правим оком. На перший погляд нічого страшного, від евакуації Сергій відмовився, пробув зі своїм підрозділом до кінця терміну перебування. Німецький кевларовий шолом дійсно спрацював, захистив бійця від кулі.



Сергій Танасов і Мурка, кошенья комишевої кішки, позивний «Комиш»



Старий термінал. Незадовго до поранення

У Краматорську в санітарній частині повитягали з брови та ока кевларові осколки від каски, але самопочуття в Сергія не ставало краще, а навпаки – погіршувалося, страшенний головний біль не давав можливості заснути. Десантники відбули на ротацію до Миколаєва, а Сергій – до лікарні швидкої медичної допомоги. Його терміново госпіталізували у відділення нейрохірургії, витягли осколки, які залишилися, провели курс лікування та терапії. З особливою вдячністю він згадує лікаря ЛШМД Андрія Петровича Рожка. З пораненням до нейрохірургії Сергій потрапив не першим. Перед ним перебував на лікуванні ще один миколаївський десантник – Віталій, позивний «Чердак». Осколок від гранати застряв у голові, лікарі військового шпиталю сказали, що все пройде, але дружина Віталія, сама лікар однієї з лікарень міста, терміново перевела його до нейрохірургії ЛШМД. Це – ненормально, заявили після огляду фахівці, осколок може провалитися, необхідно зробити операцію та витягнути його. Зараз десантник воює далі, та завжди з теплом у серці буде згадувати лікарів Миколаївської лікарні швидкої медичної допомоги.

Наприкінці 2014 року головного сержанта взводу першого батальйону 79-ї аеромобільної бригади старшого сержанта Сергія Івановича Танасова за звитягу та мужність при виконанні поставлених завдань у зоні проведення антитерористичної операції нагородили орденом «За мужність» III ступеня. Після закінчення лікування – місячна відпустка, можливість побути з дружиною та сином...

Через два тижні зателефонував командир роти, спитав, чи зібраний у нього рюкзак, треба їхати. Сергій викликав таксі та прибув до частини. А далі звичайний маршрут Миколаїв – Донбас. Розташувалися у Водяному. Зруйнований старий термінал, диспетчерська вежа. Башта РЛС переходила з рук сепаратистів до українських бійців та знову під контроль проросійських бойовиків. Другий батальйон таки закріпився в районі РЛС. З боку «Спартака» гатила важка артилерія, 120-міліметрові міномети, крупнокаліберні кулемети 12,7 «Утёсы», з аеропорту біла зенітна установка сепаратистів. 23 січня 2015 року групі, до складу якої входив Сергій, надано завдання допомогти бійцям другого батальйону відбити бойовиків, забрати поранених, одного 200-го. Усі водії були з другого батальйону, бажання особливого їхати не було, вони боялися, що попалять машини. Для десятиох солдат із шістнадцяти це був перший вихід.

Вирушили вздовж посадки... Необхідно було слідкувати та прострілювати лісосмуги, щоб із них не вели вогонь ворожі гранатометники. Темрява, багнюка, права нога Сергія потрапляє у воронку від «Града». В цей момент із БТРа стрибає боець і падає на Сергія. Подався до машини попереду... Нестерпний біль, але треба йти далі. Довелося забирати всіх, на РЛС уже нічого було захищати, все було зруйновано вогнем сепаратистів. З кургану, який знаходився поруч із баштою РЛС, завзято і влучно працював кулемет Калашникова, БТР засяяв як новорічна ялинка, бійці, ховаючись від куль, рухались позаду БТРа. Кулемет треба було подавити, але Сергій один іде за машиною, заважає рація. Поклав рацію на БТР, зробив перший постріл із підствольного гранатомета, тільки з п'ятої гранати кулеметник змовк... Усі рушили далі. Поранених було багато, БТР був переповнений ними. Наполовину висунувшись із машини, Сергій дає команду

рухатись. Інші БТРи залишилися для підтримки бійців. У перший раз його машина успішно повернулася, доправили до місця дислокації головних сил другого батальйону поранених та 200-го. Сергій довго ще прислухався, чи не йдуть інші машини. Знову наказ: пробратися на РЛС уже з ПТУРщиками.

Цих бравих хлопців треба було забрати в іншому кінці села. Їхали, але навколо почали рватися 120-ті міни... «Майк» у цьому будинку! – крикнув водій і, зупинивши машину, продовжив: – Може, до нього? Плотно кладуть, не доїдемо!» Сергій кивнув головою і крикнув: «Усі в підвал!» Але його стрибок на замерзлу землю з травмованою ногою виявився не зовсім вдалим... Крик! Водій та «Людоед» підняли побратима і потягнули під щільним вогнем у підвал будинку. Сергія оглянув медик і сказав, що необхідна евакуація. В одному з населених пунктів зробили рентген – кістки цілі, але пошкоджений меніск коліна, порвані зв'язки. Переїзд до Дніпропетровська, далі до Миколаєва, на цей раз уже військовий шпиталь, лікування, тримісячний курс реабілітації. Переведення до іншої військової частини. Навчання із засвоєння нового військового фаху. 31 липня 2015 року Сергію Танасову присвоєно первинне офіцерське звання – молодший лейтенант. За навчанням непомітно летять тилові будні. Коли писалися ці рядки, можливо, бойовий офіцер Сергій Танасов був уже не в Миколаєві, а знаходився там, де необхідно виконувати бойову задачу по захисту України та збереженню мирного неба над країною і сонячним прибузьким містом, яке він так любить...

*І. В. Катулька*

## **СЛУЖБУ – ВІТЧИЗНІ! ЧЕСТЬ – НІКОМУ!**

Однією з трагічних сторінок війни на сході України є події в Зеленопіллі Луганської області. В боях за контрольно-пропускний пункт «Ізварине» брала участь Миколаївська 79-та окрема аеромобільна бригада. Всю трагедію Зеленопілля на собі відчув на той час командир 1-го батальйону 79-ї ОАЕМБр підполковник Куз Сергій Миколайович.

Війна для підполковника Куза розпочалася ще в березні 2014 року, коли його направили в район населеного пункту Чонгар.

«Умови були дуже складні, – згадує Сергій Миколайович. – Ніяких укріплень – просто чисте поле. Доводилось важко. Але завдяки підтримці людей з Миколаївської, Херсонської і навіть Запорізької областей нам було простіше. Коли ми знаходились на Арабатській стрілці, Олег Миколайович Яровий привіз нам бетонні плити для посилення позицій. Для спорудження укріплень підприємці з Енергодара надали трактори та екскаватори. На Чонгар нам привозили продукти, воду. Волонтери дуже допомагали ремонтувати БТРи. Всю допомогу рівномірно розподіляли між особовим складом. Склад із продовольством був біля церкви, там місцева мешканка все сортувала, видавала. Все було під її надійним контролем. Вона молодець, робила все, що в її силах. Її чоловік пішов добровольцем і проходив службу в 1-му батальйоні 79-ї ОАЕМБр.

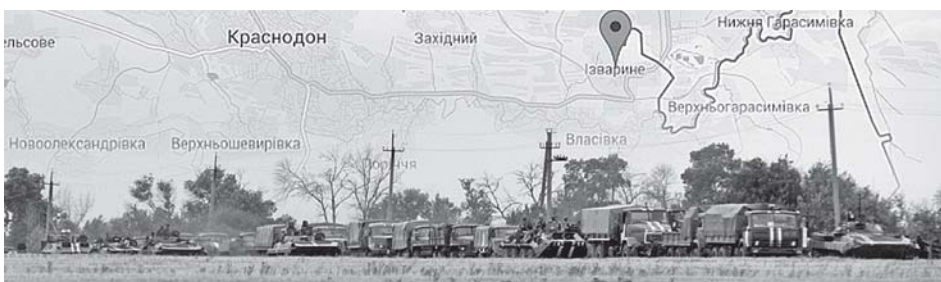
Коли ми укріплювались, був один цікавий випадок. Уночі ми вийшли вперед наших позицій для того, щоб обладнати лінію оборони. Там непроста місцевість. Я бачив, що треба йти вперед тих укріплень, що вже були. І ось копаємо ми окопи, а прямо перед нами висаджується російський десант. Вони, м'яко кажучи, здивувались, коли побачили нас. Після доповіді командуванню, домовившись про сигнал на відкриття вогню, я вийшов на перемовини з представником ДРГ. Мені надійшла команда не відкривати вогонь. Усім говорили: не піддавайтесь на провокації. Це була своєрідна психологічна атака, всі чекали першого пострілу – початку бойових дій. Можливо, вже там мав хтось загинути, аби були прийняті певні політичні рішення. Хтось мав стати «політичним кіборгом».

У розмові з Сергієм стає зрозуміло, що він максималіст. У нього все повинно бути краще, вище, швидше. «Я народився в селищі Ольгіне Горностаївського району Херсонської області, багатьох хлопців з батальйону я знав особисто. Моя мама – вчитель молодших класів, і багатьох хлопців вона навчала. Брат у мене також військовий. Саме за порадою брата я прийшов служити до Миколаєва в 79-ту бригаду. Зараз розумію, що брат дав мудру пораду. Ще до початку війни було передчуття, що щось має статись. Це неможливо пояснити. Свою роту розвідки, а згодом батальйон, який був укомплектований переважно моїми

земляками, я навчав по максимуму. Я вихований на девізі «У солдат є два стани: підготовки до бойових дій і виконання бойової задачі». Солдат необхідно психологічно готувати до самопожертви заради своєї родини, Батьківщини. Відхиляючись від основного плану заходів повсякденної діяльності, більшість часу приділяв бойовій підготовці. Врешті-решт, ці навички стали у пригоді».

Важко судити про те, що відбувається на сході України, важко судити вище командування, рядових військових. Лише час зможе дати оцінку подіям війни. Ніхто з військових не називає це – антитерористична операція, для них це – війна. На жаль, не буває війни без помилок і втрат.

Пункт пропуску Донецьк – Ізварине був відкритий у 1995 році за Угодою урядів України та Російської Федерації. В даному пункті функціонували пост митного контролю, пост інспекції по карантину рослин, санітарно-карантинний пост, пункт екологічного контролю. В середині квітня батальйон отримав наказ висуватися на Схід. Безпосередньо брали участь у боях біля Волновахи, потім були Ізюм і Красний Лиман, звільнення Слов'янська. «Був у мене в батальйоні цікавий командир відділення – Цой. Він кореєць за походженням, до речі, всю історію свого роду знає, де, коли дід служив. Невисокого зросту, худорлявий. Він перевдягався у цивільний одяг (на перший погляд, йому максимум років 12 даси) та йшов до місцевих просити прихистку. В нього легенда була, що батько воює за ДНР, місцеві його ховали. Коли ми заходили на «зачистку», то вже знали, «хто чим дихає», саме завдяки йому ми дізналися, що один селищний голова був коригувальником у «сепарів». Запам'яталось також, що він з американських сухпайків у всіх соус «Чилі» збирав, обмінював його на банку згущеного молока. Він і ще один солдат казан



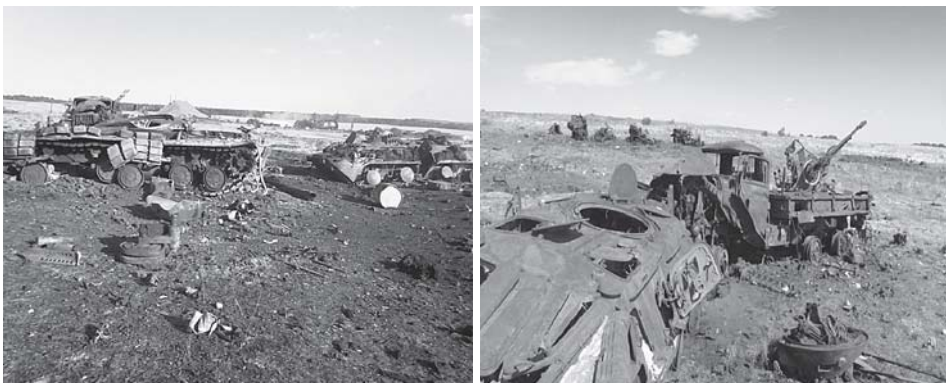
Колона на Ізварине



знайшли, постійно щось готували. Цей казан прив'язали до БТРа, я ще сварився на них, що на командирському БТРі казан. Вони навіть під час бойових дій переживали, щоб той казан не загубився», – всміхаючись, розповідає Сергій Миколайович.

Перед батальйоном, яким командував підполковник Куз, керівництвом АТО було поставлено завдання взяти пункт «Ізварине» під контроль Збройних Сил України. Під час підготовки до операції був прямий зв'язок із першими особами керівництва держави.

«Спочатку мій батальйон вів бойові дії в районі Слов'янська, потім здійснили марш у 600 км до населеного пункту Сонцеве (сектор Д). Люди були дуже втомлені, техніка потребувала ремонту. Особовий склад не витримував напруги. Я намагався довести, що тактична група для прямого штурму не готова. Необхідні декілька днів відпочинку та підготовки для виконання поставленої задачі. Проте у липні мав відбутися саміт миру щодо врегулювання ситуації на Донбасі, тому часу нам не дали. Прорив за вказаним вузьким коридором на півдні Луганської області з незабезпеченими флангами був ризикованим. З нами були підрозділи 72-ї та 17-ї бригад, інженерні підрозділи понтонно-мостового полку. Загальна кількість техніки тактичної групи – близько 50 одиниць. Коли ми прибули на місце в район Зеленопілля, там була тактична група 24-ї бригади, яка, на жаль, не була достатньо обладнана в інженерному відношенні: бліндажів, укріплень не було, лише намети. Розвідка доповідала про переміщення технічних засобів з боку Російської Федерації. Приблизно з 10 липня почали виходити коригувальники зі сторони РФ. Після прибуття на місце я виліз із БТРа, сказав: повітря важке. За маршем Зеленопілля було визначене як місце дозаправки та відпочинку особового складу. Я розумів, що ситуація складна. Багато моментів було прораховано, проте усе врахувати просто неможливо – засідки, зрадники. Багато чого треба було вирішувати на місці. Поставлену задачу необхідно виконати і зберегти життя бійців. Мене сварили за те, що я занадто лояльний до бійців, але зараз, обертаючись назад, знаю: мені не соромно дивитись їм в очі та з повагою тиснути руку. Усі проявили себе з найкращої сторони. Зеленопілля стало першим Іловайськом.



Після обстрілу під Зеленопіллям

Із підтримкою артилерії та авіації були проблеми, оскільки у «сепарів» були свої станції протиповітряної оборони та «Буки». З одного такого «Бука» і було збито малайзійський «Боїнг». Один із «сепарів» з позивним «Самурай» підтверджував факт збиття «Боїнга». Ми бачили дуже багато безпілотників, тому світломаскуванню було приділено значну увагу. Були проблеми зі зв'язком, на місці вивчали радіостанції, змінювали антени, ретрансляторів не вистачало, але хлопці-зв'язківці відпрацювали на відмінно. В батальйоні були професіонали, саме ті люди, які потрібні. Павло Чайка був у баті. На допомогу прийшли хлопці з Кіровоградського спецназу.

11 липня 2014 року о 4:40 ранку почався обстріл колони 79-ї ОАЕМБр із «Градів». Після «Градів» був мінометний обстріл. Проте ніхто не піддався паніці, незважаючи на втому, всі намагалися допомогти. Санінструктори зробили все, що могли, щоб врятувати життя пораненим бійцям. Олег Тетеря, Євген Денисенко – їх професіоналізм врятував немало життів. Після обстрілу був для мене один з найважчих моментів, коли треба було евакуювати поранених. Техніки було мало, та, що лишилась, часто виходила з ладу. Для евакуації поранених був лише один БТР. Я мав вирішити: кого вивозити першими, в кого більше шансів вижити, доїхати до лікарні. Важко дивитися в очі пораненим побратимам і розуміти, що шанс вижити в них мінімальний. Психологічно це дуже складно. Із мого батальйону загинуло 5 чоловік. Декілька потрапили в полон. Я сам займався питанням визволення полонених. Один з полонених раніше був снай-

пером, потім вирішив, що хоче бути водієм «швидкої». Коли вивозили поранених, вони потрапили на пост сепаратистів біля Сніжного, змогли довести поранених до лікарні, а вже на зворотному шляху їх зупинили. Коли зрозуміли, що це українські військові, – відкрили вогонь на ураження. Водій отримав поранення ніг, але зміг відповзти в поле. Він дістався до селища Дмитрівка і цілий місяць сидів у підвалі якогось діда. Йому пощастило, що дід допомагав – лікував, годував. Через місяць зміг зателефонувати дружині, розповів, де він знаходиться, і попросив допомоги. Дуже допомогли волонтери із Запоріжжя. За добу йому зробили паспорт із пропискою в м. Маріуполі, щоб не було проблем на блокпостах. У кінці серпня – на початку вересня, точно не пам'ятаю, його вдалось вивезти. Коли я розмовляв із бойовиком з приводу наших полонених, виявилось, що він у 2002 році служив у мого старшого брата, сказав, що той колись йому допоміг. Тому він погодився допомогти нам. Саме він і повідомив, що висока вірогідність того, що наш боєць живий. Вони намагались його розшукати. Він говорив, що поки може нам допомогти, а 20-го числа повинні підійти військові Російської Федерації, і тоді він не зможе нічого вирішити. Тіло одного нашого бійця, Ернеста Хортіва, вивезено в Таганрог – він був у «секреті» й отримав поранення, не сумісне з життям. Він молодець – забезпечив вихід 72-й бригаді з Дьякового, він Герой і гідно себе проявив, зробив усе, що міг. На жаль, його тіло лише через певний час вдалося забрати рідним. У російських медичних закладах, куди привозили наших бійців, пораненим лікарі допомагали.

Своїх ми ніколи не лишали. Коли була команда відходити, ми не могли знайти свого бійця Толю Новицького. Тоді відправили групу пошуку, і вони змогли його відшукати та впізнали лише за шматком форми. В нього вона відрізнялась від нашої, те, що лишилося, хлопці зібрали в плащ-палатку. Лише 20–30% бійців були готові для подальшого пересування, решта втомлена, частина отримала незначні поранення та контузії. Я сам бачив методички, випущені Російською Федерацією, і там прописано, що боєць після 3-х днів на передовій повинен отримати 5 днів відпочинку. У нас, на жаль, таких норм немає. Через те, що не було потрібного відпочинку, було дуже багато «психологічних втрат».

Не всі виявились готовими побачити смерть товаришів. Людям була потрібна реабілітація, якої не було».

Прес-центр АТО офіційно підтвердив інформацію, що при виконанні спецзадач у різних районах, де проходила активна фаза антитерористичної операції, загинули 23 військовослужбовці Збройних Сил України і Державної прикордонної служби. 93 українських військових і прикордонників отримали поранення і контузії різної стадії важкості. За неофіційними даними, йдеться більш як про 50 чоловік убитих та понад 100 поранених. Під час обстрілу згоріла значна частина техніки та боєприпасів, тому відстрілюватись українським військовим було нічим. Колона з пораненими також потрапила під обстріл і змушена повернутись у табір.

Голова Міністерства оборони Донецької Народної Республіки Ігор Стрелков заявив: «Підтверджую. Утром под Зеленопольем в Луганской области «в хлам» разгромлена колонна украинских военных».

«Командир батальйону – це більше політична посада. Він повинен бути на своєму місці. Багато в чому успіх операції залежить від командира, від того, як ти налаштуєш людей, який клімат буде у підрозділі. Доводиться нелегко і бійцям і командирам, можна все списати на державу, на вище керівництво, а можна не шукати винних, а знайти вихід своїми силами. Це дуже об'єднує бійців. Я намагався підтримати, навчити. Єдине, з приводу чого я завжди був категорично проти, – це алкоголь. Пити на передовій не можна. Навіть самі бійці у взводі не підтримували тих, хто хотів «перехилити чарку». У мирному житті – можна. Є про що поговорити, кого згадати. Але не там. Якщо не загинеш сам, то можеш сильно підставити товаришів. Завжди треба бути максимально зібраним. Звичайно, що це важко, проте необхідно. До всього треба готуватись. Найважче – чекати», – говорить Сергій Миколайович.

Важко навіть уявити, що коїться в голові командира, на якому лежить відповідальність за сотні людських життів. Це питання Сергій Миколайович вирішив для свого підрозділу дуже вірно: «Коли нам треба було кудись пересуватись, коли передбачався серйозний рейд, я телефонував мамі і просив молитися, називав

імена бійців. Бувало таке, що за нас цілу ніч правили службу в моєму рідному селі. Я вважаю, що є сила, вища за наше розуміння. Я думаю, нам це дуже допомагало. Колони перед нами часто наривались на ворожі засідки, міни, розтяжки – нас така біда обходила. В один із рейдів ми пересувалися вночі. Місцина незнайома, знаків не видно, дорога часто проходила через степ. У пільмі кілька машин загубилось, не туди звернули на перехресті, я вчасно це помітив, повернувся шукати загублені машини. Хлопці також зрозуміли, що заїхали не туди, але як повернутися, не знали. Рацій не вистачало, а мобільні телефони часто «глушили», тому зв'язатися з нами вони не могли. Нам вдалося відшукати загублені машини, вони були вже на території Російської Федерації. Російські військові, напевно, були шоковані нашими пересуваннями, проте вогонь не відкрили. Ми повернулись до своєї колони. Хлопці були дуже вдячні, що ми їх відшукали.

За час служби в 79-й ОАЕМБр я багато чого навчився. Спочатку я був у 2-му батальйоні, де начальником штабу був Сергій Кривонос. Потім перейшов у 1-й бат, в якому став командиром. Я радий був служити у 2-му баті і щасливий перейти в 1-й. Дуже хотілося б подякувати бійця 1-го батальйону, оскільки саме з ними я виконував бойові задачі, і без перебільшення – я завдячую їм життям. Усі офіцери бригади були для мене взірцем. Було на кого рівнятися: Кулієв, Бахтін, Масленников, Клят. Бригада завжди була однією з найкращих у своїй підготовці, ставленні до солдат, людей поважали, навчали. Я 16 років прослужив, багато бачив, намагався взяти найкраще. Нещодавно я зустрів хлопця, який у мене починав службу, Віталю Фролова, він нагадав мені історію, як він прийшов до бригади. Невисокий, кілограмів максимум 60 ваги, і я запам'ятав 44 розмір ноги, непомірно великий для його зросту. Я говорив йому, що він і тижня не протримається, намагався психологічно на нього натиснути. А він молодець – не зламався. В бойових умовах він гідно себе проявив. На собі витяг з-під вогню пораненого бійця ще й 2 кулемети».

Після Зеленопілля психіка у багатьох була підірвана. Сергій Миколайович наголошує на тому, що багатьом потрібна була робота з психологом, реабілітація. Це повинно стати обов'язковим для всіх, хто повертається із зони бойових дій. Дуже важко

впоратися з цим самотужки, в багатьох сім'ях виникають конфлікти. Людям важко відновлюватися психологічно.

Зараз підполковник Куз Сергій Миколайович служить у 36-й бригаді морської піхоти: «Коли пішов із 79-ї бригади, було бажання висловити вдячність тим, хто мене навчав, – це надійні люди, професіонали. Мені довгий час було важко змінити форму, звик я до десантного берета, тільника і шеврона. Вперше я відчув себе морським піхотинцем у Чугуєві. Ми наділи свої берети, повісили прапор Військово-Морських Сил Збройних Сил України, бійці цим були дуже заряджені. Ми вигукнули: «Слава Україні!» та «Слава морській піхоті України!» – вигукнули навіть краще за тих, хто тренувався. Я відчув себе морським піхотинцем».

Дуже багато чути про те, що зараз армія змінилась на краще. Якщо говорити точніше, то вона заново з'явилася. Сергій Миколайович це підтверджує: «Зміни є. Психологія генералітету змінилась, вони допускають до себе, є можливість вирішувати поточні проблеми швидше, ніж це було раніше. Питання служби забезпечення, на жаль, повністю не вирішене. Вона повинна працювати на підрозділ, а не навпаки. Командир має бути впевнений, що зможе отримати все необхідне у той час, який зручний для нього. З бійцями треба спілкуватись, навчати. Якщо можливо – піти назустріч, допомогти. Потрібні кваліфіковані психологи як тим, хто потрапить до зони бойових дій, так і тим, хто повернувся. Робота повинна проводитись не на папері, це має бути кваліфікована допомога. Я знаю, що багатьом після повернення важко адаптуватись до мирного життя. Там, на війні, все зрозуміло – де свої, а де ворог. Часто люди агресивними стають, і треба допомогти їм із цим впоратись. Попереду ще багато роботи».

Неможливо сказати точно, коли закінчиться цей жах на сході України. Всі ми чекаємо дня, коли зможемо почути найрадіснішу звістку – війни на Донбасі немає. На питання, що потрібно для перемоги, підполковник Куз відповідає однозначно: «Віра! Віра в Бога! Віра в Президента, в народ України. Перемогти себе, поважати себе, колектив, країну».

Указом Президента України № 390/2015 за мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, підтримання боєздатності

Військово-Морських Сил Збройних Сил України, вірність військовій присязі підполковник Куз Сергій Миколайович нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

Розмова з такою людиною, як Сергій Миколайович, залишає по собі безмежну віру, що поки є такі люди, справжні офіцери, можна перемогти, і це, безперечно, станеться. Сергій Миколайович узяв нову висоту, його мета зараз – бути найкращим командиром найкращого батальйону морської піхоти. І це обов'язково буде так!

*В. Г. Михайлюк*

### **РОТА «ХИМИКОВ»: ПЕРВЫЕ БОИ\***

Хотелось бы начать рассказ с того, как я попал в армию. В 2012 году, когда я закончил военную кафедру и хотел пойти служить в 79-ю аэромобильную бригаду, комбриг сказал, что мест нет, а те, которые есть, держат для выпускников военного училища. Тогда я решил окончить пятый курс университета и через год попробовать снова. Но изменений не было. Оно и понятно. Политика государства была направлена на сокращение армии до абсурда. Для такой страны, как Украина, обладавшей некогда третьим в мире ядерным потенциалом и бывшей одной из крупнейших мировых экономик, это было огромным просчетом, наряду с другими ставшим одной из причин войны, которая коснулась практически каждого гражданина нашей страны. Как показали многие события, кто-то неплохо подзаработал и до сих пор зарабатывает: «кому война, а кому мать родна»! Этот принцип был и будет во все времена.

События зимы 2013–2014 годов, которые вошли в историю как Евромайдан, или Революция Достоинства, показали в очередной раз, что наш народ устал от произвола и безнаказанности власти. Одну из главных ролей в тех событиях сыграли радикалы, которые появились как следствие того, что народ не мог говорить с властью на равных. Такие методы показывали

---

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації автора.

власти, что народ готов защищать свои идеи, ценности не только словом, но и делом. Наш народ проявил чудеса самоорганизации, показав тем самым, что идеи и ценности, стремление к лучшей жизни могут творить чудеса. Сотни тысяч людей в центре многомиллионного города были сыты, одеты, размещены, было обеспечено медицинское обслуживание, созданы приемлемые санитарные условия и т.д. Все это говорит о способности нашего народа к самоорганизации, которая в последующем перенеслась на обеспечение армии в военное время, что, как по мне, вообще уникально в мировой истории.

Событиям на Майдане еще предстоит дать много оценок, и нужно время, чтобы это все переварить...

Конец февраля, Крым, волнения... Стало понятно, что это ведет к чему-то серьезному. В Крыму проявилось все наше безделье времен независимости. Власть двадцать лет не обращала на Крым внимания, а только дерибанила землю и пляжи, чем и воспользовались русские, на протяжении многих лет пропагандируя: «Крым – Россия», «Севастополь – город русской славы». Большинство концертов и прочих мероприятий организовывались под российскими знаменами и т.д. Все это привело к тому, что даже украинские военные, в своем большинстве, считали себя русскими и не сопротивлялись захвату частей, в конечном итоге, приняли российскую присягу. Лишь две тысячи военнослужащих и членов их семей переехали на материковую часть Украины, а это лишь десятая часть от общего количества нашего контингента в Крыму (20 тысяч). Это и есть оценка бездарности нашей политики в Крыму, которая привела к тому, что крымские татары больше отстаивали Крым, нежели украинцы.

События в Крыму подтолкнули меня пойти в военкомат, не дожидаясь повестки. 23 марта, в свой день рождения, я сажал картошку в селе, как мне позвонил товарищ, с которым мы вместе учились на военной кафедре. Он сообщил, что набирают второй батальон 79-й аэромобильной бригады и он туда хочет попасть. Спросил меня, не хочу ли я с ним. Я ответил положительно. Прибыв через полтора часа в военкомат, я спросил, нужны ли еще командиры взводов в 79-ку. Мне ответили, что нужны, и добавили: «Готов завтра с вещами?» Я сказал: «Готов».



На следующий день я уже был в бригаде. Моя команда прибыла позднее всех, и в батальоне мест уже не было. Досталось мне место в роте РХБЗ (радиационно-химической биологической защиты). «Химики» – так кратко нас называли. До мобилизации в бригаде был один первый батальон со своими подразделениями (разведвзвод, зенитчики и т.д.), разведрота – и всё. Все остальные подразделения расформированы и превратились в «кадрированные» (набирались по войне). Не стало исключением и мое подразделение. Был взвод РХБ разведки, состоящий из трех отделений – по 3 человека и одному УАЗу на отделение. Взводный, который был до меня, стал ротным, а я занял его место. Добавили в роту огнемётный взвод (30 человек на трех «Уралах»).

По прибытии в расположение нас собрал начальник химслужбы майор Фомин и вкратце объяснил, что и как. Началась мобилизация личного состава, и понемногу подразделение начало набираться. Мой взвод уже был по штату, новым в нем был только я. Девять контрактников. Ребята хорошие. Трое из них – участники миротворческих миссий. Я сразу же со всеми нашел общий язык, хотя поначалу, когда ротный меня представлял, меня не восприняли всерьез – человек с гражданки, не военный, 23 года, младший лейтенант. Нелегко было получить доверие. Но и я не воспринял всех всерьез: в мирное время в армии просто тянули военную лямку, и от солдата до полковника для меня там не было авторитетов. Авторитет – это то, что проявляется в процессе службы, неважно, в мирное или военное время. А пока я как командир взвода изучал свои обязанности и ребят, которые попали ко мне в подчинение.

Буквально с первых же недель я понял, кто и зачем в армии. Один сержант, Вовчик Кононников, был ярко выраженным военным, знал толк в экипировке, снаряжении, понимал принципы современного боя и т.д., был «заточен» под армию. Был сержант Серега Молчанов, который знал толк в армейском деле и обладал хорошими знаниями. Два водителя – Костя Воронин и Саша Якубенко – были водителями от Бога. Хоть они и не сильно вникали во всю армейскую ерунду, тактику и т.д., но они были профи своего дела, любили технику и хорошо в ней разбирались. Солдат Женя Штемпелюк, парень 20-ти лет, разбирался в

своем деле, ответственно выполнял обязанности, служба ему нравилась. К слову, забегая наперед: после первой кампании – после выхода из окружения у российской границы в августе – он пошел в училище на лейтенанта. Думаю, из него получится хороший командир. Два солдата – Сергей Кондра и Дима Рябухин – это те ребята, которые просто выполняли поставленные задачи. Они не заморачивались, что и почему, но в целом проблем с ними не было. И был сержант Виталий Шумовский. Бывший милиционер, в армии стоял на сержантских и рядовых должностях, у меня занимался материально-техническим обеспечением, мог что-то достать. «Прохаванный», так сказать, человек. Вот и весь мой взвод.

В роте, как и в бригаде, контингент был разношерстный. Командиром огнеметного взвода был Степанец Юрий Борисович, грамотный человек, работавший начальником налоговой инспекции Заводского района. В свое время окончил факультет морской пехоты, но с распадом СССР такие люди стали не нужны. Дослужившись до старлея, он уволился из ВСУ и пошел на госслужбу. Во время службы проявил себя как грамотный офицер. Замполитом роты был Саша Смирнов, преподаватель, археолог. Помню его по институту, в котором я учился. Был специалистом своего дела и быстро вошел в роль замполита. Тут образование хорошо повлияло. Об остальном расскажу в процессе.

Первое, что бросилось в глаза в армии, – это то, что страна абсолютно никак не была готова к войне – ни к локальной, ни к масштабной, ни к антитеррористической операции, ни к чему абсолютно. Материальное, техническое, боевое обеспечение было на низком уровне. Вооружение, техника – все было в ужасном состоянии. «Ужасное» – не путать со словом «старое». Все, что было вне штата, мы приводили в порядок. За десятилетия небрежного хранения всё, что могло сгнить – сгнило, что могли снять – сняли. Наверное, многие образцы техники за многие годы не проверяли, а уж тем более не выкатывали.

Экипировка, средства индивидуальной защиты были на уровне Второй мировой. У солдат – лопата, котелок, подсумок для четырех магазинов, подсумок для двух гранат, ОЗК, противогаз – и всё. Каска образца 30–60-х годов, на которой только

сидеть удобно. Бронежилетов было 6 на роту, и все они были 80-х годов. Форма была больше похожа на тряпки: качество покроя, материала. Эргономика (удобство) всей этой экипировки и формы не выдерживала никакой критики. Обувь – это просто ужас. Она была непригодна не то что для боевых действий, в ней просто невозможно было ходить. В общем, всё было плачевно.

Кого винить? Не знаю. Виноваты все! Командиры и начальники всех уровней. И те, кто раньше руководил, и нынешние. Все они в мирное время убивали армию. Политики «жались» на финансирование, армейские чины просто «забили болт». И в начале АТО следовало бы скормить крокодилам всех тех, кто довел армию до такого состояния, но других комбригов, комбатов тогда не было.

Понемногу началась подготовка. Методы боевой подготовки, нормативы и прочее застряли где-то в 80-х годах XX века. Абсолютно никто из офицеров не владел навыками, методами современного боя, стрельбы, тактики, специальной, медицинской подготовки. Не было методичек, инструкций, все ограничивалось боевыми уставами, которые писались исходя из опыта Второй мировой войны. Офицеры оттачивали свое «мастерство» на показательных учениях, проверках и прочей ерунде, которая никак не отражала истинной боевой готовности подразделений.

С выходом на полигон я понял, что бойцов попросту некому учить, а знания, которые они получили в свое время, проходя службу, не годились для сегодняшнего дня.

Были отдельные майоры, капитаны, лейтенанты, сержанты, которые пытались привнести что-то новое, но такие инициативы руководство явно не спешило принимать. Командование отказывалось признавать тот факт, что они сами слабо подготовлены к подобного рода конфликтам. Командиры соединений больше занимались «бумажками», нежели боевой подготовкой. Воспитательная работа с исчезновением срочников вообще не проводилась, хотя ее можно было заменить военно-политической обстановкой, курсами по изучению морально-психологических качеств солдат во время войны и т.д. – вариантов много. Вместо этого все сводилось к прохождению маршем с песнями, просмотрам фильмов в клубе и рассказам о патриотизме в стране,

где патриотом быть очень сложно. Медико-санитарной подготовки не было вообще.

Как на высшем политическом уровне, так и на уровне соединений мы не знали, к чему готовились. Никто не понимал, для чего призвали столько народа, если не было четко поставленных задач, продуманной поэтапной подготовки. Это больше походило на сборы для «прикола», чем на полноценную подготовку. Обучение делилось на отдельные элементы, никак не связанные между собой. Мы постреляли, поползали и т.д., но никакой отработки взаимодействия между подразделениями внутри бригады не проводилось, не говоря уже о взаимодействии между бригадами. Командиры многих соединений не знали друг друга ни в лицо, ни по имени, ни позывных, ничего. Но чего нам было не занимать – так это задора. Все рвались в бой – вернуть Крым.

18 апреля мы выдвинулись на юг. Учения «Весенний Ливень». Часть подразделения выехала раньше, часть – позже. Мы выдвинулись около полуночи. За несколько часов до этого получили БК. С горем пополам раскидали его по рюкзакам – и по машинам. Выехав из города, мы растянулись огромной колонной – пара сотен машин. Многие, не проехав и нескольких километров, становились на обочине. Состояние техники дало о себе знать. Сто несчастных километров мы ехали почти всю ночь.

Первый же день для меня и ребят чуть не обернулся трагедией. Ночью в наш УАЗ сзади на огромной скорости влетела фура. Мы за две секунды догнали медицинский «шишарик» (ГАЗ-66) и протаранили его каркас с запаской. Водитель потерял сознание. Вова, сидевший рядом, схватил руль и остановил машину. Я и еще один солдат разбили головы. Тут и пригодился ИПП. Перемотал голову себе, помог солдату. Солдата и водителя отправили в Николаев, в госпиталь, а мы с сержантом двинули дальше, только уже в медицинском кунге.

Утром мы прибыли в так называемый «секретный лес». Настолько «секретный», что о нем уже через пару дней знали все – от местных до родственников военных. Находился он рядом с поселком Костогрызово. Задача – прикрыть подходы к Крыму. Наши подразделения были растянуты по всему югу Херсонской области (Чонгар, Каланчак, Скадовск и др.). Базовый лагерь

представлял собой огромный город, состоящий из палаток, машин, генераторов и пр.

По военным канонам мы расположились просто ужасно: все в куче, очень плотно. Позже этот горький опыт повторился – тогда КП бригады был уничтожен одним залпом. Но это было потом. А пока в лагере протекала обычная армейская жизнь – построения командиров, дежурства, наряды по кухне, посты, патрули вдоль лагеря и т.д. Занятий как таковых не было. Все зависело от непосредственного командира. Рядом с нашими палатками стояла палатка снайперов. Они часто проводили занятия, тренировки. Все благодаря энтузиазму сержанта Сереги Мельниченко. Он любил свое дело, хотел сделать из ребят профи. Но с поведением у него было не всегда все хорошо. Однажды он повздорил с начальником боевой подготовки майором Миргородским. За это его понизили в звании, грозились даже посадить, но дальше слов не зашло.

Я в течение недели ходил на перевязки, и моя голова зажила, остался только рубец.

Понемногу нас начали экипировать. Предпочтение, как всегда, отдавалось боевым подразделениям – 1-му бату, 2-му, разведроту... Нам на 46 человек перепало 14 чехлов для бронежилетов, 6 бронепластин и несколько чехлов на каски. Бронежилеты были плохого качества, липучки – ужасные, подсумки разлазились. Все как всегда. Наверное, выделили сумму, а под нее сказали пошить экипировку. Без разницы какую, главное – в цену уложиться.

Понемногу все начали привыкать к армейской жизни в полевых условиях. Задачей моего взвода был контроль воздуха в районе командного пункта на наличие химии и радиации. Заодно наш химпост был как огневая точка, так как располагался на одном из флангов. Задача сразу показалась мне нелепой, так как приборы, реактивы уже давно отжили свой срок. Правду они показывали или нет – оставалось только гадать.

Будучи младшим офицером, я заступал помощником дежурного по лагерю. Дежуря на КП, в сердце лагеря, первым узнаешь новости, изменения обстановки. Изнутри видишь организацию всего процесса. Организация управления от постов до КПП и

подразделений была на уровне середины прошлого века. Телефоны ТА-57 («тапики»), у некоторых рации, бывает, разных моделей. Весь лагерь был в проводах древней телефонной связи. Посты не могли оперативно реагировать на возникающую угрозу, не говоря уже о том, чтобы предупредить всех.

После нападения на колонну 95-й аэромобильной бригады возле с. Октябрьское, когда погибло 7 десантников, пришло осознание, что на Востоке заворачивается карусель масштабного конфликта. Все слышали про АТО, но ограничивалось все небольшими столкновениями.

Первые потери армии на Востоке толкнули наших начальников на проведение кратковременных занятий по организации временных блокпостов, службы на них, поведению с местным населением и т.п. Все это обыгрывалось на примерах, как правильно и как неправильно делать. Это был первый за два месяца инструктаж. Тогда же под Славянском сбили наши вертушки, а под Семеновкой напали на конвой «Альфы». Стало ясно, что под Крымом мы будем не долго. На Донбассе начиналось нечто серьезное.



Младший лейтенант Виктор Михайлюк на КП

Пробыв под Крымом месяц, 18 мая мы двинулись на Восток. Остановились в Мелитополе. Перед нами выступил полковник Сергей Кривонос – начальник Управления специальных операций Генштаба, многолетний спецназовец, начальник штаба ВДВ. Мы поняли, что наша бригада привлекается к участию в АТО.

Из Мелитополя мы выехали в Новоукраинку Запорожской области (недалеко от Розовки). Простояли там три дня. Все подразделения убыли в Донецкую область, а моя рота осталась на неделю охранять склад с боеприпасами и имуществом. В этот момент у некоторых началась «синька», из-за чего случались разные неприятности, к счастью, обходилось без травматизма.

На оружейном складе мы взяли ПКМ, хоть по штату он и не положен, но обстановка способствовала. Тогда же появилась идея немного модернизировать наш «химический» УАЗик, сняв с него брезентовую крышу, убрав все оборудование. Сразу же мы наткнулись на возмущение начальника службы. Майор до сих пор не мог понять, что эта аппаратура нафиг не нужна. Это просто балласт, который мешает быстро покинуть машину, а брезент не защитит от пуль, но мешает вести огонь, а также вести наблюдение. Продавив такое решение, мы выкинули из УАЗа эти коробки, сняли брезент, прикрепили к нему ПКМ. Получился джип-кабриолет. К сожалению, переделки не очень понравились начальству. Они чаще думали про ответственность за имущество, нежели за людей. Но инициативы «снизу» начинали брать верх. Мы ездили в Куйбышево за водой и продуктами в открытой машине, из которой удобно вести огонь.

Еще одной особенностью начала АТО, да и всего АТО, было плохое взаимодействие между частями. Недалеко от нас стоял лагерь 72-й бригады. В один прекрасный момент, вечером, у них все начинает стрелять, в воздухе сигнальные, осветительные мины. А мы ничего не понимаем, что там происходит. Связи с ними не было. Позже с горем пополам узнали мобильник одного из офицеров 72-й бригады, оказалось, что они, «на всякий случай», обстреливают соседние посадки и освещают подходы к лагерю.

В начале июля мы примкнули к своим в Солнцево Старобешевского района Донецкой области. Лагерь был разбит на реке Кальмиус, на лесистом участке. В этот раз лагерь был расположен

грамотнее: объекты раскиданы на большой площади, прикрыты деревьями. На берегу Кальмиуса мы снова оборудовали химпост, на котором ребята посменно несли вахту.

Из моего взвода забрали на блокпосты пятеро ребят, на каждом «блоке» должен быть «химик». Зачем? Да незачем! Ребята сразу же всю химическую ерунду сбросили и выполняли роль простых бойцов.

В лагере ни занятий, ни инструктажей не проводилось. Показали результат взрыва мины ОЗМ – и на этом всё.

Лагерь охранял сам себя.

Через время привезли новую форму, британскую МТР. Было около 400 штанов и 200 кителей. Штанов больше, т.к. волонтеры форму брали по весу, в огромных пакетах, вот и вышло так. Так как дело шло к жаре, то штаны ребята носили с футболкой. Нашей роте ничего не перепало, только начальник службы выхватил форму. Возмущенный, я пошел на склад просить форму. Майор мне вежливо сказал: «Вас нет в списке». Показал мне список, там было много подразделений, нашего не было. Я попросил хотя бы 10 штанов для своего взвода. Он уперся по пол-



Химпост на берегу р. Кальмиус



ной: «Зачем тебе штаны без кителей?» Я говорю: «Это уже мои заботы. Ты мне дай. Сейчас жарко, штаны можно и без кителя носить, с футболкой». Он сказал, что не может – и точка. Хотя все он мог. Ну да ладно.

Тогда же пришли и бронежилеты «Корсар». Их мы получили уже на всех. Бронежилеты хорошие, а вот чехлы просто никуда не годились. Широкие, неудобные наплечные липучки, из-за которых нормально не приставить автомат к плечу, боковые липучки были явно не для всех по размеру, бронежилет не прилегал плотно к телу. Три подсумка для магазинов и два для гранаты были намертво пришиты к чехлу. Больше ничего к нему не прицепишь. Жутко неудобный. Кто? Кто его принимал? Наверное, те, кто его ни разу не надевал и не пытался в нем быстро запрыгнуть в люк боевой машины или перемещаться в нем.

Хорошо что у меня был свой чехол для брони, с которым я носил поясной РПС, на который и цеплял все подсумки. Но тогда многие военные, особенно старший офицерский состав, не заморачивались, а может, и не знали о таком понятии, как эргономика. Многим командирам было все равно, во что одеты и как экипированы солдаты. Все это всплыло во время боевых действий, когда от того, как одет и снаряжен солдат, зависела его жизнь. Поэтому одежда и экипировка солдат зависели от самих солдат. Хочешь – носишь разгрузку, не хочешь – не носишь. Есть каска, нет каски – никого не волнует. Про форму я вообще не говорю. Абсолютно никакого стандарта. Главное, чтоб на построении ты был в «дубке», затянутый, и в черных убогих берцах.

В Солнцево стоять пришлось нам недолго. В ночь с 11 на 12 июня мы совершили марш в район Саур-Могилы, с последующей задачей взять высоту. 12 июня начался штурм. Первые колонны наткнулись на ожесточенное сопротивление и стали у подножья. Мы остались с фланга и прикрывали подходы к КП и артиллерии, которая вела огонь по высоте. Поддержку оказывали и «вертушки» (Ми-24), но бесполезно, колонна у подножья не продвинулась дальше. Стало ясно, что плохо была проведена разведка, силы противника были недооценены. Зато на каждой машине был вывешен флаг. Двух человек тогда потеряла наша бригада. Было принято решение не брать высоту, а идти в обход.

Мы выдвинулись в противоположную сторону к пограничному ПП «Мариновка». В дороге произошел небольшой казус: когда колонна прошла довольно приличное расстояние, уперлась в водную преграду и все развернулось назад. Во второй половине дня наша колонна добралась до Мариновки, где были подразделения 72-й бригады и пограничники, которые недавно отбили пункт пропуска у сепаров.

Мы сразу же начали окапываться, что было очень сложно, т.к. грунт состоял из сухой земли и камней. К нам подошел заместитель начальника боевой подготовки капитан Кашапов и сказал, что нужно выставить «секрет» на высоте, в двух километрах от лагеря. Мы с тремя ребятами начали собираться. Параллельно «Грады» 72-й бригады работали на восток, поддерживая подразделения 25-й, 79-й и 24-й бригад, которые шли вдоль границы на восток. Когда стемнело, мы с ребятами выдвинулись на высоту в «секрет» в километре от границы. Наутро мы вернулись в лагерь. Там полным ходом шли сборы, стало ясно – идем дальше.

Мы с ребятами погрузились в кунг одной из машин КП и двинулись. Было жарко и пыльно. Преодолев переправу в районе села Кожевня, мы шли «ленточкой» вдоль границы с Россией. Передовые отряды сталкивались с небольшим сопротивлением сепаратистов на микроавтобусах и легковых авто, вооруженных «стрелкотней», гранатометами, ПТУРами. На одной из таких остановок, когда передовой отряд столкнулся с сопротивлением, мы покинули машины, заняли оборону. Граница представляла собой обычные таблички с надписью: «Увага! Державний кордон України. Прохід заборонено». Увидев это, понимаешь, что граница с Россией абсолютно никак не обустроена и проникнуть через нее не составляет особого труда. Поступила команда «По машинам!», и я, сфотографировавшись с табличкой на память, сел в кунг. Вскоре передовым отрядом была уничтожена засада. И мы, продвигаясь по дороге, увидели микроавтобус, изрешеченный пулями, легковушку «Черри» с убитым водителем, «Волгу», ПТРК с ракетами на обочине. Все это – ликвидированные сепаратисты. В «Черри» потом собрали четырех пленных – трое сзади и один в багажнике.

Мы прибыли на место, распределились по посадкам. Нашему подразделению перепало жить по соседству со складом РАВ и артиллерийской батареей 55-й артбригады из Запорожья. Их было 54 человека и шесть 152-мм гаубиц «Мста-Б».

Стали мы в районе высоты 214 между Дьяково и Российской Федерацией. В этот раз подразделения расположились грамотней, нежели раньше. Мы стояли в посадках небольшими группами. Часть подразделений ушла дальше на восток, в район населенного пункта Свердловск к ПП «Должанский». Задача сразу же была ясна – перекрыть границу с целью непроникновения на территорию Украины вооруженных формирований, а также техники и вооружения боевикам. К слову, забегая наперед: с задачей мы справились. И за полтора месяца на стокилометровом участке границы от Мариновки до Свердловска ни одна колонна через границу не прошла. У нас, в районе Дьяково, расположился КП 79-й бригады и приданные подразделения. Всего человек 400–500. Понемногу мы начали обживать. В посадках жили группками по 3, 5, 10 человек. Если место позволяло, то ставили палатки. Сразу же начали рыть окопы и блиндажи. Колонна с продуктами и кухней дошла не сразу. Первые дни мы тянули на своих запасах. Выходило на троих банка тушенки и кильки в день. Выручал сухпай, который был при себе. Через день колонна с тыла подошла и развернула ПХД – кухню, короче. Питание было организовано по старинке. В один промежуток времени толпа солдат со всего лагеря сходилась на ПХД, кушать. Это было опасным с военной точки зрения, так как «накрыть» такое скопление людей было бы несложной задачей. Но тогда казалось, что линия фронта ушла немного дальше от нас вслед за частями, которые двигались на восток.

В первый же день я заступил помощником дежурного по лагерю. Задача – помогать дежурному следить за обстановкой в лагере, отслеживать и докладывать оперативному дежурному о перемещении техники (кто заехал в лагерь, кто выехал), поддерживать связь с постами, принимать данные наблюдения с постов, принимать решения или передавать информацию «выше». В первые же дни ознакомился с обстановкой, так как у дежурного и помощника есть карта района с нанесенной

обстановкой, разделенная на квадраты, каждый с названием «хоккей», «теннис» и прочее, те, в свою очередь, делятся на 16 квадратов, а каждый из 16 потом делится на 9, так называемую «улитку». Подобные карты у ребят на постах для целеуказаний.

Первые дни не происходило ничего особенного. Было спокойно, тихо. В 500 метрах от лагеря, вдоль дороги, выставили КПП, задача которых – «встречать» проходящие колонны. И в случае чего первыми встретить врагов. На КПП был ПТРК с расчетом из двух человек, УАЗ с ДШК (12,7-мм пулемет), УАЗ с АГС-17 и несколько человек. Я из своего взвода выделил троих бойцов-контрактников. На КПП у них была рация, и если кто-то приближался, делался запрос на дежурного, потом колонна пропусклась.

Началась обычная армейская бытовуха. Мы обживались, поставили трубу с краном, сверху бак с водой, который один или два раза в день наполнялся. Так что поначалу возможности помыться особо не было. В первую очередь – умыться, почистить зубы, во вторую – помыть тарелки после еды, а уж потом можно и помыться. Позже, когда воду стали привозить регулярно, можно было и постираться. К слову, воду мы брали в селе Красный Октябрь прямо на самой границе. Водовозки возили ее на ПХД, там мы ее и набирали в баклажки. Иногда машина «курсировала» по посадкам. Понемногу наладилось с едой и водой.

О том, что мы находимся в зоне боевых действий, напоминала только работа артиллерии, которая вела огонь на протяжении дня. 152-мм гаубицы были развернуты в сторону «Гранита» – высота 185, возле населенного пункта Дибровка, который был севернее наших позиций и ближе к линии соприкосновения. «Гранит» – это и позывной Сергея Кривоносова, начальника штаба 2-го батальона 79-й бригады, который был старшим на той позиции.

Наша 122-мм «арта» была развернута в сторону города Ровеньки, который был хорошо виден. Задача артиллерии – «работать» по колоннам, которые шли сепаратистам в Донецк, Горловку и т.д. После нашего прорыва на границу у боевиков осталось лишь две дороги, по которым велась доставка оружия и техники из России. Первая – со стороны российского Гуково и далее – наш Червонопартизанск, Свердловск, Ровеньки, потом

на Красный Луч, Снежное и т.д. Вторая – через ПП «Изварино» на Краснодон и далее – на Луганск.

В июне наша группировка контролировала пропускные пункты Новоазовск, Успенка, Мариновка, Дьяково, Должанский. Крайние позиции были в районе Свердловска. Там были смешанные подразделения 72-й, 79-й и 24-й бригад. Вся группировка на этом участке границы составляла так называемый сектор «Д». Возвращаемся в Дьяково. К концу июля над нашими позициями стали активно летать беспилотники. Появлялись они с юга со стороны России. Мы сразу поняли, что россияне разведывают наши позиции, а потом эту информацию передают сепарам. Как позже оказалось, все гораздо хуже: они летали с целью самим, с российской территории, вести огонь. Но тогда все только начиналось. По первым беспилотникам вышел стрелять весь лагерь. Хотя высота у него была явно не достигаемая, владельцы ПКМ, ДШК, наводчики КПВТ, ЗУ-23 сразу же попытались достать «шпиона», и не только они. Танкисты в трусах с АКСУ, солдаты с АКС и даже с ПМ пытались сбить беспилотник. И сбили. Не с первого раза. Но все же. Беспилотник упал в районе дислокации «железки» (позывной 24-й бригады). Сбивал беспилотник и «Гранит». В следующий раз беспилотник прилетел и скинул гранату или другое взрывное устройство туда, где стояли артиллеристы. Я тогда дежурил на КП, туда же принесли и осколки, мы их осмотрели. Уже через пару часов на портале «Преступности.НЕТ» была статья про 79-ю в Дьяково, атакованную беспилотником.

В тот момент наши родные и близкие не знали, где мы находимся. Я, например, говорил, что нахожусь в Новой Каховке и охраняю ГЭС, другие ребята – что охраняют аэродром в Мелитополе. В начале июля базовый лагерь первый раз попал под минометный обстрел. В большинстве своем мины легли в поля. Одна залетела на кухню рядом с палаткой раздачи. Ее сильно посеколо осколками. Пострадавших не было.

Мины оказались калибром 82 миллиметра, такой миномет работает на максимальную дальность около четырех километров. Это говорит о том, что враг подошел слишком близко к лагерю. Сразу же выехала мобильная группа на двух БТРах, прочесав

местность вокруг лагеря, обнаружили минометную позицию. Стало ясно, что нужно изменить систему обороны, было принято решение поставить несколько «секретов» вокруг лагеря. Один из них поручался нашему подразделению. Он находился в трех километрах от лагеря на восток и чуть более двух с половиной километров от границы с Россией.

Я и еще трое ребят – первые, кто проехал на этот «секрет». Задача была простой – наблюдать за границей (чтобы не вылезали диверсионно-разведывательные группы (ДРГ)), следить за полевой дорогой, по которой иногда проезжали машины, в случае чего принимать решение по уничтожению либо корректировать минометы и артиллерию, если цель была далеко.

«Секрет» выставлялся на ночь, утром мы его снимали. В первую же ночь мы заметили, что возле нашей границы проезжает много транспорта, но было тяжело разобрать, по нашей стороне или по российской. Мы запросили миномет, сначала осветительными, потом боевыми. Насыпали в тот район очень много мин – больше двадцати. С тех пор там машин не было.

Через пару дней, ночью, по нашему лагерю отработали 120-миллиметровые минометы из района Красного Октября. Тогда они выпустили более 35 мин по лагерю. Одна из них упала возле моей палатки – ее немного посекло осколками. Следующей ночью я выехал на «секрет» старшим, взял с собой «фотик», чтобы вечером сделать фотографии участка границы, за которым я наблюдал. Ночью, когда проезжали машины либо угадывалось движение вдалеке, я закрывался плащ-палаткой, включал фотоаппарат и смотрел, на каком приблизительно расстоянии все происходит. Прибыв на «секрет», мы развернули АГС. Где-то в час ночи наблюдаем вспышки со звуком в районе границы. Стало ясно – это миномет. Я сразу же взял рацию, начал сообщать: «Виола», «Виола» (циркулярный позывной), в укрытие». Сказал Костяну, чтобы бежал к АГСу и разворачивал его в сторону вспышек. Мы понимали, что не достанем их, так как расстояние было порядка двух с половиной километров, но мы открыли огонь, чтоб дать им понять, что их заметили. Они прекратили огонь, выпустив 8 мин. В эфире началась полная ахинея! Прямой связи с нашими минометчиками и «артой» не бы-

ло. Это, кстати, просчет, из-за которого терялось самое драгоценное в тот момент – время. Я связался с дежурным по лагерю, сообщил ему координаты целей. В разговор влез оперативный дежурный, потом комбриг, который скомандовал УАЗу с ДШК со 2-го КПП ехать к нам на помощь. Потом на меня вышел этот УАЗ, т.к. он не знал дороги, потом влез майор, мой начальник службы, и начал мне нести ерунду! Я командовал «арте», чтоб они ударили прямо по приграничному квадрату. Дежурный мне говорит: «Нет, это слишком близко к «нулю» (границе)». «Арта» работала, но немного не туда, куда нужно. Позже подключились минометчики. Первую же мину положили почти возле нас, чуть не угробив. Я сразу же сказал, что миномета тут не нужно, он не добьет. Мы отработали по ним полтора короба, и возникло желание подъехать немного ближе, отработать по ним из АГС и ПКМ, но я не знал точного количества сил противника, сколько прикрытия и т.д. Еще один короб мы выпустили по предположительным путям отхода ДРГ. Они ушли назад в Россию. Утром мы выехали туда на двух БТРах и моим УАЗом. Позицию обнаружили в ста метрах от границы! В посадке на «нуле» нашли кучу вещей, оптический прицел ПОСП 6x42 W М6, нож, плащ-палатки и прочие мелочи. На минометной позиции – 4 ямы от плит 120-мм миномета и одна плита с продетыми петлями и колышками от палатки типа УСТ, на которых и несли плиты диверсанты.

Я все это сфотографировал, вернувшись на КП, скинул фото оперативному и немного повздорил с начальником службы, который непонятно зачем выходил в эфир. Но всё обошлось. Такой вот у меня был первый огневой контакт с противником.

10 июля прибыла колонна 1-го батальона, который выполнял задачи в районе населенного пункта Красный Лиман. Вечером сформировалась колонна и убыла дальше на восток в расположение 24-й бригады. 11 июля в четыре часа утра наш лагерь проснулся от громкого шума. Это был залп «Града». Но прилета не было. Позже выяснилось, что накрыло лагерь 24-й бригады в районе Зеленополя! Там же находился наш 1-й бат и погранцы. Из моего подразделения убыло два «Урала», один из них, с боеприпасами, взорвался, водитель получил легкое ранение, второй уцелел. Как оказалось, погибло 19 человек, в том



Позиция минометного расчета противника

числе и из нашей 79-ки. Колонны бронетехники собрались тогда в кучу под утро, с дальнейшей целью двигаться на Свердловск или Краснодар. Но вся техника была уничтожена. Из района населенного пункта Миллерово колонна «Градов» подошла к нашей границе и ударила. Для нас это были первые крупные потери.

Следующей ночью я снова заступил на «секрет». Все было тихо, спокойно, под утро со стороны границы стал слышен громкий шум, похожий на взлет самолета. Первый раз наш лагерь накрыл «Град».

В эфире были слышны крики раненых. Зенитчики доложили про двух 300-х, один из них умер, не дожив до утра. Это был Ваня Голота, контрактник из ЗРБ (зенитчик). Помню, еще в апреле он приехал из-под Крыма, его койка была рядом с моей. Ваня был добродушным, много шутил. Если видел в столовой, громко здоровался: «Химики, привет!» Всегда интересовался делами... Хороший был человек. Второй зенитчик, Серега Ильницкий, был ранен в ногу, утром его эвакуировали вертолетом. Как позже стало известно, ногу ему ампутировали. Серега тоже хороший человек, спортсмен. В госпитале не падал духом, говорил, что хочет выступать за паралимпийскую сборную Украины.



Начались регулярные обстрелы тяжелой артиллерией из России. Порой они не давали спокойно поехать, поспать, приходилось подолгу сидеть в блиндажах. Со временем обстрелы стали обыденным делом. На фоне этого начала падать дисциплина. Многие стали отказываться ходить на «секреты» и на посты, задавая вопросы: «Почему мы не отвечаем на вражеский огонь?», «Когда придет подмога или замена?» и т.д. Многие просто не понимали, что мы не можем открыть огонь по соседнему государству. Это была чистой воды провокация, цель которой – вынудить нас ударить в ответ, и тогда ответные действия последовали бы незамедлительно. Некоторые говорили о том, что если по нам работают с России, то нужно занимать населенные пункты подальше от границы и там укрепляться. На эти вопросы наше начальство не могло дать ответ, так как принимать самостоятельно решения тогда никто не мог.

В середине июля мы начали понимать, что теряем инициативу. Наши высотки у Мариновки «Браво» и «Сокол» начали валить все чаще и чаще. Становилось понятно, что их отход – это вопрос времени. Дополнялось это все тем, что начали сбивать наши самолеты в районе границы. 23 июля около двенадцати дня два штурмовика, которые пришли нам на помощь, были сбиты над нашими головами. Стало ясно, что авиации мы больше не увидим. Теряли инициативу мы и в районе своего лагеря. Все реже принимались решения об открытии огня. Находясь в «секрете», все реже и реже можно было навести миномет на подозрительный участок местности либо подозрительную машину. Все чаще и чаще была слышна команда: «Наблюдай». Порой становилось страшно, потом становилось смешно за такое начальство.

Вспомнил случай на «секрете»: ночью горела посадка на «нуле», подъехал российский пограничный наряд или гражданские, не знаю, и начали ее тушить. Я вышел на дежурного, сказал: «Давайте туда бахнем пару мин. Вдруг там под прикрытием разворачивают минометы или еще что-то?!» Ответ был стандартным: «Наблюдай». Я вышел на «Мордатого». Это пост с южной стороны лагеря, который выходил на границу, на нем находились зенитчики с ЗУ-23, и мы уже сами обсуждали порядок

действий, в случае чего. Дежурного это сильно злило, он начал кричать: «Отставить! Отставить разговоры!» Но мы на него не обращали внимания, наша жизнь была дороже.

Порой ночью, дабы не заснуть, в эфире ребята прикалывались. Сидишь себе, наблюдаешь за границей, смотришь в ночную мглу и тут слышишь в эфире: «Внимание, внимание! Поступила информация, что Путин х..ло!» Я сразу же взял рацию и ответил: «Я «Шмель», принял!» И пошло-поехало: «Кукушка», принял!», «Мордатый», подтверждаю!» и так далее. Дежурный нервничал по этому поводу, кричал: «Отставить! Отставить разговоры!», но его мало кто слушал.

25 июля был один из самых сильных обстрелов. В обед начали работать гаубицы. Потом – залп «Града». Потом опять несколько залпов гаубиц, залп «Града». Я тогда сидел в блиндаже и снимал все на телефон. Выбежав из блиндажа на секунду, я сфотографировал, как горел наш командный пункт, две гаубицы из шести завалились и дымились, в посадке, где жил второй батальон, горел БК, было очень много густого черного дыма.

В очередной раз, поехав на ПХД, чтобы взять себе покушать, мы увидели, как грузят воду в грузовик, и сразу поняли, что это пацанам на «Браво». Я подошел к прапорщику Петрыкину и попросил, чтоб дал какие-нибудь продукты. У нас в посадке был небольшой таганок на бензине, и мы готовили себе сами. Он сказал: «Заходи в палатку, бери, что хочешь». Мы с Костяном взяли чай, кофе, консервацию, макароны, яйца и прочую ерунду. В углу я увидел новые каски Schubert, которые были еще в бумаге. Я спросил у какого-то солдата, который загружал воду в грузовик: «Что это за каски?» Он сказал: «Хрен знает, наверное, те, которые должны были выдавать». Так как мне в подразделении дали одну каску на троих, я решил эти каски взять. Мы затарились, поехали в посадку. Пока ехали, на дороге увидели еще одну каску, которая валялась. Каска была украинская М1, скорее всего, ее потерял кто-то из бойцов.

После того как уничтожили КП, кухню, раз за разом уничтожалась техника подразделений, было понятно, что долго мы так не протянем. Обстановка вокруг нас становилась все хуже и хуже. «Браво» и «Сокол» ушли из Мариновки. Фактически мы

остались в окружении. Каждая колонна, которая пыталась к нам пройти, натыкалась на сопротивление. Пытаясь разделить так называемые ЛНР и ДНР, наши подразделения пошли в наступление на Шахтерск, но были сразу же разбиты. Это было непродуманное, глупое решение: как на парад, въехать во вражеский город, – за которое, кстати, никто не понес наказания. В районе Свердловска разбили нашу батарею гаубиц вместе с подразделениями 72-й бригады, которые вынуждены были отойти. 24-я бригада тоже понемногу теряла позиции в районе пункта пропуска Должанский. Выходило так, что мы, пытаясь окружить неподконтрольные территории, отрезать их от границы, сами оказались отрезанными от наших подразделений. Уже стоял вопрос не о том, как контролировать границу, а как выбраться с границы.

Тем временем на позициях шла своя жизнь. Если до обстрелов лагеря у нас в подразделениях находилось мало желающих поехать на пост или на «секрет», то сейчас их стало гораздо больше. На пост начали выезжать по пять-шесть человек. Кто-то ехал только для того, чтобы отоспаться. Раз за разом возвращаясь в лагерь, мы замечали, что палаток и деревьев становилось все меньше и меньше. После очередного обстрела наши палатки сгорели, всё просто снесло, были повалены деревья, всё посечено осколками. Многие остались без документов, без вещей. Моя форма висела на дереве и была пробита осколками, но я в ней доходил до конца службы. Спали потом просто на матрасах, на полу, в блиндаже, в окопе – так было и безопаснее.

Понемногу приближалось время отхода. Не хватало техники, чтобы вывезти все боеприпасы, поэтому часть их мы стали готовить для подрыва. Заехав на склад, мы увидели печальную картину: столько боеприпасов, вместо того чтобы «уйти» в сторону врага, будут подорваны. Тогда я и многие ребята взяли себе гранаты, мухи, тротилловые шашки в дорогу. Так же пришлось оставить и часть неисправной техники, устаревшего вооружения.

Начался очередной обстрел. Мы заметили, что работают САУшки или что-то в этом роде не так уж и далеко, мне показалось – единицы 2–3. Принял решение выехать в сторону границы

и поглядеть, что там и как. На КПП взял рацию и начал выходить на дежурного, чтоб тот дал добро, а тот – нифига. Поскольку после уничтожения КП вместе с ретранслятором связь была плохой, то пришлось выходить на ближайший пост, «Кукушку», чтобы через него выйти на КП. Вышел на дежурного, попросил разрешения взять БМП, танк, выехать к границе и «поработать» по посадке. В ответ тишина! Я взял четверых своих ребят и поехал сам. Выехали на старую позицию нашего поста. До России было 1,5-2 км за двумя посадками. Звук выстрелов оттуда был уже гораздо громче, чем прилет в лагере! Над границей летал беспилотник и корректировал огонь. Я снял это на видео, но САУшек, к сожалению, видно не было. Жека вылез на столб, увидел столбы дыма от залпов и сказал, что это по ходу САУшки. Я обрадовался, что засекли позицию, вернулся на КПП, взял рацию, вышел на дежурного... Тишина. Вышел на «Кукушку»... Тишина. Ехать сам на УАЗике с АГСом я не решился, а брать технику из чужой бригады, у чужих людей – тем более.

Когда обстрел прекратился, вся посадка, где жил второй батальон, была в огне.

Как позже оказалось, снаряды попали в кунги, где ребята уже сложили вещи и готовились к отходу, один из кунгов был с радиостанциями. На втором КПП многие ребята из 24-й, 72-й бригад искали воду, покурить, и тут у меня произошла очень приятная встреча. Встретил Антона Шапошникова, с которым я учился на военной кафедре пару лет назад. Это тот, кто говорил, что никогда не пойдет служить, и сразу же после окончания военки первым из нашего взвода ушел служить. И не в Николаеве остался, а уехал на Западную Украину, в Яворов. Я очень рад был увидеть его, сфотографировались на память, поговорили, как вышло, что судьба нас свела на фронте. Он до сих пор выполняет задачи в составе 24-й бригады.

Очередной залп «Града» по соседнему лагерю унес жизнь хорошего человека – Сергея Кривоносова, позывной «Гранит». Человек сильной воли и мужества не дождался до отхода каких-то пару дней.

И вот наступило 6 августа – день нашего отхода. Утром мы об этом еще не знали. Приехала водовозка, ребята бродили с

баклажками. Начался обстрел. Странная картина: обстрел, мало кто прячется, от места, где упали мины, идет раненый парень с пробитой рукой, подошел к нам, попросил помощи, в обратную сторону идут босые ребята с баклажками в поисках воды...

Ближе к полудню стало ясно – мы отходим. Все начали собирать вещи, распределяться по машинам. Не успели выехать из лагеря, как нас накрыл «Град». Мы покинули лагерь и выехали в открытое поле. За нами тянулся след пыли, который просматривался на многие километры вперед.

И тут случилась неприятность – УАЗик Костяна сломался. Машина Санька, в которой ехал я, остановилась, мы попробовали взять на буксир поломанный УАЗ, но, немного проехав, поняли, что долго так не протянем. Мы связались с руководством, чтобы прислали за нами БТР. Перегрузили вещи в целый УАЗик, сами пересели в БТР.

Колонна стояла и ждала вестей передового дозора. Вокруг нас было поле и выжженная земля. Через несколько минут тронулись дальше. Предстояло ехать по полям, лесопосадкам. Передовые группы натыкались на небольшие засады минометчиков, которые успешно уничтожались. Позже по нам начали работать из посадок, мы стреляли в ответ. Я ехал с краю брони, обхватив рукой веревку, которой были привязаны ящики, чтобы не упасть. Сидя сверху на броне, чувствуешь полную беспомощность перед огнем противника. Ты ничего не можешь сделать, ни на что повлиять. После ударов по нам колонны наши разделились и проходили посадки параллельно друг другу, некоторые этого не понимали и открывали огонь по своим. Потом эти колонны опять сходились в одну. Некоторые пытались вылезти вперед других. Особенно отличались погранцы, которые на Ленд Роверах вечно пытались кого-то обогнать. Когда они пытались опередить наш БТР, Сеня, недолго думая, навел на них пулемет, и они решили не делать этого.

Ночью остановились. Передовой дозор поехал разведать переправу. Все улеглись спать. Я тоже разлегся на броне. Над нами пролетел беспилотник, и стало тревожно. Наши две машины отъехали от колонны, в посадку за пригорок. Мы не очень далеко отъехали, метров 150, но, возможно, это нам спасло жизнь.

Минут через десять начался обстрел. Сначала работала тяжелая артиллерия, потом начали работать «Грады». Из наших ребят никто не погиб, хотя было очень много раненых, контуженых, погибли несколько пограничников. Нас, человек 15, которые залезли под БТР, оглушило тогда по полной. Одно ухо до сих пор плохо слышит. Но это мелочи по сравнению с тем, что кто-то потерял руку, кто-то ногу, кто-то погиб.

Как оказалось, переправу уже разбили, но выше по течению была еще одна небольшая бетонная переправа. Ею мы и воспользовались. Дальше тоже пришлось передвигаться под постоянными обстрелами противника. Никакой организации уже не было: все ехали просто друг за другом, обгоняя друг друга, бросая вышедшие из строя машины, пересаживаясь на уцелевшие. Я снял на камеру, как на одном БТРе было 24 или 25 человек.

Позже, когда обстрелы прекратились, мы сформировали более-менее нормальные колонны и двинулись дальше. Проехав Степановку и Саур-Могилу, где мы еще пару раз попали под минометный обстрел, вышли к нашим в районе Амвросиевки. Здесь нас ждали медики, еда, вода и отдых. Первый раз за сутки попили, перекусили, сняли бронники, легли, отдохнули. Раненым была оказана помощь. Мне закапали что-то в уши, заложили ватой – и порядок. Потом двинули дальше на Мелитополь. Мы не доехали до него 5 километров. На нашей машине разлетелось два колеса. Мы простояли несколько часов на дороге, но никто не удосужился помочь. Утром приехал какой-то волонтер, предложил помощь.

Мы съездили на мелитопольский аэродром, там сняли с бронетранспортера два колеса, вернулись к нашему БТРу и увидели, что нашу машину уже окружили волонтеры, которые привезли много еды, воды, медикаментов... Золотые люди, в общем. Мы поменяли два колеса и отправились дальше – на Николаев.

Ехали домой... Оглохшие, раненые, чудом уцелевшие, полные радости и одновременно тоски...

Домой мы добрались поздно вечером. Еще перед въездом в город стояли около сотни людей с флагами, плакатами. Уже тогда было понятно, что возле части людей будет больше. Мой

БТР прибыл в город где-то в 23:00, а вообще первые колонны начали прибывать с 6 вечера, шли целую ночь, а крайние приехали утром. Подъехав к части, мы увидели, что нас встречают несколько сотен людей. Мы заехали на территорию части, скинули оружие, амуницию, боеприпасы и вышли к своим родным и близким. Прием был очень теплый, казалось, что нас встречал весь город.

Для нас закончилась первая кампания. Большинство ребят взяли отпуска, поехали домой, на отдых. Замполит, Саша Смирнов и я были в части, разгребая всю ерунду. Тогда мы списали очень много имущества – от палаток до чашек с ложками. Многие на войну списали то, что было профукано в мирное время... Не зря говорят: «война все спишет». Командованию предстояла огромная работа над ошибками, которые были допущены в первой кампании.

В целом хочется сказать, что армия показала себя достойно. Несмотря на то, что двадцать лет она разваливалась, солдаты и офицеры становились менее грамотными, армия выполняла более показательную функцию, была так, для вида, для учения. Война показала, что из себя представляют люди. Офицеры показали, чего стоят их звезды. Большая часть проявила себя достойно, но находились люди, совершенно не готовые к ведению боевых действий. Я сейчас не о мобилизованных, а о кадровых офицерах, для которых армия – профессия. Некоторые офицеры полностью себя дискредитировали, показывая то, что звания и заслуги они получили «по сроку», и не пользовались авторитетом у бойцов. Мобилизованные солдаты точно так же показали себя с разных сторон. Кто-то, будучи далеким и равнодушным к армии, показал себя храбрым и дисциплинированным бойцом, кто-то ничего, кроме как «бухать», не знал. Многие контрактники служили в армии чисто ради зарплаты, или было близко к дому, или не нашли другой работы. Чувствуется, что не проводится морально-психологическая работа. Институт замполитов убрали, а воспитательные не создали. Замполиты – они как бы есть, но их как бы и нет. Их работа абсолютно не видна. Как в части, так и на поле боя. Планы боевой подготовки устарели. Большинство офицеров абсолютно не владеют новыми методами

ведения современного боя, тактикой гибридной войны; применение диверсионных групп, диверсионные и антивдиверсионные действия, действие на блокпостах и так далее. Всему этому офицеры обучались в процессе боевых действий. Некоторые офицеры, в основном молодежь, быстро вошли в курс дела, быстро обучались, пытались вводить новые, современные методики ведения боя, перепечатывали американские и НАТОвские методички, появились их переводы. Это была всего лишь капля в море. Большинство по-прежнему мыслило по-старому. Если ты что-то предлагал, то это даже не рассматривалось, а звучали ответы типа: «Ты чего, лейтенант, будешь еще меня учить?!» И это говорили офицеры, которые в мирное время ни хрена не сделали для того, чтоб их часть была боеспособной, одетой, обутой! Да, можно много пенять на политиков, генералов и т.д. Ну а где же были вы?! Вы были на местах. Что вы сделали для улучшения ситуации? Конкретно. Что было сделано, чтобы солдаты были одеты в современную форму, имели современную экипировку, владели современной тактикой боя? Тем более что для этого не нужно ничего разрабатывать, все уже придумано! Бери опыт и пользуйся. Нет, мы пойдем путем проб и ошибок, которые на войне идут в пересчет на жизни солдат, чтобы понять, что лучше выдать солдату бронежилет и хорошую каску в несколько тысяч, чем потом выплачивать сотни тысяч за погибшего или лечение раненого! Нужно было потерять с десятков летательных аппаратов, чтобы понять, что так применять авиацию нельзя! Нужно было потерять две трети техники на границе, чтобы понять, что нужно отходить... И так во всем. Мы вечно наступаем на одни и те же грабли. Нельзя устранить предпосылку проблемы. Нужно обязательно дожидаться, чтоб она возникла, а уж потом ее расхлебывать. Только на войне за такое нужно дорого платить.

Отдохнув три недели, мы были вызваны в распоряжение, готовиться к задаче. На фронте ухудшалась обстановка. Наша группировка в районе Иловаяска попала в окружение и при выходе была разбита, многие попали в плен. Кстати, это все последствия нашего выхода из сектора «Д». Мы могли бы отойти на позиции в районе Амвросиевки, закрепиться там. Из бригады сформировать хотя бы БТГ, а остальных отправить в Николаев



на восстановление. Так же и с 72-й, и с 24-й, и артиллеристами 55-й. Вот уже был бы полноценный кулак. А так... все по домам, на отдых. Этот отдых очень дорого обошелся.

После этого я убыл в командировку в Машовку Полтавской области, где находилась база хранения техники РХБЗ. Там, прямо с поля, я получил три БРДМ-2РХ. Машины относительно хорошие, по 700–900 км пробега, но простояв 25 лет на хранении, они требовали хорошей доводки. Своим ходом мы пригнали машины в Николаев, там волонтеры на одном из предприятий нам перебрали двигатель, наварили решетки, покрасили. Опять волонтеры. Честь и хвала этим людям.

В начале сентября, в связи с угрозой взятия Мариуполя, нашей бригаде совместно с 95-й была поставлена задача пройти рейдом по тылам противника в Волновахском и Старобешевском районах. В этом рейде мы потеряли несколько человек и несколько единиц боевой техники. Также был ранен наш комбриг, полковник Шандар. После рейда бригада переместилась в Краматорск на аэродром, где находился штаб АТО. Бригада стала резервом штаба АТО и подчинялась напрямую командованию. В Краматорске текла обыденная армейская жизнь – наряды, патрули.

В конце сентября начала ухудшаться обстановка в районе Донецкого аэропорта. В качестве усиления было принято решение отправить часть подразделений в район аэропорта, а позже и в сами терминалы. При подходе к терминалам было уничтожено 2 машины. 9 человек погибло. С такой трагической ноты началась страница 79-й бригады в обороне Донецкого аэропорта.

Оборона ДАП – это целый комплекс мероприятий, направленных на удержание двух терминалов и диспетчерской вышки. В самих терминалах и на диспетчерской вышке постоянно находилось около 150 человек: по 30 бойцов на диспетчерской вышке и в старом терминале и 90–100 человек в новом терминале. Все усилия близлежащих подразделений, раскинутых в соседних селах, были направлены на поддержку ребят в аэропорту. Пески, Тоненькое, Новокалиново, Орловка – во всех этих населенных пунктах базировались подразделения 79-й, 93-й, 55-й бригад, отдельные отряды «Правого сектора». В Песках находился пункт управления и взаимодействия между

подразделениями. Осуществлял управление майор Миргородский, позывной «Майк». Районы аэропорта были разделены на так называемые кольца. По ближнему рубежу работали минометы, по дальним – артиллерия. Таким образом задачей людей в терминалах была корректировка артиллерии, а также не дать противнику подойти непосредственно к терминалам. Там же стояла минометная батарея, в Орловке – артиллерия, в Тоненьком был командно-наблюдательный пункт (КНП). В Новокалиново базировался наш мобильный резерв в составе РТГ (ротной тактической группы), 6–7 БТРов, двух расчетов ПТУР, БРДМ со «Шмелями» (реактивные пехотные огнеметы)... да и всё. Старшим у нас был и.о. командира 1-го бата, майор Прусов, позже его сменил и.о. командира 2-го бата майор Грецкий... Тут же находился КНП 93-й бригады, батарея «Градов» и гаубичная батарея 55-й артбригады.

В Новокалиново мы прибыли 8 октября.

Это было небольшое село в 14 км от Донецка. Мы оборудовали позиции недалеко от села, чтобы в случае обстрелов «мирных» не задело. Буквально на 2-й день мы вникли в обстановку, которая была относительно спокойной, и решили «разведать», что тут и как. Для начала пошли в село, в магазин. Купили пельменей, пива, решили первый денек немного отдохнуть. Пообщались с продавщицей, узнали настроение местных. Оно было двояким. Часть людей нас поддерживала, часть говорила: «Чего вы сюда приперлись?» Все было ожидаемо. Люди разные, и взгляды разные.

Иногда мы ходили в магазин в соседнее село Керамик, которое находилось в 2–3 км от Новокалиново. По дороге спокойно курсировали автобусы на Донецк и обратно... В Керамике познакомились с местными ребятами. Пару раз пересекались с бойцами 93-й бригады, которые брали в магазине очень много выпивки. Мы, каждый с бутылкой пива, «нервно курили в сторонке». Все они были мобилизованными, кто танкист, кто артиллерист. Чрезмерное употребление алкоголя дало о себе знать через пару дней. Мы пошли вечером в Новокалиново в магазин, но тот был уже закрыт, пошли в Керамик. На обратном пути уже начало темнеть, как вдруг в Новокалиново раздался

взрыв. Мы поняли, что это в расположении 93-й бригады, и сразу же двинули в сторону села, но подумали, что если это диверсия, то нас могли принять за диверсантов и открыть по нам огонь. Чтобы попасть на наши позиции, нужно было пройти через село, в котором раздался взрыв. Я вышел по рации на «Танаса», который был знаком с некоторыми ребятами из 93-й, и сказал, что мы заходим с севера в село, пусть предупредит, что это свои. Позже выяснилось, что это рванул КамАЗ с боеприпасами. Кто-то из бойцов пьяным ковырялся в машине – замкнуло проводку, она загорелась, вместо того, чтобы потушить ее, он выхватил из горячей кабины бутылку водяры и запрыгнул в окоп... Может, это и байка такая, но так говорили сами бойцы 93-й. У нас в лагере с алкоголем такой беды не было. Некоторые ребята пили, но вели себя вполне пристойно. Были единичные случаи выстрелов, но они сразу же пресекались, и обходилось без ущерба и травматизма.

В пруду возле наших позиций водилась рыба, и мы иногда рыбачили там. Но нашлись дураки, которые бросили гранату и угробили всего малька, которого выпустили в пруд местные фермеры. К ним мы часто ходили покупать мясо. Они говорили, что против нас ничего не имеют, но такие случаи дискредитировали нас в глазах местного населения. В том пруду, кстати, мы и купались и стирались, несмотря на октябрь.

Ребят из аэропорта меняли через неделю-две. У нас нагрузки и задачи были минимальны, потому мы сменились через 2 недели и убыли в Краматорск. В конце октября выпала возможность мотануться домой с ребятами, которые ехали отдыхать после аэропорта. Этой возможностью мы воспользовались. В Николаеве нас встречало много людей. Было очень приятно. Неделю мы отдохнули. И снова – в Краматорск.

Ничего особого не происходило: занимались боевой подготовкой, ездили в карьер на стрельбы... На аэродроме, как в штабе АТО, базировались различные службы. Нам как химикам пришлось пересекаться со службой РХБЗ. Там был очень класный офицерский состав. Когда у нас сломался кардан на машине, они выручили и подогнали новый. Не бригада, не ремонтники, а служба РХБЗ. Как-то начальник уехал на задачу и оставил

вместо себя своего зама, мы пошли, познакомились. Он спросил: «Может, что-нибудь нужно?» Мы в ответ: «Да, топор не помешал бы». Он говорит: «Не вопрос, я принесу». Мы говорим: «Да ладно, мы сами придем, чего бы вам ходить?» Он такой: «Да мне не сложно, я принесу». Реально, вечером выходит на мой позывной парень с I КПП: «Метан», для тебя тут майор со штаба АТО топор принес». Я подошел, поблагодарил майора. В таких мелочах ценится забота о личном составе, а также добывается авторитет. Приведу пример полной противоположности. В то время исполняющим обязанности командира бригады был наш начальник ВДС, полковник Сидоренко. Так вот у меня два бойца попросились домой на несколько дней – решить свои семейные проблемы. Я вместе с ними подошел к полковнику, объяснил ситуацию, но тот сразу же начал кричать, что у всех проблемы, и ребят не отпустил. Хотелось ему тогда впечатать хорошенько и сказать, что в этом как раз одна из причин, почему бойцы не хотят ехать на выполнение задач. Не потому, что они боятся войны, а потому, что не хотят такого отношения к себе. Да, есть те, кто не готов к выполнению боевых задач, так как они много пережили и не готовы пережить это второй, третий раз, но есть и те, кто просто банально не чувствует заботы и поддержки своего начальства.

В середине ноября бригаде, кроме подразделений в аэропорту, была поставлена задача выдвинуться в сектор «М» (район Мариуполя) для борьбы с ДРГ противника в тылу, проще говоря – на отдых в тыл. Перед совершением марша была поставлена задача – привести машины в готовность. Как это сделать? Мало кого волновало. С нашим состоянием техники, а также отсутствием запчастей марш 200–300 километров считался серьезной задачей. На совещании перед маршем командир задал вопрос всем командирам подразделений, у кого как обстоят дела с техникой. Поскольку появилась возможность совершить марш не своим ходом, а вызвать железнодорожный эшелон. Многие командиры подразделений утверждали, что их техника не дойдет. «Как не дойдет? – спросил командир. – Чем же вы занимались это время?» У всех были разные отговорки: у кого-то машина с капремонта не обкатана, кто-то долго ждал запчастей и так далее. Всех начал волновать этот вопрос непосредственно

перед маршем, непосредственно перед задачей. Когда очередь дошла до меня, я сказал, что мои машины дойдут, хотя в одной из них был абсолютно не уверен. Были сутки, чтобы изменить ситуацию. Начальник разведки переспросил: «Дойдут? БРДМы?» Я сказал: «Да, спокойно».

После меня другие командиры начали заявлять, что их машины дойдут. Марш был назначен на 15 ноября. Колонна собралась под утро. Мы выдвинулись с аэродрома.

Еще не покинув Краматорск, машины начали выходить из строя. Помню, что у зенитчиков все три машины вышли из строя, не выезжая из города. У медиков из машины на ходу выпал биотуалет, в общем, эксцессов было много. Вечером мы добрались в Камыш-Зарю, позже нас перекинули в поселок Куйбышево. Бригаду вывели в тыл сектора «М» для борьбы с диверсионно-разведывательными группами, на деле это был, фактически, отдых после кампании в аэропорту и пригородах Донецка. Подразделения бригады были разбросаны в разных частях на границе Донецкой и Запорожской областей.

Мое подразделение разместилось в маленькой заброшенной школе в селе Куйбышево вместе с подразделением материально-технического обеспечения. Тут же разместились бензовозы, грузовики, склад продовольствия. Таким образом был создан ТПУ (тыловой пункт управления). Сразу же стали приходить местные, спрашивали, чем могут помочь. Однажды пришла женщина с полной кастрюлей пирожков, сказала, что живет в доме, который прилегает к стоянке наших боевых машин, и если что-то будет нужно – обращаться. Кто-то принес огромную тушу свиньи, пришла женщина, которая помогла нам ее разделать. В школе мы заняли один из классов, удобно разместились, поставили стол, раскладушки, буржуйку. Нужно было сварить трубу от буржуйки, и мы обратились за помощью в соседний частный дом, там мужчина с удовольствием согласился помочь. Мы поехали в гараж к его знакомому, тот нам быстро сварил трубы, предложил обращаться в случае чего. Другой раз попросили завальцевать трубку на колесе, и опять местные помогли.

Но фактически в Куйбышево делать было нечего. Основная задача – патрулирование на стоянке боевых машин. Вечером



Александр Литвинов, Виктор Михайлюк, Владимир Кононников.  
Крайние дни службы

мы ходили в магазин, брали пиво, рыбку, сидели, отдыхали. Фактически в этот момент пришло понимание того, что можно поехать домой. Мы начали звонить своим в Николаев, просили прислать замену, хотя бы на два экипажа. Буквально через неделю к нам пришла замена и мы убыли в Николаев. На этом АТО для меня закончилось.

Я взял отпуск на декабрь и отдыхал дома. С Нового года проходил службу в части. Здесь ничего особенного не происходило – построения, наряды, караулы и прочая ерунда. В конце января собирали команды для отправки в учебный центр ВДВ в Житомирской области. Меня назначили командиром учебного взвода. Но я отказался ехать, так как у меня серьезно заболела бабушка, а кроме нее, родных у меня больше нет. Позже на меня завели служебное расследование за то, что я не поехал. Я принес справку о состоянии здоровья бабушки, свою медицинскую и служебную характеристику – все обошлось. Через несколько дней меня вызвали в штаб и направили в командировку в Хмельницкую область на несколько дней для набора пополнения в часть. На несколько дней я согласился.

В Хмельницкой области мы набирали водителей на БТР-80 для учебного центра ВДВ. Делался акцент на добровольцах – сознательных ребятах, которые понимали, что придется выполнять боевые задачи. Будучи в разных военкоматах во многих районах Хмельницкой области, я понял, почему очень часто бывает такое плохое пополнение. Начальник Хмельницкого областного военкомата, по селектору общаясь с начальниками районных военкоматов, спрашивал, кто как выполнил план. Если кто-то говорил, что нет людей, то полковник кричал: «Завтра у меня сам поедешь с автоматом! Ищи людей». Естественно, после таких слов люди находились. Но это были не лучшие люди, не готовые выполнять боевые задачи.

Вернувшись из командировки, я уже ждал демобилизации. Если сначала я хотел подписать контракт, то потом, взвесив все за и против, передумал.

23 марта 2015 года я был демобилизован, получил статус участника боевых действий, устроился на работу, женился, сосредоточился на семейной жизни.

Для страны эта война дала многое. Ко многим жителям пришло понимание того, что за свободу и независимость нужно бороться. С другой стороны, она дала понять миллионам людей, что самое ценное, что у них есть, – это мир. Для армии война стала большим испытанием, которое она, к сожалению, не прошла как структура! Этот конфликт показал, что армия была абсолютно не готова к боевым действиям. Все мероприятия, учения, подготовка в мирное время были недостаточны для погашения конфликта на ранней стадии. Задачи вытягивались, в основном, не за счет навыков, полученных в мирное время, а за счет того, что многие мгновенно приспособились к новым военным реалиям, быстро поняли, что старая тактика, методика обучения, снаряжение, связь и пр. вещи не подходят для решения задач в подобных конфликтах. И в основном это понимание шло «снизу» – от сержантов и солдат, в основном контрактной службы и отдельных офицеров. Но «полканы», прослужившие многие годы в армии, не могли понять, что 4 магазина на АК – это мало, что на полигонах чаще нужно стрелять стоя, а не только лежа, что фраза «Не положено» в зоне боевых действий

может дорого стоить! Многие офицеры, которые получили свои звездочки в мирное время, боятся признать, что получили они их просто за срок службы, не более. А их знания на деле ничего не стоят. У них просто боязнь перед чем-то новым и более сложным, чем то, что было при них. Они так служили и других сейчас так учат. Но реалии уже другие. Нужно идти в ногу со временем, а не застревать в прошлом, где время у солдат уходит на построения, клубы, уборку территории, парка и т.д. И нужно не бояться учиться, хоть ты рядовой с 10-летним стажем, хоть полковник! В армии США многие рядовые по уровню подготовки дадут фору нашим полковникам. И к подобному уровню нужно стремиться.

Отдельное слово заслуживают волонтеры. Это люди, вклад которых вообще невозможно оценить! Все, от простых людей, собирающих деньги, до операторов беспилотников, которые работают на линии фронта, – заслуживают огромное уважение и почет. Это цвет нации. Это те, кто наглядно показал, что можно сделать людям, которые просто самоорганизовались и делают дело, не спрашивая при этом: «А что сделал президент? А почему раньше армия не финансировалась? А почему бы у олигархов деньги не забрать?» и пр. Они делают дело. Дело, которое спасло тысячи жизней. И еще спасет!

Для меня лично война дала не только понимание тех вещей, о которых я сказал, но и новых друзей, которые, к сожалению, не все вернулись домой. Дала более четкое понимание чести, совести, цены сказанным словам. А также отношение ко многим проблемам, которые после пережитого кажутся не такими существенными.

Хочется верить, что и наши руководители, как армейские, так и политические, будут учиться на своих ошибках и строить сильное государство, сильное общество и сильную армию. И хочется надеяться, что и народ станет немного мудрее, ведь за ошибки, допущенные ранее, пришлось очень дорого заплатить.

Пусть эта война и ее печальные уроки будут назиданием следующим поколениям, чтобы они не допустили тех ошибок, которые допустили все мы...



Збори на Схід



**Військові будні роти радіаційно-хімічного  
біологічного захисту (березень 2014 – березень 2015)**

Фотографії надані колишнім військовослужбовцем  
79-ї окремої аеромобільної бригади молодшим лейтенантом В. Михайлюком



Перед відprawкою

Зенітка на марші



Зенітка на посту



# Базовий табір



Женя Штемпелюк.  
Дзвінок коханій



Сергій Молчанов на посту



КП – командний пункт



Кордон



Водій УАЗа –  
Олександр Якубенко



Харчування  
у польових умовах



Вечерю підвезли



Чергова колона на Должанський



Олександр Килимник  
у своєму «бунгалі»



Майор Фомін, майор Боштян, старший лейтенант Степанець

Посадка, де розміщувався 2-й батальйон, після обстрілу





КП після обстрілу



Осколки  
«Града»



Найцінніше  
вціліло



Рани дерев



Ремзона



Сергій Кондра, Саша Лігвінов та Максим Дубовий у бліндажі





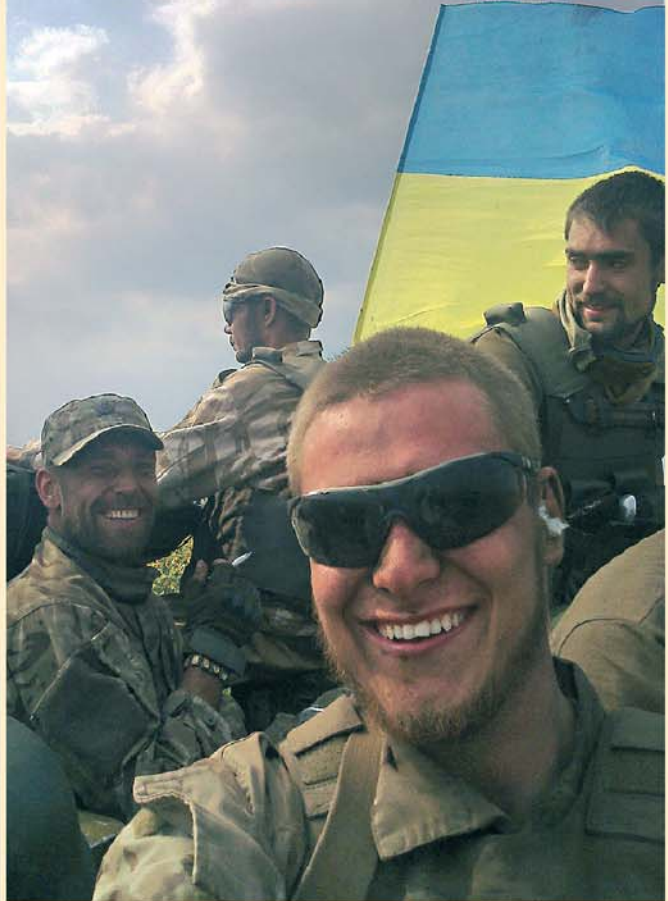
Американський сухпай

Віктор Михайлюк  
біля свого бліндажа

Український сухпай



Коли закінчується їжа



Відхід із Дьякового





## ВІД МОБІЛІЗАЦІЇ ДО ВІЙНИ: ШЛЯХ ОДНОГО ПІДРОЗДІЛУ\*

Дана стаття народилася в зоні АТО. Автор за цивільною спеціальністю є професійним археологом з багаторічним польовим досвідом роботи. В археологічній науці є такий вид наукового дослідження, як археологічна розвідка, метою якої є виявлення нових пам'яток археології, під час проведення якої ведеться щоденник, куди занотовуються всі наукові спостереження спеціаліста. Виходячи з багаторічної звички, автор вів щоденник з моменту початку служби у ЗСУ, на який і спирається у даній публікації. Робота містить у собі хронологію подій, що трапилися з підрозділом, де служив автор, і деякі об'єктивні та суб'єктивні судження про події в нашій країні.

2014 рік став переломним для сучасної України, ряд подій як у державі, так і поза її межами примушують нас по-іншому дивитися на події в нашій країні. Дивитися крізь призму війни та військового протистояння. Оцінки всіх подій повинні давати військові історики, і, на жаль, повний аналіз буде зроблено не сьогодні і не завтра. Дана стаття присвячена висвітленню дій одного підрозділу під час проведення АТО (фактично війни між Росією та Україною) з березня по серпень 2014 року. Автор описує шлях свого військового підрозділу, подаючи факти проведення військової операції без військової аналітики та без емоційного опису стану своїх підлеглих.

Автор був мобілізований до лав Збройних Сил України 24 березня 2014 року (офіцер запасу, закінчив військову кафедру Миколаївського національного університету імені В. О. Сухолинського у 2002 році й отримав звання молодшого лейтенанта з військової спеціальності «командир механізованого взводу»), направлений проходити військову службу до 79-ї окремої аеромобільної бригади та призначений на посаду заступника командира роти радіаційного, хімічного, біологічного захисту. Протя-

---

\* Стаття є щоденником, який автор вів під час проходження служби на сході України, тому більшу її частину складають короткі записи основних подій. Орфографія та стилістика збережені.

гом першого тижня займалися комплектуванням підрозділу з мобілізованих по воєнному штату (особовий склад в основному складався з мобілізованих у Миколаївській та Кіровоградській областях). Особовий склад мав різновікові характеристики та різні військові спеціальності під час проходження строкової служби. За воєнною комплектацією взвод РХБ захисту був розгорнутий до роти, яка комплектувалася з двох взводів – взвод РХБ розвідки та вогнеметний взвод. Взвод РХБ розвідки повністю, окрім командира, був укомплектований військовослужбовцями контрактної служби, а вогнеметний взвод – мобілізованими. До 18 квітня рота проводила заняття з бойового злагодження нового підрозділу, під час якого проводилися заняття з тактичної, вогневої, технічної підготовки і проходив етап адаптації бійців до нових умов несення військової служби та налагодження стосунків між військовослужбовцями контрактної служби і мобілізованими, встановлення взаємодії між новим офіцерським складом підрозділу. Підготовка проходила дуже інтенсивно, зважаючи на те, що було потрібно навчити керівництво та особовий склад підрозділу застосовувати нове для всіх озброєння РПО – вогнемет «Джміль» і відновити навички солдат по застосуванню стрілецької зброї та виконанню тактичних установок командирів під час різноманітних бойових завдань. Відбувалось розгортання роти, взводів, відділень, взаємодія з іншими підрозділами та виконання зовсім нового військового наказу (робота по забезпеченню несення служби на блокпосту). Особовий склад підрозділу весь цей час був на казарменому положенні в повній бойовій готовності, готовий у будь-який час вирушати на виконання бойового завдання.

18 квітня підрозділ був направлений на військові навчання «Весняна злива», які проходили на території Херсонської області, а частина особового складу (перше відділення вогнеметного взводу) була придана іншому десантному батальйону для несення служби на блокпостах в Одеській області. Основне завдання, яке було поставлене перед 79-ю бригадою, – це підготовка до оборони узбережжя Чорного моря на Херсонщині, контроль за пропускним пунктом між окупованим Кримом і материковою Україною біля населеного пункту Чонгар та ряд інших

завдань. Більша частина бригади знаходилася у польовому базовому таборі, а різні підрозділи виконували окремі завдання, які отримували від військового керівництва. Під час несення служби в Херсонській області вдосконалювалися вміння та навички зі всіх видів підготовки бійців. Також слід відзначити допомогу в облаштуванні табору нашого підрозділу з боку старшого лейтенанта Степанця Ю. Б., який забезпечив підрозділ діжкою для зберігання води, сантехнічним приладдям (для облаштування рукомийників та виготовлення напівстаціонарної вбиральні), генераторною станцією. Інститут історії та права Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського та філія Інституту археології Національної академії наук України, науково-дослідницький центр «Лукомор'є» допомогли зі спальними мішками для особового складу роти та каністрами для питної води. Деякий час наш підрозділ виконував завдання зі спеціалізованої охорони Каховської гідроелектростанції під час травневих свят (де противник планував проведення терористичних дій під час святкування Дня Перемоги, групою керували начальник служби РХБз майор Фомін Р. В. та командир вогнетного взводу старший лейтенант Степанець Ю. Б.). Під час перебування на Херсонщині наша розвідка неодноразово спостерігала передислокацію військ Російської Федерації на території окупованого Криму, провокаційні дії піхоти й авіації, розгортання техніки та постійну роботу безпілотної авіації.

В ніч з 17 на 18 травня бригада розпочала марш у східному напрямку. 18 травня мали змогу відпочити у Мелітополі (Запорізька область, територія військового аеродрому) і вирушили далі на Схід. Деякий час мали перепочинок неподалік від м. Куйбишеве Запорізької області. Після перепочинку основна група військ бригади увійшла в Донецьку область, а наш підрозділ, посилений військовими інших підрозділів за іншими військовими спеціальностями, залишився на кордоні Запоріжжя та Донеччини. Завдання угруповання полягало в тому, щоб охороняти склади боєприпасів бригади, займатися перевалкою і забезпеченням тилу нашого бойового підрозділу (перевантажували воду, продукти, речі з цивільного на військовий транс-

порт) та супроводжувати конвої на Донеччину. Під час виконання завдання були організовані заходи по обороні та захисту табору. У першу чергу було організовано постійне офіцерське чергування (4 офіцери по чотири години), навколо табору проведені інженерно-саперні роботи, увесь особовий склад вивчив свої дії під час військової загрози. Було зорганізовано 6 постів, посиленних у нічний час, два контрольно-пропускних пункти та ряд «секретів». Під час виконання даного бойового завдання були спроби нападу на табір чи провокацій, під час яких рота декілька разів займала кругову оборону, декілька разів були обстріляні зі стрілецької зброї конвої з водою та іншими тиловими вантажами. Дуже хотілося б відзначити допомогу нашому угрупованню волонтерів із Запорізької області. Допомога проходила по лінії археологічних зв'язків з дослідниками «Хортиці», які дозволили нам налагодити зв'язки з «Самообороною Оріхова», активісти якої допомагали нам з бронежилетами, цигарками та багато чим іншим, крім цього, для нашого угруповання надходила допомога від волонтерів з Миколаєва, організована старшим лейтенантом Степанцем Ю. Б. та його дружиною. Після вдалого виконання завдання підрозділ об'єднався з основними силами бригади під населеним пунктом Сонцеве, неподалік Донецька.

У новому базовому таборі підрозділ отримав чергове завдання – він повинен повністю забезпечити оборону південної частини табору. Було забезпечено роботу чотирьох постів, які контролювали східне узбережжя р. Кальміус. Під час проведення саперно-інженерних робіт (підготовка бліндажів та окопів) на рівному високому плато, прилеглому до річки, виявлені залишки козацького хутора (сторожового пункту) XVII–XVIII ст., де були знайдені козацько-турецькі люльки, кулі та посуд (стародавню кераміку виявили солдати вогнеметного взводу А. Русавський та В. Пашолок).

Під час перебування у базовому таборі біля Сонцевого постійно відчувалася військова напруга, яка надходила з території Російської Федерації. Нам постійно доповідали про обстріли перепускних пунктів на кордоні. Також за нашим розташуванням постійно стежили підрозділи терористів та безпілотні апарати.

Вночі під час чергувань дуже часто доводилося звертатися за допомогою до артилеристів, щоб вони з гаубиць та мінометів проводили освітлення територій, за якими велося спостереження. Кожної ночі зенітно-ракетна батарея проводила спостереження за повітряним простором та за потреби відкривала вогонь по ворожих безпілотних апаратах, які в темний час доби вели спостереження за нашими позиціями. Терористи на пряме зіткнення з бригадою не йшли, називаючи нас Миколаївськими карателями (терористи справно воювали з дітьми та жінками, а з ВДВ не так легко...) та залякуючи місцеве населення байками про миколаївців, які прийдуть і почнуть їсти дітей та вирізати язики за російську мову. Слід відзначити, що місцевим забороняли з нами спілкуватися, продавати товари в магазинах, давати воду, а за невиконання даних наказів обіцяли нічний терор (за даними розвідки та усної інформації на військових нарадах).

У середині червня бригада отримала нове завдання – зайняти висоти вздовж державного кордону в секторі «Д» з метою блокування терористів на українській території та недопущення проникнення живої сили й озброєння з території Російської Федерації (допомога прикордонникам, а насправді виконання їх функцій). 15 червня ми приступили до виконання бойового завдання. Швидким маршем наші підрозділи направилися до кордону Донецької та Луганської областей, на марші провели ряд успішних військових операцій з ліквідації блокпостів терористів та з ходу успішно атакували Савур-Могили силами другого



Молодший лейтенант Олександр Смирнов

десантного батальйону при підтримці артилерії. Менш ніж за добу ми прибули до пропускного пункту «Маринівка», де провели ніч. Під час ночівлі разом з прикордонниками організували охорону та оборону табору, були обстріляні снайперами з території Російської



Федерації (обійшлося без втрат особового складу). Наступного дня отримали завдання зайняти висоти між населеними пунктами Дмитрівка, Маринівка, Дякове, Нагольно-Тарасівка до Ізвариного та державним кордоном України. Постійно під час просування військової колони нас супроводжували вертольоти Російської Федерації, не перетинаючи повітряний простір України.

Мій підрозділ отримав завдання по забезпеченню оборони та охорони КП (командного пункту) бригади на південь від села Дякове та на відстані 5 км від кордону з Російською Федерацією. Рота розмістилася в лісосмузі, де облаштувала окопи та бліндажі. Окремим завданням було забезпечення двох спостережних постів – один цілодобовий, один на відокремлений термін. Усі підрозділи бригади розтяглися вздовж кордону з РФ. З 18 червня проводилися постійні мінометні обстріли окремих висот. Крім мінометів, проводилися обстріли зі стрілецької зброї та ПТУРів. Частина моєї роти з технікою увійшла до складу мобільної групи швидкого реагування, а офіцери по графіку заступали на добові наряди та проводили офіцерські чергування по роті.

25 червня на сусідній висоті відбувся бій із застосуванням артилерії; підбив нашої колони на керованих фугасах.

26 червня обстріл нашої висоти з мінометів, робота танків противника з території РФ, з командою «до бою» по всій висоті.

27 червня з ранку о 04.45 годині неприцільний обстріл висоти з мінометів, особовий склад частково приготувався до бою, інша частина зайняла позиції у фортифікаційних спорудах.

28 червня з 4.00 до 6.30 години невеликий обстріл з артилерії (Д-30), в ході дня розвідники захопили в полон розвідників терористів, які координували ворожу артилерію: з 22.00 години планомірно по табору працював снайпер. У зоні відповідальності повне світлове маскування. Наші мінометні розрахунки постійно вели обстріли світловими мінами.

29 червня. День пройшов спокійно, під вечір у районі села Дякове почала формуватися автоколона (терористів); розігнали їх світловими снарядами з гаубиць.

30 червня. День пройшов спокійно; увечері невеликий обстріл з артилерії (особовий склад роти знаходився у земляних укриттях).

1 липня була спроба прориву через нашу висоту в бік РФ групи терористів (за даними розвідки, до 1 500 чоловік); прорив був зупинений вогнем артилерії, групу терористів на кордоні зустрічали російські гелікоптери. О 22.00 годині табір зазнав мінометного обстрілу та обстрілу з АГС-17 (обстріл проводився з прикордонної зони (нуля)).

2 липня. День пройшов спокійно; увесь день над висотами та по лінії кордону працювали російські безпілотники.

3 липня. День пройшов майже спокійно, спостерігали пересування та концентрацію терористів у напрямку Антрацита та Ровеньків, уночі постійно над позиціями працювали безпілотники.

4 липня в обід з безпілотного апарата на розташування артилерійської батареї була скинута граната Ф-1, постраждалих немає, по повітряній цілі був відкритий вогонь із зенітних установок (ціль знищена, на сусідній висоті впав підбитий апарат).

5 липня о 02.00 годині по табору з боку РФ проведений мінометний обстріл – протягом 30 хвилин, постраждалих немає, лише пошкоджена техніка підрозділу.

6 липня. День пройшов спокійно, вогнем мінометів, артилерії та реактивної артилерії попередили за даними розвідки обстріл наших висот артилерією терористів. Всю ніч працювали світловими мінами по координатах, які передавали з постів.

8 липня о 00.15 годині табір був обстріляний з 82-мм, 120-мм мінометів (8 пострілів) та АГС-17 з боку РФ (на умовному нулі), жертв немає. Завдяки добрій роботі нашого спостережного поста вогонь противника вдалося подавити вогнем нашої артилерії та розрахунку АГС-17. Зранку проведено бойовий виїзд на місце ведення вогню противника. Вогнева позиція мінометного розрахунку була виявлена на відстані 30–45 м від кордону з Росією; від лінії кордону чітко видно стежку з території РФ. На місці розрахунку виявлено зразки покинутої військової форми РФ, штик-ніж від автомата АК, плита від 120-мм міномета, плащ-палатка армійського зразка, стійки від армійського намету (використовувалися для переносу плит мінометів).

9–10 липня пройшли спокійно, мабуть, це було пов'язано з втратами та нерозумінням військовослужбовців РФ, що ЗСУ мо-

жуть вести вогонь у відповідь (на жаль, тільки на своїй території).

11 липня о 01.40 годині почався масований мінометний обстріл висоти, на висоту було покладено більше 30 мін з 82-мм та 120-мм мінометів з території РФ. О 05.40 годині в полі зору нашої висоти з території РФ проведено ряд залпів з ракетно-реактивної установки «Град» у напрямку розташування першого батальйону (Зеленопільська трагедія), на даній висоті знаходилися дві автомашини «Урал» нашого підрозділу з водіями, одна машина була знищена противником та один водій отримав поранення. Весь день приймали поранених в імпровізованому шпиталі на базі медичної роти, направляли колони з пораненими до Амвросіївки, тяжких забирали вертольоти.

12 липня о 00.35 годині наша висота була обстріляна «Градами» та мінометами з території РФ, у ході обстрілу постраждали техніка, матеріальна база підрозділів, особисті боєкомплекти. На висоті є поранені та загиблі, бригада знаходиться в тактичному оточенні.



Після обстрілу

13 липня о 01.00 по висоті проведено масований обстріл з «Градів» – близько 130 пострілів, російська сторона зробила помилку в розрахунках (не врахували сильний нічний північний вітер) та повністю винищила сільськогосподарські угіддя на захід від висоти. День пройшов спокійно, о 17.00 годині по табору об'явлено тривогу у зв'язку з активізацією терористів у Ровеньках.

14 липня день пройшов спокійно, вночі проводився обстріл з «Градів» із території РФ. Обстріл проводили по сусідніх висотах; наш підрозділ знаходився в стані повної бойової готовності.

В ніч з 15 на 16 липня по висоті вівся вогонь із «Градів» та мінометів різного калібру.

Зранку 17 липня під час несення служби в «секреті» о 06.30 над територією нуля (кордону між РФ та Україною) інтенсивно працювали безпілотні апарати. О 06.45 помітили рух військової колони з території України в бік Російської Федерації у складі одного УАЗа та двох «Уралів». О 12.40 год. по висотах працювали «Гради» як відволікаючий маневр, основний удар проводився по контрольованих нами переправах через р. Міус.

18 липня продовжувався обстріл висот із «Градів» та мінометів, подальше бомбардування переправ.

19 липня вдень уперше за час нашого перебування на кордоні висоту протягом години російські війська обстрілювали зі стаціонарної та самохідної артилерії 120-мм та 152-мм снарядами. З 20.00 години вздовж кордону протягом ночі пересувалась ворожа техніка (БМП, «Урали»...), на територію України не заходила (проводили провокації і чекали нашого удару по своїй території).

20–21 липня росіяни продовжували масований обстріл переправ та наших підрозділів, які займалися утриманням та охроною сполучень через р. Міус.

22 липня нас знов обстріляли з гаубиць, сусідів на висоті «Граніт» обстрілювали майже без перерви протягом доби з атакою піхоти та російських танків.

23 липня з 10.00 години по висотах у районі села Дякове вівся масований мінометний обстріл, на допомогу прибула україн-

ська авіація (два штурмовики СУ), наші літаки були збиті з території РФ (можливо, з установки «Бук»).

24 липня протягом доби постійно накривали артилерійським вогнем сусідні висоти, ми допомагали їм вогнем своєї артилерії. О 20.45–21.00 висоту обстріляли з «Градів» (160 ракет) та більше 20 залпів із 120-мм міномета. Після обстрілу на висоті є поранені та вбиті; у нашому підрозділі без втрат, але лісосмуга, в якій знаходилась рота, практично повністю вигоріла з наметами, матеріальною базою роти та особистими речами військовослужбовців.

25 липня з 13.40 до 16.20 год. висоту щільно обстрілювали з гаубиць, «Градів», мінометів. У ході обстрілу повністю знищено командний пункт бригади та господарський блок угруповання.

26–27 липня – продовження артилерійських обстрілів висот.

28 липня до нас прорвалася колона з продуктами та водою; за колону вели бої, в ході яких з нашого боку є поранені та вбиті (втрати противника підрахувати неможливо), частково колону вдалося відбити, частина колони постраждала (противником виведена техніка з ладу). Після боїв у відкритому радіоефірі росіяни вийшли на нас із пропозицією обміну загиблими (пропозиція була прийнята, обмін проходив на «нулі»). О 21.00 поновилися обстріли з мінометів (12 пострілів).

Зранку 29 липня з «нуля» проводились обстріли спостережних постів з мінометів та АГС-17, потім день пройшов відносно спокійно (постійна робота безпілотних апаратів, режим повного маскування).

30 липня близько 5.00 з території РФ масоване бомбардування наших позицій з метою загнати нас під землю, щоб ми не могли перешкоджати прориву колони «гуманітарного конвою» з РФ на нашу територію. Колони склалися з фур, завантажених боєприпасами, з бойовим супроводом танків та БМП. Колони були затримані і не пройшли на територію України (в деяких фурах були ракети для «Градів»).

31 липня з 00.30 до 3.20 масований артилерійський вогонь по висотах, втрат немає (гарно спрацювали спостережні пости).



Старший лейтенант Юрій Степанець

1 серпня о 00.50 год. обстріл висоти «Градами» (більше 140 ракет) тривав до 2.30 год., остаточно вигоріла наша лісосмуга і ми втратили майже останні матеріальні цінності роти. Паралельно вівся обстріл інших висот з артилерії (готувався прорив військового конвою, посиленого танками). Зранку була спроба прорвати кордон, вантажна техніка та боєприпаси противника були знешкоджені, але, ймовірно, три танки прорвалися на територію України. З 10.00 до 14.00 разом з інженерно-саперною ротою проводили роботи по мінуванню кордону, група саперів була обстріляна з території Росії снайперами (постраждалих немає), задачу по мінуванню виконали (до цього дня подібні роботи з саперами від нашого підрозділу проводив старший лейтенант Ю. Степанець під керівництвом начальника енергетичної служби бригади капітана С. Волошина).

2 серпня – День ВДВ. Весь святковий день пройшов під обстрілами з «Градів», гаубиць, мінометів. Уночі спроба прориву колони у складі 7 одиниць важкої гусеничної техніки з території РФ у районі села Дмитрівка, прорив зупинили за допомогою

залишків своєї артилерії та підтримки військового угруповання в районі Амвросіївки.

З 3 до 6 серпня постійні обстріли з території РФ (з використанням касетних бомб), обстріли зупинялися максимум на годину-півтори. Весь особовий склад постійно знаходився у земляних укриттях і на спостережних постах (почалися великі проблеми з комунікацією (підзарядка акумуляторів рацій), продовжувалися проблеми з водою та харчуванням. Бригада вже більше тижня була в повному оточенні.

6 серпня почався прорив з оточення; прорив почався о 14.00 годині 6.08.2014 р. і закінчився о 08.30 годині 7.08.2014 р. Він проходив під постійним артилерійським вогнем з території РФ та в прямому бойовому контакті з терористами на території України.

Прориву потрібно присвячувати окреме дослідження та збирати окремі свідчення, бо він не мав єдиного плану і не проходив одночасно. Всі підрозділи, які знаходилися в оточенні, зібралися біля завчасно обговореного пункту (КП бригади та с. Дякове). Були поділені на три групи і трьома хвилями проривалися на підконтрольну нашим військам територію через р. Міус до села Степанівка. До з'єднання прориву входили підрозділи прикордонників, 79-ї бригади, 24-ї бригади, 72-ї бригади. Наш підрозділ виходив двома групами. Перша група була укомплектована з вогнеметного взводу і рухалась під керівництвом старшого лейтенанта Ю. Б. Степанця, завдяки наданню нам транспорту артилерійським дивізіоном особовий склад вогнеметного взводу виходив з оточення у тентованому «Уралі» (штатні «Урали» взводу були знищені противником та передані в другий батальйон (висота «Граніт») у складі першої хвилі. Командування служби та роти з частиною розвідувального взводу виходили на штатних УАЗах після підриву залишків складів боєприпасів у другій хвилі. А частина розвідувального взводу виходила разом з другим батальйоном, з яким несла службу на другому пропускному пункті висоти.

Автор виходив з оточення на штатному УАЗі. Після проходження населеного пункту Дякове під час маршу та бойових зіткнень один з двох УАЗів, у якому знаходився і автор, був

пошкоджений. Машину ми підірвали, нас прикрили і забрали на свій БТР-80 бійці шостої роти другого батальйону, БТР з позивним «Замок». Подальший вихід проходив на броні (на БТРі); у броні знаходилися поранені.

Таким був шлях нашого підрозділу від мобілізації до Ізваринського оточення. Після виходу і тріумфального повернення бригади до Миколаєва (на жаль, автор дістався до Миколаєва не з колонами, яких зустрічали миколаївці, а вночі на поламаному БТРі) в історії підрозділу та у його особового складу було ще багато чого. Були і люди, які зникли з частини (дезертири, до речі, – мінімальна кількість), були шпиталі, було нове бойове злагодження, нові ротації у зону АТО і демобілізація. Після повернення у частину в серпні 2014 року командири взводів, ТВО командира роти підготували подання на нагородження особового складу роти за проведену операцію. Подання було підтримане начальником служби та передане до штабу бригади. Дуже хочеться сподіватися, що ці подання були затримані чи не підтримані на рівні КВДВ чи Генерального штабу, а не на рівні штабу нашої бригади, де служать кадрові офіцери, які разом з нами були в оточенні та в ротаціях у зоні АТО. На сьогодні вже серпень 2015 року, жоден боєць чи офіцер (майже всі демобілізовані) мого підрозділу не отримав будь-яких військових державних нагород та заохочень (крім грамот від командувача хімічних військ до Дня Незалежності в 2014 році і грошових премій до Дня ЗСУ. Мабуть, хіміки – це не десантники, які заслуговують нагород).

Не мені вирішувати чи когось ображати та звинувачувати, що війна не зробила з деяких офіцерів (кадрових, як вони себе називають на відміну від мобілізованих, а в оточенні різниці не відчувалося) людей, які відійшли від стереотипів Радянської армії та армії часу 1991–2014 років. Для яких пріоритет залишається старим чи застарілим. Що вкрати, як підлаштуватися до керівництва, де взяти гроші на нову машину, як забезпечити себе пільгами, нагородами, як домовитися зі спонсорами і волонтерами, як залишитися виконувати свої службові обов'язки у Миколаєві, де підлеглий військовослужбовець не людина, а безправна істота, яка повинна підлаштовуватися під вище ке-



рівництво без власної точки зору чи власного бачення різноманітних ситуацій (я не маю на увазі військової дисципліни, вона основа боєздатності армії), та багато іншого.

Це не огульне звинувачення всіх військовослужбовців, це крик душі людини, яка пройшла армію зразка 2014–2015 років. Деякі воюють, виконуючи свій обов'язок, а деякі люди в погонах кажуть: навіть ми воюємо, і чому така маленька зарплатня, що аж ніяк не зрівняється з зарплатою військових у РФ (такими військовими повинна займатися контррозвідка та карати за всіма правилами військова прокуратура)...

Відтоді вже минув рік. Та кожен зміг уявити собі напругу ситуації влітку 2014 року. Українська армія зразка 2015 року – це зовсім інша структура порівняно з весною 2014 року. Це, на мій погляд, найбільш боєздатна військова одиниця в Європі, де зі змінами потроху втілюється зовсім нова система військової логістики, де на сьогодні бійці забезпечені на 300% краще, ніж забезпечення весни 2014 року. Але ще дуже багато роботи у бойових і, насамперед, молодих командирів рот, батальйонів, служб, бригад. Молодих офіцерів, які не сплюндровані системою старої армії, старого підходу до військової служби (зарплатня, пенсія в 45 років, пільги...).

Бог любить Україну та ВДВ.



О. Смирнов з військовим побратимом  
В. Михайлюком

## ЗАРИСОВКИ ГИБРИДНОЙ ВОЙНЫ

Алексей Пайкин (1971) – начинающий писатель, автор ряда рассказов. Бывший спортсмен, обладатель международного черного пояса по каратэ 2-й дан, чемпион мира по каратэ 2008 года в Италии, многократный призер международных соревнований по каратэ (Дания, Великобритания, Индия). Почетный президент Николаевской областной федерации каратэ FSKA Украины. Менеджер по капитальному строительству АО «Киевстар». Был мобилизован 10.03.2014 г. в звании майора ВСУ на должность старшего офицера артиллерийской гаубичной батареи в 79-ю Николаевскую отдельную аэромобильную бригаду. Воевал вдоль границы с РФ: Амвросиевка, Саур-Могила, пограничные пункты пропуска Мариновка, Червонопартизанск, Изварино (в первую ротацию). Был контужен. Во вторую ротацию воевал под Донецким аэропортом. В третью ротацию воевал под Донецким аэропортом, а затем был переброшен под Мариуполь. Указом Президента Украины № 722/2015 от 25 декабря 2015 года за личное мужество и героизм, проявленные при защите государственного суверенитета и территориальной целостности Украины, награжден орденом «За мужество» III степени.



Алексей Пайкин с женой Жанной после вручения награды

## АМВРОСИЕВСКИЙ ЦИКЛ

### Вместо предисловия

Из всего изобилия происшествий на войне эти рассказы собраны лишь из соевой части некоторых событий, которые объединяются датами май – июль 2014 года. Так называемый «Амвросиевский цикл» и «Изваринский котел». Мне кажется, что, к сожалению, некоторые происшедшие факты еще просто не время рассказывать. Описывал я те моменты, которые прошли мою собственную цензуру. Писал то, что видел.

После Амвросиевки и Саур-Могилы были события Изваринского котла, госпиталь, вторая ротация под Донецкий аэропорт. Третья ротация снова под аэропорт. Потом был Мариуполь.

Наверное, необходимо объяснить некоторые вещи для более полного понимания содержания этих рассказов. Поводом для написания явились, видимо, избыточные впечатления о событиях в Украине в последние годы и мое невольное, непосредственное участие в антитеррористической операции на востоке страны, а может, просто моя контузия. Возможно, или даже будет правильным сказать, что-то, что вы будете читать в этих рассказах, – не является результатом профессиональной работы журналиста или писателя, а значит, в этом сборнике все рассказы будут прямолинейными констатациями очевидца, а выводы вы делайте сами. Все эти события реально происходили, но имена и фамилии действующих лиц изменены или заменены позывными. С другой стороны, это попытка несерьезно говорить о серьезных вещах.

### Беспилотник

Угораздило же меня ранней весной 2014 года быть мобилизованным в ряды Вооруженных Сил Украины и попасть на ту же должность, на которой я служил «зеленым» лейтенантом по окончании артучилища в 1992 году, да еще и в ту же бригаду, только в воинском звании майор, будучи 43 полных лет от роду. Дежавю какое-то.

При этом должен вам сообщить, что какие-то странные предчувствия меня посетили по этому поводу еще года за два до описываемых мной событий.

А предчувствия эти, как это ни банально было, посетили меня во сне, а точнее, в бреду. В те годы я лет 17 как уже не служил – работал консультантом по строительству одного из мобильных операторов. Это была, еще даже можно сказать, – моя молодость. Хорошим здоровьем я был не обделен, занимался активно спортом. Простудой болел редко и не очень продолжительно. А тут как назло грипп свалил. Ну, все как положено – повышенная температура, насморк, кашель. Температура большого организма была очень высокая и держалась на тот момент уже не один день. Отсюда – сильная слабость в членах была и сонливость. А мне, по моему глубокому убеждению, для излечения необходимо было вылежаться и отоспаться.

В общем, болею я, сплю и вижу сон и, как мне казалось тогда, – бред, из-за высокой температуры, что я военный десантник, в звании майора, но форма на мне какая-то рваная и люди вокруг меня какие-то незнакомые, лица которых я раньше ни разу не встречал. И все действие сна-бреда происходит в местности такой, что вроде как Украина, но вместе с тем присутствуют какие-то голые, без растительности, высокие и серые холмы. Как потом оказалось – терриконы. Я в те времена ни разу не был на востоке Украины. Не удавалось как-то. Дальше Днепропетровска выезжать не приходилось, да и то поездка та была на автомобиле, за рулем, так что обозревать окружающие пейзажи не представлялось возможным.

Невдомек мне было в тот момент, что совсем не бред это был высокотемпературный, а вещий сон, события которого впоследствии не раз заставляли меня вздрагивать из-за идентичности и яркости совпадения видений из сна и событий, произошедших со мной наяву на протяжении всего 2014 года.

Ну, в общем, вступление вступление, но дело было в следующем. Как вы уже догадались, мобилизовали меня в начале марта 2014 года по случаю событий, приведших к аннексии Крыма, в артиллерийский дивизион отдельной аэромобильной бригады на должность СОБа – старшего офицера гаубичной батареи. И уже в конце мая, после бесконечных мытарств в виде передислокаций по Таврии, т.е. югу Украины (то Приднестровское направление, то Крымское направление), мое подразделе-

ние было придано 7-й роте N-й отдельной аэромобильной бригады в качестве усиления. Это означало, что моя батарея была прикомандирована для усиления подразделения другой бригады, а именно ротной тактической группы (сокращенно РТГр), и должна была располагаться вместе с этим подразделением или в непосредственной от него близости.

Короче говоря, суточным маршем с места последней оборонной дислокации на Крымском направлении прибыли в район Амвросиевки, аккуратно в лесопосадку возле развалин полевого аэродрома сельхозавиации. Развалины эти на тот момент были наследием и последствием развала СССР, а не какого-то идейного противостояния в Украине.

Лесопосадка была достаточно широкой, густой и протяженной, чтобы третью часть ее заблаговременно заняла, укрепила и обжила рота. Еще какую-то часть посадки заняли мы со своим обозом, полевой кухней в полном комплекте, запасом боеприпасов, палатками и прочей чепухой, а оставшуюся большую часть лесопосадки пришлось отсечь «секретами» (постами) и сигнальными растяжками для обеспечения собственной безопасности.

Определив опасные направления наступления противника и направление в сторону вероятного района целей, орудия пришлось вкопать прямо посредине пшеничного поля, замаскировав их под небольшие скирды или кусты. Но при этом следы въезда на поле в виде колеи примятых колосьев замаскировать не удавалось.

Тактика военного присутствия в данном районе требовала от нас тихого и, даже можно сказать, скрытого нахождения в данной местности. Боевая обстановка в то время продолжала накаляться, участились случаи нападения на военнослужащих с применением стрелкового вооружения и даже гранатометов и минометов малого калибра. Вот почему все пролеты над нашими позициями беспилотных летательных аппаратов (БПЛА) мы встречали дружными залпами из табельных автоматов в небо. Но отсутствие навыков определять дальность до воздушной цели, да и, чего греха таить, – отсутствие навыков стрельбы из автомата у многих мобилизованных, делало тщетными попытки сбить беспилотник. На моей памяти, во время нахождения у Амвросиевки, БПЛА пролетал 3 или 4 раза за весь тот период.

Результатов все не было и не было. А лихорадочная стрельба пугала всевозможных дежурных всяческих подразделений, дислоцирующихся в данном районе, похожестью на огневое соприкосновение или, проще говоря, – на бой.

И вот однажды дождливым майским днем солдат с позывным «Лэлэка», мирно покуривая сигарету, наблюдал на замаскированном наблюдательном посту «ГЛАЗ-2» за участком шоссе с одной стороны, ведущей из Амвросиевки в Ульяновское, и, к своему удивлению, вдруг обнаружил точку в небе на горизонте, которая двигалась по странной траектории. Погода была, как говорят в Одессе, – не фонтан. Лил дождь, то тут то там мерцала молния, дул порывистый ветер. Понятное дело, что орлы и степные ястребы в такую погоду не летают, а предпочитают прятаться в листве деревьев, и, значит, «Лэлэкой» было безусловно определено наличие беспилотника в небе в нашем районе. О чем он тут же доложил дежурному офицеру по радиостанции. Все остальные бойцы, за исключением дежурного наряда, в тот момент находились кто в палатке, кто под навесом, а кто и в блиндаже, укрываясь от непогоды. Поэтому никто не рванул с автоматом наперевес стрелять по БПЛА, хотя всегда желающих стрельнуть было хоть отбавляй.

И тут – о чудо! То ли от порыва ветра, то ли от удара молнии беспилотник начал стремительно терять высоту и наконец упал в поле, в нескольких километрах от наших позиций. «Лэлэка», естественно, сообщил о происшедшем руководству.

Мгновенно была организована экспедиционная вылазка полтора десятком человек на поиски упавшего БПЛА. Длительные, утомительные поиски под дождем нашей экспедицией, с одной стороны, и ближайшими к нам соседями, которые также видели падение аппарата, с другой стороны, в виде прочесывания шаг за шагом бескрайнего поля, наконец-то под вечер дали свой результат. Удалось найти обломки ценной находки. При этом любой желающий мог сфотографироваться с найденным экспонатом. А ровно через полчаса после прибытия поисковой команды в лагерь на джипе примчались два офицера контрразведки, которым и были торжественно переданы останки «Орлана» – летательного аппарата, скажем мягко, – иностранного производства.

Буквально через два дня в прессе появилась заметка о том, что в зоне проведения антитеррористической операции Вооруженными Силами Украины высокотехнологическим оружием был сбит вражеский беспилотный летательный аппарат.

Конечно же, были поданы соответствующие списки на поощрение всех участников данного действия. Не прошел этот список и мимо «Лэлэки», многочисленных офицеров и простых участников тех событий.

Однако дело далее подачи списков не пошло, поощрений никаких не было, но с тех пор солдат «Лэлэка» получил прозвище «истребитель БПЛА». Вот такая история.

11.05.2015 г.

## Гунык

Воевал я как-то на Донбассе летом 2014 года, будучи мобилизованным офицером в артиллерийскую гаубичную батарею отдельной бригады Вооруженных Сил Украины.

Ситуация в бригаде с личным составом была, как в советской армии в начале II Мировой войны, когда сталинские репрессии проредили численность военно-кадрового состава, а их остатки добило наступление гитлеровских войск в 1941–1942 гг. В результате чего воевать пришлось крестьянам, рабочим и далеко не военизированной интеллигенции. Что в итоге вылилось в огромное количество жертв в войне с советской стороны. Подобный кадровый эффект пришлось и мне ощутить не понаслышке, а пройдя четыре ротации в зоне антитеррористической операции в самых горячих точках практически всех секторов зоны. Ну в трех секторах – это уж точно. По крайней мере, 95% личного состава нашей бригады были так называемые мобилизованные рабочие, фермеры и далеко не военизированный «офисный планктон», то есть интеллигенция, которые и принимали участие в замесах боевых столкновений.

А в моем случае контингент подразделения подобрался довольно разношерстный. Во всей этой мобилизованной «банде», называемой гаубичной батареей численностью более сотни человек вместе с прикомандированными специалистами, поварами, водителями автотехники обоза, кадровых военнослужащих было всего несколько человек. Командир батареи, техник батареи –

прапорщик да пара-тройка водителей-контрактников. Остальные – подчистую, в том числе и я, – мобилизованные. Означало это отсутствие знаний военного дела за давностью лет их приобретения.

Ясное дело, что, как говорилось раньше в советской армии, – все когда-то «...учились военному делу настоящим образом...» То есть вспоминать основы боевой работы приходилось всем вместе и одновременно. Почему я все время вспоминаю советскую армию? Это только потому, что в свое время мне довелось начинать свою службу в ней.

Как всегда в большом коллективе сообщество было представлено двуногими разной категории, разных характеров и диаметрально различного воспитания. Были и те, которых, кроме как «приматами», нельзя было воспринимать. Но, к счастью, все это безобразие продолжалось достаточно недолго и постепенно приходило к нужному знаменателю.

Для тех, кто не знает, спешу сообщить, что профессия артиллериста – отнюдь не романтическая профессия. Очень ценится в ней, наряду с аккуратностью, точностью, умением быстро устно считать, еще и недюжинная физическая сила, умение много копать, и особенно актуальны эти качества как раз в буксируемой артиллерии. Ведь для обыкновенного рядового состава одной из основных задач в бою является быстрое занятие огневой позиции с окапыванием максимально быстро и по возможности – глубоко, а также погрузка-разгрузка тяжелых боеприпасов.

Практически для всех кадровых военнослужащих, которые мечтали быть военными, но только в мирное время, испытания 2014 года нарезали глубокую «резьбу» в судьбах однозначно и бесповоротно. Кто-то справился с этим и воспользовался ситуацией, чтобы стать прославленным командиром, например, батальона, кавалером орденов, а кто-то нет. Но нашей батарее с командиром повезло. Был он в звании капитана, 30-ти лет от роду, досконально разбирался в технике и прочих премудростях артиллерийского дела. Справедлив был, упрям, хитер и с чувством юмора. Правда, позывной он себе придумал смешной, особенно для двоечников по школьной географии, – «Псёл». Нужно признать, что по радиостанции этот позывной звучал, как правило, смешно и непонятно. Хотя «Псёл» – это левый при-



ток Днепра, а позывные артиллеристам рекомендовалось значать названиями озер, морей и рек.

В предвоенной подготовительной канители мы на полигоне вспоминали азы военного дела. Наспех собирали коллективы боевых орудийных расчетов. Вперемежку заступали в наряды. Получали имущество. Отсортировывали, комплектовали и загружали боеприпасы. И прочее, прочее, прочее. Но «Пслу» все-таки удалось сформировать костяк подразделения из офицеров, прапорщиков и младших командиров.

Так вот, служил у нас в батарее солдат Виталий Гунык, по прозвищу «Витос». Молодой раздолбай 25 лет. На момент происходящих событий был не женат, родом из интеллигентной семьи. Родители в своем городе пользовались заслуженным авторитетом и уважением, старший брат служил на ответственных должностях в столичной силовой структуре. Все вроде чин чинном в семействе Гуныков, за небольшим исключением – Виталика. Парень вроде не дурак, на здоровье не жаловался, в коллективах детских ходил в жожаках и заводилах. Школу окончил без медалей – на удовлетворительно. Правда, учителя Виталика с огромной радостью и облегчением отпустили его во взрослую жизнь. Так после школы и жил – не тужил, и не работал нигде, да и не учился Виталик. Потому и в армию загремел на срочную службу. Дембельнулся – отметил это мероприятие, да и так незаметно повестку получил, новую. Приняли его в нашу батарею орудийным номером расчета. А в этом расчете, так случайно оказалось, подобрался весь батарейный цвет разгильдяев, пьяниц и пофигистов. Да-да, вы всё правильно прочли. И такое тоже бывает на войне.

Приходилось заниматься дисциплиной военнослужащих. В общей своей массе бойцы были в противовес молодым срочникам (которых я на войне не встретил ни разу) – взрослые, половозрелые мужчины. Может быть, поэтому применить серьезных методик Макаренко не довелось.

И как уже становится понятным по тексту повествования, наш развеселый боевой орудийный расчет заметно хромал по части дисциплины. Все потому, что негласным лидером данного коллектива стал не кто иной, как «Витос». А посему – то орудие

не успевают почистить, обслужить и выверить, то в наряде выборочно отличатся в худшую сторону, а про учебный окоп под орудие в полный профиль и говорить не приходилось. Нельзя сказать, что совсем неуправляемый расчет, но всегда отыщется какая-нибудь причина не выполнить задание в полном объеме. То лопата сломается, то проверяющий наряда объективно кретином окажется (и это без кавычек), то просто по глотку пива сделали, а тут облава. Естественно, заводилой и идейным вдохновителем всех безобразий являлся «Витос» – солдат Гунык.

В полигонных условиях, будучи старшим офицером батареи, я особенно не переживал по этому поводу, потому что подсознательно был уверен, что особые условия антитеррористической операции все расставят по местам.

Волею судьбы батарея в полном составе в конце весны по приказу командования оказалась в Донецкой области, обживая лесопосадку в готовности прикрывать границу нашей страны на восточном направлении.

Очутившись в автономном пребывании, хозяйственных хлопот батарее значительно прибавилось. Для полноценного существования необходимо было оборудовать буквально все, начиная от туалетов и заканчивая сооружениями нескольких огневых позиций. Чтобы понять глубину поставленных перед батареей хозяйственных задач, при этом не имея никакой вспомогательной техники, я просто перечислю необходимые для жизнедеятельности объекты: 18 укрытий для грузовых автомобилей, 6 орудийных окопов на основной огневой позиции, полевая кухня, медпункт, столовая, блиндажи на расчеты и управление, места под хранение боеприпасов к гаубицам под 1000 снарядов, и это уже не говоря об оборудовании умывальников, душевых и туалетов. Все это нужно было разместить в лесопосадке. Да так, чтобы не нарушить маскировку и полное впечатление нетронутости природы и таким образом не выдать наше скрытое расположение. Ну а на закуску, так сказать, как вишенка на маковку тортика, – оборудовать индивидуальные окопы для круговой обороны лагеря.

С горем пополам за неделю упорной работы удалось оборудовать все необходимое. Как вдруг появилась оперативная ин-

формация: «Группа вооруженных боевиков, ориентировочно чеченской национальности, полями и проселочными дорогами на 20-ти бронированных КамАЗах отдельными группами пробирается в Снежное для взятия его под свой контроль». И конечно же, через район нашего местонахождения.

В лагере срочно разработали систему оповещения и сценарии отработки оборонительных мероприятий, которые были доведены всем бойцам. А тренировку по отработке сценариев запланировали на следующий день, на 10 часов утра.

Однако звонком оперативного дежурного нашей дислокации мы были подняты по тревоге в 6 часов утра для занятия круговой обороны лагеря. Команду в мгновение ока передали по цепочке во все подразделения батареи. Скрытно выдвигаясь по лесопосадке в район огневой позиции к дежурному расчету, я увидел Гуныка, который натянул на себя бронезилет, чего раньше добиться от него было абсолютно невозможно. Он надел каску набекрень и в панике с автоматом наперевес метался между деревьями. Увидев мое приближение, он подбежал ко мне, доверчиво заглянул в глаза и спросил:

– Товарищ майор, что мне делать?

– Чего мечешься, занимай оборону и готовься к бою! – рявкнул я.

– А где, где занимать оборону? – вытаращив глаза, бормотал Гунык.

– Где-где, в своем окопе, – ответил я.

– А у меня нет окопа, я был в наряде, – испуганно воскликнул Виталик.

Он выглядел настолько беспомощным, и при этом вся наносная шелуха образа рубахи-парня с него слетела, что от удивленного зрелища я рассмеялся.

В итоге тревога оказалась ложной. Обнаруженные разведкой несколько КамАЗов оказались нашими. Боевики пробрались в Снежное значительно севернее. А солдат Гунык получил свой урок.

К слову сказать, спустя месяц после описываемых событий в боях под Изварино практически весь расчет был ранен и эвакуирован в различные госпитали. А у Виталика был ушиб колена.

15.05.2015 г.

## «Сепары»

Закончилась весна 2014 года относительно спокойными событиями выборов нового Президента Украины. Начало лета в Донецкой области выдалось дождливым и прохладным. Особенно остро это ощущалось мной, теплолюбивым человеком, который практически всю жизнь прожил на юге страны. По ночам было холодно, от изобилия осадков почва промокла, а зелень на деревьях и в полях буквально буйствовала. Дождливая погода чередовалась с неожиданно солнечной. Причем утром мог идти дождь, в обед светить яркое солнце, а вечером – снова дождь. И так день за днем.

Лагерь ротной тактической группы ВСУ (Вооруженных Сил Украины) располагался скрытно в лесной роще, которая отделяла поле бывшего аэродрома сельхозавиации от бескрайних пшеничных полей. И в часы полуденного солнцепека выглядел логовом повстанцев в тропических лесах не только визуально, но и знойной духотой и паркостью. Тропинки, проложенные в грязи между деревьями, напоминали колею от мотоцикла, которую протоптали рифлеными подошвами армейских ботинок и резиновых сапог. Бойцы не успевали сушить промокшую в наряде или на боевом дежурстве военную форму. Они шастали по тропинкам между различными сооружениями жизнедеятельности лагеря, одетыми во что попало. Усугубляя визуальную схожесть на каких-нибудь «сомосовцев» в тропических джунглях из голливудских фильмов типа «Хищника». Жизнь текла размеренно от завтрака до ужина.

Основными задачами на тот момент для артиллерийского подразделения ротной тактической группы было охранять самих себя и ночью силами дежурного боевого орудийного расчета «подсвечивать» осветительными снарядами подступы к ближайшим украинским дорожным блокпостам. Общая обстановка в регионе накалялась, разведывательные операции боевиков участились, активизировались нападения на блокпосты.

Возглавлял наше артиллерийское подразделение ротной тактической группы командир батареи с позывным «Псёл». В связи с тем, что практически весь личный состав нашей батареи состоял из мобилизованных, а единственным кадровым

офицером был все тот же «Псёл», руководство нашей бригады для помощи командиру батареи направило к нам куратора – начальника штаба дивизиона майора с позывным «Титан».

В лагере мы разместились в одной палатке, окопанной и замаскированной в лесопосадке. Мой (старшего офицера батареи с позывным «Буг») настил для спальника стоял между настилами «Титана» и «Псла». И всю нашу не замысловатую на тот момент работу мы распределяли следующим образом: «Псёл» руководил хозяйственной деятельностью подразделения, «Титан» – несением службы в наряде и осуществлял общее руководство, я нес службу ночами на огневой позиции с дежурным боевым расчетом, по необходимости периодически постреливая по целям, а остальные офицеры батареи по очереди дежурили по лагерю.

Место расположения лагеря нашей тактической группы было удалено от автомобильных трасс и населенных пунктов. Контакты с местным населением были сведены к минимуму. Практически полную автономность нам обеспечивала собственная кухня. Питьевую воду подвозили собственной водовозкой, закачивая из сельской артезианской скважины. Продукты питания, топливо и боеприпасы самостоятельно получали на складах бригадного ТПУ (тылового пункта управления).

Как я уже ранее писал, некоторое время наше пребывание в регионе можно было описать словами песни Юрия Лозы: «...их жизнь текла неторопливо, весьма похожая на сон...» Но к концу первой декады июня участились пролеты беспилотных аппаратов, дальние «секреты» докладывали о том, что по ночам в соседних лесопосадках участились непонятные движения фонариков и фар автомобилей. Дорожный блокпост нашей бригады был обстрелян из гранатомета, и часовому разрывом гранаты оторвало палец.

На бойцов батареи все эти события должного впечатления не произвели. Можно сказать, что даже наоборот, – дежурные офицеры начали по очереди подмечать, что солдаты, сменившись из наряда, вдруг распространяли вокруг себя запах перегара, а отдельные личности умудрялись напиваться до «синих слонов». Неоднократно, и долгое время безрезультатно, офицеры пытались определить и пресечь пути поступления алкоголя.

Одно время даже грешили на побеги дикой конопли, которая в избытке произрастала в округе. Но знающие люди (санитарные инструкторы) отбросили возможность употребления наркотических средств. По их мнению, это был обыкновенный бытовой алкоголизм.

Ну а антитеррористическая операция продолжалась. И в один из дней, после ночной стрельбы для «подсветки» наших блокпостов, я отдыхал в своей палатке. Пришел «Титан» и рассказал про то, как ночью часовой лагеря увидел красный огонек сигареты по соседству, а точнее – на территории заброшенного аэродрома. Но он был таким неприметным и краткосрочным, что часовой подумал, что померещилось. Наутро тот же часовой, сменяясь с наряда, заметил в бинокль какое-то движение в том месте, где, по его мнению, светилась ночью сигарета. После недолгих совещаний были организованы две группы по пять человек для того, чтобы обойти с флангов и прочесать аэродром. Одну возглавил «Титан», другую – я. «Псёл» оставался в лагере для подстраховки вместе с резервной группой на БМД (боевой машине десанта) роты. По готовности и согласно нашим договоренностям мы зарядили оружие и скрытно выдвинулись в сторону аэродрома. Было решено выходить на радиосвязь только в случае непредвиденных обстоятельств.

Я со своей группой зашел со стороны лесопосадки, а группа «Титана» обошла искомый район по балке – оврагу, и встретились мы в условленном месте, проверив подходы к аэродрому. Прочесали местность, никого не нашли, зато обнаружили две свежие «лежки» с пустыми бутылками от воды и окурками сигарет и «кукушку» на дереве. «Лежка» – это замаскированное, подготовленное место на земле или под кустом для ведения скрытного наблюдения, а «кукушка» – это тоже замаскированное место для наблюдения, но на дереве. Решили ничего не трогать и установить сигнальные ракеты.

Мы уже собрались выдвигаться обратно в лагерь, как услышали звук двигателя легкового автомобиля в соседней лесопосадке, расположенной примерно в километре от нашего лагеря. От аэродрома, то есть нашего местонахождения, это было еще немного дальше. Значит, операция продолжалась.

Я со своей группой помчался, пригибаясь к земле, на звук двигателя, который спустя небольшой промежуток времени натужно заревел и быстро удалился в сторону трассы. Но нас не сильно интересовал автомобиль, больше интересовал тот, кто на нем приехал и высадился. И потому мы ускорили движение.

Обогнув посадку кустарников по краю роши, я увидел на удалении метров ста от меня на дороге несколько набитых капроновых тюков. Тюки по цвету и внешнему виду напоминали мешки, в которые насыпали песок для укрепления блокпостов, но содержимое в них было прямоугольной формы. Возле них на корточках сидели два человека в гражданской одежде.

– Стой! – крикнул я.

Один из них от неожиданности присел на землю, а второй бросился в сторону. Я выстрелил вверх короткой очередью.

– Ложись! – снова крикнул я.

Владельцы тюков легли на землю. Обе группы практически одновременно подбежали. Досмотрели мешки и проверили гражданских. Ко всеобщему удивлению, гражданские оказались совсем не гражданскими, а очень даже военными, нашими военными, – номерами одного из наших «краснознаменных» расчетов – солдат Кондрат и старший солдат Кнур. А в мешках у них оказалось 10 литров водки и 60 литров пива.

Прямо на грунтовой дороге бутылки с водкой я заставил пленников разбить одну об другую, и так все по очереди. Каждую пластиковую бутылку с пивом в упаковках сам прорезал ножом у дна. А после того, как пиво стекло в землю, заставил пустые упаковки принести в лагерь, чтобы другим неповадно было. Правда, потом на досуге жалел о содеянном, нужно было себе что-нибудь оставить.

16.05.2015 г.

## Саур-Могилы

Все насиженные места рано или поздно приходится покидать. Так случилось и с артиллерийской гаубичной батареей ближе к середине июня 2014 года. И это тогда, когда эта батарея в составе ротной тактической группы уже обжилась в полях недалеко от Амвросиевки Донецкой области, притерлась к

десантной роте другой бригады и, самое главное, – наладила свой автономный быт.

Приехал начальник артиллерии нашей бригады с позывным «Амур» и привез нам на смену куратора. Так как отдельная батарея представляла из себя немалую тактическую единицу, а основной контингент ее складывался из мобилизованных (к ним, кстати, относился и я), на помощь единственному штатному офицеру батареи – командиру батареи с позывным «Псёл» – руководство назначало кураторов из числа штатных офицеров бригады. На момент приезда начальника артиллерии куратором у нас был начальник штаба дивизиона с позывным «Титан», но «Амур» своим решением производил замену «Титана» на офицера штаба бригады с позывным «Седой». Все это было, на мой взгляд, запутанным и никакой понятной мне логике не отвечало. Но факт оставался фактом. Я, являясь старшим офицером батареи, вместе с командиром батареи «Пслом» особо не грустили, так как «Седого» знали не понаслышке. Он уже был у нас куратором в марте-апреле 2014 года, когда мы в составе батальонной тактической группы прикрывали Приднестровское направление в Одесской области. Но тогда «Седого» отозвали после того, как заместитель командира бригады (с позывным «Самара») случайно попал в палатку к офицерам – артиллеристам гаубичной батареи – на «сигарную вечеринку». Мы тогда после дежурства и занятий, втроем – я, «Псёл» и «Седой», выпили 0,7 литра виски с двумя литрами пива. Но это совсем другая история.

«Амур» сменил нам куратора и отдал боевой приказ на сборы, перегруппировку и выдвижение в составе новой ротной тактической группы, но уже нашей бригады, в сторону захваченного боевиками Снежного. Так уж повелось в моей военной экспедиции, что если принять театр военных действий летом 2014 года на востоке страны и представить его полной катастрофой, то меня обычно направляли в самый эпицентр. И эпицентр находился у Саур-Могилы – «главного прыща» этой ж...пы, с высотной отметкой 277,9 метра от уровня Балтийского моря. Но в тот момент я об этом и слыхом не слыхивал, как и о том, что являлась эта высота стратегической. С ее вершины видимость окрестностей была на дальности в 40–50 километров.



А в ясную погоду – даже Азовское море было видать в 90 километрах от нее.

Ну а пока определили мы на карте маршрут к точке сбора для организации тактической группы. С огромным сожалением свернули наш лагерь. Попрощались с коллегами по месту стояния. И с прибытием нашего сопровождения – 2-х БТРов разведки и УАЗика – на рассвете двинулись в путь. А было это 12 июня 2014 года.

Тот факт, как подразделения военной разведки водят колонны, заслуживает отдельного объяснения. И на самом деле это выглядит так, что если по карте и на местности оптимальный путь от населенного пункта А к пункту Б составляет 10 километров, то разведчики будут вести вас полдня и «намотают» в два раза больший километраж. Оно и понятно: нужно обойти места вероятных засад, и перемещаться придется при этом так, чтобы не подорваться на фугасе, то есть по бездорожью и след в след.

Благодаря разведчикам мы без всяких приключений добрались до точки сосредоточения бригады. При этом до Амвросиевки колонна добралась по хорошей шоссейной дороге, а уже дальше наш путь проходил по запутанным грунтовыми дорогам меж сел, бескрайних полей и небольших лесных массивов.

Место сосредоточения находилось на одной из господствующих высот Донецкого кряжа, при этом один батальон бригады и две гаубичные артиллерийские батареи нашего дивизиона прибыли к месту сбора за день до нашего прихода, замаскировались в ржаном поле и в лесопосадке для прикрытия подхода второго батальона, управления бригады и нас.

На местности мне командир батареи указал район огневой позиции на склоне высоты. Батарея с ходу заняла ее и изготовилась к бою, оцетинившись в горизонт стволами 122-мм орудий. Практически сразу я получил от начальника штаба – «Титана» (который приступил к своей штатной работе) – список плановых целей, батарея навелась на взводный опорный пункт противника. После чего по команде старшего артиллерийского начальника дивизион провел артиллерийскую подготовку атаки и наша батарея выпустила целый «Урал» снарядов в вероятное скопление вражеских войск.

В низине, под прикрытием гаубичных стволов, собиралась колонна нашей ротной тактической группы, которую возглавил управленец из штаба бригады с позывным «Майк», впоследствии полный кавалер ордена Богдана Хмельницкого, прославленный командир батальона.

Вскоре колонна была построена, мы получили команду покинуть огневую позицию и присоединиться к кортежу. И как только мы присоединились, колонна двинулась в путь. Во главе колонны шли японский джип и «Нива» с гражданскими местными номерами. На этих машинах ехали наши новые проводники – разведчики из полка специального назначения. За ними шла бронегруппа из БТРов. Третьим в бронегруппе шел «Псёл» на своем БТРе без вооружения. Я шел седьмым на ГАЗ-66, сразу после ЗУ (зенитной установки на автомобильной базе). Следом за мной шел «Жигуленок» командира взвода управления по прозвищу «Цыган», который вез «Седого» – нашего куратора. Далее шли ЗИЛы огневых расчетов, что везли людей и тянули гаубицы. Потом шел обоз – различный автотранспорт, перевозящий всевозможные запасы жизнеобеспечения войскового подразделения. Замыкала колонну бронегруппа из БТРов и ЗУ-шка. И вот такой километровой «колбасой», «скрытно», мы ползли серпантинном по затяжному склону возвышенности, которую венчала стратегическая высота Саур-Могила.

Сейчас можно долго, до хрипоты спорить и утверждать, что путь следования нашей колонны был «слит» сепаратистам кем-то из Генштаба. И засада там была подготовлена конкретно «под нас». Может, в этом и есть какая-то доля истины. Я думаю, что сегодня узнать правду не представляется возможным. Лично мое мнение о тех событиях: боевики из захваченного Снежного совершили вполне здравую тактическую вещь – заняли стратегическую высоту на подступах к городу. А не засечь с этой высоты наше неуклюжее перемещение мог только слепой или ленивый. И руководил этим процессом со стороны сепаратистов явно не крестьянин и не шахтер.

Наша «колбаса» ползла полями и грунтовыми дорожками, лесами и овражками. Один раз мы даже всей гурьбой заблудились. Я понял это по тому, что зайдя в рощу, вся колонна сделала крюк и вы-

шла к месту въезда в лесок. Вот так мы непринужденно, в полной боевой готовности вышли на асфальтированную дорогу. Это была дорога, которая проходила мимо подъема к мемориалу на Саур-Могиле. И другого пути у нас, к сожалению, не было.

Как только головная бронегруппа подтянулась к изгибу дороги у подъема к мемориалу, по нам открыли огонь из четырех или пяти огневых точек. Один пулемет начал стрелять прямо из-за легкового автомобиля, стоящего на дороге. Два пулемета подхватили стрельбу из полуразрушенного здания коровника в поле. Снайпер открыл огонь из-за грибка шахты воздуховода подземных помещений на склоне мемориала. АГС (автоматический гранатомет станковый) и БТР сепаратистов вели огонь с обратной стороны памятника. Остального я не видел.

Наша колонна остановилась, я выскочил из машины, выгнал солдат из будки, чтобы заняли оборону на обочине дороги. Сам лег за деревом и изготовился к стрельбе. Краем глаза я видел, что бойцы выпрыгнули из всех машин, залегли и открыли беспорядочный огонь по противнику. В это время со стороны мемориала по нам вел огонь снайпер. По мне он попасть не мог, так как я лежал за деревом и оборонялся от пулеметчиков из коровников с правой стороны. Но снайпер был, видно, опытный, и ему не давала покоя моя командирская машина управления. Раз достать он меня не мог, то стрелял по обочине, на которой лежал щебень. От попаданий снайперских пуль камни щебеня разлетались в разные стороны и периодически свистели у меня над головой. Один мелкий камушек попал в дерево, от ricochet и попаданием обжег мне предплечье. Было неприятно, но терпимо. Самое главное – необходимо было не высовываться, чтобы не попасть под выстрел, в общем, не делать того, чего добивался снайпер.

А бой продолжался, рядом со мной вел огонь солдат Александр, вычислитель из экипажа моей машины. Впереди появился силуэт вражеского пулеметчика, отходящего к своей машине, которая чуть выглядывала из-за кустов. Я в него прицелился, но рядом раздалась автоматная очередь – и силуэт начал медленно оседать у дерева. Саша не промахнулся.

Выходить на связь по радиостанции из командирской машины было небезопасно потому, что будка в ней фанерная и

обита металлом. Переносной радиостанции у меня не было, и я набрал номер «Псла» на своем мобильном телефоне. Разговор был наполнен нецензурными выражениями и сводился к следующему. БТР командира батареи интенсивно обстреливали. Ответный огонь он не мог открыть из-за того, что конструкция машины управления не предполагала наличия элементарного станкового пулемета. «Псёл» принял решение оттянуться назад из-под шквального автоматного-пулеметного огня. Ничего вразумительного по дальнейшим действиям сообщить не мог, так как ждал решения старшего командира нашей группировки.

Я отключил телефон и оглянулся вокруг. Впереди БТРы меняли боевой порядок. Авангард колонны конкретно «влип». «Спецназёры» несли потери. ЗУ-шка на базе ГАЗ-66, которая ехала передо мной в колонне, развернулась стволом в сторону противника и открыла огонь. К слову, нужно сказать: эта зенитка – серьезная штука. Наверняка тело корейского генерала, которого расстреляли в КНДР из ЗУ-шки, разорвало «в тряпки». И тут в небе появились два вертолета Ми-24. Они на небольшой высоте, разбрасывая вокруг себя тепловые ловушки, выскочили из ложины и с ходу из пушек открыли огонь по огневой точке, оставшейся в коровнике, и куда-то в сторону мемориала. Реакция сепаратистов была мгновенной – в небо взлетела ракета переносного зенитного комплекса типа «Стрела». Для того чтобы избежать столкновения с ракетой, один из вертолетов резко ушел на вираж. Ракета прошла мимо и взорвалась в воздухе. Вертолеты сделали второй заход, сбросили неуправляемые ракеты и скрылись за верхушками деревьев лесопосадки.

Воспользовавшись налетом авиации и прикрытием огня зенитки, раненым бойцам с передовой удалось отойти к моему автомобилю, и водитель начал грузить их в будку для эвакуации к санитарному пункту, развернутому в арьергарде колонны. Когда машина с ранеными солдатами отъехала, я вдруг обнаружил, что второй от меня расчет в колонне развернул орудие в боевое положение. Я дал команду отделению командирской машины прикрыть меня огнем из автоматов и перебежками двинулся к орудию. По пути следования встретил «Седого» и «Цыгана». Вкратце изложил им идею поддержать огнем наших

на «передке» из хотя бы одного орудия. «Седой» не возражал, и они перебежками по очереди бросились за мной.

У орудия нас встретил командир расчета по прозвищу «Дед», который лежал и стрелял из автомата в сторону коровника, укрывшись за станиной орудия. Бойцы расчета сняли с борта тягача несколько ящиков боеприпасов и залегли вдоль обочины, хаотично постреливая по врагу.

Орудие было направлено в сторону мемориала, но боеприпасы были укомплектованы уменьшенными зарядами, что не давало мне возможности стрелять с помощью оптического прицела. Для такой стрельбы необходимы были полные заряды. В раздумье, что делать, я по мобильному телефону позвонил «Пслу». Номер не отвечал. Высунувшись из-за орудия, я увидел впереди БТР командира батареи и самого командира, который смотрел в карту, сидя на броне. Стало ясно, что звонок телефона он не слышит.

– Виталя, есть у тебя таблицы стрельбы? – спросил я «Деда», вспомнив, что мои рабочие документы остались в машине с ранеными бойцами.

– Где-то есть, но нужно искать, – ответил «Дед».

– Давай аккуратно «дуй» в машину, мне срочно нужны таблицы стрельбы, – сказал я.

Тем временем, предварительно ни о чем не сговариваясь, «Седой» схватил из ящика снаряд и вставил его в зарядную камеру орудия. Следом подбежал «Цыган» с зарядом. Через считанные минуты орудие было готово к стрельбе.

Лихорадочно соображая, какая дальность может быть до цели на бугре впереди наших, я телефоном набрал номер «Титана». Тот сразу снял трубку.

– Что у вас там, Алексей? – спросил «Титан».

– Да ничего, бой идет, – ответил я.

– Да, мы уже в курсе. У тебя есть потери? – спросил он.

– Нет, пока потерь нет, но, Владимир Владимирович, нужна помощь, – ответил я, лихорадочно размышляя, какова же дальность все-таки до цели – 800 или 1 000 метров.

– Что нужно, чем помочь? – спросил он.

До переднего края столкновения, по моим подсчетам, было метров 500–600, от них до окопанных сепаратистов было еще метров 200. Но лучше взять прицел по дальности чуть больше, чтобы не попасть по своим войскам.

– Владимир Владимирович, нужен прицел, дельта икс тысячная на заряде, уменьшенном на километр, – попросил я.

– Сейчас гляну и перезвоню, – ответил начальник штаба.

Пока я наводился по панораме, раздался телефонный звонок.

– Алексей, прицел 56, тысячная 13, – звонил «Титан».

– Спасибо вам большое, – по привычке, как на работе, ответил я.

Ввел установки в прицел, навелся и выстрелил. Орудие при выстреле на асфальте плыло как по льду. «Цыган» схватил сошники, кувалду и побежал закреплять станины орудия под прицельным огнем снайпера. «Седой» заряжал следующий снаряд. Так мы выстрелили раз 5 или 6, чего в пылу боя не заметили. Вдруг раздался телефонный звонок.

– Владимирович, отходим. Поступила команда отходить, – звонил «Псёл».

Я дал команду перевести орудие в походное положение и зацепить его тягачом. А в это время мимо нас, приветственно махая, проходили разведчики, которые благодаря нашему огневому прикрытию сумели выскочить из-под кинжального огня противника.

Мы отошли на несколько километров назад. Раненых бойцов забрал борт «Медэвак», как в войсках называли вертолет для эвакуации раненых. Наша колонна ушла в направлении границы к пункту пропуска Мариновка.

Но впоследствии «Титан» еще не раз вспоминал и всем рассказывал о том, как один старший офицер батареи в его дивизионе в ходе боя очень спокойно и воспитанно запрашивал данные для стрельбы. Для справки из практики скажу, что, как правило, в радиоэфире во время боя чего только не слушаешься...

20.05.2015 г.

## ИЗВАРИНСКИЙ КОТЕЛ

### Предисловие

Представляю вам продолжение серии рассказов очевидца и участника событий антитеррористической операции на востоке Украины в 2014–2015 годах. Я пытаюсь найти в воспоминаниях не только хронологию тех событий, но и какую-нибудь характерную деталь или интересный случай. Хотя слышал уже пожелания от друзей, прочитавших «Амвросиевский цикл», внести в повествование немного «экшена» и «драйва». И кажется, что мне даже не придется особенно напрягаться, потому что события в те дни развивались по спирали. Но все равно жизнь не может состоять только из негатива. Нужно не отчаиваться и при любых обстоятельствах пытаться находить положительные моменты. Иначе можно сойти с ума.

Я настаиваю на том, что это не произведение профессионального писателя, и заранее прошу у вас прощения за неблагозвучные обороты и сложные предложения. Я очень стараюсь, чтоб моя писанина читалась легко. Кроме того, хочу пояснить, что я сознательно повторяю предысторию в каждом рассказе для того, чтобы каждый рассказ мог читаться отдельно.

Итак, предлагаю вашему вниманию продолжение зарисовок гибридной войны – Изваринский котел.

### На живца

Движение в автомобиле по трассе и не за рулем меня обычно успокаивает. Погода благоприятствует – все-таки середина июня. Но не в этом случае. Не в военной командирской машине управления. И уж точно успокоение не приходит сразу после боя. Обычно это усталость. Бронежилет, собака, дышать не дает, и пластина давит в спину. Из-под кожаного налобника каски пот стекает прямо по лицу. От него щиплет глаза. Окна в машине открыты. Духота. В автомобиле ГАЗ-66 по бокам лобового стекла есть открывающиеся узкие окошки – бойницы или, может, форточки для обдува, но и они не помогают. Автомат Калашникова заряжен, взведен и снят с предохранителя. Цефь автомата непривычно лежит на правом предплечье, ствол

направлен в боковое окно, а левый указательный палец – на курке. Лично я в Донецкой и Луганской областях все время ездил в кабинах автомобилей с приоткрытой боковой дверцей – на всякий случай.

Я, старший офицер гаубичной батареи, с ранней весны мобилизован для службы в Вооруженных Силах Украины, участвую в проведении антитеррористической операции в Донецкой области. И сегодня с утра мы двигались в составе ротной тактической группы в сторону Снежного, но у Саур-Могилы попали в засаду и приняли бой. К счастью, для батареи все прошло достаточно безболезненно. У нас один боец ранен в руку пулей навылет. Практически каждый в батарее расстрелял по одному боекомплекту к автомату. Тремя «Мухами» (реактивными противотанковыми гранатами РПГ-18) подбили два легковых автомобиля с боевиками. Гаубичных снарядов израсходовали всего шесть штук. Раненого солдата вертолетным бортом отправили в госпиталь, а всю нашу ротную тактическую группу командование перенаправило к границе в район пункта пропуска Мариновка Донецкой области.

Шли мы колонной по асфальтированной дороге в шахматном порядке для того, чтобы уменьшить потери при возможном обстреле. Шли без остановок и прибыли к блокпосту, охранявшему подступ к высоте, неподалеку от пограничных сооружений пункта пропуска на границе с Российской Федерацией.

Высота представляла собой огромную по площади возвышенность с серповидной верхушкой протяженностью в несколько километров. Скат возвышенности со стороны границы был пологим, а противоположный скат, расположенный в сторону Степановки, был крутым и у своего подножия преграждался речушкой. На противоположном берегу речки раскинулся лесок.

На блокпосту мы долго не задержались и уже ближе к ночи на высоте заняли огневую позицию, рассредоточили транспорт и организовали ночлег. Я лег спать под навесом, который натянули между БТРом командира батареи и ГАЗ-66 – машиной СОБ. Причем спальник я постелил на складные медицинские армейские носилки, которые мы выбрали под Саур-Могилой после



эвакуации раненых бойцов. Конструкция носилок (кто не знает) разработана таким образом, что в разложенном состоянии на металлический каркас с маленькими ножками натянут брезент, создавая некое подобие гамака у самой земли. К слову сказать, очень удобный лежак получается.

С подъемом на огневой позиции разложили выносной столик СОБа, вынесли кресла из машины комплекса управления, запустили бензин-генератор и вскипятили электрочайник для чашки утреннего кофе. Электрочайник проще и быстрее вскипятить от генератора, чем воду в котелке на костре. Скорее всего именно на запах кофе к нам, офицерам-артиллеристам, пришел командир нашей ротной тактической группы – майор с позывным «Майк». Обсудили проблемы и трудности. Посмеялись анекдотам и разошлись выполнять каждый свою задачу.

Мне пришлось переориентировать орудия для прикрытия колонн ВСУ, в том числе и нашей бригады, которые двигались по трассе от Степановки мимо нас и далее на север вдоль границы. Пришлось передвигать станины орудий. Сами орудия с трудом окапывались из-за наличия сланца в грунте на глубине примерно в полштыка лопаты. На высоте именно сланец не давал возможности деревьям расти в районе нашего местостояния. Вокруг нас произрастали только редкие кустарники.

День прошел в суете, раскопках, перегрузке снарядов и прочей тягомотине. Задействованы были все, в том числе и водители, мелкими и крупными ремонтами техники и вооружения. Поломки были различными: к самой сложной можно было отнести ремонт радиатора БТРа командира батареи, в который во время боя попал осколок, но в армии, как известно, неразрешимых проблем нет.

Ближе к ночи пограничники с поста пункта пропуска заметили в тепловизор какое-то движение в «зеленке» – лесопосадке, расположенной в низине между нашей огневой позицией и пограничным наблюдательным постом. В то время тепловизоры в подразделениях ВСУ были редкостью, и «погранцы» по просьбе «Майка» поглядывали за местностью вокруг нас по ночам. Ротная разведгруппа скрытно выдвинулась было к посадке, но то, что было в леску, быстро скрылось в низине. Вдалеке

завелся двигатель легковушки и плавно затих, удаляясь прочь от нас. За нами пока наблюдали.

Ночь прошла достаточно тихо. Батарея несколько раз «подсвечивала» подступы к Степановскому блокпосту, на котором несли службу подразделения соседней бригады.

На следующий день ближе к обеду снова пришел «Майк» и рассказал, что есть оперативная информация от разведчиков, которые объездили с утра прилегающие окрестности и села. Информация состояла в том, что готовится нападение на наш ротный опорный пункт, то есть на нас. Ясное дело, что сил у сепаратистов в этом районе для прямого боя было недостаточно – значит, действовать будут исподтишка. Это могло быть все что угодно – гранатомет, кочующий миномет в пикапе, да мало ли что. Посовещавшись, приняли решение переместить одно орудие в низину ближе к трассе, идущей от Степановки мимо нас на пункт пропуска. При этом никакой утечки информации о действиях быть не должно. Бойцы по мобильным телефонам могли разболтать, а телефоны наверняка прослушивались. В этих областях и районах не везде СБУ была на стороне Украины. Далее предполагалось ночью из этого орудия вести беспорядочный огонь осветительными боеприпасами. А всем остальным подразделениям переместиться выше по холму, рассредоточиться и ждать нападения на орудие. Ну, как на рыбалке – на живца.

Как говорится, сказано – сделано. Одно орудие с расчетом я забрал с верхушки возвышенности, так как его сектор стрельбы можно было перекрыть секторами двух других. Его зацепили тягачом и к вечеру оттянули на заранее выбранное место. К моему огромному сожалению и величайшему стыду, я не помню имени ни одного солдата этого расчета. Так сложились обстоятельства, что это был расчет другой батареи и его, всего лишь на несколько недель, добавили седьмым орудием в нашу батарею. Но тягач с водителем были из нашего подразделения. Водителя звали Юра Чудин, и был он солдатом-контрактником.

Вечером с помощью фонариков и буссоли (специальный прибор для определения углов (ПАБ-2М) сориентировал и навел орудие в первую плановую цель. Весь расчет и я подготови-

ли в кустах вокруг орудия места для самообороны. Тягач – бортовой ЗИЛ с тентом – был замаскирован дальше и ниже в овражке. Для исключения прослушивания переговоров с командиром батареи загодя организовали проводную связь. Обстановка не требовала от нас скрытности, посему ребята развели костерок, начали греть консервы сухого пайка и кипятить воду к чаю. Пока разогревался ужин, я рассчитывал последующие установки для стрельбы осветительными боеприпасами по условным целям.

Вдруг со стороны лагеря на свет костра из ночи вынырнула тень. Это был куратор нашей батареи – майор с позывным «Седой». Он после нашей слаженной совместной работы в прошлом бою вопреки здравому смыслу не смог усидеть в относительно безопасном лагере и пришел к нам разделить нашу участь. Честно говоря, я был рад.

Мы поужинали. Потом заморосил мелкий дождь. Оставив несколько наблюдателей у орудия и полевого телефона, я, «Седой» и остаток расчета перебрались спрятаться от дождя в кузов тягача под тент.

Серию из трех осветительных снарядов с очередностью одна минута – выстрел мы начали точно по расписанию в 23.30, но не успели завершить ее, как с противоположной стороны дороги из плавней на расстоянии в 500–600 метров от нас прямо из камыша с хлопком вылетел огненный шар, который в воздухе разделился на две части. Одна часть прилетела к нам и разорвалась над макушками ближайших к орудию кустов, а вторая часть улетела в сторону лагеря. Падая на землю, я отчетливо увидел, что та часть, которая направлялась в сторону лагеря, до лагеря не долетела, а упала и не разорвалась.

Раздались пулеметные очереди наших огневых точек. Несколько трассирующих пуль более точно указали мне место вылета ракеты. Я рванул к прицелу орудия, дал команду расчету зарядить приготовленный снаряд с полным зарядом. Мы произвели несколько выстрелов в плавни. Потом воцарилась тишина.

Весь расчет был на месте, цел и невредим. Ни я, ни «Седой» не пострадали. Не было только Юры Чудина. Нашелся он только к утру. Сказал, что испугался разрыва ракеты, убежал куда-то в

поле и всю ночь бродил в поисках лагеря. Я ему не поверил. Ведь ночью не услышать и не увидеть стрельбу орудия просто невозможно. А мы стреляли всю ночь, через каждый час осветительными боеприпасами по условным целям, привлекая к себе внимание и вызывая огонь на себя, но повторных попыток нападения не было. Расчет без Юры действовал слаженно и бесстрашно, несмотря на то, что выехать в случае необходимости не смогли бы.

Неподалеку от места выстрела противником по орудию обнаружили воронку от разрыва нашего снаряда. Других следов не было. А неразорвавшаяся часть вражеской ракеты упала прямо в окоп, где лежал боец, охранявший лагерь. По сохранившейся маркировке ракеты стало понятно, что это была противотанковая управляемая ракета, которой не было на вооружении в ВСУ. Боец остался живым и без единой царапины. Но в общем и целом «рыбалка на живца» удалась.

25.05.2015 г.

### **Панченково**

«К-гу-гук» – резкий и громкий разрыв фугаса вывел меня из задумчивого состояния. Мы заехали в густую и широкую лесопосадку на южной окраине поля, проросшего побегами подсолнечника.

Я думал о том, что мы – это «банда» мобилизованных солдат, сержантов и офицеров, руководимых считанными кадровыми военными, составляющая артиллерийскую гаубичную батарею батальонной тактической группы (БТГр) Вооруженных Сил Украины. И события антитеррористической операции на востоке страны затащили нас в стратегическую операцию Генштаба в конце июня 2014 года. Заключалась она во взятии под контроль восточной государственной границы с Российской Федерацией. А батарею, как это уже было принято, придали батальонной тактической группе другой механизированной бригады. Запутано, нелогично, как многое в армии, но факт оставался фактом. Не зря Генеральный штаб за глаза называли «генитальным» штабом.

В общем, наше войско заночевало под населенным пунктом Дьяково после суточного марша вдоль самой границы. И,

вздремнув на ночлеге пару часов, к полудню пришли на поле подсолнухов. По карте это было недалеко от Панченково. До пограничного пункта пропуска Краснопартизанск не набралось бы 10 километров.

Как ни странно, но на звук разрыва мгновенно среагировал разведвзвод, который выскочил на 2-х боевых машинах пехоты (БМП) под руководством командира с позывным «Че Гевара». Колоритнейший персонаж – типичный бандеровец из ролика российской пропаганды. Ну, во-первых, родом из Западной Украины, и говор оттуда. Во-вторых, седая борода лопатой, как у Льва Толстого. В-третьих, британский камуфляж. Ну чем не хунта?! Спустя час разведка вернулась «по-тихому», то есть практически бесшумно, а может, просто с другой стороны заехали. Вскоре возле нашего БТРа появился разведчик из подразделения «Че Гевары» по прозвищу «Лесник». Он рассказал, что взрыв фугаса – это был отвлекающий маневр. В соседней лесопосадке разведчики обнаружили «лежку» наблюдателя, а сам наблюдатель под прикрытием взрыва перебежками добрался до государственной границы, где его встретил наряд российских пограничников на джипе. По всей вероятности, перебежчик был важной птицей.

На месте «лежки» разведчики нашли бутылку с питьевой водой, окурки сигарет и стартовый пакет украинского мобильного оператора. Профессионал вроде, а прибрать за собой не успел. Значит, проспал наш заезд.

Несмотря на случившееся, командир батальонной тактической группы принял решение о закреплении группы на этом рубеже.

Для меня, старшего офицера батареи, это означало, что необходимо было определить места огневой позиции, размещения транспорта и личного состава. В общем, все скучно и обыденно. Да и выбор был не велик. Орудия расставили по традиции в поле. Тягачи с расчетами разместили напротив орудий, замаскировав их в лесопосадке. Транспорт обоза увели в соседний лесок подальше, но в пределах охраняемого периметра. За это время командир батареи с позывным «Псёл» на своем БТРе вместе с разведчиками пехоты успел побывать в районе на рекогносцировке.

Остаток дня прошел без каких-либо происшествий – в будничной организации быта и готовности к боевой работе. Как, впрочем, и ночь, пролившаяся небольшим дождем.

Но рассвет сюрпризов прибавил: с северной стороны на углу посадки открыли огонь пулемет, несколько автоматов и переносной противотанковый ракетный комплекс. Били по нашему танку и экипажу БМП. Пехоту по случаю «пучило» беспорядочной стрельбой из всевозможного стрелкового вооружения и суетой. А я со своими бойцами выскочили из лесопосадки и заняли свои места на огневой позиции по боевому расчету. Из-за того, что огневая находилась в открытом поле (ростки подсолнечника были сантиметров 30), бежать к орудиям пришлось пригнувшись к земле, перебежками. Я занял место у основного, центрального, орудия – так было удобнее подавать команды. Краем глаза я заметил, как к нашему танку на левом фланге абсолютно спокойно подошел человек с голым торсом и с автоматом в руке. Он быстро что-то сказал командиру танка, указав рукой вперед в сторону пересечения 2-х посадок. Танк взревел двигателем и выстрелил из пушки. Огонь из противотанкового комплекса сразу прекратился. Как потом оказалось, этим человеком был легендарный полковник Игорь Федорович Момонт – командир мотоманевренной группы пограничников, которых мы сопровождали своими тактическими группами. Погиб он под Зеленопольем от разрыва «Града», загоня бойцов в укрытия. Полковник имел колоссальный боевой опыт и не раз спасал жизни солдатам. Посмертно был представлен к ордену и званию генерал-майора.

И хотя я был в нескольких метрах от наводчика, но почему-то прокричал команду расчету основного орудия выстрелить прямой наводкой. Стрелять нужно было в место разрыва танкового снаряда. А 6-му орудийному расчету «посоветовал» открыть огонь по левой стороне посадки. С первыми залпами батареи с тыла по нашей огневой позиции открыл огонь крупнокалиберный пулемет «Утёс» (НСВТ калибра 12,7 мм). Все расчеты залегли, прячась за станины орудий. И судя по тому, что пули шлепались на землю на излете траектории, практически не зарываясь в грунт, я понял, что стреляли наугад с очень боль-

шого расстояния. Впрочем, фонтанчики пыли от падения пуль немалого калибра выглядели устрашающе и внушительно. Вдруг ко мне с тыла подъехала «Бэха» (БМП) командира БТГр и своей броней закрыла меня и расчет основного орудия от пулеметного обстрела. Спрыгнувший с брони командир батальона попросил «прочесать» осколочными снарядами посадку еще пару раз. Что я и сделал после получения разрешения от «Псла». Вскоре все стихло так же неожиданно, как и началось. Оказалось, что пехотная разведка отреагировала на стрельбу «Утёса» в тылу и своим огнем заставила пулеметчика скрыться. А наши совместные усилия подавили огневые точки противника с севера. Командир батальона, пробыв со мной на огневой позиции до завершения боя, приставил ко мне отдельную «Бэху» с экипажем для прикрытия. Уважуха.

Бой закончился, но нужно было осмотреть посадки, особенно места, откуда велся огонь по нам. «Че Гевара», как всегда на 2-х «Бэхах», взялся за дело. На полной скорости кортеж с пехотой на броне пролетел через поле под прикрытием стволов всех калибров. Десант спешил, прикрываясь броней БМП и стрелковым огнем из всего, чем был вооружен, бесстрашно ринулся в лесок и скрылся из виду. Еще какое-то время слышалась стрельба вперемешку с разрывами ручных гранат, но вскоре опять все стихло.

Позже вечером стал известен результат зачистки. В посадке обнаружили трупы боевиков, кучу патронов и оружия. С приближением наших бойцов один раненый боевик взорвал себя гранатой, при себе он имел удостоверение офицера подразделения ГРУ (главного разведуправления Генштаба ВС РФ). Пленных не было. А нашим разведчикам достался гражданский легковой автомобиль с простреленным лобовым стеклом. Судьба водителя и пассажиров легковушки была понятна без слов.

Наутро к нам присоединилась еще одна батальонная тактическая группа. Батарее пришлось переместиться севернее в район рощицы, где нашли труп ГРУшника. Место, где мы разместились, было на перекрестии густых лесопосадок. Окопы под орудия и блиндажи отрыли экскаватором инженерной службы бригады. По флангам огневой позиции вкопали несколько «Бэх» охранения. В точке перекрестия лесопосадок

подготовили капонир для танка. А на соседнем поле для стрельбы в других секторах заняла огневую позицию «Лена» – это грозная, но неповоротливая «дамочка» калибром 152 мм – буксируемая гаубичная батарея с соответствующим позывным. С «Леной» мы еще не раз пересечемся летом 2014 года. А пока нас, как военизированных фетишистов, интересовали лишь стреляные латунные гильзы 152-мм калибра.

Времени обжиться на новом месте заняло с полдня. БТР командира нашей батареи и мой «Шишарь» (ГАЗ-66) замаскировали в лесопосадке, наш навес натянули под деревьями. Бензин-генератор с точкой зарядки радиостанций и телефонов организовали там же. Но возможности отдохнуть было не много. По нам открыли огонь из минометов, которые ночью боевики затянули на вершину огромного террикона, расположенного практически на самой границе. А непосредственно за терриконом находился российский приграничный населенный пункт – Розы Люксембург, который значительно затруднял нам вести ответный огонь. Затруднение вызывала угроза обстрела территории соседнего государства в случае нашего промаха. А промазать мы могли. Именно поэтому пристрелку верхушки террикона произвел лично, начав ее с больших недолетов. «Сепарские» пикапы с минометами не стали долго ждать. Они быстро съехали с верхушки в низину еще в самом начале пристрелки. Но пристрелянные установки по террикону были доведены всем командирам орудий батареи.

В общем, с каждым днем окружающую обстановку можно было описывать советской поговоркой про жизнь, что становилась «лучше и веселее» (в кавычках, естественно).

И к следующему утру два БМП, расположенных по флангам для прикрытия подступов к нашей группировке, были обстреляны переносными противотанковыми ракетными установками. Командир расчета одного из обстрелянных боевых машин был ранен осколками прямого попадания ракеты в башню БМП. А наводчик экипажа – убит на месте. Панченково встретило обоюдными потерями. «Груз 200», и уже не в кино. АТО продолжалось и длится до сих пор.

30.05.2015 г.



## Танкист

Солнце палило нещадно, и пот стекал по лицу, шее, спине. Ничего удивительного – конец июня 2014 года. Я проснулся, пошевелился с закрытыми глазами. В ответ раскладушка предательски скрипнула. Привычные армейские раскладные носилки промокли. Пришлось на ночь перелечь на панцирную сетку. Хорошо бы сейчас очутиться на пляже болгарского Сазополя или кипрской Ларнаки. На крайний случай подошел бы одесский пляж «Дельфин» возле ресторана «Утёсов». Вчера был небольшой дождь, относительно теплая ночь, а сегодняшнее утреннее солнце ужасно парило. Я принимал солнечные ванны в глубоком капони́ре, вырытом за лесопосадкой, где-то в нескольких километрах от Панченково Луганской области. Рядом в моих ногах спал командир взвода управления гаубичной батареи по прозвищу «Цыган». «Цыган» – мой приятель по несчастью и сослуживец поневоле. Мы, мобилизованные офицеры, были призваны на службу в ВСУ и принимаем участие в антитеррористической операции на востоке Украины. И разница между нами лишь в том, что «Цыган» пришел в военкомат города Сумы добровольцем, а меня вызвали в районный военкомат моего города повесткой. У него через пару дней намечался день рождения, и он просился у командира батареи с позывным «Псёл» и куратора нашей батареи «Седого» отпустить его в тыловой госпиталь подлечить протянутые сквозняками спину и ухо. А еще где-то в Запорожской области оставить свой автомобиль ВАЗ-2108, который он притянул за собой в эти края.

Практически одновременно мы поднялись с раскладушек (военная кровать со складывающимися ножками), сложили спальники и водрузили раскладушки на место – прикрутили к бортам БТРа. Завтрак, а потом утреннее, почти ритуальное, кофе. Офицеры расселись под навесом в лесу между командирскими машинами управления. Расселись: это я – старший офицер батареи, «Псёл», «Цыган», «Седой» и «Орион» – штабной офицер связи.

Блаженно потягивали свежезаваренный на костре кофе. Чилийский кофе, кстати. Не знаю, как с обеспечением было у других подразделений, а мы были практически всем обеспечены:

что-то получали в бригаде, что-то – от волонтеров, и посылки от родных до окружения доходили регулярно. В общем, комфортно сидим, наслаждаемся моментом. Надеюсь, вы не думаете, что на войне не бывает минут расслабления.

– Бажаю здоровья, – под навес заглянул усатый сержант в черном комбинезоне. Сержант этот был командиром «Мишки», на военном диалекте – танка.

– Привет, – за всех настороженно ответил «Седой».

Дело в том, что к нам под навес время от времени приходили разнообразные ходоки из соседних подразделений. В основном заряжать мобильные телефоны от нашего бензин-генератора, но периодически поддерживали нас в тонузе вопросами типа: а есть ли у вас ключ на 16, или где наша вода? С водой, кстати, проблемка была, но сейчас не об этом. «Седой», видно, ждал от танкиста подвоха.

– А колы будэтэ включать гэнэратор? – спросил усач на украинском языке. Ну точно хунта!

– А ты чего хотел? Телефон зарядить? Ставь, сейчас запустим, – сказал Геннадьевич, он же «Седой». – Как там танк твой? – продолжил он.

– Та ничего, гарна машина, – обрадовался сержант возможности подзарядить телефон. – Тики можэ вы знаэтэ? У мэнэ е визыр командыра – штука така, щоб бачиты полэ бою. Так вин бракованый, показуе вверх тормашкамы. Нэ знаю, що з ным роботы. У вас нэма таких? – протараторил танкист.

– Нету, а телефон ставь, – улыбаясь, ответил Геннадьевич.

Про наличие танкового визира его еще не спрашивали.

Не успели мы насладиться кофе и утренней светской болтовней, как из радиостанции поступила команда «к бою». В район нашей дислокации двигалась колонна, перевозящая боевиков на автомобилях, автобусе в сопровождении бронированных КамАЗов. Офицеры разбежались по своим местам. «Псёл» помчался на КП к командиру БТГр, а я – на огневую позицию.

В нескольких километрах от нас начинался бой. Мимо огневой позиции промчалась колонна из нескольких БМП с пехотой на броне в сопровождении танка. Батарея огнем поддержала подход наших сил на установках, которые рассчитал командир

батареи с пункта управления БТГр. Один из залпов был особенно удачным, судя по клубам черного дыма, повалившего из-за лесопосадки. Но чтобы не накрыть огнем наших, батарея по команде обстрел прекратила. И вся огневая вслушивалась в звуки происходящих за леском событий. Бойцы молча курили или говорили вполголоса. Вскоре примчался танк к своему капониру для пополнения боезапаса. Быстро зарядился и умчался, свистя турбиной, в сторону боевых действий. Звуки выстрелов и разрывов были слышны все реже и реже, и я понял, что началась зачистка после боя.

Оставив на огневой позиции дежурный расчет, я вернулся под навес в лесную прохладу. Приближалось время обеда – нужно было похлебать супца. За обедом «Псёл», вернувшись с КП, рассказывал подробности боя и информацию о количестве пленных и убитых боевиков. Среди наших пехотинцев было несколько раненых; «200-х» (груз 200), слава Богу, не было.

Не успели мы помыть тарелки после обеда, как под навесом снова появился наш уже знакомый танкист. У него были грязные руки и запыленное лицо с мутными потеками пота. Он пришел за своим телефоном запыхавшись и внешним видом напомнил мне охотничью гончую, отловленную после преследования лисы. Глаза у него горели, и сам он был возбужден, по видимому, еще не отошел от горячки участия в бою.

– Ну как там все прошло? – не удержавшись, спросил я.

– Та так, ничего, – как-то буднично, словно про футбол, ответил сержант. – Мы поихалы, назустрич мэни КамАЗ бронёванный з кулэмэтом. Я розгубывся и як пыз...нув по нёму з гарматы. Колэса полэтили як тарилкы.

Пожар на месте боя за лесопосадкой не прекращался, и вскоре мы явно почувствовали запах дыма, пороха и подгоревшего мяса. Всем было ясно, что это подгорал не шашлык из свинины...

Страсти после боя медленно угасали вместе с отблесками вечернего заката. Бойцы разбредались к местам ночлега, чтобы завтра с новыми силами встретить следующие испытания.

06.06.2015 г.

## Высота «4 майора»

У меня на работе в компании оператора мобильной связи был один знакомый. Он не любил праздновать свой день рождения. Обычно я не придавал этому особого внимания, однако после очередного поздравления знакомого с праздником любопытство взяло вверх. Но напрямую спросить о причинах было как-то неудобно. Тогда полог таинственности данного происшествия приподнял мой коллега. Все оказалось достаточно банальным и объяснимым. Оказалось, что у моего знакомого некоторое время назад умерла мать. И случилось это прямо в день празднования его рождения. Философия жизни – полмира смеется, полмира плачет. Но все же неординарность случившегося события глубоко врезалась мне в память.

Повествование в данном рассказе пойдет о событиях на высоте 107,7 или 108,8. На картах масштаба 1:25 000 и 1:50 000 почему-то высота от уровня Балтийского моря указана разная. И в этом факте отражается вся суть боевой готовности Вооруженных Сил Украины летом 2014 года. Воевать приходилось по картам Генштаба СССР с топографическими данными о состоянии местности на 80–90-е годы прошлого века. Ни одного террикона, ни каких-либо изменений по расширению населенных пунктов на этих картах нет. Зато полно несуществующих машинно-тракторных станций, коровников, свинарников, курятников и прочее, прочее, прочее. В общем и целом, разница в высоте на 1 метр и 10 сантиметров не принципиальная, хотя XXI век – век цифровых технологий – не терпит неточностей. Это я вам докладываю как сотрудник компании оператора мобильной связи. Понятно, что не в этом суть, а суть в том, что данная высота расположена у населенного пункта Власовка Луганской области. Прямо у шоссе из Краснодона на Изварино. Видимость исключительная. Все как на ладони – и Краснодон с Поречьем, и Власовка с Изварино, и Урало-Кавказ с Западным. А на высоте ни единого тебе деревца или кустика. И грунт – сплошной сланец. Вручную окопаться нереально.

Не успев опомниться после боевых столкновений у пограничного пункта пропуска Краснопартизанск, моя гаубичная батарея в составе механизированной ротной тактической группы

ВСУ (РТГр) очутилась на новом месте дислокации на той самой высоте 107,7. И все это аккурат 1 июля.

Итак, майор первый – Леня с русской фамилией, позывной «Ястреб», кадровый штабной офицер механизированной бригады, который возглавлял нашу ротную тактическую группу. У меня до сих пор перед глазами жизнерадостный, бородатый, светловолосый парень в бандане, футболке и штанах защитного цвета. Пронзительные зелено-голубые глаза. Как будто мы в походе сидим у костра с туристическим инструктором. Но в памяти идиллию светлого образа омрачает бронежилет «Корсар» и автомат Калашникова в его руках.

Механизированная рота на БМП с минометной батареей и несколькими «Мишками» (танками) прибыла чуть раньше. Окопалась на высоте отжатым грейдером «Самсунг» (чудный экземпляр корейской техники), а на военной терминологии – РТГр, заняла плацдарм и взяла под контроль трассу, ведущую из пограничного пункта пропуска Изварино на Луганск (через Краснодар). Ну, в общем, все жестко.

Не хочу утомлять техническими подробностями, ведь не мемуары пишу, а рассказ. Окопались мы «Самсунгом». «Пощупали» снарядами терриконы. Их перед нами было больше десятка, а по картам – ни одного. От обстрела побежали с верхушек практически каждого «сепарские» наблюдатели. Как тараканы побежали. Но и нам насыпали поначалу минометами, да с разных сторон. На войне как на войне. Первой на высоте у нас подбили командирскую машину наших минометчиков на базе МТЛБ. От взрыва «Мотолыга» загорелась. Минометный коллегастарлей сильно обгорел. Его и еще пару раненых эвакуировали в тыл – груз 300 на военном жаргоне. Мы с ответом не задержались – пальнули залпом (по данным местных информаторов) в лагерь боевиков на окраине Изварино. Пехота по радиостанции со сканером нащупала «сепарскую» волну. Судя по перехваченным крикам и зову о помощи – насыпали здорово. А связь у боевиков была организована по науке. Оперативный дежурный у них был с позывным «Контора» (СБУшная тема). Но в первых числах июля боевики вели себя как-то вяленько. Время от времени минометами и гаубицами по нам постреливали. Как потом

выяснилось, подкрепления и вооружения ждали. А пока мы отвечали «Бэхами» (БМП) по дороге, реже минометами да гаубицами по колоннам военной техники. Лично мне удалось прямой наводкой попасть и спалить КамАЗ с гаубицей Д-30. БМП боевиков подбил на выезде из Изварино. Колонну военной техники остановил, подбив САУ сепаратистов. А уж сколько целей батареёй подавили – и перечислить сложно. Мешали мы им здорово.

Тогда и спустя год после описываемых событий убедить меня мифом о том, что на востоке страны против регулярной и законной армии Украины действовали простые жители региона, – невозможно. Равно как и в том, что вести подобные боевые действия возможно только на деньги какого-нибудь украинского олигархического клана или на частные пожертвования.

Во-первых, боеспособной армии во всей Украине не было одинаково как в северном, западном, а уж тем более в восточном регионе. Значит, обученный человеческий ресурс вместе с компетентными людьми прибывал извне.

Во-вторых, боевого вооружения вместе с запасом топлива и боеприпасов в регионе было довольно ограниченное количество. И это факт. Я лично видел, сколько военной техники, автомобильных контейнеров с боеприпасами пытались провезти только через один пограничный пункт пропуска. А ведь наши заграничные славянские «братья» тогда, в начале лета 2014 года, стеснялись открыто демонстрировать свою причастность к эскалации ситуации на востоке страны.

Ну да Бог с ними, этими серьезными размышлениями, которым можно предаваться разве что сидя на террасе 10-го этажа современной многоэтажки с ноутбуком, обратившись лицом на одесскую гавань. А тогда глубоко размышлять и мечтать было некогда. Из радиостанции на сепар-волне «Контора» радостно верещал о том, что приехал «Бес» (Безлер И. Н.) и ему необходимо во Власовке найти ночлег, а откуда-то «оттуда» приехали «Викинг» и «Радуга», причем не пустые, и теперь укропам будет п...ц.

Тем временем заблокированная нами военная техника боевиков, приходящая со стороны России, ночами без фар все-таки просачивалась мимо нас в лесу по «нулю» (то есть по границе),

причем со стороны Российской Федерации за пограничными столбиками. Каждую ночь мы слышали гул техники и лязганье гусениц, но стрелять по территории сопряженного государства не могли. Возможна ли такая ситуация, чтобы по территории такой страны, как Россия, вначале через всю страну, а потом по самой ее границе путешествовала чья-то частная военная техника, полностью укомплектованная боезапасом? И все это без адекватной реакции российской полиции, армии, пограничников, разведки, правительства и президента страны, наконец? Ну да, это же не хунта, не бандеровцы! Чего беспокоиться? А может, просто русские военные не доглядели и Путин не знал ничего?! Могло ж быть такое головотяпство в демократической стране? Могло!

И вот утром 7 июля «Контора» в эфире объявил, что нужно начинать. 105-му и 106-му выдвигаться на места (мобильные минометные секции), «Чертенюк» подключится (БМ-21 «Град»), а потом нужно сходить вниз в поселок – спустить «собак» (противотанковые управляемые ракетные установки). Объявление абракадаброй прозвучало в эфире. Понимание моих сегодняшних разъяснений, указанных в скобках, пришло к нам на высоте 107,7 в физическом смысле по очереди – мины, снаряды, ракеты, потом в обратной последовательности.

Вторым майором на высоте был я. Майором по званию, а вторым – не по возрасту или должности, а просто по ходу поведения. Мобилизованный 43-летний менеджер, который обыкновенно по повестке военкомата был призван в марте 2014 года в Вооруженные Силы Украины на должность старшего офицера гаубичной батареи отдельной аэромобильной бригады. Звать меня Алексеем, а позывной мой был «Буг». До войны в артиллерии было принято присваивать командирам позывные по названию рек, морей, озер.

Меня этот обстрел застал по пути с огневой позиции 2-го взвода к пункту управления огнем и столкнул в небольшую ямку начатого окопа или блиндажа. Рядом загорелся корейский трактор. От плотного и едкого дыма я едва не задохнулся. Перебежками бросился к пункту управления, но не успел к нему добежать, так как между БТРом командира батареи и моим

«Шишарем» (ГАЗ-66 СОБа – машина старшего офицера батареи) разорвался какой-то боеприпас. Разрывом вырвало окно в будке, разбило лобовое стекло, пробило бензобак «Шишаря». На БТРе видимых повреждений не было заметно, только оборвало все, что было спереди прикручено к броне. Офицеров и солдат пункта управления спасло то, что с первыми разрывами все, как муравьи, залезли под броневик. Но осколки залетали и туда, практически всех ранив. Ранения были разной степени тяжести.

После атаки к обеду стало понятно, что боевикам удалось подбить несколько БМП, танк, три наших гаубицы. Много было раненых и контуженых. «Псла» – командира батареи – ранило в ногу. «Седой» – куратор нашей батареи – получил легкое осколочное ранение в руку. А я как ни в чем не бывало отделался легким испугом.

Осмотревшись после обстрела и оказав первую помощь раненым, мы две разбитые гаубицы подготовили к вывозу в тыл, а третью гаубицу – подремонтировали и переставили на прямую наводку поближе к переднему брустверу заграждения ротного опорного пункта, и, кстати, не зря, потому что через какое-то время обстрел боевиков продолжился с новой силой.

И в этот раз обстрел застал меня вместе с куратором батареи, «Седым», возле злополучного третьего орудия. Нас разрывом вражеского снаряда об бруствер, организованный вокруг орудия, перебросило в яму. У нас это сооружение диаметром 5–6 метров и глубиной 3 метра называли «говноямой», потому что в ней на дне был организован туалет со ступеньками и площадкой, выложенными из сланца. Благо на высоте недостатка в нем не было. Других вариантов для туалета, кроме как подземного, приспособить на позиции не получалось. Придя в себя, я обнаружил, что с Геннадьевичем, то есть с «Седым», сидеть в говнояме не комфортно – неприятный запах. Хотя мы не выпачкались, по крайней мере, об туалет. Не сговариваясь, выскочили и рванули в ближайшее укрытие. Но когда плотность обстрела боевиками ослабла, я рванул к орудиям для ответного огня. Так продолжалось до вечера.

Вечером к нам пришла «ленточка» – колонна с боеприпасами, продовольствием, посылками, водой и топливом. Началь-



ник финансовой службы бригады лично привез и раздавал желающим получить на руки зарплату, но на передовой в магазин не сходишь, поэтому многие писали расписки о перечислении средств на банковские карты или на выдачу зарплаты в воинской части родственникам. Потом погрузили раненых. Даже несколько человек из батареи взяли в эту колонну на ротацию в отпуск на 5 суток. В хвосте колонны подцепили подбитую технику. «Ленточка» ушла в тыл.

Майор третий – заместитель командира РТГр, кадровый офицер механизированной бригады по имени Илларион, а между нами просто «Ларик». Отличный специалист по вооружению. Весельчак и балагур, который часами пропадал в «Бэхах», бесконечно ремонтируя то пушки, то пулеметы или вообще просто какую-нибудь технику. Периодически приходил к нам позубоскалить, выпить чашечку-другую кофе.

Этим же вечером «Ястреб» по спецсвязи получил указания от командующего сектором о том, что с высоты нужно отойти назад. Сзади от нас в 5–6 километрах расположилась еще одна РТГр, усиленная двумя 152-мм гаубичными батареями и батареей БМ-21. А на высоте предполагалось оставить артиллерийского корректировщика, один орудийный расчет на три рабочие гаубицы и человек 10 пехоты на 2-х БМП для прикрытия расчета. До сих пор для меня этот приказ остается, мягко говоря, непонятным.

«Ястреб» пришел к нам и рассказал новости. В это время я, «Ларик», «Седой» и раненный в ногу командир батареи «Псёл», который остался на высоте и наотрез отказался уезжать с «ленточкой», как обычно заварили вечерний кофе. Обсуждая события дня, мы выпили по кружке. И так как обстановка требовала взвешенных решений и действий, а кроме того, наша батарея была придана роте другой бригады, «Псёл» и «Седой» связались с руководством нашей бригады. Я собрал оставшихся командиров орудий для того, чтобы сформировать расчет из добровольцев. Для остающегося (по задумке командующего сектором полковника Грищенко А. Н.) орудийного расчета задача была проста и, по моему убеждению, – нелепа. Необходимо было ночью зарядить и навести гаубицы, а утром из блиндажа

шнуром по очереди стрелять из них. И так на протяжении 2–3-х дней. Бред какой-то.

В итоге, опираясь на здравый смысл, решили, что «Псёл» уходит вместе с основной частью личного состава батареи и лишней техникой. Корректировщиком на высоте остается «Седой». Я вместе с 3-мя огневыми расчетами добровольцев (меньшего количества желающих участвовать в «афере» на удивление не оказалось) остаюсь для ведения полноценного, а не бутафорского огня батареями. А «Ястреб» и «Ларик» после совещания со своими людьми удивили нас тем, что остаются с нами и бойцами в полном составе в количестве 20-ти человек. Правда, из рабочей техники у них на тот момент осталось 3 БМП плюс подбитый танк. Что поразительным было для меня, так это то, что после объявления решения личному составу ко мне подходили отдельные бойцы и просились остаться. И тут уж было не до шуток и смеха, опасность была смертельной. В результате нас осталось на высоте 25 артиллеристов, 20 пехотинцев и несколько расчетов минометчиков. Из них офицеров на высоте 107,7 в звании майор, как мушкетеров Александра Дюма, которые на спор позавтракали в замке Ла-Рошель, было тоже четыре.

Четвертый майор – мой боевой друг Алексей Геннадьевич – позывной «Седой». Куратор из штаба нашей бригады, которого из-за нехватки кадровых офицеров в боевых подразделениях закрепили за нашей батареей. Леша, если читаешь эти строчки, привет тебе сердечный.

Постепенно время двигалось к середине июля. Сепаратисты практически сразу оценили количество сил на нашем опорном пункте. Отчасти благодаря своим беспилотникам, отчасти благодаря открытой местности нашего расположения. Военная техника, поступающая из России для сепаратистов, продолжала ночами гудеть, но на дальность выстрела не показывалась. Временами нас для острастки обстреливали танками и гаубицами. Огонь открывали с позиций, расположенных в нескольких десятках метров от «нуля» или на территории жилых кварталов Краснодона. Провоцировали на ответный огонь, но стрелять по территории России или по жилым кварталам города мы не ре-

шались. Огонь открывали только по данным артиллерийской разведки старшего начальника или по явно видимым целям. Сепаратисты же направили основной артиллерийский удар и диверсионно-партизанские вылазки по более мощным группировкам ВСУ – РТГр Рыбалова и РТГр Шквала. Эти тактические группы располагались юго-западнее нас. Мощь артиллерийских дуэлей нарастала.

Командование сектора ежедневно обещало начало крупного наступления наших войск, которое все время откладывалось. Так продолжалось до 12 июля включительно. Обстрелы с обеих сторон были как плановые, так и внезапные. Иногда по тому, как пропадало поле покрытия связи наших мобильных телефонов перед началом обстрелов, можно было сверять часы. На тот момент в украинской армии не было таких устройств глушения радиосигналов, а на нас, как на наживку, сепаратисты почти не реагировали. Но в тот день мы засекли точку схода ракет «Градов» боевиков. Стреляли из-за кладбища с окраины Краснодона. Практически мгновенно залпами трех оставшихся орудий мы ответили. Чем сорвали «похвалу» из уст «Беса» на «сепар FM». Даже сейчас мысленно слышу этот перехват радиоэфира как наяву:

- Откуда стреляли?
- Да с тех выжженных квадратов!
- Ну, молодцы они, конечно...

Меня распирало чувство гордости от услышанного. И в то же время результаты залпов стали у боевиков, по всей вероятности, последней каплей терпения нашего присутствия на высоте 107,7. В чем с утра нам предстояло убедиться.

Утро воскресенья 13 июля началось как обычно. После умывания я выскочил на огневую позицию из блиндажа, где ночевал вместе с «Ястребом» и «Седым», захватив бронежилет и каску. На огневой дежурил 6-й расчет. Командир расчета Серега Ерошенко сидел в окопчике возле гаубицы с биноклем и радиостанцией. Виталик – наводчик орудия – заваривал крепкий чай на костре. Остальные – дремали: кто на ящике с боеприпасами, кто у входа в блиндажи. Солнце поднялось и начинало припекать. Я посмотрел в ту сторону, куда был направлен бинокль

командира. Краснодон был в утренней дымке. Поговорив с ребятами, в общем-то ни о чем существенном, я вернулся к своему блиндажу. К нему же подошел и «Ларик». Он вместе с «Ястребом» и «Седым» включали на подзарядку мобильные телефоны и радиостанции. «Сепар FM» непривычно молчал.

– К нам едут две коробочки (на военном жаргоне обозначение бронированной техники), – сказал «Ястреб». – Наверное, что-то затевается.

– Да уж поскорее бы, – хмыкнул Геннадьевич.

Не прошло и получаса, как от БТРов к нашему блиндажу уже шествовала группа военных, экипированных «с иголки», в британских камуфляжах. Это оказалась разведгруппа специального назначения. Они пришли поздороваться и узнать про обстановку во Власовке и Изварино. Завязался разговор, и не успели мы угостить приезжих кофе, как начался обстрел. В свою радиостанцию я успел услышать обрывки доклада дежурного расчета:

– «Буг» – «шестому», «Буг» – «шестому», – раздался в радиоэфире голос Ерошенко.

– На приеме, – ответил я, – на приеме, я «Буг».

В ответ – тишина. Слышны были только звуки разрывов вокруг блиндажа. Я подумал о том, что сепаратисты наверняка глушат радиосигналы, но был уверен, что расчеты в укрытиях.

Тем временем в нашем блиндаже свободного места практически не осталось. Разведчики от испуга запрыгнули все к нам. Сидели рядком, поджав под себя ноги, опасаясь осколков, которые время от времени залетали во входной проем блиндажа. Неожиданно я вспомнил разговор с женой о том, что 14 июля у моей младшей дочери будет день рождения. Они давно планировали отметить его в детском кафе с одноклассниками. Это же завтра. По спине пробежал неприятный холодок. «Господи, – подумал я, – если мне суждено погибнуть, то пусть это случится не сегодня. Пусть это случится завтра, а лучше послезавтра. Только не в день ее рождения. Я не могу своей дочери подложить такую свинью».

А обстрел не утихал. Разрывы методично «прощупывали» всю территорию ротного опорного пункта и уже «танцевали»

вокруг нашего укрытия. На артиллерийском языке это называется «огневое прочесывание». Казалось, что время остановилось. Стрелки часов кто-то держал невидимой ниткой. От близких разрывов на каски просыпалась земля. Все замерли. Постепенно разрывы стали удаляться.

«Фу-у-ух, кажется, пока пронесло», – подумал я.

Уже ближе к обеду обстрел прекратился вовсе. Были слышны только разрывы боекомплекта горевшего БМП. Вокруг все было окутано черным дымом. Мы вышли из блиндажа, и я столкнулся с командиром 5-го расчета, который пришел сообщить, что у нас двое погибших. Ими были старший сержант Сергей Ерошенко и сержант Александр Костюшко. Оказалось, что боеприпас пробил перекрытие блиндажа 6-го расчета и разорвался. Ребята были в касках и бронежилетах, но это не помогло. Всего в блиндаже было четверо бойцов, двух других спасла перегородка из ящиков с землей.

На поверку оказалось, что все три мои гаубицы разбиты. А в БМП на переднем крае было пять прямых попаданий, от которых оторвало башню и откинуло ее на несколько десятков метров. Тягачи в капонирах практически не пострадали. Земля вокруг блиндажа была изрыта воронками, а бензин-генератор, как ни странно, – усердно тарахтел (работал).

«Ястреб» сообщил о потерях командованию. Доклад командующему сектором подтвердил старший разведгруппы. Мы получили приказ отойти, но подготовиться к отъезду нужно было так, чтобы не привлечь внимания сепаратистов. Хотя им было не до нас. Мобильная бронегруппа наших войск прощупывала проходы через речку Большая Каменка, которая протекала от Краснодона до Изварино через Власовку. И мы слышали звуки боя то там, то здесь. Радиоэфир «сепар FM» был заполнен переговорами боевиков. Вдруг властный голос в эфире приказал «Конторе» заткнуться, предупредив, что будут работать профессионалы. И профессионалы работали...

Свой отход мы планировали на 21:00. В это время обычно ежедневно пехота обстреливала все укромные места вокруг нашего расположения для исключения засад и скопления боевиков. Провести нас в тыл взялись спецназовцы, но перед отходом

необходимо было загрузить все, что возможно, в транспорт, заминировать остатки снарядов на огневой позиции и негодные к транспортировке гаубицы для того, чтобы сепаратисты наверняка не смогли их восстановить в случае захвата. И все это скрытно.

Но, как обычно это происходило со мной в армии, события начали развиваться совсем по другому сценарию.

Третья по счету вылазка бронегруппы проходила в нескольких километрах от нас. Мы не могли поддержать их огнем. Боеспособного вооружения практически не осталось. Одна БМП с нерабочей пушкой и стрелковое оружие. Группа попыталась с ходу зайти во Власовку, но мост через речку был взорван, и там разгорелся бой. Мы вдруг ясно осознали, что через какое-то время бронегруппа отойдет назад и вся огневая мощь сепаратистов сосредоточится на нас, так как, скорее всего, отходить бронегруппа будет мимо наших позиций. Здравый смысл подсказывал, что отступить нужно параллельно с ней. Наши «спецназёры» заерзали, вскочили в БТРы и умчались. Слава Богу, у нас все практически было готово. Погрузились в машины и начали выруливать из капониров на выезд. Я возглавил батареиную колонну и повел наугад вслед за умчавшимися БТРми. «Седой», как капитан корабля, который покидает корабль последним, стоял и ждал. Ждал, пока прапорщик Дима с позывным «Кардан» взорвет все, что заминировано. При этом «Кардан» был водителем бортового ЗИЛа, на котором «Седой» должен был ехать. Ко всему прочему в кузов машины были погружены тела наших погибших ребят. И если бы с Димой что-нибудь случилось, то Алексей Геннадьевич остался бы сам на высоте.

Но хорошо то, что хорошо кончается (не знаю, насколько уместно применить это выражение в нашей ситуации). Из кабины своего ЗИЛа я видел позади огромный султан разрыва боекомплекта на высоте, но и вспышки разрывов мин боевиков сопровождали наш отход в полусотне метров слева от движущейся колонны. Правда, уже через несколько километров обстрел остался далеко позади, и следующей задачей уже было определить направление движения к нашим войскам в бескрайних

степях Луганского края. Благо, что колонны к нам приходили регулярно, а разведка для исключения подрыва на фугасе каждый раз прокладывала новую полевую дорожку, параллельную основной, – я получил ориентир. Так по наезженному военной техникой полю моя колонна подошла к высоте РТГр Рыболова. Нас, конечно же, могли обстрелять, приняв за боевиков, ведь у меня с ними не было ни связи, ни сигнальных ракет нужного цвета. Однако все прошло без осложнений.

На высоте нас встретил командир батальона, который взялся сопроводить колонну в свое хозяйство еще глубже в тылу. По данным перехвата, на «сепар FM» боевики собирались из всех своих артиллерийских стволов нанести удар по опорному пункту «Рыболов». Промедление было смерти подобно, потому что свободных землянок не было для вновь прибывшей полусотни бойцов. Через 10 минут колонна продолжила следование. «Седой» же нагнал нашу колонну только на въезде в следующий опорный пункт, где мы остановились на ночлег.

Впервые за долгое время я, Геннадьевич и «Ларик» легли спать в спальниках не в землянке, а просто под деревом в лесопосадке. Я еще долго не мог заснуть, вслушивался в ночные звуки и смотрел в звездное небо. Часы показали 00:01. Начался новый день.

«С днем рождения, доченька», – подумал я и заснул.

За боевые заслуги, проявленные на высоте 107,7, были награждены государственными наградами:

1. Подполковник «Ястреб» – орден Богдана Хмельницкого 3-й степени.
2. Майор «Седой» – орден Богдана Хмельницкого 3-й степени.
3. Майор «Ларик» – орден «За мужество» 3-й степени.
4. Капитан «Псёл» – орден «За мужество» 3-й степени.
5. Старший сержант Сергей Ерошенко – орден «За мужество» 3-й степени (посмертно).
6. Сержант Александр Костюшко – орден «За мужество» 3-й степени (посмертно).

04.07.2015 г.

## Водители

Чудесное летнее утро. Беседка в парке внутреннего дворика офисного центра. Дорожки, выложенные тротуарной плиткой, стриженные газоны. Невероятные заросли всевозможных растений и цветов. Ландшафтные дизайнеры изрядно постарались. Сидя в беседке за живой и цветущей хвойно-лиственной изгородью, наслаждаешься одиночеством. Хотя во дворике вовсю кипит производственная жизнь. Вокруг тенистого островка снуют люди, ездят автомобили. А тут фонтан журчит... С трудом представляю себе окопы, блиндажи... войну. А ведь прошло всего полгода с тех пор, как я вернулся из зоны АТО. На днях звонил мой боевой товарищ, поздравлял с днем рождения, но не с тем, который в паспорте записан. А с тем, в который в клубке событий из пота, крови, трупов и рваного металла тебе чудом удается выжить. Тебе и еще нескольким счастливым. Иногда помощниками в этой случайности бывают конкретные люди. Со своей историей, характером и жизненными принципами.

Летом 2014 года, с первым мобилизационным призывом, я оказался под Краснодоном в Луганской области. Шел второй месяц интенсивных боев. Командир батареи, в которой я служил, был ранен и эвакуирован в госпиталь. Из чуть более ста человек развернутой батареи с обозом (повара, водители транспорта под дополнительный боекомплект и прочие) в строю вместе со мной осталось 25 человек. В 6-орудийной гаубичной батарее «живыми», т.е. боеспособными, были 3 орудия. Из офицеров нас двое: я – старший офицер батареи и куратор из штаба нашей бригады – майор Алексей Геннадьевич.

Остатки батареи стояли на стратегической высоте через речку от села Власовка и в составе ротной механизированной тактической группы осуществляли контроль над участком местности с дорогами, которые проходили от пограничного пункта пропуска Изварино к городу комсомольской славы Краснодону. В общем, как говорят в армии: «Задача предстоит сложная, но интересная – на внимательность!» Смех – смехом, а смысл дислокации прост – не пропускать военную технику, боевиков и боеприпасы из Изварино (читай – из Российской Федерации) в Луганск через Краснодон. И предстояло не пускать су-



постата до подхода основных сил бригад ВСУ (Вооруженных Сил Украины) сектора Д.

«Пляжмся» мы на плацдарме. Каждый день по-всякому. Днем жара неимоверная, ночью прохладно. Иногда потери несли разные, иногда удачно отстреливались. Война.

Забыл сказать, что тягачей на огневой позиции осталось: три ЗИЛа и два «Урала». Остальная техника батареи либо подбита, либо отошла с ранеными бойцами в тыл. Высота, на которой мы стояли, – голая. Никакой растительности. Все зарылись. Блиндажи, капониры, окопы, брустверы, даже туалет подземный. А транспорт наш – бортовой с тентом. ЗИЛы предусмотрены как гаубичные тягачи плюс для перевозки в кузове оружейных расчетов с боеприпасами (т.е. снарядами к орудиям). На «Уралах» было продовольствие, вода и прочие «шмотки», которые не влезали в ЗИЛы. Короче, весь наш наличный транспорт был разбросан по всей высоте в капонирах. Из-за брустверов торчал только тент задней части машин. И сепаратисты, думая, что в них уложены боеприпасы, лупили по ним каждый день из всяческого своего вооружения. Пули, мины, снаряды, даже ПТУРами (противотанковые управляемые ракеты) не гнушались пальнуть. Тент – это же тряпка. Пролетает ракета навывлет и об бруствер взрывается. Цирк да и только. Водители тягачей окна в кабине специально открытыми оставляли, чтобы взрывной волной не выбило. И так продолжалось до тех пор, пока мы не догадались снять брезент. Но к тому времени борта «Уралов» изрядно пошматовало. А с ними и частично наш провиант. Взрывной волной смешало содержимое бортов «Уралов», как в барабане лототрона, – упаковки сухих пайков, бутылки с питьевой водой, упаковки с шампунем, носки, трусы, футболки (спасибо волонтерам за передачи). Слегка присыпало землицей. Осколки немного посекали эту биомассу. И коктейль под названием «военный придурак» готов.

Конечно же, старшина, он же водитель «Урала», он же старший прапорщик Виталик, вместе с солдатами в перерывах между боями перебирали и сортировали содержимое «шейкера». Все, что можно было раздать, было роздано с лихвой, но стратегический запас был перебран и разложен по «Уралам». Но с тех

пор к машинам приклеилось сочное название «Мусоровозы». Частично из-за внешнего вида и своеобразного коктейля в кузовах после обстрела, частично из-за того, что в некоторых, оставшихся в кузове, консервных банках осколками были пробиты незаметные для глаз отверстия, из которых слегка подтекало их содержимое, и жара с мухами добавили впечатлений. Забыл упомянуть, что из-за постоянных обстрелов и некомфортного способа проживания на высоте некогда новая военная форма участников тех событий превратилась в лохмотья, буквально «за 10 минут боя».

Даже сейчас, спустя год после описываемых событий, я без улыбки не могу вспоминать, как однажды после утреннего обхода огневой позиции, до завтрака, я наблюдал картину маслом, как говорят в Одессе:

В капонири, в кузове «Мусоровоза» два бородача, Виталик и водитель другого автомобиля – прапорщик по прозвищу Корней, в прелестных лохмотьях достают сухпайки и раздают командирам орудий причитающиеся на день, на боевые расчеты, консервы и другой провиант. Массовка гыгыкает.

Балагур из толпы, подражая героям скетча «братского» соседа, хриплым голосом спрашивает Виталика:

– Сифон, что ты там ищешь?

– Та, Борода, трусики Жанны Фриске ищущу, хочу своей Людке из привокзальной подарить, – хрипло отвечает (улыбаясь) Виталик.

Общий смех, занавес. Да что с них взять, зубоскалы-дураки. А ведь война идет. Точно хунта!

Но рассказ не об этом. Рассказ о водителях. В украинской армии это особая каста. И название у нее особое – не водители, а водителя. Эксклюзивность касты проявлялась в мирное время в том, что когда все подразделение идет на специальные занятия во главе с командирами, то водителя идут в автопарк, к своим машинам. Для того, чтобы делать вид усиленной работы по починке под руководством техника подразделения. А на самом деле – отдыхать, «бухать» и бедокурить, имея под рукой материальный ресурс в виде горюче-смазочных материалов, или, проще говоря, – топлива. Но с наступлением войны ситуация

невольно поменялась. Современный бой – маневренный, молниеносный и быстротечный. И, не имея надежных колес, победы не видать.

Так вот, в «довесок» к трем ЗИЛам и двум «Уралам» в остатках батареи на высоте значились пять водителей. Слово «довесок» я взял в кавычки потому, что после серьезных обстрелов батареи, эвакуации раненых и отвода части личного состава в тыл на высоте из рядового состава остались исключительно добровольцы. К сожалению, а может быть, к счастью, мобилизованные и контрактные штатные водители батареи покинули высоту. Со мной остались водителями «Уралов» старший прапорщик Виталик (он же старшина) и прапорщик Корней. На ЗИЛах – сержант Алексей Когтев, прапорщик Леха (батареинный техник с позывным «Кардан») и его родной брат – прапорщик Дима по прозвищу «Кефирчик». Из всей бравой пятерки только Когтев был мобилизованным, остальные контрактники, которые заняли места выбывшего рядового состава.

Несмотря на то, что автомобили были рассредоточены по всей высоте, пятерка водителей проживала в одном блиндаже. И случилось это сразу по приходу на высоту, когда, спасаясь от первого обстрела, этот дружный коллектив забился в укрытие к майору механизированной роты. Который, кстати, в гордом одиночестве проживал в оборудованном блиндаже средних размеров. Ну, ребята, они же десантники, – пришли на полчаса, а остались на полмесяца. Это как в пословице: «Если десантник говорит, что не брал, значит – не отдаст».

Беда, война, жизненные тяготы сближают людей, а уж совместное проживание под одной крышей – связало бойцов кровнородственными узами. И думаю, что сколько бы времени не прошло с тех пор и куда бы их судьба не забросила, связи между собой они не потеряют.

Полмесяца «норной» водительской жизни на высоте пролетели как один день. Легкое утро, тяжелый, тягучий и кажущийся бесконечным полдень и, наконец, громовой, душный, с нестерпимой мигренью вечер. Обездвиженные тягачи за эти две недели, после многочисленных осколков и ударов взрывных волн, исправно подкручивались и подмазывались по мере

технической возможности и условий обстановки. И все это для того, чтобы в нужный день, когда он настанет, обескровленный остаток гаубичной батареи, потеряв убитыми командира орудия и заряжающего, бросив оставшиеся три разорванные в клочья гаубицы, отступил по команде в тыл. А машинки, как ни в чем не бывало, завелись «с полтычка» и помчались быстрее мысли между минометными разрывами по Луганским полям.

Впрочем, легкость и надежность движения ЗИЛа – слегка литературно приукрашена.

И надо же было так случиться, что после рывка с высоты и короткой передышки с ночевкой мы собрали колонну техники и змейкой пошли к очередному опорному пункту наших войск. В голове колонны, как всегда, бронегруппа из бронетранспортера разведчиков и БМП (боевая машина пехоты) механизированной роты. Моя машина идет третьей в колонне. За ней – остальной транспорт: пара ЗИЛов, пара «Уралов», несколько ГАЗ-66 (минометчиков), еще какая-то техника пехотинцев. В то время уже было очень опасно свободно перемещаться по окрестностям между опорными пунктами. Все кишело диверсантами, в лесках возле перекрестков дорог устраивались засады против подразделений ВСУ, дороги то и дело минировались.

За рулем моего ЗИЛа сидел Леха Когтев. Рассудительный парень, лет сорока от роду, младше меня на пару лет. Судьба до войны у него была проста и незамысловата. Родился, учился, срочную службу отслужил, женился. Перед войной работал водителем-дальнобойщиком. Фуры гонял с прицепами. К слову сказать, в моем подразделении более опытного водителя не было. На войне наши батарейные автомобили тянули за собой орудия. И если нужно было очень точно и аккуратно проехать через лес между деревьев, развернуться или затянуть гаубицу в труднодоступное место, то все водители без исключения прибегали за помощью к Алексею. И он никогда не отказывал. При этом был скромн, немногословен и вообще не употреблял спиртного. Говорил, что выпьет бутылку пива по возвращении с войны. Как-то раз попался мне в руки его военный билет, и оказалось, что Леха служил срочную службу в части морских спецназовцев под городом Очаков. Был снайпером и награжден

значком «Отличник Советской Армии». Как положено снайперу, Алексей был наделен характером спокойным и даже флегматичным. И я, зная его навыки, периодически советовался с ним при расстановке охранения батареи, постов наблюдения и «секретов» (скрытых постов), несмотря на то, что был он мобилизован на должность простого водителя тягача гаубицы. Но и дело водительское он знал хорошо. У него единственного в машине всегда все работало. Все лампочки, все датчики (кроме спидометра), не говоря уже о двигателе.

В общем, мчимся мы за авангардом колонны. Скорость высокая для передвижения по пересеченной местности. Идем «след в след», чтобы не наехать на мины. Преодолеваем рвы и канавы, продираемся сквозь лесопосадки, проходя как можно дальше от терриконов и мест возможных засад. И вот наша ленточка пересекла несколько асфальтированных дорог, железнодорожный переезд и выезжает на огромное поле скошенной озимой пшеницы, которое располагалось между терриконами шахты и окраиной городка Краснопартизанск. И это единственное место, через которое можно проскочить вдоль государственной границы туда, куда нам нужно. Разведка ведет колонну прямо по центру поля, в том числе и потому, что уже и я ясно вижу чернеющие воронки разрывов вдоль проселочной дороги по краю желтого поля справа от нас. Значит, опасно по дороге идти, она пристреляна. Как артиллеристу мне абсолютно понятно, что, скорее всего, минометы сепаратистов стоят скрытно у подножья террикона, а наблюдатель-корректировщик залег наверху и четко видит нас, как у себя на ладони. Но у нашей ленточки выбора нет, и мы мчимся на всех парах по стиральной доске нашего трижды любимого поля, всем телом ощущая вибрацию, проезжая по распашке поперек нашего движения. И где-то на середине поля мой ЗИЛ начинает отставать от впереди идущего авангарда. Как оказалось, после очередного обстрела на высоте 107,7 взрывной волной вырвало приборный щиток и Когтев, как смог, прикрутил его на место. А теперь от вибрации открылся какой-то проводок, перестало поступать электропитание от генератора, а аккумулятор слабенький. В общем, ЗИЛ заглох посреди поля. За ним встала вся колонна. У меня по

спине пробежал холодок, а Алексей молча и спокойно открыл свою боковую дверь кабины. Спустился на подножку и залез под приборную доску, при этом медленно доставая из чехла на своем пояском ремне раскладные плоскогубцы, и как ни в чем не бывало принялся что-то там откручивать. Радиостанция зашумела вопросами. Не отвлекаясь на бессмысленные расспросы, я по мобильному телефону связался с водителем сзади идущей машины с просьбой подстраховать нас в случае чего – подтолкнуть бампером в задний борт, чтобы завести машину «с толкача» или в худшем случае взять нас на буксир. Но спустя несколько минут, а мне показалось – целую вечность, Леха, по каким-то шевелениям на приборах щитка, определил готовность к движению автомобиля, влез за руль и включил стартер. Задний ЗИЛ подтолкнул нас вперед – и наша машинка завелась. Когтев чуть проехал вперед и остановился «прогазовать» двигателем. При этом начал не спеша складывать свои плоскогубцы. Понимая, что даже слабоумный уже мог пересчитать уставки для стрельбы по нам, я выхватил у Лехи инструмент из рук и рявкнул:

– Давай-давай, поехали быстрее! Я сам сложу твои плоскогубцы.

За окном замелькали, набирая скорость, деревья. Вибрация от движения поперек пахоты подбрасывала на сиденье. Ленточка догоняла БМП, которая остановилась на дальнем краю поля, оцетинившись своей пушкой в сторону террикона. Я краем глаза посмотрел на Когтева, не подозревая о том, сколько еще раз он вывезет меня и моих ребят из разных «щекотливых» ситуаций.

Сию на скамейке в прохладной, уютной беседке, под шум фонтана вспоминаю и думаю о том, сколько таких Алексеев, Николаев, Петр Петровичей на допотопной технике, с устаревшим вооружением решились и смогли противодействовать врагу. А в конечном итоге – остановить на востоке Украины одну из лучших в мире армий в лице «зеленых человечков», которыми так гордится их вождь и предводитель. Легкой прогулки «победного марша», как в Крыму, уже не получится, и не мечтайте.

06.09.2015 г.

## Замполит

– Алло, Владимирович, бажаю здоровья, – слышу в трубке телефона знакомый голос.

– Привет, Вадим «Аббатович», – отвечаю своему фронтовому товарищу, с которым воевал в первую свою ротацию в Луганской и Донецкой областях летом 2014 года, принимая участие в антитеррористической операции на востоке страны.

– Что вы делаете? – загадочно спрашивает Вадим.

«Аббатовичем» его прозвали из-за позывного «Аббат», которым он сам себя окрестил на войне.

– Работу работаю, – парирую, отвернувшись в кресле за рабочим столом от офисного компьютера.

– Не сильно отвлекаю? – не унимается «Аббат».

– Да не очень. Говори.

– Я получил удостоверение инвалида войны! – хвастается Вадим. – Вы же помните, что после контузии я оглох на одно ухо. А вы УБД (статус участника боевых действий) получили?

– Нет пока. Запрос из Киева не вернулся, – отвечаю я. – Как у тебя дела вообще?

– А-а, нормально. С понедельника пойду на работу устраиваться.

«Да уж пора бы, прошло три с половиной месяца после нашей демобилизации», – подумал я, но вслух произнес:

– Понятно. Что делал? Как жена с сыном?

– Да ничего, у тещи живут. Бухаю я, – уныло проронил Вадим.

– «...кто воевал, имеет право у тихой речки посидеть...», – хором мы дружно процитировали слова любимой песни.

– Ладно, Вадим, не грусти. Все наладится, только в руки себя возьми, – пытаюсь успокоить собеседника.

– Да, ничего, Владимирович, прорвемся! Не впервой. Вы только не пропадайте, звоните, – прибодрился «Аббат».

– Хорошо, ты тоже звони. Ну, пока, что ли?! – попрощался я.

– Плюс-плюс, – шутливо по-военному закончил разговор Вадим.

Я положил на стол телефон, воспоминания нахлынули, отключая зрение и слух от реальности присутствия в рабочем кабинете, и перенесли меня на год назад.

Был конец июля 2014 года. После очередного артиллерийского обстрела с территории Российской Федерации понтонная переправа через речку Миус в районе населенного пункта Кожевня была разбита, захлопнув тем самым в Южном котле части 4-х бригад Вооруженных Сил Украины.

А как все беззаботно начиналось... В начале марта военкоматы многим прислали повестки на 10-дневные сборы. Народ из запаса воспринял это как некое приключение с отдыхом от работы и семьи. А чего?! Все законно! В стране пока мир, ну, кроме Майдана. Зарплату на работе платят исправно, в воинской части кадровые командиры – офицеры, по возрасту младше меня. Ну, кроме начальника артиллерии бригады и комбрига. Остальные – просто пацанва зеленая. Втихаря можно «бухануть». Занятия – побоку. Красота! Потом, правда, какая-то «бодяга» приключилась с мобилизацией. Ну, после сборов объявили о необходимости остаться еще как минимум на 45 суток. Аккурат тогда, когда шум поднялся по поводу отжатия Крыма инопланетянами – «зелеными человечками» (так их пресса окрестила). Больше половины народу «сцыканули» и ушли по домам. Как их и нас только отцы-командиры не уговаривали! Юристов приглашали, деньгами завлекали, за дезертирство посадить обещали. В общем, несмотря на обещанные золотые горы и радужные перспективы, слабохарактерные сбежали. И вот прошло более полутора лет с тех пор, но я думаю – слава Богу, что ушли тогда. Представляю, какими пачками они бы с фронта бежали, обделав при этом штанишки казенные.

Короче, более-менее добросовестные ребята остались отдавать долг Родине. Лично я при этом к себе на работу в отдел кадров позвонил разузнать что почем. Девчонки-«кадристки» (из отдела кадров фирмы, где я работал до войны) всех «на уши» поставили, но констатировали – служить придется. Стали после этого в часть новые люди приходиться. Те, которых военкомы арканом отловили, в воинские подразделения стали лично сопровождать. Ну а мы: во-первых – офицеры, во-вторых – уже бывалые, а в-третьих – с кадровыми военными раззнакомились и буквально сблизились, так как они сами по приказу командования перешли на казарменное положение и жили вместе с



нами. Вечерами грустим, сидим в казарме. Ожидаем пополнение и готовимся к выходу на полигон – разминаем печень.

Как правило, в начале вечера пить алкоголь никто не хочет. Все с умным видом – кто лежит на кровати, кто на стуле читает. Скукота. Забегает вдруг из соседнего кубрика Леха Булгаков (мой коллега, так же как и я – старший офицер, но 2-й гаубичной батарее).

– Владимирович, – говорит Леха, – есть предложение. Знаю одно место, тут близко. Предлагают разливной, ворованный с завода, молдавский коньяк. «Полтос» – литр. Угощали меня пару раз. В связи с этим, гыгыгы, есть два предложения: первое – можно попробовать перед покупкой, а второе – предлагаю взять шесть литров в баклажку из-под воды. На полигоне будет как находка!

– Когда можно пробовать? – в разговор вступает Вадим, который «Аббатович».

Он попал к нам в 1-ю батарею сначала командиром взвода управления. Потому, что в военкомате, его, бывшего чекиста (в СБУ служил в контрразведке, правда, не долго), направили служить артиллерийским разведчиком, обнаружив в принципиально разных профессиях одинаковый корень. Я-то хоть служил в 90-х старшим офицером батарее, а «Аббат» про артиллерию только художественные фильмы смотрел да песни слышал. Потом, правда, заместителем командира батарее по воспитательной работе его переназначили. Так как навыкам бумажки писать да в душу заглядывать на предыдущей работе обучили.

– Ща занесу, – промолвил Булгаков, скрывшись из кубрика.

На кроватях все зашевелились. Кто газету отложил, кто в сумку за закуской полез. Загалдели все радостно, скапливаясь к столу.

Утром в баклажке, предназначенной на полигон, осталось коньяку (цвета тормозной жидкости) на два пальца.

Вечером этого же дня захожу в кубрик. Человек пять офицеров сидят на кроватях, как бы образуя кружок вокруг стоящего в проходе между кроватями будущего замполита Вадика. С моим приходом воцаряется тишина. Все нарочито серьезные.

– Что случилось? – спрашиваю я «Аббата».

– Владимирович, все в порядке, – слащавым голосом психиатра, говорящего со своим пациентом, мурчит «Аббат». Он берет меня под руку, часто клипает ресницами и, доверчиво заглядывая в лицо, продолжает: – Владимирович, ничего не случилось, просто повторяйте за мной. Хорошо?

– Хорошо, – нерешительно отвечаю, чувствуя подвох.

– Здравствуйте. Меня зовут Алексей, – с паузами говорит «доктор» Вадик, слегка сжимая мой локоть.

– Здравствуйте. Меня зовут Алексей, – покорно бормочу я.

– И я... алкоголик, – в гробовой тишине полушепчет «доктор». – Ну-ну, смелее.

– И я алкоголик, – еле сдерживая смех, произношу я.

Вокруг меня на кроватях оживают коллеги. Они начинают одновременно и энергично хлопать в ладоши, говоря хором протяжно:

– Здра-а-вству-у-й, А-а-ле-е-ксе-ей.

При этом все радостно смеются и галдят.

– Владимирович, присаживайтесь, я Булгакову позвонил, чтобы срочно к нам зашел. Так, всё. Тихо, – говорит «Аббат», принимая скорбный отрешенный вид.

Дверь рывком отворяется – и в кубрик вваливается Леха Булгаков, у которого за пазухой припрятана бутылка. Все серьезные, все молчат. Замполит начинает новый сеанс терапии в кружке анонимных алкоголиков. Хохот. Ужин.

Но это было практически в мирной жизни, так сказать, в «лабораторных условиях». А в июле реальность уже была иной. Кураж, патриотизм и энтузиазм уже были изрядно потрепаны в боях под Саур-Могилой, Мариновкой, Панченково и Изварино. Мы теперь проходим испытания на прочность в котле под залпы и канонады славянского «брата», который уже стал нам совсем не братом. Нагло и цинично расстреливая нас из всевозможной артиллерии, стоящей на территории РФ, чтобы спровоцировать к открытому конфликту для прямого применения своей силы против «хунты», которая завтракает русскоязычными младенцами (судя по телепередачам и плакатам, которыми зомбируют россиян для оправдания собственной агрессии). Может, какой отсталый солдат и думал о том, что это сепаратисты

нас стирают с лица земли, да и то вряд ли. Ведь «мамы» (специально прошитые радиостанции фирмы «Моторола») были в каждом подразделении, и по ним предупреждала наша разведка, не стесняясь в выражениях и умозаключениях, об артиллерийских залпах и сходах ракет «Градов» по нам. И плюс ко всему я, как офицер, был при карте и GPS. Границу РФ и вспышки залпов с ее территории в бинокль сам наблюдал. По радиоперехватам наши спецы идентифицировали и выпускников военного училища, сдававших экзамен не на полигоне, а по нам в котле. И перебежчиков из Крыма, доказывающих нашей кровью свою преданность вождю и новой армии. И для меня шутка о том, что кому-то нельзя в Германию потому, что у него дед воевал, уже не шутка в моем отношении к россиянам (не путайте с русскими).

Ну, в общем, как вы уже догадались, настроение в ту пору у нас было не ахти как приподнято. И в перерывах между обстрелами, по которым иногда можно было сверять часы, понимая, когда у них там обед или завтрак, самим хотелось не только пожрать и поспать, но и как-нибудь приободриться. И меня радовали мимолетные встречи с «Аббатом».

Однажды я с ним столкнулся, выбегая по малой нужде из своего блиндажа, в котором отдыхал после боевого ночного дежурства на огневой позиции.

– Владимирович, вы куда? – промурлыкал невозмутимый Вадим.

– Вадик, ну как куда?! Поссать, – отвечаю я.

– Владимирович, можно с вами? Так сказать, на брудершафт. Можно даже сказать – скрестим шпаги, – чуть растягивая слова на манер Ширвиндта, предлагает мне «Аббат».

– Вадик, иди к черту, – хохоча, кричу я и скрываюсь за ближайшими кустами.

– Фу, как некрасиво. Идти к черту? А еще интеллигентный человек, – удаляясь, бубнит замполит.

Да, тогда окружающая действительность и обстановка внушали уныние и тревогу. Энтузиазма не добавляли ни сбитые у нас на глазах два украинских штурмовика, которые прикрывали выброску из военно-транспортного самолета продуктов

питания и боеприпасов для подразделений окруженных бригад, ни разгромленные артиллерийским обстрелом из российских «Градов» командирские штабные машины управления нашей бригады.

В один из таких гнетущих дней, утром, я сижу у костра вместе с куратором нашей батареи с позывным «Седой». И на запах заварного кофе к нам приходит «Аббат». Ночь прошла беспокойно. И мы стреляли, и по нам стреляли. Потерь с нашей стороны не было. Бойцы отдыхают в лесопосадке у входов в блиндажи.

– Неплохой кофе, – констатирует «Аббат». – Геннадьевич, новостей никаких? – спрашивает он «Седого», который был на совещании в штабе.

– Пока нет, – подтверждает «Седой».

– Пойду-ка я, взбодрю личный состав. Пусть кружка моя пока у вас побудет, – неожиданно подхватился на ноги замполит.

Он отошел от нашего костерка и ускоренным шагом замелькал между деревьев по тропинке лесопосадки по направлению к блиндажам боевых расчетов. Неожиданно он закричал:

– Мы все умрем! Мы все умрем!

Бойцы проснулись и недоуменно посмотрели на «Аббата», провожая его бегущую фигуру любопытными взглядами. Но вдруг раздался чей-то громкий и четкий голос:

– Вадик, я сейчас тебе ногу прострелю!

– Мы все выживем! Мы все выживем! – заорал «Аббат», развернувшись и побежав в противоположную сторону под галдеж и смех солдат.

Наконец он, довольный, вернулся к месту своего старта, то есть к нам, где Геннадьевич с улыбкой его слегка пожурил за столь нестандартную процедуру взбадривания людей. Но настроение значительно улучшилось, да и шуток по этому поводу среди солдат было на несколько дней.

Я, улыбающийся, очнулся от военных воспоминаний в собственном кабинете на работе под недоуменный взгляд своего коллеги. Как ему все это объяснить? Просто необходимо это все в черновик записать, потом пригодится. Вот такой у нас был замполит!

27.09.2015 г.

## Оладьи с вишнями

– ...на дно формы выложить половину теста. Сверху аккуратно укладываем одним слоем дольки яблок... Ну, примерно вот так... Далее выкладываем на яблоки оставшееся тесто и разравниваем поверхность, – слышу сквозь сон монотонный голос телевизионного кулинарного мага, вещающего очередной рецепт в утренней воскресной программе. – Выпекать шарлотку будем 35–40 минут в разогретой духовке.

Потягиваясь, встаю с дивана и босиком бреду к холодильнику.

– А какая должна быть температура духовки? – спрашивает ведущая утреннего шоу у своей гостьи.

Блик солнца, отраженного от стекла соседнего здания паровозным лучом, казалось, разрезал столешницу кухонного стола. Из распахнутой балконной двери пахло сквозняком морского воздуха.

– Оптимально – 180 градусов, но самое главное – это во время выпечки дверцу духовки не открывать, чтобы шарлотка не опала, – поучает телевизионный повар.

Сегодня выходной, и можно ни о чем особо не задумываться. И, главное, не нужно никуда спешить.

– Готовность – по времени, или есть какой-нибудь секрет? – сценарий шоу требует от ведущей активного диалога.

– Особых секретов нет. Пирог готов, когда сверху появится светло-коричневая корочка...

«В духовке с дверцами, да при наличии продуктов и дурак пирожок испечет», – подумал я, доставая из холодильника нарезанный сыр.

Добавил в кофе-машину воды и подставил чашку под краник кухонного агрегата. Машина зашумела помолом зерен, и тоненькой струйкой ароматный напиток полился в чашку.

«Вас бы, таких умельцев, проверить в военно-полевых условиях», – я улыбнулся своим мыслям, представив двух телевизионных див у костра возле блиндажа где-нибудь в лесу, так сказать, вдали от цивилизации.

Боевые действия на востоке Украины приобрели настолько полномасштабный характер, что противостояние Вооруженным Силам Украины так называемых сепаратистов в конце

июля 2014 года уже даже на телевизионных картах местности больше напоминало нанесенные баталии на музейных картах времен Второй мировой войны.

Российский артиллерийский дивизион БМ-21 «Град» у самой нашей границы в районе российского населенного пункта Новая Надежда своими 18-ю установками сурово и однозначно намекал о неутешительных планах в отношении судьбы подразделений 5-ти бригад ВСУ, замкнутых в Южном, или Изваринском, котле. Автоколонны с продуктами питания, боеприпасами и топливом уже не доходили к месту стояния остатков бригадной артиллерии окруженных сил.

Тогда, летом 2014 года, волею судьбы меня угораздило в возрасте за 40 очутиться в этом злосчастном котле по мобилизационному призыву в офицерской должности гаубичной батареи Н-й отдельной аэромобильной бригады. И ко времени повествования от громкого названия бригадной артиллерии остались жалкие остатки 3-х гаубичных батарей. Одна из которых – моя, сильно потрепанная под Краснодоном, с потерей всех 6-ти орудий и порядка 25-ти человек убитыми и ранеными. Другая батарея, попавшая под обстрел в Зеленополье, со значительными потерями в живой силе и лишенная 3-х из 6-ти орудий, осталась в придачу с деморализованным личным составом, который наотрез отказывался даже подходить к гаубицам. И только третья батарея, стоящая на прикрытии ротной тактической группы, могла более-менее полноценно исполнять свое прямое предназначение пятью уцелевшими гаубицами.

Но постоянные обстрелы российской артиллерии и попытки сепаратистов расчленить войска наших окруженных бригад вынуждали к ответным действиям. Мне, вместе с куратором – майором из штаба бригады с позывным «Седой», который замечал раненого командира моей батареи, – пришлось принять у паникеров две из трех уцелевших гаубиц и в довесок еще два «Подноса» – 82-мм батальонных миномета. В общем, работы хватало, и особо отдыхать нам не приходилось.

К тому времени продовольственный суточный рацион для личного состава наших подразделений состоял из одноразового горячего блюда в виде супа или макарон и котлового чая, а

остальные приемы пищи складывались из однообразных консервов сухого пайка. Хлеб поначалу был с душком, а потом вообще пропал. Вместо хлеба были сухари. Зато запасы пакетированного чая, растворимого и заварного кофе (давнишние передачи волонтеров и родственников) были, слава Богу, в достатке.

И вот однажды утром, после участия в ночных баталиях, кипячу в котелке у костра воду для заварного кофе. Тут пробегает по тропинке мимо моего бивака солдат – номер орудийного расчета, с позывным «Лэлэка» (в переводе на русский язык – аист), молодой и пронырливый парень небольшого роста.

– Товарищ майор, – остановившись у костра, обращается он ко мне. – Вы еще не завтракали?

– Нет, – отвечаю я. – Салат «оливье» хочешь предложить? – в шутку спрашиваю у него.

– Да нет, просто мы ходили к разбитым штабным машинам и нашли там бумажные мешки с остатками макарон и несколько бутылок растительного масла. Просеяли эти остатки через бинты перевязочных пакетов и на костре печем оладьи, – с улыбкой объясняется боец.

От звуков нашего диалога у входа в блиндаж проснулся «Седой». Он откинул с лица полу спальника и с любопытством посмотрел на солдата.

– Получаются очень даже неплохие коржики. Принести попробовать? – не переставая улыбаться, предлагает «Лэлэка».

– Давай, тащи, Артемка, – включился в разговор «Седой». – Возьми вот крышку от котелка.

Солдат подхватил крышку и засеменил к своему блиндажу.

– Ну, что, Владимирович, вода закипела? – спросил Седой, сидя на спальнике и потягиваясь.

– Да, Геннадьевич, я уже и кофе по кружкам насыпал. Сейчас залью кипятком, пусть настоится, – радостно предвкушая необычный завтрак, отвечаю «Седому».

Через какое-то время Артем вернул крышку котелка, полную, с горкой парующей и ароматной консистенции, ну очень отдаленно напоминающей стопку небольших и округлых оладий. Но запах... запах был просто изумительным.

– Ты что, нам все оладьи принес? – удивленно спросил Геннадьевич «Лэлэку».

– Да нет, у нас там хватает, – ответил Артем.

– Ну, спасибо большое! – с чувством поблагодарил я.

– Кушайте на здоровье, – махнул головой боец и убежал во свояси.

Вместо стола у нас был пенек, на который мы сверху плашмя установили корпус разбитой осколком металлической радиостанции Р-105. И мы с Геннадьевичем весело засуетились вокруг импровизированного стола, выставляя на него кружки с кофе, а в центр композиции, конечно же, оладьи.

– Владимирович, у меня в неприкосновенном запасе знаешь, что есть? Ни за что не угадаешь, – улыбается «Седой» и, не дожидаясь моего ответа, достает из ящичка с консервами небольшой газетный сверток. Не разворачивая, ставит его возле основного блюда.

– Варенье? – спрашиваю я, нетерпеливо разворачивая и доставая из газетной обертки 250-граммовую банку.

– Бинго! Вишни в собственном соку! Та-дам! – с интонацией фокусника вещает Геннадьевич. – Это ж нам еще на полигон привозили волонтеры передачу от какого-то фермера, там еще и детские рисунки с пожеланиями были. Ну, помнишь?

– Так это еще когда было?! – один взмах рукоятки штык-ножа – и крышка от банки вылетает из моих рук прямо в костер.

– Вот видишь, что значит выдержка! – говорит Геннадьевич, подсаживаясь к столу.

Для удобства я наливаю варенье в крышку от другого котелка, и мы налетаем на оладьи, запивая кофе.

И тут неожиданно, впервые за долгие дни, звонит мой мобильный телефон. Нужно отметить, что с мобильной связью в нашем месте стояния были проблемы из-за разбитых боями базовых телефонных станций. С родными и близкими приходилось общаться в основном смс-ками, да и то не всегда получалось.

– Привет, – слышу из телефонной трубки голос жены. – Как у вас дела?



– Да ничего, потихоньку, – отвечаю я.

– Тут в интернете пишут, что у вас совсем нет еды...

– Не верь никому, – отвечаю я с улыбкой. – Ты не поверишь, что я сейчас ем на завтрак! Оладьи с вишнями и запиваю чилийским кофе «по-польски»!..

...– Одним словом – «Хунта»! А они тут рассказывают про шарлотку, – говорю я телевизору, делая бутерброд с сыром к утреннему воскресному кофе.

Со стороны я наверняка выгляжу как психбольной, но хорошо, что сейчас этого никто не увидел.

15.10.2015 г.

### **Пес, Француз и Итальянец**

Моя бабушка (по папиной линии) была полькой. И для восстановления кровнородственных оснований я начал изучать историю и культуру Польши. А вдобавок записался на семимесячные курсы польского языка.

На протяжении своей жизни многие из нас хотя бы мельком встречались или пересекались с иностранцами. Вот и я за сорок с лишним лет своей жизни периодически встречал иностранцев, особенно в своих поездках за границу. Но в более или менее приятельских отношениях в свое время я был с американцем японского происхождения Кеннэтом Фунакоши, родственником основателя японского карате, точнее – его племянником, и чешским инженером – совладельцем небольшой компании Иржи Шмидтом. И судя по фамилии последнего – имеющим немецкие корни.

Но, возвращаясь к разговору о моих корнях, в декабре 2013 года в Интернете я нашел объявление о наборе в вечернюю группу для обучения польскому языку в маленьком бизнес-центре в районе Нового Привоза, где мне подходило все: и дни, и место, и время, и... В общем, по прошествии рождественских праздников, вечерами, я уже спешил на занятия после работы, полный энтузиазма и решимости освоить новый язык. И надо честно сказать, что, в довесок к удовольствию, занятия требовали от меня еще бóльшей сосредоточенности, трудолюбия и упорства, чем от других участников обучения, так как это были

ученики младше, чем я, которые, вероятно, готовились к поступлению в учебные заведения Польши. И все бы ничего, если бы не повестка из военкомата, по которой мне, майору запаса, нужно было прибыть для прохождения 10-дневных сборов в расположение воинской части Н-й отдельной аэромобильной бригады. Курсы польского языка, естественно, – по боку. А там пошло-поехало. Сборы, мобилизация, граница с Приднестровьем, Херсонская область (прикрытие Крымского направления), Саур-Могила Донецкой области... в общем, полный тур «военного туризма» в составе боевых подразделений Вооруженных Сил Украины, который в аккурат занял все первое полугодие 2014 года.

Все мы знаем, что туризму, помимо романтики, присущи немало возбуждения, экстрим и опасность. А вот в «военном туризме», в моем случае, романтикой даже не пахло. После такого похода, как в анекдоте, знаешь, из какого места выделяется адреналин. Хотя в хаосе тех событий бывали и радостные моменты. Один из них был связан с отводом остатка моей батареи с передовых позиций на положенное обновление боеспособности, так как все батарейные орудия были в «хлам» разбиты, а добавок еще нами же и взорваны при отходе. При этом от личного состава батареи, который изначально по количеству переваливал за сотню человек, осталась горстка – около 30. В число потерь входили двое погибших и несколько десятков контуженых и раненых бойцов, в том числе и командир батареи.

Но при отходе ночной привал у позиций бригадной артиллерии превратился практически в месячное ожидание в чередовании со всевозможными боевыми действиями в Южном котле. К слову сказать, сегодня, на фоне событий под Иловайском и Дебальцево, про Южный котел уже никто не помнит. Мне как участнику этих событий крайне обидно, но, наверное, это хорошо. Все течет, все меняется. Уж и интерес к событиям войны в Сирии притупился. Что будет дальше?

А пока я и такие, как я, не просто вздрагивают во сне, а посреди ночи, под размеренное тиканье часов и сонное посапывание близких людей, вскакивают на кровати и долго сидят вспотевшие, отгоняя от себя кошмары фантомов присутствия на войне. Забытые воспоминания, которые нет-нет да и всплыва-

ют откуда-то из глубины памяти. Причем, как в 5D кино, – с привкусом и запахами!

Наутро, после ночевки, ловушка котла захлопнулась разбитой переправой на речке Миус. И радость от мыслей, что вырвались из ада обстрелов и боев, сменили уныние и смутная тревога бездействия. Но война не замерла. И менее чем через неделю относительно спокойная тыловая обстановка в районе населенного пункта Дьяково Луганской области превратилась в полноценный передний край обороны. Сепаратисты, при поддержке артиллерии вооруженных сил РФ, пытались разбить на части окруженные подразделения пяти бригад ВСУ.

После очередного ночного обстрела «Градами» боевой расчет соседней 2-й батареи начал утром протирать ветошью ствол своего орудия от земляных грудок разрывов. Но тряпками странный налет на стволе и механизмах не оттирался, а неожиданно вспыхивал и тлел, оказавшись фосфорным заполнением разорвавшихся ракет (запрещенных к применению боеприпасов). Вот так на нас проводили эксперименты наши славянские «братья».

Не дочистив гаубицу, солдаты отказались даже подходить к ней. А посему мне пришлось принять это орудие и назначить командира и расчет из числа своих подчиненных, равно как и еще одного орудия. Таким образом, во 2-й батарее осталась одна гаубица с позывным «Итальянец», а моя 1-я батарея получила две – «Пес» и «Француз». Других иностранцев на войне я не встречал, ну разве что за исключением «заблудившихся» военнослужащих РФ.

Последствия участия в этих событиях коррозией разъедают чувства во мне. Я не готов простить россиян за то, что они сделали с моей страной и отняли у меня год жизни. Но я же наполовину русский. И вообще, все так в мире перепуталось, все национальности и народности смешались. Хотя все научно обосновано. Для укрепления генофонда просто необходимо обновлять кровь. Чистая кровь ведет к вырождению нации.

А курсы польского языка я закончил на прошлой неделе. Получил сертификат знания языка на уровне В-1.

29.11.2015 г.

## Ночь в прекрасном лесу

«Погоня. Какой детективный сюжет обходится без нее? Один бежит, другой догоняет. Таков непреложный закон жанра. Детектив без погони – это как жизнь без любви...» – замечательные слова, звучащие за кадром известного фильма гениального Эльдара Рязанова. И хотя мое повествование не детективного жанра, но, тем не менее, содержит элементы погони. Причем участники данной истории относятся к той категории, которая бежит, а вовсе не к категории преследователей. Как в этом ни прискорбно признаваться. Может, это какой-то глубокомысленный военный маневр был? Но мне это не известно, а факт остается фактом.

Шла первая неделя августа 2014 года. А ведь что такое август? Жаркая пора «горящих» путевок и отпусков!

«Температура воздуха 35 градусов со знаком «+». Температура воды +25 градусов по Цельсию», – вот такое примерно или похожее объявление можно услышать в эту пору из динамика на пляже «Аркадия» в городе Одессе.

Но для того, чтобы это лично услышать, нужно для начала хотя бы присутствовать в «Аркадии». А для меня летний отдых у моря тогда, в 2014 году, явно не задался. И вместо того, чтобы загорать на пляже, мое времяпрепровождение в тот период четко регламентировалось, с одной стороны, прелестями воинской службы мобилизованного офицера ВСУ (Вооруженных Сил Украины), а с другой стороны – условиями щекотливой окружающей обстановки. Да и по карте расстояние от пункта А (Аркадия, Одесса, Одесская область) до пункта Д (Дьяково, Луганская область) составляет 850 километров почти по прямой. Так что утром в среду 6 августа 2014 года я этого объявления явно не мог услышать. А вместо этого прозвучал сдержанно радостный и одновременно тревожный голос моего командира, майора Алексея Геннадьевича, с позывным «Седой», который сообщил мне:

– Владимирович, поступила команда на прорыв из котла. 25-я отдельная аэромобильная бригада пробивает нам коридор где-то в районе Дмитровки. Подразделения «Железяки» – 24-й механизированной бригады – выходят с нами на прорыв в аван-

гарде и занимают господствующие высоты. А мы в составе остатков дивизиона выдвигаемся по команде в колонну. Начало выдвижения – Ч+15 (на военном лексиконе обозначает действие через 15 минут после начала запланированного события, где Ч – это точное время начала операции в часах и минутах).

– А когда время Ч? – спросил я.

– Да хрен его знает, в штабе такая неразбериха. Все срочно пакуются. А у нас все готово? – спросил «Седой».

– Обижаете, Геннадьевич. Нам выехать – что дураку с горы скатиться, – радостно отвечаю командиру.

На тот момент, несмотря на совместное участие в боях и пьянках, мы с Алексеем Геннадьевичем обращались друг к другу исключительно по имени и отчеству и на «вы». Была между нами договоренность перейти в обращении на «ты» после выхода из окружения.

– Да, забыл сказать, что «Окунь» приказал снять колеса с гаубиц, чтобы не посеколо осколками, – неожиданно вспомнил я.

«Окунь» – это прозвище начальника артиллерии нашей бригады. Его позывной на войне был «Амур», по названию русской реки. Но бойцы тут же переименовали его по-своему. И, между нами говоря, он был еще той рыбой. Да и чего греха таить – в атаку людей не водил, на огневых позициях не появлялся, только интриги плел с перемещением подчиненных ему офицеров да волонтерскую помощь дивизиону «дерибанил», в смысле, делил по подразделениям, себя не обижая. И, соответственно, особым авторитетом у подчиненных солдат и офицеров не пользовался. Поговаривали, что «Окунь» всю войну во время 1-й нашей ротации просидел в блиндажах при штабе бригады. Говорят, даже по большой нужде в своем укрытии ходил в каску. Ну, это, скорее всего, слухи. Я лично в каску к нему не заглядывал.

– Сейчас дам команду расчетам и водителям, чтобы «обули стволы», – сказал я, стартовав мелкой рысцой между деревьев лесопосадки по направлению к укрытиям боевых расчетов, чтобы распорядиться установить колеса на гаубицы, зацепить их тягачами и загрузить минометы в ЗИЛы.

Мы абсолютно не понимали, когда запланировано начало выхода, но уже через 10 минут батарейные тягачи выруливали

с бойцами в кабинах и кузовах, со всем барахлом, 2-мя гаубицами и 2-мя минометами, к дальней лесопосадке в сторону населенного пункта Дьяково. А в голове крутилась знаменитая фраза Остапа Бендера: «Лед тронулся, господа присяжные заседатели! Лед тронулся!»

Сумятица и скопление всяческой техники в ожидании выезда не остались безнаказанными, и на эту полянку прилетел залп уже привычных российских «Градов», но моя часть колонны уже на момент разрывов ракет подъезжала к поселку. «Колбаса» из подразделений 5-ти окруженных бригад растянулась на добрый десяток километров, естественно, став прекрасной мишенью для желающих потренироваться в стрельбе.

А дальше, как в погоне: мы убегаем, а разрывы нас догоняют. Вот когда адреналин зашкаливал и проявлялся где не попадя!

Сейчас, глядя на интернет-карту той местности, по прошествии времени (год и пять месяцев, если быть точным) те события кажутся какими-то нереальными. Да и расстояния нашего перемещения были до смешного короткими, зато сами вояжи были красочно-яркими, как фейерверки. Чем-то напоминают они мне короткометражные фильмы во всенощном сеансе просмотра кинофестивальной феерии.

Итак, буквально «пролетели» мы Дьяково, продвинувшись в глубь уже вражеской территории. В смысле земля-то украинская, а власть и настрой обитателей в населенных пунктах – неопределенные, местами даже агрессивно-ненавистнические. Некоторые жители открыто плакали, провожая глазами наши колонны, а некоторые злорадствовали, улыбаясь из-за угла забора, смс-ками отправляя информацию о количестве и направлении движения нашей техники. Ну а некоторые еще и того хуже. Ладно, Бог им судья. Всем. Доподлинно от бригадных разведчиков знаю, что деда, который из своей скважины давал нам питьевую воду, пока мы сидели в окружении, после нашего отъезда бандиты живьем сожгли в собственном доме.

Ну а тогда мчались мы степными равнинами, балками да оврагами. У одной такой возвышенности с полями и несколькими руслами притоков речушек попали под обстрел. Даже в поле подсолнухов пришлось выскочить из колонны, чтобы рассредо-

точиться и занять оборону. А потом катили в своих машинах по горящему от разрывов полю, под метроном постукивания ладонями по кабине ЗИЛа солдат, сидящих в кузове, перепуганных от вида приближающихся к машине султанов от разрывов мин, снарядов и ракет.

В общем, долго ли, коротко ли мы путешествовали, но, в конце концов, разведывательный авангард наших сил благополучно заблудился в лесу, где протекала одна из многочисленных речушек безымянных, которую переехать, то есть форсировать с ходу, не представлялось возможным. И пока «змейка» нашей колонны, а по виду – гигантский удав, петляла с горки на горку и на разворот, через речушку был устроен инженерный понтонный мост. Наш «питон» замер сначала на время инженерных работ, потом недолго и медленно прополз и вновь замер. Уже надолго. А все из-за танка, какими «разбавляли» технику в колонне, который, проезжая через мост, сломал переправу и разворотил бровку противоположного берега. И все это на закате дня, полного приключений. В результате гусеничная и вездеходная техника прорвалась через реку, а колесная застряла на лесной дороге.

Ну, чтобы полностью представить себе сложившуюся ситуацию, скажу, что на поляне в лесу у переправы скопилось до полусотни разнокалиберных машин. И пока на дно ручья вручную сбрасывались всевозможные ящички, бревна, доски, борта прицепов и прочий хлам, автотехнику рассредоточили в разные стороны от дороги под деревья. А личный состав разбрелся по лесу на ночлег до 4-х утра, чтобы с восходом солнца штурмовать противоположный берег. До коридора 25-й бригады оставалось – рукой подать.

Смеркалось. Костры не жгли, чтобы не привлекать внимания вражеских наблюдателей и беспилотников, которые начали воздушную разведку. Мы с «Седым» взяли спальники из машин и расположились в глубине рощи у основания наклоненного мощного ствола дерева. Об устройстве окопов и блиндажей не было даже речи. Ведь для того, чтобы вырыть нормальное укрытие вручную, необходимо было, по крайней мере, несколько суток.

На скорую руку поужинав банкой тушенки и флягой воды на двоих, в касках и бронежилетах улеглись в спальники, договорившись по очереди дежурить, чтобы не пропустить возможных наступательных или диверсионных вылазок сепаратистов.

– Спишь, Владимирович? – спросил в темноте «Седой».

– Та нет. Тут заснешь! – ответил я, вглядываясь в глубину чащи деревьев и кустов через прицел автомата Калашникова.

– Да я сам спать не могу, отсчитываю 30 секунд после каждого выстрела, чтобы не про...ть первый разрыв, – пробурчал Геннадьевич.

Опыт обстрелов приучил нас считать время между артиллерийским выстрелом и разрывом. Если стреляют из танка, гаубицы или пушки, то полетное время снаряда небольшое – от 3 до 10 секунд. Зависит от расстояния от места выстрела. В данном случае, чтобы выжить – очень важно понять, куда именно стреляют, а это показывает первый разрыв. Совсем другое дело – миномет. Его можно подтянуть поближе к месту обстрела и даже спрятать в глубоком овраге или между зданиями, при этом полетное время мины по навесной траектории составит не менее полминуты. А звук схода ракет вражеских «Градов» можно даже вообще не услышать.

– Слышишь, беспилотник над нами прошел. Похоже, направился в сторону «Железяки», – констатирует Геннадьевич, приподнявшись на локте.

В ночной прохладной тишине слышны звук мотора самолетика в небе и возня соседей, которые переезжали по роще, ломая деревья, в семистах метрах от нас. Это подразделения 24-й механизированной бригады («Железяки»), которые после прохождения наших колонн замыкали кавалькаду техники и заехали в наш лесной массив последними.

– Да что им там неймется! Сейчас всех «попалят», – предположил я.

– Во бя! Что это? – спросил «Седой», услышав неожиданный звук близких разрывов.

Осколок с визгом молодого поросенка перерубил в нескольких метрах от нас ствол дерева. Подобно зубочистке в руках невидимого великана, пятиметровая дровеняка хрястнула при-



мерно посредине, и макушка с треском опустилась наземь. Не сговариваясь, мы по-пластунски подползли к корневищу своего «укрытия» и уперлись касками в корни. Вокруг то и дело огромными фотовспышками мерцали разрывы о макушки деревьев. Лесная тихая мгла превратилась в сплошной гул, грохот, свист осколков и яркие вспышки, похожие на удары и блики молний. Мимо нас с душераздирающим криком промчалась чья-то фигура. Со всей силы вжавшись в землю, я почувствовал, что вспотел. Пот струился из-под каски на лицо и шею. Футболка под бронежилетом и курткой, мокрая от пота, прилипла к спине.

«На осколочном взрывателе лупят. Хорошо, что перед этим безобразием в туалет ходил, так и обосраться недолго», – подумал я, лихорадочно нащупывая под одеждой серебряный крестик. Но не успел его нащупать, как очередной взрыв забросал нас землей. Плечом я больно уперся в пластину бронежилета «Седого». Геннадьевич молчал. Потом еще один разрыв и еще.

– Пакет, – сказал Геннадьевич, имея в виду сороковой разрыв.

Дело в том, что у одной машины БМ-21 «Град» сорок направляющих для ракет в пакете. А обстрел в это время продолжался.

Через какое-то время я почувствовал, как от ненужных усилий вжатия в землю мышцы тела начали предательски дрожать. Я мысленно прокручивал образы близких мне людей. А в голове роились совсем уж неприличные мысли.

«Неужели это все – конец?!» – дурацкий вопрос сверлил мой мозг.

Разрывы то приближались, то отдалялись. Мы с Геннадьевичем не сговариваясь переглянулись и развернулись лицом к небу. Если и суждено нам здесь погибнуть, то уж не мордой в землю.

– Алексей, – как бы представившись, сказал я, протянув «Седому» руку.

– Алексей, – ответил он, пожав мне руку.

– Ну, что, на «ты»? – спросил я.

– На «ты», – сквозь звуки разрывов подтвердил Геннадьевич.

Я лежал и смотрел в ночное небо, в котором сквозь листву и ветви деревьев мерцали звезды. На лицо то и дело падали листья, комки грязи, вокруг все горело и ревело, но внутри меня царил какой-то покой. Страх ушел. Все мышцы после чрезмерного напряжения слегка ныли.

Наутро переправу через речку восстановить не удалось. Постоянные обстрелы то затихали, то возобновлялись, и разведчики нашей бригады собрали колонну колесной техники и повели нас вокруг, через разбитый бетонный мост. Этот мост ночью проверили и наездили сложную траекторию трассы.

Ура, мы вырвались, мы вернулись! Правда, ненадолго. Впереди меня ждал госпиталь, две ротации под Донецкий аэропорт и одна ротация под Мариуполь.

14.12.2015 г.

### **Послесловие**

Мне трудно судить, насколько доходчиво, понятно и гладко у меня получается повествование моих же военных приключений. Как-то так повелось, что описываю события своей службы мобилизованного офицера через год с небольшим после происшествий. И зима на войне в рассказах, похоже, плавно перетекает в зиму написания новелл.

Сейчас много материала об этой войне, бездна мнений и бесконечность прений. Я же описываю свое отношение к тем событиям и для того, в том числе, чтобы просто не забывать, как это было. По возможности использую фотографии собственного архива и архива однополчан, которые первыми читают мои черновики. Так что приврать у меня, к счастью, не получится.

Ну а в планах у меня – следующий цикл рассказов «И снова в бой» – о последующих военных событиях под Донецком и Мариуполем.

*С глубоким уважением,  
автор*

## «СУМАСШЕДШИЙ» БАТАЛЬОН

...Бывает в людях качество одно:  
Оно дано нам или не дано...  
Когда в горячке бьется пулемет –  
Один лежит, другой бежит вперед...

Юлия ДРУНИНА

19 марта 2014 года Совет национальной безопасности и обороны Украины принял решение о создании оперативных штабов при областных государственных администрациях пограничных областей Украины.

30 марта 2014 года и.о. Президента Украины А. В. Турчинов поручил руководителям областных администраций начать создание батальонов территориальной обороны в каждой области Украины.

30 апреля 2014 года было принято официальное решение возложить функции создания батальонов территориальной обороны на областные военные комиссариаты.

Формирование Николаевского батальона территориальной обороны началось 5 мая 2014 года. Командиром батальона стал полковник Цогоев Сергей Маирбекович. Для службы в батальоне призывали мужчин в возрасте от 18 до 50 лет, предпочтение отдавалось лицам, имевшим опыт военной службы. В течение первых дней в батальон записались 60 добровольцев.

10 мая 2014 года они приняли присягу. Подготовка личного состава велась на полигоне «Широкий Лан» Николаевской области. Сложности возникали с самого начала: половина прибывших в батальон не проходили срочную службу, люди разные по характеру, образу жизни. Командный состав формировался из офицеров запаса и военных пенсионеров.

Изначально перед батальоном стояла задача – обустроить блокпосты в Николаевской и Одесской областях. 1-я стрелковая рота батальона вышла на перекрытие границы с Приднестровьем, поскольку была высока вероятность диверсий. Потом 19-й батальон территориальной обороны на этих постах сменил добровольческий батальон 79-й ОАЭМБр «Феникс».

Половина 2-й роты охраны была направлена к государственным объектам стратегического значения – охраняли Криворожскую ГЭС, базы, склады.

В конце августа 2014 года батальону был отдан приказ на марш «Николаев – Камыш – Зоря». 4 сентября батальон прошел маршем «Камыш – Зоря – Старогнатовка». Была поставлена прямая задача – занять Тельмановский район Донецкой области (сектор «Б» Гранитное – Старогнатовка – Староласпа, граница с занятой сепаратистами территорией проходила по реке Кальмиус, у «сепаров» так батальон называется), окопаться, подготовиться к обороне. От марша осталась масса впечатлений. Рассказывает командир взвода старший сержант Максименко Максим Иванович: «Ночь, зарево, видно, что «Грады» летят, не понятно, кто и откуда стреляет. Стреляли не в нас, но разрывы были недалеко. Машины покидали раза 3–4, глаза у всех испуганные, но реакция была очень быстрая. Командир перед маршем инструктировал, что ребята, которые имеют боевой опыт, должны руководить на марше, невзирая на звания. Если колонна останавливалась, все покидали машины и укрывались в поле. Жить хотелось всем, так что все происходило очень быстро. Мы шли основной дорогой, без «поводыря», о растяжках или фугасах не задумывались. Нужно было дойти до «точки» и занять позиции».

Подходя ближе к ППД (пункт постоянной дислокации), отправили вперед разведку. Прибыв 5 сентября в Старогнатовку, начали разводить подразделения по позициям. 1-я рота охраны выехала на Гранитное разведать обстановку и провести рекогносцировку местности, 1-я стрелковая рота – на Староласпу, 3-я рота – на охрану артиллерии. Одна рота охраны была в Ново-григоровке – стояла на постах, перекрывала выезды, хотя их было от 30 до 40 человек.

«Первые три дня в плане «человеческого фактора» были самые непростые. Стрелковая рота перед отправкой в АТО кричала, что будет «рвать сепаров зубами», а по факту 70% просто сбежали. Потом несколько человек в течение 10 дней одумались и вернулись. Получили соответствующее наказание, каждый человек имеет право на ошибку», – говорит Гадейчук

Игорь Викторович, заместитель командира батальона по работе с личным составом.

«1-я рота охраны попала на место, где находилось подразделение Национальной гвардии, которое было обстреляно «Градами». У них были потери: двое – 200-х и шесть – 300-х. Увидев первую кровь, первых раненых и убитых, у бойцов началась паника. Хотя все понимали, куда попадут. Те, кто удрал, говорили, что у них нет вооружения для обороны, а на них шла куча танков. Их рассказы были страшнее, чем то, что мы видели на самом деле. Наговорили они много, и из 30 человек, готовящихся к отправке на Восток, поехали только 12», – рассказывает Игорь Викторович.

Оперативная группа выехала в г. Тельманово с целью проверки законной власти в городе, но была встречена многочисленной группой сторонников ДНР. По нашей группе был открыт огонь, солдаты заняли оборону в здании отделения милиции. В бой не вступали, вернулись в базовый лагерь. 7 сентября в лагерь прибыли бойцы 26-й артиллерийской бригады.

9 сентября утром был замечен беспилотник. В скором времени позиции были обстреляны артиллерией противника. Вечером в лагерь прибыла стрелковая рота в полном составе, которая после артобстрела самовольно покинула свои позиции и отказалась нести службу в данном районе. Позже бойцы заявляли, что их готовили к службе на территории области, а должного снаряжения и подготовки для несения службы в боевых условиях они не получили. Морально-психологическое состояние бойцов было крайне неудовлетворительным, рота деморализована. Гадейчук Игорь Викторович, Максименко Максим Иванович и Зеленин Сергей Викторович вспоминают: «У страха глаза велики. Ничего ужасающего там не было. Нужно было наблюдать, вовремя докладывать об обстановке. Как пехота мы были вооружены всем необходимым – автоматы АК-74 (оружие старое, но надежное), АКС-74У, РПК-74, гранатометы ГП-25. Были, конечно, проблемы со связью. Поначалу мы использовали мобильные телефоны, поскольку наши рации «сепары» глушили, и местность там непростая – холмистая. Наши связисты большие молодцы, они слаженно и быстро наладили радиосвязь,

выставили антенны – и стало проще. Когда мы пришли в Гранитное, там ничего не было – чистая степь. Блиндажи и укрытия приходилось рыть вручную, поскольку техники не было. Срезались деревья, укреплялись позиции. Мы пришли на новое место, и его необходимо было обустроить. Возможно, это и повлияло на людей. Беглецы до сих пор верят в то, о чем рассказывают, считают, что они были правы. То есть получается, те, кто остался, – Герои, а как назвать сбежавших? Действительно тяжелого вооружения изначально не было, хотя по штату оно положено, но мы его получили чуть позже. В случае необходимости у нас была связь с 55-й бригадой, которая поддерживала нас огнем артиллерии и минометов. Всё, что нужно пехоте, у нас было. Плюс то, что оставили сбежавшие 70% состава, – броники и оружие. Но и значительный минус в том, что один взвод вынужден был удерживать позиции за целую роту. Первыми, кстати, убежали те, кто имел опыт службы, – десантники, «морские котики», они били себя в грудь, рассказывая о своей храбрости, и бросили своих на передовой. Но ничего, сработались, справились».

«Позиции, которые пришлось удерживать мне, – говорит подполковник Зеленин, – были выбраны неправильно. Это не была высота, и из Солнцево нас часто накрывало «Градами».

«С питанием проблем не было, – с уверенностью говорят все трое, – поесть всегда всего было в достатке. Жаловаться грех. Когда нас выводили, пришел 41-й батальон, так они месяц нашими продуктами питались».

«Волонтеры привозили продукты мешками – нам столько и не нужно было. Одно время были проблемы с водой, но потом снабжение наладилось. От штаба мы получали всё необходимое. Нужно отдать должное капитану Лозицкому – начальнику отдела связи: именно ему мы должны быть благодарны за налаженную связь с местными. Когда мы только пришли, 90% были настроены против Украины. Мужского населения почти не было, и наши солдаты часто помогали бабушкам, дедушкам – кому дров наколоть, кому вскопать, покрасить что-то. Мы им продукты отдавали. В магазинах цены очень высокие, а зарплат и пенсий люди уже месяца четыре не видели, нам их жалко бы-

ло. Местных никто не обижал, мародерства в батальоне не было. Вооруженные Силы Украины местные принимали нормально, а вот Нацгвардию побаивались», – вспоминает подполковник Зеленин.

Игорь Гадейчук рассказывает: «Дети сначала нас боялись. У меня был водитель Саша, он всегда возил с собой сгущенку и отдавал ее детям. Мы первое время за ними буквально гонялись, а потом они только увидят, что машина заезжает, бегут нам навстречу. Мне вспоминались кадры фильмов о войне, когда детям сахарок давали, – вот так и мы».

«Мы действиями показывали, что можем помочь. Школа и детский сад в Прохоровке полностью были обеспечены нашими продуктами, мы им самое лучшее отдавали. Там же был и дом престарелых, им мы тоже продукты привозили. Сначала мы отвезли продукты председателю в Старогнатовке, но он оказался, мягко говоря, не очень хорошим человеком. Продукты между собой поделили, а старикам почти ничего не досталось. Так мы потом по домам развозили. Мы изменили мнение людей о нас. Сроднились с ними. И сейчас они нас очень радушно встречают с криками: «Ура! 19-й бат приехал!» В Прохоровке есть большая площадь, и местные обещали, что когда все закончится, они нам прямо там стол накроют. Зная их, мы уверены, что они вполне способны такое сделать. Потом мы стояли в Чаплынке. Там до нас был батальон из Львовской области, и люди были слегка зашуганные. Нельзя навязывать патриотизм, к этому нужно самостоятельно прийти. Там тоже пришлось доказывать, что мы нормальные люди, и теперь нас и там ждут в гости. Один парень даже женился там и привез молодую жену в Николаев. Если бы все подразделения ВСУ проявляли такую заботу о местных, ситуация была бы значительно лучше», – улыбаясь, говорит подполковник Зеленин.

В Старогнатовке украинского телевидения не было, все были «напичканы» кремлевской пропагандой, и 19-й батальон действительно молодцы – они смогли показать истинное лицо украинской армии. И сами бойцы понимали, что отношение к ним будет нормальное, если они трезвые, вежливые и готовы прийти на помощь тем, кому это необходимо.

Из боевых столкновений батальона был показательным и запомнился один случай. Вспоминает старший сержант Максименко: «Мне был отдан приказ создать группу оперативного реагирования. Из моего подразделения мне нужно было отобрать 10–12 человек и обучить всему необходимому. Но всё, как всегда, случается неожиданно. Из Кировоградской области нам привозили бревна на позиции. 22-го числа пришло три КамАЗа, один остановился на блокпосту и начал выгрузку. Старший этой колонны не дождался сопровождающего, и две машины двинулись дальше, как он потом утверждал, что знал местность и решил не ждать. Как раз эти две машины и нарвались на «сепарскую» засаду. По ним открыли огонь – и машины загорелись, завязался бой в районе Белокаменки. Они сообщили по радиации о происходящем и попросили помощи. Первыми вышли БРДМ и БМП. Я зашел к своим, объяснил ситуацию и спросил: «Кто поедет?» Это не был приказ, я никого не заставлял. Толком к боевым действиям никто не был готов. Я был очень удивлен, что все согласились ехать. Отобрал 15 человек, из них бóльшая часть не служила даже срочную службу, и двинулись к месту боя. Когда мы прибыли на место, по нам открыли шквальный огонь. Подполковник Зеленин скомандовал: «С машины! Занять оборону!» Все ребята работали как могли. Была доля секунды, когда я перезаряжал автомат, повернулся и посмотрел на все происходящее вокруг. Честно, я был просто поражен! Ребята будто всю жизнь воевали, настолько грамотно они выбрали позиции. Страх, конечно, был, но никто не бросил автомат и не убежал. Весь боекомплект у всех был выстрелян, из 6–7 рожков осталось по 2–3 патрона, некоторые вообще первый раз стреляли. По БМП хорошо «лупили», ребят ранили. Когда начали отходить, было уже темно. Саша Бондаренко был ранен в шею, и Паша Рахнянский смог затащить его в БМП, крича, что есть тяжелый 300-й, нужно уходить. Женя Цапий был ранен, в темноте мы его не могли найти. Нам на помощь пришли морпехи, и мы начали отходить. Ребят, которые дрова привезли, мы спасли, а своего одного потеряли. На следующий день мы решили снова поехать к месту боя, чтобы забрать нашего раненого. Полковник Цогоев как опытный военный был про-



тив, чтоб мы туда возвращались. Он понимал, что, скорее всего, нас там ждет засада, но мои ребята сказали: «Мы за своим пойдем!» – и все были готовы идти. Командовал этим выездом начальник штаба Сергей Борисович Пятницкий, он заранее связался с артиллерией и дал им координаты квадрата, где мы будем находиться, чтобы нас могли поддержать огнем. Когда мы приехали к месту столкновения, по нам открыли огонь из АГСов. Наши ребята на БМП, вместо того чтобы отступить, рванули прямо на «сепаров». На этот выезд поехали те, кто был накануне, и еще несколько человек вместо тех, кто был ранен. Как оказалось потом, Женя Цапий лежал совсем рядом, ему выбило часть позвонка. Он все видел, все понимал, но говорить и шевелиться не мог. Его утром «сепары» нашли. Отобрали какие-то деньги, личные вещи, но отправили в больницу в Донецк.

Этот выезд был уже более слаженный, чем первый, были определены сектора, каждый знал, что ему делать, и работали намного лучше. Начальник штаба, как бы громко это не звучало, вызвал на себя огонь артиллерии. Он дал нам команду отходить, перезвонил по мобильному, и как всегда неожиданно и громко начала работать наша артиллерия. Ребята получили от этого легкие контузии. После этого боя у нас было трое раненых. Я не ожидал от своего взвода такой работы. Все сделали всё что могли и даже больше. Когда нужно было воевать – они воевали. Эти два боя очень изменили бойцов. У меня был небольшой боевой опыт, я в Ираке служил, правда, это было 10 лет назад. Все, что знал, я старался рассказать бойцам, не думал, что им это пригодится. А оказалось – очень пригодилось. Женю Цапия с большим трудом родственники смогли вытащить из Донецкой больницы и перевезти в больницу им. Мечникова в Днепрпетровск, он выжил, но из-за полученных ранений лишился возможности двигаться.

В этой же больнице в Днепрпетровске лежал и Саша Бондаренко. В Днепрпетровск в штаб ехала машина, и я попросился поехать проведать ребят. Когда приехал, в больнице встретился с их матерями. Трудный это был для меня разговор, я не мог им объяснить, почему все произошло именно так. Всегда трудно

приносить плохую весть, а смотреть в глаза матерям мне было очень тяжело».

Не обходилось на передовой и без приятных моментов. Дети из николаевских школ присылали бойцам свои рисунки, письма. Этими рисунками все палатки были увешаны, многие с собой их носили как оберег, глядя на корявый детский почерк, на подписи, пусть даже с ошибками, просто радовалась душа. Это же так приятно, что дети поддерживают, у них есть какие-то свои мысли, они пытаются их выразить, и многие бойцы, глядя на эти детские творения, не сдерживали слез. Эта поддержка так нужна ребятам, особенно там. Звонков от родных все очень ждали. Вроде обычные вещи, а настроение очень поднимали. Там всё по-другому видится. Радовались тому, чему раньше не придавали особого значения.

«Мы со временем ко всему привыкли, даже на обстрелы реагировали спокойнее. По звуку научились определять, чья артиллерия работает и в каком направлении. Если есть реальная опасность, все быстро спускались в блиндажи. Как-то к нам морпехи приехали во время обстрела, а мы сидим, спокойно в карты играем. Знаем, что не в нашем направлении работают. Когда начали прицельно бить по нашему лагерю, мы лишились возможности связываться с родными. Старались не звонить с мобильных, так как их сразу «секли». На поле была возвышенность, где ловила связь, и все ходили туда звонить. После обстрела смотришь – день никого нет, второй, потом начинают выходить, родные очень переживали. Большинство бойцов дали родным мой номер телефона, мне звонили, спрашивали, я старался успокоить, говорил, что всё со всеми хорошо, а потом сам переживал. Не со всеми и не всегда была связь, думал, а вдруг что-то случилось, а я не знаю. Но, слава Богу, все обошлось», – говорит Игорь Гадейчук.

Был один очень приятный момент, о котором вспоминает Максим Максименко: «Когда мы к Старогнатовке подходили, встретились с подразделением 79-й бригады, остановились прямо на дороге, начали обниматься как родные, все ведь одно дело делаем. Кто-то кому-то свой бронежилет отдает, кто-то каску, патронов насыпают. Очень приятная была встреча!»

«Мы убедились, что если народ не будет кормить свою армию, он будет кормить чужую, – это горькая, но правда. В зоне АТО ополченцев ДНР или ЛНР уже почти не осталось, мы их еще в 2014-м всех выбили. Восток боевиками снабжает Россия. Наша проблема в том, что нашу армию развалили. Я сам из авиации и видел, как самолеты, очень хорошие, просто распиливали на металл, а также много другой техники, в которой мы сейчас очень нуждаемся. Сейчас армия не то чтобы изменилась, она заново создана. Вот наш батальон за год стал слаженной, целостной боевой единицей. Весь свой опыт мы приобрели в боевых условиях, мы всему научились.

Продуктами, формой армия в зоне АТО полностью обеспечивается Министерством обороны. Но нам не хватает современной техники, вооружения – ночных биноклей, тепловизоров, не хватает противотанковых комплексов, артиллерии. У нас много наших украинских разработок, но их производство пока не налажено. Почему-то в первую очередь снабжают Национальную гвардию, а потом уже Вооруженные Силы Украины. Почему именно так, сказать не могу.

Я уверен, что если бы войскам был дан приказ идти вперед – пошли бы. Люди на передовой к этому готовы. Но те силы, которые находятся в зоне АТО, численно гораздо меньше тех сил, которые стоят на границе Российской Федерации. Сдерживать их натиск мы способны, а идти в наступление – нет. Это все-таки одна из самых больших армий мира.

Те люди, которые бежали из батальона... это хорошо, что сбежали. Зато те, кто остался, были надежные. Мы друг другу свою жизнь доверяли. Сейчас мне не стыдно сказать, с кем я служил, назвать фамилии – и это главное, а дальше история покажет. Многие из тех, кто уже демобилизован, возвращаются на службу в разные подразделения – их опыт много значит.

Хочется верить, что когда-то мы покажем фотографии встречи с нашими теперь уже друзьями из мирной Прохоровки, Старогнатовки, Гранитного», – резюмирует подполковник Зеленен.

«Психологи нужны хорошие и на передовой, и по возвращении. Такая работа крайне необходима. Каждый переживает

стресс по-своему, кто-то держит в себе, а потом начинаются проблемы со здоровьем. Я смотрел на некоторых бойцов и думал, что они сошли с ума. А как помочь – не знал. Хотя по должности я заместитель командира по работе с личным составом, но мне иногда задавали вопросы, и я терялся, не зная, что ответить. Это должна быть государственная программа, не каждый способен признать, что психолог ему действительно нужен», – говорит Игорь Викторович Гадейчук.

Свое название «сумасшедший батальон» 19-й батальон территориальной обороны получил от сепаратистов. Такую территорию, в таком количественном составе могли удерживать действительно только сумасшедшие люди. Без юмора на передовой никак. И в завершение разговора старший сержант Максименко рассказывает: «Мы были взводом материально-технического обеспечения. При входе в нашу палатку мы написали «МТЗ» и расшифровали – «Ми такі завжди». И это как нельзя лучше характеризует весь 19-й батальон территориальной обороны Николаевской области.

1 декабря 2014 года батальон был выведен из зоны боевых действий к месту постоянной дислокации в Николаев.

Из первого своего состава батальон потерял 5 бойцов.

В марте 2015 года, получив пополнение, батальон был направлен для несения службы в Херсонскую область для охраны административной границы с Крымом и оборудования укрепленной линии обороны.



**19-й батальйон  
тероборони  
в зоні АТО  
(вересень –  
листопад 2014)**

Фотографії надані  
бійцями 19-го БТО



• Командир батальйону полковник С. Цогоєв



Заступник командира І. Гадейчук

22/09/2014



07/10/2014

Партизан доповідає обстановку



Начальник штабу С. П'ятницький та командир роти С. Зеленін

21/10/2014

Освячення позицій



12/10/2014

Будівництво бліндажа



Війна війною,  
а обід – за розкладом



29/09/2014

05/10/2014



01/10/2014 17:31

Привезли провізію



БРДМ на чергуванні



Герда тренується



25/10/2014



Командно-штабна машина

20/10/2014

## Привезли зарплатню



## Замполіт 1-ї роти



Служба військового правопорядку



16/10/2014

«Душегуб» із «Сашунею»



Привезли важку техніку



«Твердолобий»



«Мазераті»



День народження на передовій





Повернення



Вдома

**ВОСПОМИНАНИЯ БОЙЦА  
минометного взвода 42-го батальона  
территориальной обороны Кировоградской области  
БАРАБАНА НИКОЛАЯ  
об участии в российско-украинской войне\***

Когда началась антитеррористическая операция на Востоке, я был студентом 5 курса Учебно-научного института истории, политологии и права ННУ им. В. А. Сухомлинского. До этого я не служил, но искал возможность уйти в армию. 19 июня 2014 года я пошел в военкомат подписывать обходной лист на учебу, там я записался добровольцем и был мобилизован в 42-й батальон территориальной обороны Кировоградской области, который только формировался.

20 июня мы выехали из Николаева и вечером прибыли в Кировоград. Сначала нас привезли в Кировоградский военкомат, где дали последний шанс уйти домой. Один человек этим воспользовался, так как у него была больная мать. Остальных привезли в часть, которая находилась на «полтиннике» (бывшая учебка десанта).



1-й расчет на учениях (Н. Барабан второй справа). Кривой Рог, июль 2014 года

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації автора.

Сначала меня определили на должность стрелка, но после собеседования отправили в минометный взвод. Вооружение взвода должно состоять из трех 120-мм минометов, но на тот момент их еще не было. На следующий день нам выдали форму (правда, без обуви). Так началась моя служба в 42-м Кировоградском батальоне теробороны (4-я рота, 4-й взвод роты огневой поддержки). На тот момент батальон особо ничем не занимался – в основном изучали теорию и разборку-сборку автомата. Правда, наш командир взвода был артиллеристом, поэтому он нас теоретически обучал азам артиллерийского дела.

Где-то в начале июля мой взвод был отправлен на обучение в Кривой Рог, где мы находились 10 дней. Там нам были оказаны полное содействие и поддержка. За это короткое время мы научились многому, учитывая тот факт, что среди нас почти не было артиллеристов, а в основном были десантники, водители БМП и т.д.

### **Лагерь обучения в Канатово**

Лагерь находится недалеко от Кировограда. Там мы были где-то с 14–15 июля по 8 августа 2014 года. Жили в палатках. Проходили обучение и боевое слаживание батальона. Одним словом, конечно, не описать это всё... Каждый день проходили общую подготовку – она особо не впечатляла, всё делалось по-старому. Со своим командиром мы занимались изучением артиллерийского дела, минометов, правда, теоретически, так как орудий еще не было. Особое внимание уделялось подготовке командиров минометных расчетов и наводчиков. Иногда приезжали профессионалы и обучали нас – это было очень весомо. Как-то так и прошло наше обучение. Хочу также отметить, что за это время часть людей из батальона отсеялась, поэтому подразделение пополнили новыми бойцами.

Минометы привезли только в начале августа, тогда же мы получили автотранспорт, который еще требовалось отремонтировать. Обеспечение – «ахиллесова пята» нашей армии. Нужно сказать спасибо нашим волонтерам, потому что без них мы были бы голые и босые. «Броники» нам выдали перед отъездом в АТО. Разгрузку мне подарили волонтеры.



Еще хочу добавить пару деталей, которые запомнились. Первые «броники», которые привезли в наш батальон, во время проверки пробивались обычным топором! Часть автотехники была явно не лучшего качества и требовала хорошего ремонта, запчастей и т.д.

## АТО

Для выполнения заданий в зону проведения АТО мы выехали ночью, нагруженные, как цыгане, в машинах. Все, что «нажито непосильным трудом», везли с собой. Поездка мне запомнилась реакцией людей на нашу колонну: одни – смотрели сочувственно, другие – ругались нам вслед. Это производило, конечно, сильное впечатление. Особенно мне запомнилась одна женщина, когда мы проезжали какое-то село: она стояла у калитки и плакала, молилась, чтобы мы вернулись живыми! В такие моменты приходит понимание, за что ты идешь воевать. В Днепропетровске прохожие давали сигареты, продукты, некоторые – деньги, многие нас крестили. Это тяжело описать, мы сами были очень удивлены отношением людей к нам.

После трехдневной поездки 11 августа 2014 года мы прибыли в Краматорск, где на протяжении почти двух месяцев выполняли задания по охране штаба АТО. В начале октября наш батальон перебросили под Дебальцево. Сначала мы обосновались в Луганском, где потом находился наш штаб. Там мы пробыли 4 дня. Затем части батальона перебросили в Углегорск, Дебальцево, на шахту «Булавинская», также некоторые находились в Светлодарске.

Мой взвод перебросили на шахту «Булавинская», где вместе с другими



Николай Барабан (справа) и Сергей Морозов.  
Краматорск, лето 2014 года

частями нашего батальона мы находились в течение трех недель. Дни протекали в бесконечных армейских дежурствах 4 через 2 часа. Над нашими головами всегда стреляли «артой» – не по нам, и со временем мы к этому привыкли. Через три недели 3-й расчет был отправлен в Булавинское, а мы в Углегорск.

В Углегорске мы разместились в интернате: сначала жили на третьем этаже в детской комнате, но после интенсивных обстрелов переселились в подвал. Надо сказать, что я еще никогда так быстро не бегал от обстрела вниз! С нами в интернате базировались и милицейские подразделения – сначала находился батальон из Хмельницкого, потом их сменил днепропетровский «Беркут», далее «Свитязь». Все они находились там по месяцу.

По приезду в Углегорск начались выезды и «работа» нашей мобильной артиллерийской группы. Первый выезд в Углегорске я очень хорошо помню – это было ночью, мы выехали на «нейтралку». Было страшно, над нами постоянно пролетали снаряды как в одну, так и в другую сторону. Их свист был хорошо слышен, едешь и думаешь: прилетит к тебе или не прилетит...

Когда ночью работаешь минометом, зарево от него видно далеко. Мы работали всегда на выездах. Приехали, отработали, а после этого главное – успеть уехать, пока к нам не пришла «ответка». А наши позиции обрабатывали серьезно, иногда даже из «Градов»! Помню один случай. Мы приехали на позицию и выставили миномет. Моему расчету было приказано выпустить 10 мин и уехать. Когда мы их выстреляли, получили приказ готовить еще две мины. Но их приготовить – это не быстрое дело, так как их надо еще снарядить – выкрутить заглушку и вкрутить взрыватель. Все это у нас заняло 7 минут, а это время! Тут командир нашего охранения выскочил из БРДМ и, махая руками, закричал, что нам нужно немедленно уходить, потому что нас сейчас «накроют». Но наш командир отделения и командир взвода, который находился на корректировке, не давали приказа на отход, пока мы не выстреляли эти две мины. Потом, правда, бойцы нашего отделения чуть не пришибли его за это. Людей надо беречь!

5 декабря 2014 года мы, как обычно, выехали на позицию, навели минометы на то место, где находился всем известный



Ждем приказа (Н. Барабан в центре). Угледорск. Декабрь 2014 года

генерал Ленцов\*. Оставалось только выстрелить, но нам не дали отмашку... Я не знаю причины, но как же нам было обидно, что мы могли его ликвидировать, но не сделали этого. На следующий день мы все же отыгрались: нам удалось накрыть скопление сил противника, где находились «гэрэушники», «чечены» и вся остальная шваль. После 6 декабря мы больше месяца «не работали».

Хочу рассказать еще об одной операции. Вечером 17 января наш взводный объявил, что на следующее утро мы будем поддерживать атаку на поселок Каютино. Нам предстояло работать под звуки тяжелой артиллерии, как говорится – «под шумок». Был отдан приказ подготовить 200 мин! Мы, честно говоря, оторопели: отстрелять такое количество мин и уцелеть – нереально, даже из трех минометов, а большинство мин надо было еще подготовить, снарядить и подвезти. Кроме того, нашего б/к было мало. В общем, подготовка закончилась только в 4 часа

---

\* Александр Иванович Ленцов – генерал-полковник, заместитель командующего Сухопутными войсками Российской Федерации. В сентябре – декабре 2014 года и весной 2015 возглавлял российскую группу в Совместном центре по контролю и координации вопросов о прекращении огня. Высказывались предположения о том, что он занимался координацией действий российских боевиков в отдельных районах Луганской и Донецкой областей.

утра. Спустя полчаса мы выехали. Еще раньше из шахты «Булавинская» было вызвано 3-е отделение.

После этого наша колонна в составе двух машин с тремя минометами и машиной ГАЗ-66, в которой было 50 ящиков мин, выехала на позицию. На месте выставили минометы, подготовились к стрельбе. Приблизительно в 9 часов нам подали команду на открытие огня, но выстрелил только наш миномет. Два других не сработали, несмотря на усилия бойцов. Выстрелив около 10 мин, мы получили команду сворачиваться и уходить, так как наши позиции засек противник. Мы отъехали на наш блокпост, где уже и собрали миномет, поскольку мы его закидывали частями в машину. В это время начался обстрел, а у нас как назло не заводилась машина. Кроме того, рядом стоял еще «газон» с 50 ящиками снаряженных мин. Маленькая искра – и всё...

В конце концов, мы смогли завестись и поехали на следующую позицию, где отработали. Потом поехали еще на третью позицию, но не успели доехать туда, как нам передали, что нас сейчас накроют. Не очень весело было наблюдать, как наша машина сопровождения разворачивается, а мы едем дальше! Одним словом, в то утро мы хорошенько разозлили «сепаров» и они нас обстреливали по всему городу. После того, как мы вернулись в интернат, где-то в обед подняли 1-й и 2-й расчеты для подго-



Уезжаем из Углегорска (Н. Барабан второй слева)

товки к выезду. Пока мы в течение получаса ждали команду на выезд, каждый выкурил где-то по полпачки сигарет, так как в это время велся интенсивный обстрел, и если бы мы тогда выехали, то, возможно, не доехали б. Приказ на выезд нам так и не дали.

Еще один раз нам пришлось выехать 20 января, но мы отработали двумя минометами спокойно, а когда вернулись, нам объявили, что мы едем на ротацию. Немного о ротации. Как таковой ее не было. Нас просто отправили в Константиновку (куда передислоцировался штаб нашего батальона) в старое трамвайное депо, где условия были ужасные. Это была передислокация, а не ротация. Домой отпустили только тех, кто не был в отпуске в 2014 году, в том числе и меня, поэтому в боях под Санжаровкой я не участвовал, но хотелось бы рассказать о подвиге моих сослуживцев-минометчиков, о которых мало кому известно.

### **Санжаровка**

Январские бои на высоте 307,9 метра возле деревни Санжаровка Донецкой области СМИ сепаратистов освещали как «свой Сталинград». Украинцам же мало известно о боях на обустроенном там опорном пункте «Валера», названном в честь командира взвода 17-й танковой бригады, который первым его занял. С 19 января 2015 года начались постоянные артобстрелы высоты, 23 января произошла первая атака на ВОП «Валера», последующие дни танковые бои и артобстрелы продолжались. Из штаба АТО поступил приказ 42-му мотопехотному батальону, созданному на базе Кировоградского батальона территориальной обороны, выдвинуться на подмогу под Санжаровку. Комбат, подполковник Константин Заиченко, собрал отряд добровольцев, в том числе взял и взвод минометчиков. Ко времени их прибытия высота представляла собой выжженную танками и минометами территорию со сгоревшей техникой противника. Полковник первым делом распределил минометчиков со 120-мм минометами и корректировщиков. Батальон простоял на высоте пять дней вместо запланированного одного. На смену им пришла 92-я отдельная механизированная бригада, и атаки противника после этого на несколько дней прекратились. «Валеру» украинская армия 18 февраля все-таки оставила,

поскольку удерживать эту высоту после сдачи Дебальцево не было никакого смысла.

«Подвиг 9 минометчиков на высоте 307,5 смог задержать наступление российских войск и террористов-ополченцев... 9 минометчиков и один водитель КамАЗа спасли 100 жизней бойцов 80-й бригады, 128-й бригады горной пехоты и 42-го БТО... Не щадя себя, они несколько часов под артобстрелами вели огонь по противнику, тем самым им удалось разбить и подавить их. На высоте солдат ВСУ было около 100, а противника на расстоянии около 1 км – до 800! – вспоминает участник боя, солдат минометного взвода 42-го мотопехотного батальона Сергей Морозов. – Бойцам 1-го отделения удалось уничтожить танк и около 150 человек живой силы противника. Все 9 минометчиков за бой на высоте в районе села Санжаровка были поданы на награждение...» На данный момент награду получил только один. Нужно также отметить, что все бойцы из указанного взвода живы.

### **Весна 2015 и дембель**

После 15-дневного отпуска я вернулся в часть, в Константиновку. В конце марта под Майорском мы начали готовить позиции: вырыли и оборудовали блиндажи, огневые точки. И с 24 марта и до самой демобилизации (я был демобилизован 15 июня) держали оборону на позиции «Аргентина» – контролировали дорогу, работали на выездах. В июне пришло пополнение – наша смена с учебки, где они обучались «на пехоту», и нам пришлось переучивать их на минометчиков.

Заканчивая, хочется добавить такое. Мой взвод не понес ни одной боевой потери. Количество уничтоженной техники и боевой силы противника нам точно не известно. По нашим подсчетам, около 200–300 «сепаров», точно подтверждено 3 миномета «Василек» вместе с расчетами и «Уралами», на которых они были установлены, один подбитый танк, МТЛБ.

Отдельно хочется сказать огромное спасибо волонтерам – им надо памятник при жизни ставить! Что с нами было бы без их помощи и без поддержки украинского народа! Именно это нам придавало сил – воевали за свою землю и с честью выполнили свой солдатский долг перед Родиной.

## УКРАЇНЦІ – СПРАВЖНІ ГВАРДІЙЦІ!

Інтерв'ю з генералом Національної гвардії України  
**Володимиром Васильовичем Кондратюком**

Володимир Васильович Кондратюк народився 3 лютого 1968 року в с. Паланка Уманського району Черкаської області. У 1991 році закінчив Новосибірське вище військове командне училище МВС СРСР. У 2002 році закінчив Національну академію прикордонних військ України. Пройшов посади від командира взводу до начальника Південного територіального управління Національної гвардії України. Певний час займав посаду командира в/ч 3039 (м. Миколаїв). Кавалер ордена Богдана Хмельницького III ступеня.



*– Як зараз іде служба у наших бійців? Який бойовий дух? Чи потрібна допомога, і яка ситуація зараз у Маріуполі? Ваші стосунки з місцевим населенням?*

– На даний час особовий склад Національної гвардії України виконує широкий спектр завдань у зоні АТО, в тому числі гвардійці виконують бойові завдання і в Маріуполі. Зараз обстановка у місті є напруженою: терористи продовжують обстріли позицій наших військ та мирного населення. Окрім трагедії 24 січня, коли загинули десятки маріупольців, бойовики також обстрілюють населені пункти Талаківка, Виноградне та Сартана, що знаходяться поряд з опорними пунктами наших військових.

Якщо мета супротивника – таким чином залякати нас та налаштувати проти української армії місцеве населення, то можу сказати впевнено, що своїх цілей терористи не досягли і не досягнуть ніколи.

Що стосується місцевого населення, то люди вже розуміють чітко, хто винен у їхніх бідах, чия зброя направлена проти мирних жителів і хто перешкоджає мирному врегулюванню конфлікту і є агресором у цій ситуації.

З нашого боку, на позиціях бойовий дух бійців залишається високим. З кожним обстрілом вони стають лише більш загартованими, більш досвідченими. Моральна стійкість наших воїнів зумовлена, попри все, самою сутністю цього протистояння – ми знаємо, заради чого ми тут і що ми захищаємо, на нашому боці сила і наша головна міць, за нами наша Батьківщина, наші дружини, матері, наші діти, заради них ми готові стояти тут до кінця. Це розуміння підтримує кожного гвардійця, кожного бійця у складну хвилину, дає мотивацію, тож із дисципліною та бойовим духом ми проблем не маємо.

Наші позиції надійно оснащені в інженерному плані. Постійно проводяться заходи з їх інженерного обладнання, щоб максимально захистити особовий склад як від артилерійських обстрілів, так і від безпосередньої атаки піхоти та техніки.

На сьогоднішній день особовий склад Національної гвардії України забезпечений усім необхідним, щоб ефективно виконувати покладені на нас завдання та ефективно протидіяти супротивнику. Якісне гаряче харчування є на кожній, навіть найвіддаленішій, позиції, і питання про те, чи бійці ситі, навіть не стоїть. Зараз ми докладаємо зусиль, щоб максимально урізноманітнити раціон та зробити його більш збалансованим.

Тут дається взнаки і підтримка волонтерів, звичайно ж, зайвою вона, як і будь-яка допомога, ніколи не буває. Те ж саме стосується і речового забезпечення, й екіпіровки гвардійців. Проблеми із нестачею того чи іншого немає. На державному рівні всі забезпечені теплим обмундируванням, необхідним озброєнням, засобами захисту та спорядженням. Окрему вдячність за допомогу хочеться висловити народним депутатам України Ігорю Бриченку і Тарасу Кременю.

Знову ж таки, якщо людина хоче добровільно допомогти військовим на передовій, то завжди знайдеться куди цю допомогу докласти. В першу чергу, я гадаю, тут відіграє роль фактор психологічний: коли люди тут відчують підтримку співвітчизників та турботу з боку простих українців, це дійсно дуже допомагає. Ми таким чином стаємо справді народною армією, про яку опікуються прості люди і яка готова захищати свій народ попри все.



Окрему подяку я хочу висловити Миколаєву та його мешканцям за увагу до наших воїнів на передовій. Завдяки волонтерам міста та народним депутатам України миколаївцям Тарасу Кременію та Ігорю Бриченку ми провели комплекс заходів по додатковому утепленню бліндажів на передових рубежах оборони. Юні миколаївці вже регулярно надсилають гвардійцям свої творчі подарунки: листівки, малюнки, листи та інші творчі доробки, а це також зігріває бійців холодними зимовими днями та ночами.

У волонтерському русі активну участь беруть і місцеві мешканці. Можна сказати, що більшість із загального обсягу допомоги надходить саме від маріупольців. Маріуполь – це місто, яке одним із перших висловило активний протест проти так званої «ДНР», проявивши справжній український дух та незламність. Сьогодні мешканці міста – наша надійна опора та підтримка.

*– Які завдання зараз виконує Нацгвардія?*

– У секторі «М» особовий склад Національної гвардії України виконує широкий спектр завдань. Ми несемо службу на блокпостах, опорних пунктах та в районах оборони навколо Маріуполя, тож можна сказати, що основа оборони міста – нацгвардійці. Також на нас покладені завдання з охорони та оборони військових містечок, важливих об'єктів інфраструктури в секторі та інших важливих об'єктів. Звичайно, у повсякденній діяльності регулярно виникає і ряд поточних завдань, які покладаються на гвардію. В цілому обсяг завдань не малий, але наявна кількість сил та засобів дозволяє їх виконувати в повному обсязі та якісно. Тут зараз несуть службу військові частини, дислоковані в Одесі, Миколаєві, Херсоні, Запоріжжі та в самому Маріуполі.

*– А чи багато у підрозділах наших земляків-миколаївців?*

– Гвардійці з Миколаєва зараз складають значну частину особового складу угруповання. За весь час несення служби вони зарекомендували себе вмілими та дисциплінованими воїнами, на яких можна поклатися у скрутну хвилину. До речі, саме тут, у Маріуполі, ця військова частина відзначила своє 25-річчя. Я

особисто привітав особовий склад із цим святом, багатьох із них я добре знаю, можу вас запевнити: із такими воїнами ми обов'язково переможемо.

*– Що б хлопці хотіли передати своїм рідним, близьким, друзям?*

– Звичайно ж, у кожного військовослужбовця національної гвардії України вдома лишилися рідні та близькі, які з нетерпінням чекають на повернення своїх героїв. Через вашу редакцію ми передаємо привітання додому: «Моліться за нас та чекайте із перемогою, ми скоро повернемося додому, і наша Батьківщина знову заживе мирним життям, а яким саме – залежить уже від кожного українця».

*– Що б Ви, пане генерале, могли сказати нашим громадянам, які перебувають у тилу?*

– Усім співвітчизникам можу сказати: вони на передовій захищають нашу Вітчизну та український народ. Зараз настав час, що визначить, у якій країні ми житимемо у майбутньому. Тож народ має об'єднатися, як ніколи раніше, адже зусилля кожного зараз наближають нашу перемогу та майбутнє процвітання нашої держави. Сьогодні нам потрібні хоробрі воїни та надійний тил. Теперішня мобілізація – необхідна міра для підтримання боєздатності, а почесний обов'язок кожного чоловіка – захищати свою Вітчизну. Прошу всіх не залишатися осторонь сьогоднішніх проблем і знайти в собі сили та хоробрість стати на захист своїх співвітчизників. Ще раз висловлюю щиру вдячність усім небайдужим українцям, волонтерам, громадським діячам і справжнім патріотам України за допомогу та підтримку. Дякую всім миколаївцям за активну громадську позицію та підтримку гвардійців на передовій. Разом ми – сила, разом переможемо.

Інтерв'ю надала прес-служба  
Південного територіального управління  
Національної гвардії України

## 70 – РАЗОМ І НАЗАВЖДИ\*

В останні дні літа 2014 року українські, а за ними й іноземні ЗМІ повідомили, що після сутички неподалік селища Дзеркальний Донецької області силами АТО здалися десятеро російських десантників. Звичайно, більшість українців не сприйняли це як сенсацію – розповідям російського ТБ про те, що з «бандерівською хунтою» воюють виключно місцеві «ополченці» та «добровольці, які за велінням серця рятують від утисків російськомовне населення Донбасу», у нас мало хто вірить. Та коли реальні російські контрактники називають свої прізвища та військові звання, вказують на посаду, підрозділ та номер частини, коли їх упізнають матері та дружини, наявність російських військ на території України – це вже не питання віри, а факт. Жалюгідна заява президента Путіна, нібито десантники зі штатною зброєю та бойовою технікою із зафарбованими номерами заблукали у 20 кілометрах від кордону, нікого не ввела в оману – весь світ отримав можливість побачити, на чиєму боці правда.

Як пам'ятаємо, звістку про затриманих (смішно було спостерігати, як росіяни всіляко уникають слова «полонені», і дійсно, які полонені можуть бути, якщо вони із нами не воюють?) російських військових було поширено 25 серпня. 1 вересня їх обміняли на таких же «затриманих на території Росії» українців, і історію з «блукачами» швидко витіснили свіжіші новини. Та все одно костромські десантники стараннями журналістів устигли ввійти, а точніше – вляпатися, в новітню історію.

Про українських військовослужбовців, окрім числа (шістдесят три) і відомчої приналежності (Національна гвардія України), невідомо нічого. Як не дивно, пишучій та знімаючій братії було зовсім не цікаво, хто вони, звідки, чим відзначилися в зоні АТО, як потрапили (будемо називати речі своїми іменами) в російський полон. Проте гвардійці цьому навіть раді. І, чесно кажучи, їхнє небажання розповідати про те, що відчуваєш, коли щойно просто на очах загинув твій товариш, чи про методи допитів «ввічливих

---

\* Вперше опубліковано в журналі «Слово честі», № 3'(47), 2014.

людей» по той бік кордону – цілком зрозуміле. Особливо, якщо відкривати душу доведеться комусь, кого вперше бачиш.

На щастя, із заступником командира миколаївського полку Національної гвардії України полковником Вячеславом Краснопольським, чиї підлеглі на 90 відсотків складали той зведений підрозділ українських бранців, ми знайомі давно. Щоправда, заочно. Років із десять тому, готуючи матеріал про родину Краснопольських, я спілкувалася із його старшим братом Валерієм, на той час командиром роти, а нині – заступником командира стрілецького батальйону з виховної роботи. Поговорити було про що, адже нечасто зустрічаєш рідних братів – продовжувачів військової династії, та ще й таких, що служать в одній частині. От уже в прямому сенсі слова – «мій полк – моя родина»!

Хто міг подумати тоді, що темою нашої наступної розмови стане війна, яка гримітиме не так вже й далеко від їхнього рідного південного міста? І хто міг уявити, що Валерій Володимирович не зможе приєднатися до цієї бесіди, бо навіть через місяць після повернення додому перебуватиме в шпиталі? Підполковника Валерія Краснопольського не поранило на передовій, заліковувати йому прийшлося наслідки перебування у полоні. За словами брата, там офіцеру «довелося трохи пережити». Як, зрештою, і всім, хто був поруч. І як далі бути їм, жителям Миколаєва, міста портового і багатонаціонального, на вулицях якого російську мову можна почути набагато частіше, ніж українську, і де завжди від душі симпатизували східним сусідам, – сказати важко. Адже, хоч це і звучить банально, рани фізичні заживуть, а рани душевні залишаться на все життя...

Зведений підрозділ Миколаївського полку НГУ прибув до зони АТО 28 липня. Цій даті передували три місяці тяжкої праці, адже, окрім щоденного несення служби з охорони громадського порядку, конвоювання засуджених і підсудних, власних зборів до зони АТО, особовий склад частини виконував ще одне важливе завдання. Офіцерам та найбільш досвідченим контрактникам довелося заново навчати військовій науці майже півтори тисячі бійців, адже саме на базі миколаївського полку проводилася підготовка громадян, мобілізованих на службу в частинах Південного оперативно-територіального об'єднання НГУ.

Командир частини полковник Олександр Оксенюк особисто очолив зведений підрозділ. Згодом йому довелося повернутися до Миколаєва, залишивши за себе заступника, тоді ще підполковника, Вячеслава Краснопольського. Можна лише здогадуватися, що відчував командир, коли стало відомо про перші втрати, а згодом і полон, його кращих людей. Кожного з них полковник Оксенюк особисто відбирав до складу резерву. 43 військовослужбовці частини і 27 мобілізованих ніколи не ділили одне одного на «кадрових» і «некадрових». І хоча до зони АТО вони вирушили просто збірним, тимчасово сформованим підрозділом, пережите разом зробило їх по-справжньому рідними людьми. Про це свідчить і напис на прапорі, з яким поріділий підрозділ повернувся додому. Нині він зберігається в кімнаті бойової слави полку як найдорожча реліквія – «Ми... 70. Разом назавжди!!!»

Щодо матеріально-технічного забезпечення підрозділу, то тилові служби частини постаралися, щоб військовослужбовці ні в чому не мали потреби. Основні ж засоби пересування, застарілі вантажівки ЗІЛ, дякувати спонсорам з компанії «Нібулон», були відремонтовані та обшиті броньованими листами. На перший погляд – пересторога, але незабаром це зберегло не одне солдатське життя. Екіпажі двох полкових БТРів уже чекали на підрозділ у місці тимчасової дислокації, адже відправилися до зони АТО ще у червні.

Отримавши бойове завдання, підрозділ був розділений на дві групи, які висунулись для його виконання в напрямку села Григорівка Амвросіївського району. Прибувши на місце, бійці розпочали обладнання двох блокпостів. Перший, що дислокувався на південній околиці населеного пункту, очолив командир полку. Другий, яким командував підполковник Вячеслав Краснопольський, стояв на дорозі між Григорівкою і селом Тарани Шахтарського району Донецької області. Нині ця територія між кордоном з Російською Федерацією та Савур-Могилою перебуває під контролем бойовиків невизнаної Донецької Народної Республіки. Саме тут миколаївці пройшли бойове хрещення у далекому вже 2014 році.

На питання, як скоро адаптувалися його підлеглі до таких умов несення служби, полковник Вячеслав Краснопольський відповів:

– Як себе поводити, куди бігти і куди стріляти, ми зрозуміли вже в перший день, точніше, в першу ніч. Прибувши на місце близько 15.00, підрозділ розпочав обладнання блокпоста в інженерному відношенні й організацію системи вогню та управління, а вже о 19.00 нас почали обстрілювати – спочатку з мінометів, а на світанку запрацювали «Гради». На ранок втомлені були дуже, та коли зрозуміли, що настало затишшя, схопили лопати й продовжили обладнувати свої позиції та укриття. Працювали не покладаючи рук, навіть їсти зварити не було коли, але до вечора укриття були готові. Звісно, ми люди військові і свого часу навчалися і тактики, й інженерної справи. Ось тільки закріплювати теоретичні навички довелося під обстрілами. Та на війні всі ці уміння приходять дуже швидко...

Тоді всі гвардійці уціліли, навіть осколком нікого не зачепило, хоча матеріальних втрат довелося зазнати. Взагалі, доля довго берегла їх – майже місяць, що в бойових умовах виглядає цілою вічністю, особливо коли перебуваєш під щоденними обстрілами. Витримавши три доби активних бойових дій, миколаївці разом з бійцями інших частин Нацгвардії та Збройних Сил змушені були відступити, щоб уникнути оточення. Зайняли кругову оборону в районі між населеним пунктом Лисиче та прикордонним контрольно-пропускним пунктом «Успенка». Завдання зведеного підрозділу: утримання траси «Донецьк – Ростов», пошук та знищення диверсійно-розвідувальних груп, коригувальників вогню ворожої артилерії та кочових мінометів, які постійно дошкуляли українським військовим.

Понад двадцять діб бійці не давали терористам використовувати стратегічну трасу, тим самим не допустивши поповнення незаконних збройних формувань особовим складом, зброєю, боєприпасами та спорядженням. За цей час підрозділ не поніс жодної втрати пораненими чи вбитими, а потім, ніби страшна жертва, яку затребував за поблажливість химерний бог війни, – троє в один день.

23 серпня, близько 08.00, миколаївці разом із підрозділом запорізького з'єднання НГУ несли службу на блокпосту біля траси, аж раптом побачили колону, яка складалася переважно з вантажівок. Попередження зі штабу, що їдуть свої, вони не

отримували. Втім, навіть здалеку було видно – це зовсім не свої. Машини рухалися з боку кордону з Росією, який знаходився у якихось восьми кілометрах від блокпоста. Українських військ на той час там просто не могло бути! Та й складалася колона з техніки російського виробництва – КамАЗів, «Уралів», «Газелей», що пересувалися у супроводі БТРів. Уже в ході скорого бою гвардійці помітили, що на панамах деяких незваних гостей красуються зелені стрічки з написом: «Чечня». Та й зовнішність більшості з них безпомилково видавала уродженців Кавказу...

– Як пам'ятаєте, наприкінці серпня 2014 року ситуація в зоні АТО складалася не на нашу користь. Сепаратисти за підтримки російських військ захоплювали нові території, нашим військам доводилося здавати позиції. З-під Амвросіївки сили АТО почали відходити ще 19 серпня, тож бойовики не сподівалися когось на тому місці зустріти, – розповідає полковник Краснопольський. – Звичайно, вони теж помітили наш блокпост, але спокійно рухалися просто на нього і навіть не зрозуміли, що заїхали прями-сінько в засаду. Навпаки, зупинилися, діловито вийшли з машин, стали ламати наш прапор... Зухвалість зіграла терористам не на користь. У перші хвилини бою гвардійцями було підбито три вантажівки з особовим складом та боєприпасами, що їхали попереду. Скільки знищили живої сили, точно не скажу, але, повірте, чимало – в такій колоні мало бути десь до двохсот бійців. Декільком заднім машинам вдалося розвернутися і поїхати, так що хтось уцілів – може, половина, може, й менше. Ми потім перевірили їх машини, знайшли документи, ноутбуки з цінною інформацією, зброю, зокрема крупнокаліберні снайперські гвинтівки... Так вдалося пересвідчитися у знешкодженні передової групи ворога.

У тому бою найбільше відзначилися: перший заступник командира – начальник штабу одного з патрульних батальйонів підполковник Олександр Бабишен, начальник служби КЕС майор Олександр Смоляр, командир взводу лейтенант Олексій Цапенко, старший інструктор з водіння старший прапорщик Володимир Пшеничний, старший стрілець-кулеметник сержант Андрій Діхтяренко, командир відділення молодший сержант Олександр Яриш та стрілець старший солдат Олег Бабкевич.

Усіх цих військовослужбовців було нагороджено орденом «За мужність» III ступеня. Проте у цьому бою миколаївці зазнали перших втрат: майор Смоляр, молодший сержант Яриш та старший солдат Бабкевич удостоїлися державної нагороди по смертно. Олександрю Смоляру, також по смертно, було присвоєно військове звання «підполковник».

Досі невідомою залишається доля начальника служби озброєння полку майора Олексія Петрова. Після бою гвардійці отримали наказ негайно відходити в Амвросіївку, бо у бік блокпоста висунулися російські танки, до того ж їхні позиції миттєво піддалися мінометним і артилерійським обстрілам. Окрім трьох загиблих, миколаївці тоді недорахувалися ще кількох людей. Згодом на зв'язок вийшли всі, окрім Олексія. В списках полонених майор Петров теж не значився. Його однополчанам удалося дізнатися, що місцеві мешканці бачили, як терористи, що повернулися підібрати своїх загиблих, закопували два тіла. Перевірити цю інформацію, рівно як і розгорнути повномасштабну пошукову діяльність, наразі проблематично, адже даний район і досі перебуває під контролем сепаратистів...

До Амвросіївки гвардійці вирушили не самі, а в компанії кількох бойовиків, які їхали в розгромленій колоні. Коли стало зрозуміло, що перевага в бою – за українцями, вони одразу ж здалися на милість переможців. Затримані підтвердили, що в колоні рухались найманці, з їхніх слів – добровольці, переважно чеченці та декілька представників так званої ДНР.

Чому вони взяли до рук зброю, невже їх громадянські свободи дійсно утискала українська влада? Як не шкода було їм нівечити землю, котру вони нібито вважали рідною? Бомбити свої села? Перетворювати на катівні свої сільради і школи? Висаджувати в повітря мости через свої річки? Ламати життя своїм дітям? Позбавляти спокійної старості своїх старих батьків?

Відповідей на ці питання військовослужбовці не отримали, та й особливо не намагалися. Вести задушевні бесіди із цим людським непотребом у них не було ані часу, ані повноважень. Гвардійці планували передати ДНРівців представникам СБУ або інших компетентних органів, але не встигли. А потім і передавати стало нікого – колона потрапила під обстріл, і полонені зго-



ріли разом із вантажівкою, в якій їх перевозили. Так і загинули – страшно, даремно і безславно. Від рук своїх же спільників-доброзичливців, братушек-визволителів, російських військових...

Відходячи в Амвросіївку, гвардійці здогадувалися, що справи у сил АТО на даному напрямку не надто гарні. На околиці райцентру, неподалік птахофабрики, сепаратисти закріпилися ще три дні тому – чи не їм на підмогу йшла чеченська колона? Тож коли миколаївський підрозділ прибув в Амвросіївку, там залишилося всього два блокпости, де спільно несли службу прикордонники та гвардійці, переважно з херсонської та запорізької частин. Проте наступного дня надійшов наказ відходити, тепер уже в напрямку Маріуполя. Українські військові розділилися на дві колони, які попрямували різними трасами. До пункту призначення не дісталася жодна з них...

Колону, до складу якої, окрім миколаївців, увійшли кілька гвардійців із Золочева, Херсона та Одеси, очолив заступник начальника управління Південного оперативно-територіального об'єднання НГУ з громадської безпеки полковник Сергій Махотін.

Висунувшись із Амвросіївки, гвардійці швидко дісталися до дислокованого неподалік блокпоста 5-го батальйону територіальної оборони «Прикарпаття», але з подивом з'ясували, що там нікого немає. Проїхавши повз покинутий блокпост, колона продовжила рух. Гвардійці були переконані, що 5-й батальйон не міг нікуди подітися – просто відступив з боями і закріпився десь неподалік. Нарешті на околиці селища Войковського, що за двадцять кілометрів від Амвросіївки, головна похідна застава помітила на узвишші бронетехніку із білими смугами – саме такі позначення використовують сили АТО. Запустили зелену ракету. Мовляв, зустрічайте, свої!

Сепаратисти, що розташувалися на позиціях, які ще донедавна займали українські військові, дійсно «зустріли» колону. Добре, хоч повне «радушся» виявити не встигли – близько третини бійців загоряли на свіжому повітрі і бігли до техніки на півголі. Повертати назад гвардійцям було надто пізно. Більшість транспортних засобів – БТР, два ЗІЛи з військовослужбовцями і УАЗ «Хантер» – встигли проскочити через блокпост.

Один ЗІЛ з особовим складом, три тилові вантажівки з бензином, боекомплект і продуктами залишилися на шосе, підбиті терористами.

Відстрілюючись, основна частина колони в'їхала у Войковський. Гвардійці похапцем зайняли оборону, але з подивом виявили, що їх ніхто не переслідує. Причина такої поблажливості ДНРівців з'ясувалася дуже швидко: на другій околиці селища стояв ще один блокпост неприємеля. Втім, по-перше, військовослужбовці про це ще не знали, а по-друге, не можна ж було кидати напризволяще хлопців, які застрягли в підбитих машинах! Останні запросили по радіостанції вогневої підтримки.

Проте вони змогли вийти з-під обстрілу. Не всі, на жаль, але майже всі. Дванадцять військовослужбовців вивів старший офіцер – психолог відділення по роботі з особовим складом миколаївського полку НГУ, тоді ще капітан (незабаром його особиста мужність та відмінні командирські якості були відзначені достроковим присвоєнням чергового військового звання «майор»), Сергій Капітонов. Цей військовослужбовець був старшим у кузові машини, що перевозила особовий склад, тож приймати оперативне рішення щодо виходу військовослужбовців з-під обстрілу довелося саме йому.

– Гриміли вибухи, машини горіли, я не знав, скільки людей у мене залишилося. Пам'ятаю, як кричав: «Усі живі, руку вгору!»... Ми розосередилися і чимдуж побігли у напрямку околиці Войковського, до якої було не так уже й далеко – метрів 150, може, 200. Проте це була абсолютно відкрита місцевість, що інтенсивно обстрілювалася! На щастя, ми без втрат дісталися спочатку до городів місцевих мешканців, а потім і до перших будинків селища, – згадує майор Капітонов.

На сільській вулиці бійці побачили полковий БТР, який їхав прикривати ще кількох військовослужбовців, котрі в силу різних причин продовжували залишатися на полі бою. Бронемашині судилося згоріти на тому клятому шосе – у неї влучила протитанкова керована ракета. Бійці дивом уціліли, проте тяжко поранило командира, старшого офіцера групи бойової та спеціальної підготовки майора Євгена Вирича. На виручку відважному екіпажу виїхав броньований ЗІЛ і теж був підбитий з міномета...

Окрім групи майора Капітонова, покинути шосе спромоглися ще троє гвардійців під керівництвом офіцера військової контррозвідки СБУ. Миколаївці – молодший лейтенант Олександр Носов, старший солдат Володимир Антикало та військовослужбовець херсонського батальйону НГУ солдат Дмитро Максимов – дісталися найближчої «зеленки», проте незабаром потрапили до рук ДНРівців. Вони були звільнені з полону в березні 2015 року.

Безвісти зниклими до сьогодні вважаються старший офіцер групи бойової та спеціальної підготовки майор Євген Вирич та водій сержант Євген Валькович. Нещодавно за результатами експертизи ДНК було опізнано тіло командира патрульного батальйону підполковника Вячеслава Саражана, який теж вважався безвісти зниклим.

Офіційно було встановлено факт загибелі лише 33-річного мобілізованого солдата Юрія Смирнова. Однополчани, через щільність вогню, не мали можливості забрати з собою тіло загиблого. Його гвардійці відшукали й змогли поховати в рідній землі уже потім – за допомогою численних посередників та волонтерів. Для командування частини повернення всіх своїх людей – живими чи мертвими – справа честі...

Терористи швидко пристрілялися, їхні міномети уже добивали до околиці селища, де стояли уцілілі автомобілі. Три вантажівки та УАЗик «Хантер» – ось і все, що залишилося від колони. Але щойно гвардійці покинули Войковський і проїхали буквально лічені кілометри, як потрапили під гранатометний обстріл і втратили ще одну машину. Люди, на щастя, не постраждали, але ЗІЛ з усім майном згорів.

Вони розмістилися на двох останніх машинах, але в дорозі пробули недовго. Коли військовослужбовці побачили в бінокль новий блокпост, їм не залишалось нічого іншого, окрім як звернути у лісосмугу, залягти там до ранку й просити підмоги. Проте щойно увімкнули радіостанцію, як незнайомі голоси глумливо запитали, чи зручно хлопці влаштувалися. Спробувавши вийти на зв'язок зі штабом по мобільному, невдовзі отримали СМС-повідомлення з номером «Гарячої лінії ДНР». Хто знає, чи вчили тих, хто це робив, прийомів психологічної війни, однак на нервах вони грали майстерно.

Голодні та виснажені гвардійці, організувавши маскування та охорону, лежали у високій траві й дивилися у зоряне небо донецького степу. Зранку їх було 71, нині ж залишилося 63. Адесь далеко, в іншому, мирному, житті лунали вибухи святкового салюту. Минали останні години Дня незалежності України...

На світанку військовослужбовці перемаскували машини й перевірили припаси. Порахували, що якщо витратити на трьох банку тушонки та півлітра води на добу, то протриматися можна три дні. Не краще було і з боеприпасами: їх залишалося в середньому по 25 до автомата і не набагато більше до кулеметів. Розвідка доповіла, що виходити гвардійцям нікуди. Прямо перед ними було селище Обрізне, де дислокувався ворожий блокпост. Справа, на перехресті біля залізничного переїзду, – ще один, а зліва розташувалась артилерія. Судячи по тому, як працювали гармати, там стояло не менше батареї.

Російські військові, – а гвардійці не сумнівалися, що тут правлять бал саме вони, – шукати їх не поспішали. На відміну від ДНРівців, які б одразу кинулися прочісувати лісосмугу, вони планомірно засилали дозорних і виставляли навкруги загнаних у пастку українців «секрети». Нападів не боялися – розвідники, які підбиралися до них на світанку, доповідали, що дозорні сплять і бачать десятий сон. Чужаки навіть не витрачали снарядів на обстріли, проте щоразу, як тільки українці вмикали рації, звідти лунали призови здаватися.

Гвардійці тягнули час. Вони розуміли, що приречені: з тих пір, як вони відступили з Амвросіївки, терористи добряче просунулися в глиб української території. 63 військових правоохоронці виявилися остаточно відрізнаними від районів, підконтрольних силам АТО. У штабі їм нічим не могли зарадити, наказали виходити з боєм.

Три довжелезних дні, сповнені втому, голодом та безпорадністю, провели гвардійці у «зеленці» неподалік селища Обрізного Амвросіївського району все ще Донецької області України. Але зрештою настав момент, коли потрібно було зважуватись на неминуче. Та й терпець переможців був не безкінечний. Вони поставили ультиматум: або гвардійці виходять за блокпост до селища, або вони накривають лісосмугу мінометним вогнем.

По рації українцям пообіцяли надати коридор і скинули координати точки виходу. Начальник інженерної служби миколаївського полку майор Юрій Нечитайло та мобілізований водій солдат Віктор Остапчук пішли першими, аби попередити, якщо помітять неладне, проте потрапили в полон до терористів. Солдат Остапчук через два тижні був звільнений, майор Нечитайло повернувся додому в березні 2015 року.

Не дочекавшись дозорних, військовослужбовці вирішили все ж таки виїжджати. Вони сподівалися вискочити з цього оточення за Обрізне, потім вистрибнути з машин і розосередитися, а там – може й пощастить комусь дістатися до своїх. Але щойно гвардійці звернули на вказану їм дорогу, з посадки виїхали два БМП і перекрили їм дорогу для подальшого руху. Через декілька хвилин прибув БТР, який «відконвоював» вантажівки на прикордонний пункт, до якого насправді було рукою подати. Процедура вимушеного перетину кордону багато часу не зайняла – у особового складу вилучили засоби захисту та особисті речі (зброю гвардійці перед виїздом привели у несправність та закопали у посадці), всіх перевірили міношукачами, а потім посадили в закриті тентами військові КамАЗи й відвезли у невідомому напрямку.

Із КамАЗів, що, зрештою, зупинилися десь у полі в Ростовській області, перші два дні гвардійців випускали лише на допити. Спершу переписали прізвища, звання, номери частин, причому все відбувалося в доволі пристойних рамках. А наступного дня показалися «старі знайомі», яких миколаївці спільно з запорожцями не доби́ли під Лисичим, – і почалося пекло. Насправді бойовики не жадали від гвардійців видачі якихось військових таємниць. Знущалися з українців вони з кількох причин. По-перше, в одного з їхніх ватажків у колоні загинув брат. По-друге, терористи ніяк не могли повірити в те, що їх підвела власна самовпевненість, а гвардійці не чекали на них заздалегідь. Ну і, по-третє, їм просто це подобалося. Вони, скажемо прямо, отримували задоволення від процесу. Не треба живописати подробиці тортур, які довелося пережити гвардійцям, досить зазначити, що половина особового складу повернулася з надрізами вух. Напевно, від рук цих людей під час чеченських кампаній загинув

не один російський солдат. Та хто ж тепер згадає старі образи, коли ті, кого вчора називали бойовиками та екстремістами, раді були старатися на службі новоспеченій Російській імперії?..

Все змінилося на третій день. Як у казці – в житті так не буває. У чистому полі виріс зразковий наметовий табір з лазнею та їдальнею. На допити до чеченців гвардійців уже не водили. Навпаки, дозволили помитися, видали спальні мішки і вперше за весь час нагодували гарячою їжею. Зароїлися телекамери, прибув навіть український консул! Щоправда, останній скорої допомоги не обіцяв, мовляв, такі питання швидко не вирішуються. Навіть дипломат не знав, що десь нагорі, де живуть самі янголи і президенти, вже прийнято рішення обміняти їхніх десантників на наших гвардійців.

Після від'їзду консула до наметів під'їхали вже знайомі гвардійцям КамАЗи і їм наказали завантажуватись. Увечері українських військових привезли в Таганрог і без жодних пояснень завели в літак. У повітрі він перебував недовго, а коли заходив на посадку, полонені зрозуміли, що прилетіли в Білгород. До літака підігнали автобуси, які привезли гвардійців на прикордонний пункт. Процедура обміну завершилася близько третьої ранку. Коли гвардійці ступили на українську землю, вони й повірити не могли, що все скінчилося.

А потім, як уві сні, – переїзд у Харків, де можна було нарешті нормально поїсти та змінити брудну і подерту «польовку» на новенькі однострої, дострокове присвоєння групі військово-службовців, серед яких були й брати Краснопольські, чергових військових звань і, нарешті, прибуття потягом у Миколаїв. Повний перон зустрічаючих, звуки духового оркестру, вигуки: «Ге-ро-ї!», море квітів та повітряних кульок і найрідніші очі мам, дружин, дітей. Дорослі чоловіки, мужні воїни не ховали сліз. Вони повернулися додому, чесно виконавши свій обов'язок.

А через півтора місяця резерв миколаївського полку НГУ відправився в чергову ротацію в зону АТО. Повернутися живими обіцяли всі...



## Військова частина 3039 Південного оперативно-територіального об'єднання Нацгвардії України в зоні проведення АТО

Фотографії надані бійцями в/ч 3039



По дорозі в зону проведення АТО. 29 червня 2014 року

«Вода – на вагу золота».  
Передислокація після зруйнування  
блокпоста артилерією РФ.  
31 липня 2014 року



Стрілець Олександр,  
машина прикриття під час передислокації.  
31 липня 2014 року



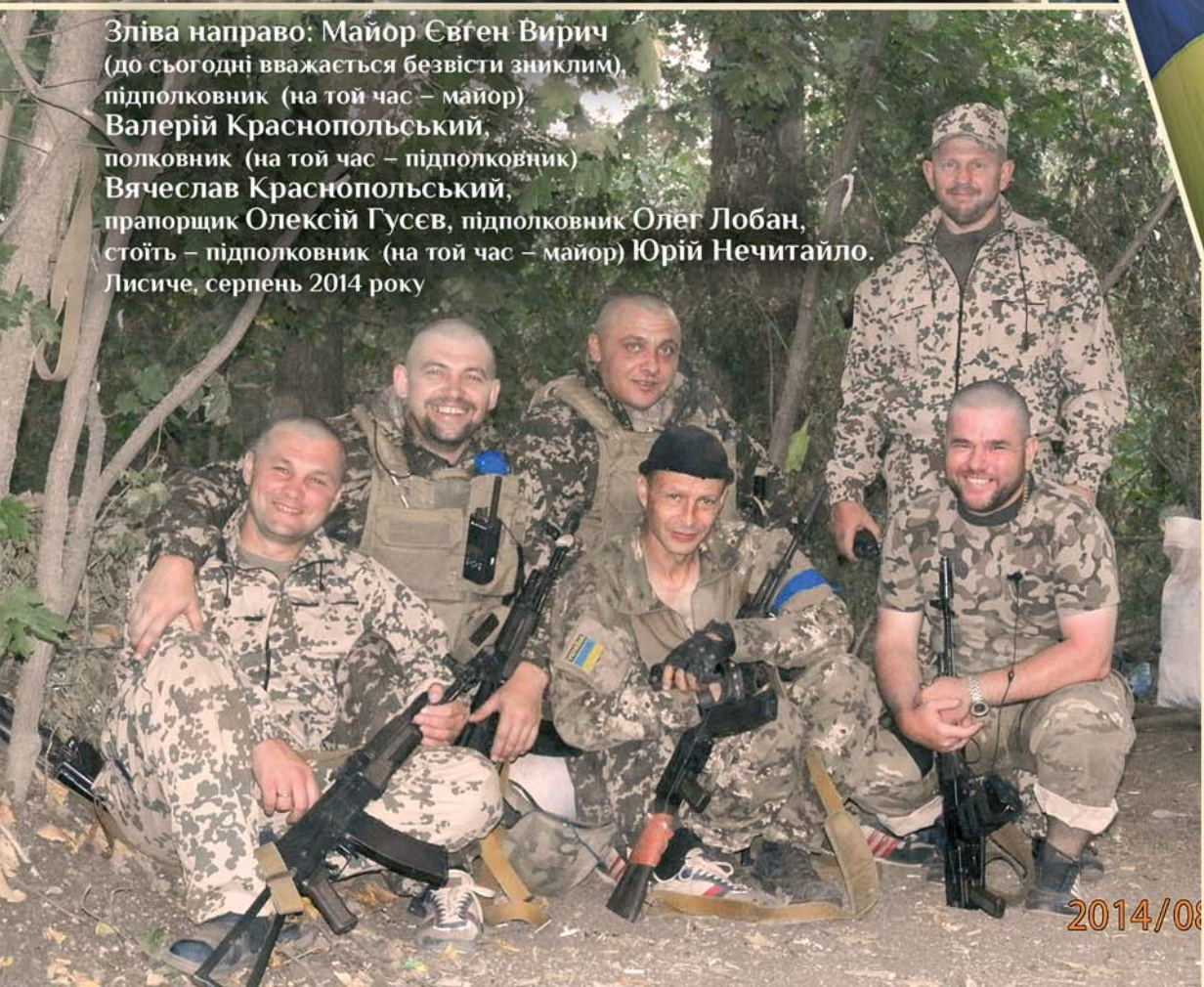
«Всі добрались».  
Район збору підрозділів, с. Лисиче Амвросіївського р-ну Донецької обл.  
31 липня 2014 року



Андрій Діхтяренко,  
Левко Роман у «секреті»,  
с. Лисиче Амвросіївського р-ну  
Донецької обл., серпень 2014 року



Зліва направо: Майор Євген Вирич  
(до сьогодні вважається безвісти зниклим),  
підполковник (на той час – майор)  
Валерій Краснопольський,  
полковник (на той час – підполковник)  
Вячеслав Краснопольський,  
прапорщик Олексій Гусев, підполковник Олег Лобан,  
стоїть – підполковник (на той час – майор) Юрій Нечитайло.  
Лисиче, серпень 2014 року



2014/08

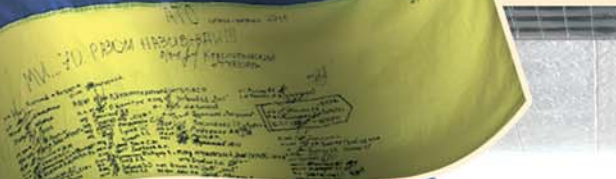




Екіпаж  
БТР-70



Після бою.  
23 серпня 2014 року



Через кілька годин після  
повернення гвардійців  
на українську землю.  
Харків, 1 вересня 2014 року





## Повернення з полону

«Обов'язок виконано з честю». Підполковник В. Краснопольський доповідає командирі частини полковнику О. Оксенюку



## ШЛЯХ «КІБОРГА»

Російсько-українська війна... Трагічний час, трагічні долі...

Для одних цей час ніби зупинився, для інших – пролетів як калейдоскоп драматичних подій. Повною мірою відчув це на собі наш земляк Олександр Леонтійович Терещенко, уродженець Миколаєва.

Олександр Терещенко добровільно прийшов до військового комісаріату, незважаючи на те, що свого часу відбув строкову військову службу в будівельних частинах. 31 липня 2014 року був направлений до 28-ї окремої механізованої бригади, де його записали в гранатометники. На полігоні розпочалися виснажливі інтенсивні навчання та тренування, щоденні марші по 15–20 кілометрів, стрільби.

І ось настав час істини. «Пізно ввечері при світлі ліхтарика командира провели перекличку. Потім запропонували вийти 26 бійцям, які згодні добровольцями направитись у зону АТО, – згадував Олександр. – Першим рвонувся з шеренги вперед мій товариш Олексій Гаркуша, а я услід за ним. 16 чоловік з відібраних передавалися до складу 72-ї бригади, всіх інших, у тому числі й мене, на правах відрядження – до 79-ї окремої аеромобільної бригади. Дуже хвилювались, адже бути в складі 79-ї – це висока честь і відповідальність. Одночасно на серці була й тривога, хоча в глибині душі жевріла обманлива надія – «пограємо у війнушку і повернемось».

Близько 4-х днів проводилась доукомплектація, а потім – шлях на Схід. Відразу після Дня незалежності бійці прибули до м. Ізюм. Втім, не обійшлося без пригоди. Була імовірність, що зрадники можуть спрямувати поїзд на станцію, зайняту сепаратистами. Слава Богу, все обійшлося, і команда прибула до пункту призначення.

А потім знову в дорогу – на цей раз у Краматорськ, де був розташований штаб. Маршрут проходив через



потенційно небезпечні місця, очі бійців пильно вдивлялись у «зеленку» – лісосмугу вздовж дороги, звідки чекала небезпека.

У Миколаєві новоприбулих розподілили по батальйонах. Серед них були переважно молоді необстріляні хлопці. Олександр Терещенко потрапив до 2-го батальйону 79-ї бригади, того самого, в якому воював та героїчно загинув Герой України Сергій Кривоносов. З офіцерів, які були на той час у батальйоні, особливо йому запам'ятався майор Сергій Васильович Грецький, заступник комбата з озброєнь. Своім спокоєм, жартами цей досвідчений офіцер вселяв упевненість в особовий склад. Останні дні серпня – час відносного затишшя – був максимально використаний для військової підготовки та бойового злагодження.

«В кінці серпня – на початку вересня 2014 року знову інтенсифікувались бойові зіткнення з сепаратистами. В цей час у командування виникла ідея провести в районі Краматорська рейд тилами противника, аби, як говорили у бригаді, «навести шороху». Враховуючи можливий виток інформації, батальйон увечері імітував відхід, але, зробивши коло, повернувся. Рейд розпочався наступного вечора. Однак просування підрозділу не лишилося непоміченим, на одному з підйомів край села нас чекали, – відзначив Олександр. – Розвідка передала по рації, що дорога перед батальйоном перекрита фурами – схоже на засідку».

Командир підрозділу, що рухався на чолі колони, прийняв рішення блискавично. На ходу стріляючи з КПВТ, перший БТР зіштовхнув фуру в кювет і прорвав завал. За ним, поливаючи зі стрілецької зброї зарості дерев, прорвались інші. В гарячці бою зустрічних пострілів з боку бойовиків не помітили, це вже потім виявили сліди від куль на БТРі, що рухався за нами. Після прориву 1-й та 2-й батальйони з'єдналися для спільного ведення операції.

Особливо вразили бійців безкраї поля соняшнику, який повністю закривав солдатів та техніку. Далі йшли по полю, коли розпочався обстріл. Але командири заздалегідь знали про засідку і вийшли до ворога з незручної для нього сторони.

Олександр Терещенко розповідає: «В ході бою був поранений комбриг і ще кілька бійців та пошкоджено 2 БТРи. Мій залишився неушкодженим. Втрати сепаратистів були неспівставно більшими. Засідка ворога була повністю знищена. Вже

наступного дня з'явилася інформація, що з «зеленки», в якій знаходились бойовики, було вивезено кілька КамАЗів з їх трупамі».

Але подальше просування угруповання зупинилося, обидві дороги, що виходили з поля, були перекриті сепаратистами, на одній з них розвідка наштовхнулася на танки. Знову блискавична реакція командира та водія врятувала життя українським воїнам: звернувши в «зеленку», БТР зник із поля зору ворога. Десь зовсім недалеко було чути залпи «Градів», тому всі розуміли, що останнього бою може і не бути. Як тільки ворожій артилерії передадуть наші координати, шанси вижити будуть мізерними. Олександр пам'ятає очі хлопців, які ще не бачили життя. Було страшно вато, насамперед загинути, не встигнувши повоювати, а ще більше непокоїла можливість полону.

Знову зіграли свою роль спокій, винахідливість та здатність дійти до серця кожного воїна майора Грецького. «Так, обклали нас з усіх сторін. Нічого, прорвемося!» – згадує слова майора Олександр Терещенко. – А коли сказали, що в 79-й варіанти полону ніколи навіть не розглядалися, – остаточно відлягло від серця. За півгодини, прилаштувавши на головний БТР ПТУР (протитанковий ракетний комплекс), на великій швидкості батальйон помчав уперед. Ніколи не забути те відчуття куражу, коли рухаєшся назустріч небезпеці. Але, скоріш за все, нерви у сепарів не витримали. Не знаючи, які сили їм протистоять, вони залишили позиції. Практично без жодного пострілу підрозділ залишив небезпечну ділянку. Звичайно, ця розповідь про перше моє бойове зіткнення, – каже Олександр. – Для хлопців, які вже повоювали, це був звичайний рядовий виїзд».

Слід зазначити, що цим рейдом десантники відволікли значні сили сепаратистів і тим самим допомогли нацгвардійцям уникнути оточення в районі Оленівки. Були і втрати серед наших воїнів. У цьому рейді загинув наш земляк Максим Філоненко з Миколаївщини та Юрій Тарасенко з Черкащини – батько чотирьох дітей. Поранені теж були, але небагато. А 5 вересня було оголошено перемир'я. В Краматорську 79-та бригада використала його для військових навчань, тактичної підготовки. Були дозволені відпустки. До другої групи відпускників потрапив і Олександр Терещенко.

Про подальші події Олександр розповів таке: «2–3 жовтня ми повернулися з відпустки, в тому числі командир роти Демчик, розсудливий, розумний хлопець, – я був у його роті. Коли постало питання, хто добровільно готовий іти захищати Донецький аеропорт, практично вся рота, крім одного, дала згоду. З них відсіяли тих, у кого були діти, – залишили майже 30 чоловік. До нас приєдналися близько 20 розвідників з 1-го батальйону. Угруповання очолив Євген Жуков (позивний «Маршал»), страху не було. Було бажання помститися за наших хлопців, які загинули в аеропорту наприкінці вересня».

Вночі угруповання десантників відправили в аеропорт на бронетранспортерах. За злою іронією БТР, в якому їхав Олександр, «закипів» і далі до дачного поселення Тоненьке бійцям довелось добиратися санітарною машиною. Мабуть, саме в такі моменти відчуття особливо загострюються. Тож не дивно, що всі воїни-десантники запам'ятали не що інше, як важкі гілки дерев у Тоненькому, що ломились від яблук, які давно ніхто не збирав.

Далі група вийшла до Пісок, а звідти на аеропорт. Супроводжував десантників 79-ї до нього танк з назвою «Барсик» (командир танка з позивним «Барс»). Після прибуття до аеропорту танкіст скомандував: «На виграшку 6 хвилин! Більше не можна через обстріли».

Так бійці групи о 7-й годині вечора прибули до аеропорту. Висадка відбувалася в дуже складних умовах. Водіям важко було орієнтуватися в темряві, тому кілька БТРів проскочили місце висадки біля нового терміналу і зупинилися між старим та новим. Звідусіль стріляли. «Захисту ніякого – навкруги лише один гіпсокартон і пластик... – згадував Терещенко. – Захисники «старожили» вказали місце, де можна було сховатись від обстрілів. І ще одне не давало спокою – я не відійшов від бронхіту. Соромно буде, якщо стану 300-м (тобто віднесений до поранених. – *Авт.*). Але організм мобілізувався, переборов хворобу».

День пішов на те, щоб увійти в обстановку. Оборону аеропорту тримали бійці 95-ї, 93-ї, 81-ї та 79-ї бригад і «Правого сектора» – близько 50 чоловік. Усього з урахуванням поповнення не більше роти. Вони зайняли місце 3-го кіровоградського полку спецпризначення (командир групи – «Редут»).

Загальне командування захисниками здійснював командир 1-го батальйону 79-ї бригади з позивним «Майк» – згодом повний кавалер ордена ім. Богдана Хмельницького.

Чітко працювала наша артилерія, особливо мінометна батарея «Цунамі», насипаючи по пристріляних колах навколо наших позицій – ближнє, середнє, дальнє – в залежності, на яку відстань підходив ворог. Всіх бійців закріпили за визначеними постами. Олександр Терещенко зайняв пост «Калітка» біля проходу до старого терміналу, через який велось постачання захисникам продуктів, боєприпасів, медикаментів. Після «обробки» нашою артилерією ближнього кола постачання відбулось у більш спокійних умовах. Згодом захисникам доставили тепловізори, прилади нічного бачення – до їх завезення бійцям було явно некомфортно в умовах нічного бою.

Слід звернути увагу, що українські бійці і бойовики займали різні поверхи будівлі, а іноді різні кінці чи приміщення одного й того ж поверху. При постійних перестрілках купи сміття були ненадійним захистом, через них пролітали кулі. Одночасно йшла справжня мінна війна, вхід до підвалу був замінований. Невеликі диверсійні групи сепаратистів проникали до напівпідвалу та ставили розтяжки. Доводилось навколо вішати бляшанки, щоб почути наближення непроханих гостей. Стіни з цегли також прострілювались і були слабким захистом.

Українські воїни фактично тримали 1-й та 2-й поверхи. На покрівлю іноді потрапляли сепаратистські снайпери. Оборона нового терміналу ускладнювалась тим, що в ньому було безліч входів, зовнішніх драбин, які повністю контролювати не було можливості. «Я не був у зоні прямого обстрілу, – розповідає Олександр, –



сепаратисти стріляли по бетонній балці над нами для рикошету. Обстріли здійснювались декілька разів на день. Штурмували в цей час бойовики в основному старий термінал».

За словами Терещенка, бойовики не зупинились перед величезними втратами. Більше 1000 сепаратистів і російських найманців, у тому числі так званих «кадировців», було знищено під стінами аеропорту. Особливо добре відпрацювала наша артилерія, «Маршал» надзвичайно чітко коригував її вогонь.

Під час одного з обстрілів спалахнув утеплювач під обшивкою терміналу, їдкий дим ішов якраз у бік наших бійців. Скоріш за все, його підпалили бойовики навмисне. Все навколо було чорним від кіптяви, а респіраторів усім не вистачало. На щастя, утеплювача лишилося досить мало, тому пожежа поступово згасла.

13 жовтня розпочалась «карусель» – Збройні Сили України обстрілювались артилерією, «Градами» сепаратистів, наші танки вирвалися на територію порту та зробили декілька залпів по готелю, з якого нас частенько турбували, таким чином комплексно відпрацювавши по сепаратистах.

Дуже складно було бійцям 24 години на добу не знімати бронежилети (а це 12 кілограмів), футболки під бронежилетами були постійно мокрими від поту. Наші відважні волонтери примудрялися постійно доставляти нам усе необхідне, в тому числі футболки та білизну, але не завжди була можливість переодягнутись.

15 жовтня надвечір прийшов черговий конвой у супроводі БТРів і розпочалась вигрузка вантажу для захисників. Це прибула наша зміна.

У цей час бойовики розпочали масований обстріл. Попереду, неподалік згорілого КамАЗа, промайнула тінь – до будівлі аеропорту підкралися сепаратисти. Для того, щоб не демаскувати себе, наші бійці не стріляли, а лише кидали гранати з метою відігнати ворога. Гранати летіли і з протилежного боку в бік наших бійців. Про те, що відбувалось далі, згадує Олександр Терещенко: «Раптом я побачив, що біля моїх ніг упала граната РГД-5. На підлозі лежало двоє молодих хлопців із 95-ї, а за мною був товариш із 93-ї бригади, крім того, за моєю спиною знаходились боєприпаси. Єдине, що можна було зробити в тій ситуації, – спробувати відкинути її за межі укріплення, що я й зробив. Далі



було відчуття таке, ніби руки були оплавлені. Здавалось, що я застряг між тим і цим світом. Віддалено чув крики: «Важкий 300-й!» Хлопці відтягнули мене до санітарів. Ліву руку відірвало повністю, праву покладали поруч на ноші. Санітар з позивним «Наркоз» обробив рани, перев'язав. Поряд постійно знаходився Демчик, намагався заспокоїти: «Все буде добре, будеш ще гуляти на моєму весіллі!» Але загалом хлопці були в шоці від вигляду відірваних рук».

Після поранення Олександра направили в Піски, потім – у лікарню в м. Красноармійськ, а далі до Дніпропетровська. Волонтер Юрій Бірюков пізніше розповідав, яких величезних зусиль доклали, щоб врятувати українського воїна.

І сьогодні Олександр Терещенко з вдячністю згадує заступника голови Дніпропетровської облдержадміністрації Губу Тетяну Петрівну, яка особисто зустрічала пораненого «кіборга» і зробила все можливе і неможливе для його підтримки; хірурга Дніпропетровської офтальмологічної лікарні, кандидата медичних наук Сердюка Валерія Миколайовича, завдяки таланту якого Олександру почав повертатися зір; хірургів 16-ї дніпропетровської лікарні, що безпосередньо проводили травматичну ампутацію рук за критичної втрати крові; «Рахмана» із десантно-штурмової бригади, Тимура із 93-ї бригади, Бориса та Миколайовича з 79-ї, ротного Демчика і багатьох-багатьох інших, завдяки кому вдалося врятувати життя.

Між тим оборона Донецького аеропорту продовжувалась, 242 дні українські «кіборги» утримували цю фортецю, відбиваючи атаки переважаючих сил терористів та російських кадрових військ. Ворог зазнав величезних втрат: близько 3 600 убитих, з них 1 468 російських військових, тисячі поранених, сотні одиниць техніки, з яких 40 танків.

Олександр Терещенко зазначив: «Щодо втрат з нашої сторони. Важко втрачати людей, особливо таких патріотів, професіоналів. Важко морально. Але це війна, її, на жаль, без жертв не буває. Все своє життя я буду відчувати гордість за те, що брав участь в обороні аеропорту. Хлопці, які прийняли останній бій у січні 2015, зробили все, що могли, і навіть більше, багато хто з них віддав за це своє життя. Чи варто було захищати аеропорт

будь-що? Я впевнений, що захищати треба кожен міліметр України. Як солдат я не можу вказувати на помилки командування, тому що не знаю, яка була реальна оперативна обстановка на той момент, коли було втрачено аеропорт, але повторюю: хлопці – справжні Герої.

І під час поранення, і в госпіталях я свідомість не втрачав ні на хвилину. Пам'ятаю, як розчулило мене те, що багато людей у Дніпропетровську приходили, ставали на коліна. Згадується, як одна із жінок у визволеному місті сказала: «Я вдячна вам за те, що можу спокійно йти з дитиною по вулиці, йти на роботу». Зворушує до сліз, коли сидиш на броні БТРа, що мчить на завдання, а в селах бабусі хрестять і благословляють нас, солдатів».

Подвиг героїв-«кіборгів» Батьківщина не забуде ніколи. 5 грудня 2014 року нагорода знайшла Героя: Указом Президента України Олександр Терещенко нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

*О. П. Чорней, Н. Г. Макаруч*

### **БОИ ЗА АЭРОПОРТ: ИСПОВЕДЬ «КИБОРГА»\***

Меня зовут Чорней Олег. Хочу рассказать, как все начиналось. Я с детства увлекался военным делом, собирал литературу по военному делу и уже к 18 годам понял, что хочу связать свою жизнь с армией. Служил я не в боевых частях, два раза по контракту: 6 лет на Кульбакинском аэродроме и 7,5 лет в военкомате. За год до всей этой «заварухи» – уволился и спокойно работал на «Сандоре».



За неделю до мобилизации сам военком мне позвонил и попросил помочь. Сказал – быть готовым в ближайшие дни, что грядет первая волна мобилизации, но точно еще ничего не было известно. Через пару дней объявили частичную мобилизацию, и 19 апреля я пришел в Центральный военкомат. Слу-

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації авторів.

жил на должности начальника отдела связи. Это длилось около двух месяцев, я разносил повестки и уже тогда понял, что пойдут 200-е. При первой возможности попросил перевести меня в 19-й батальон территориальной обороны. Это было новое подразделение. Оно создавалось с нуля, то есть там было только организационное ядро. Все вокруг было разрушено. Я и мои товарищи по службе занимались обустройством быта. В батальоне мы получили технику, потом проводили на ней занятия. Техника вся устаревшая. Изучали старые радиостанции, которые практически уже не применяются в войсках. Стрелковые роты пару раз ездили на полигон пострелять. В батальоне я со своего личного автомата не сделал ни одного выстрела. Я считаю, что любой военнослужащий, несмотря на то, кем он является по военной специальности, должен идеально владеть стрелковым оружием, хотя бы штатным вооружением взвода.

В начале августа я и еще человек 35 военнослужащих батальона решили перевестись в 79-ю бригаду в батальон «Феникс». Но в «Феникс» мы не попали, а попали в третью роту первого батальона 79-й ОАЭМБр (отдельная аэромобильная бригада). Там нас стали распределять по должностям. Так я стал старшим наводчиком пулемета ПКМН. На пару дней нас отпустили домой, а перед Днем независимости вызвали в часть. Мы начали готовить боеприпасы. Людей в батальоне оставалось мало: после первой кампании многие не вернулись в 79-ю. Очень мало контрактников, в основном мобилизованные. Так в свои 37 лет я снова оказался «молодым». Техники было немного: БТРы 80-е, БРДМ, «Уралы», КамАЗы, был один трофейный бронированный КамАЗ. Из артиллерии – СПГ, 80-мм и 120-мм минометы. Все солдаты были экипированы максимально. За долгие годы службы я с таким не сталкивался. Нам выдали бронежилеты, кевларовые каски, разгрузки (РПС), карматы, спальники, чехлы на каски, новую «пиксельную» форму и ботинки. Форма меня приятно удивила, по сравнению с тем, что нам выдавали раньше, – небо и земля. Каждому был выдан автомат с подствольником – оружие старое, но надежное.

26 августа 2014 года мы выехали колонной на вокзал, погрузили машины на платформы. Передислоцировались в Славянск, оттуда маршем на Краматорск. Там располагался штаб

АТО. Рядом – наша база. В общем, все как положено. Укрытия, расставлены и укреплены палатки, полная боевая готовность. На вторую ночь в Краматорске нам устроили учения. Поздней ночью кому-то из сержантов послышался вдалеке залп «Градов». Нас подорвали с коек чуть ли не пинками, а иногда и пинками, погнажи в укрытие. Сержанты и «старые» бойцы выглядели, мягко говоря, крайне озабоченными. Впоследствии, когда я узнал, что такое «Град», поближе, я понял их озабоченность: лучше спокойно спать где-то в грязи и холоде, но в укрытии, чем в удобстве и чистоте на открытом месте.

Меня и моих боевых товарищей, военнослужащих 79-й бригады, отправили в рейдовые действия по Донецкой области. объездили половину области от Краматорска до Мариуполя. Где останавливались, точно не знаю, потому что все остановки были в посадках с соблюдением всех мер маскировки. Днем еще можно разжечь небольшой костер, подогреть еды, а ночью всё – полная тишина и полная темнота. Многие из «стариков» помнили Зеленополье, поэтому – максимальная маскировка и укрытие. За время рейда моя группа с противником не сталкивалась, а вот другая группа была обстреляна, в результате был ранен комбриг (так я его ни разу и не видел, даже не знаю, какой он). После рейда вернулись в Краматорск. В городе мне в руки попали брошюры, изданные волонтерами, посвященные разным видам оружия, способам ведения боя в жилых кварталах, возведению укрытий, – очень полезная вещь. Также я читал газеты, художественные книги, если они там были.

Вернувшись после рейдов на место дислокации части, мы погрузились в учебу: нам преподавали минно-взрывное дело, тактику, учили организовывать разгрузки, загрузки в БТР, устраивать засады, тактику ведения пехотного боя в городских и полевых условиях. Было трудно, у многих солдат (кому за 40) начались проблемы со здоровьем: опухали колени, проблемы с позвоночником, но со временем организм привык и проблем стало меньше. Все тренировки проводились в полной боевой форме со всеми боеприпасами.

Хотелось бы сказать о технике безопасности. Чуть ли не каждый день у нас были случайные выстрелы, несмотря на то,

что ежедневно всем напоминали об осторожности обращения с оружием. Все равно инциденты случались с пугающей регулярностью. Вот самые запомнившиеся: по приезде в Краматорск, после того как все расселились, стали мы заниматься приведением техники и оружия в боевую готовность, то есть проверять технику, доваривать противоккумулятивные решетки, пополнять БК и чистить оружие. Я занимался своим пулеметом, а рядом мои соседи по БТРу Женя и Вова занимались разборкой своего гранатомета. При разборке своего АГС-17, должен понять всю глубину нашего удивления. Выходит, этот гранатомет пришел с первой кампании, был сдан в оружейку в Николаеве, потом был выдан другим бойцам, погружен в БТР и привезен в Краматорск. Все это время имел внутри себя осколочную гранату. Хорошо что не нашлось того, кто нажал на гашетку.

Второй случай произошел тоже в Краматорске, уже после первой поездки в аэропорт. У нас опять поменялось штатное расписание. Одни не приехали, другие, наоборот, появились. Стало не хватать наводчиков на БТР. В принципе, любой после небольшого инструктажа мог стать наводчиком пулеметов. У нас в роте тоже появились такие «ускоренные курсы обучения». Им на помощь дали одного более опытного человека, чтоб он помог снять пулемет (КПВТ) и показать, как он разбирается и обслуживается. Сняли они его успешно, положили на брезент. Все стали вокруг пулемета. Специалист говорит: «Перед разборкой нужно обязательно проверить оружие на разряженность нажатием на эту «фиговину», – и нажимает на «фиговину» – звучит оглушительный выстрел из КПВТ. А КПВТ, поверьте, «бабахает» очень оглушительно. Начинается паника, поиски убитых и раненых. Но на этот раз нам повезло. Крупнокалиберная 14,5-мм пуля попала в редуктор БТР соседней роты и застряла в нем, никого не задев. Все люди, которые были на этом занятии, привлеклись впоследствии к общественно полезному труду. Больше всех «радовались» водители БТРов – и поврежденного, и того, с которого снимали пулемет, ведь им пришлось несколько дней на холоде менять этот редуктор.

Третий случай – тоже случайный выстрел из КПВТ. После стрельбы или выезда на боевое задание наводчик не поставил на

предохранитель пулемет и случайно нажал на «спуск». Прозвучал выстрел. В это время с правой стороны на командирском люке сидел командир взвода. Газами от выстрела ему оторвало левый рукав кителя и прилично контузило. А уж за случайные выстрелы из автоматов и пистолетов я вообще не говорю, их было много. Но нам, слава Богу, повезло, и никто из нас не пострадал. Со временем, по мере того как люди набирались больше опыта, инцидентов стало намного меньше. Более опытный солдат с оружием обращается совсем по-другому, чем неопытный. Опытный держит оружие как опасный, но очень ценный и эффективный инструмент, зря его не трогает, тем более, если вокруг много людей, а неопытный постоянно его дергает, нервирует людей. Оружие – очень опасная вещь, ведь оно сделано специально чтобы убивать – об этом никогда не стоит забывать.

В начале октября наша бригада получила задачу участвовать в обороне Донецкого аэропорта. Начались первые поездки. В одном из первых рейдов 3-я рота потеряла своих товарищей. В аэропорту по дороге из нового терминала в старый два наших БТРа расстрелял сепарский танк, 7 наших товарищей погибли, 9 были ранены из тех, кто был в Краматорске. На тот момент – это почти половина роты. Моральное состояние было – сами понимаете, еще не воевали толком, а полроты нет. Потом, конечно, пришли в себя. Тем более был еще один весомый аргумент: билеты домой можно купить только в Донецком аэропорту. В отпуск отпускали только после рейда на ДАП. Но как бы там ни было, сначала первая группа съездила туда без потерь, потом настал и наш черед.

14 октября вечером уже были в районе аэропорта. Остановились на старой тракторной станции. Передовая очень близко. Всех предупредили – не разбредаться и быть готовыми к обстрелу. Дождались затишья. «По машинам, вперед!» В наш БТР, кроме экипажа и 9 человек десанта, впихнули еще человека 3 или 4. С моей стороны было двое лишних и с другой, но потом я не видел точно, потому что практически лежал под наводчиком. Было так тесно, что не пошевелиться, а о том, чтоб быстро выпрыгнуть, я и не говорю. Особого страха не было, чувствовалась какая-то обреченность, собранность. Я весь стал как бы

тверже, будь что будет, назад пути уже нет. Большинство, наверное, молилось, кроме двух моих соседей-«панков»: один думал, что «панки» бессмертные, а второй говорил, что атеист. Вот под колеса стали попадаться куски обшивки аэропорта, бой слышен уже близко. Значит, мы на месте. Всё! БТР по тормозам – и люки распахиваются, кости за борт, как можно быстрее. Это мы умеем уже хорошо.

Начинается бешеная разгрузка БТРа. Самые храбрые наверху подают тяжелые ящики с БК, просто храбрые внизу принимают и забрасывают через парапет в терминал, где-то из-за старого терминала по нам бьет «Утёс», он нас постоянно там встречает. Это, наверное, тот, из которого Пореченков сафари устраивал. Ствол этого пулемета нельзя опустить низко, поэтому пули идут выше, попадая в железные конструкции самолетных пирсов, высекая искры и рикошеты. Впереди нас прикрывает наш сгоревший «Мишка» (танк), даже после своей смерти он делает полезную работу для нас. Надеюсь, экипаж успел из него выпрыгнуть. Разгрузка заканчивается. В БТР грузятся раненые и смена, которая уже получила билеты домой. «Поводыри» из тех, кто здесь уже не первый день и умеет ориентироваться в этом хаосе обломков, отводят в глубь терминала. Раньше здесь был главный зал, где была доска объявления рейсов. Садимся на бетон, стараясь не оторваться от своего отделения, в темноте можно запросто потеряться. Кричать нельзя, говорить только тихим шепотом, фонарями и зажигалками не пользоваться.

С одним из «панков» попросили сержанта, чтоб отпустил на место погрузки забрать личные вещи. Пришлось выбирать за парапет. Он нашел рюкзак, но не нашел разгрузку, а я наоборот. Остался без каремата и спальника. Вернулись обратно в зал. Стали ждать. На бетоне холодно – жуть. Хорошо, что остался так называемый «поджопник», его под поясицу. Нашел кусок брезента или тряпки – не видно. Укрылся. Стало полегче. Начали курить потихоньку. За полночь приказ: «Приготовиться к переходу».

Бойцы собираются в группы на ощупь. Офицеры определяют, кто куда идет, что с собой берет, помимо того, что у нас есть. Так как я пулеметчик, меня сильно не грузили, у меня и своего хватает. Взял патронов и минеральной воды. Построились в

одну колонну во главе с «поводырем» из местных – начинаем движение. Нам нужно пройти весь новый терминал, потом метров 200–250 по «взлетке» до старого терминала. Доходим до крайнего поста, сопровождающий остается, мы дальше. Территория вокруг терминалов усеяна обломками жести, металла, вокруг обгоревшая, разбитая техника. Все это гремит, все спотыкаются, падают иногда. Прошли два наших обгоревших БТРа, не хочется даже думать, как пришлось тем парням. Кажется, что нас слышно в самом Донецке. Еще пара метров – и мы в старом терминале, без происшествий.

В старом терминале мы меняли разведчиков «Маршала». Они с нами пробыли сутки. Показали, что к чему. Где кто стоит, что делает. В первой половине дня началась перестрелка. «Разведосы», зная, что этой ночью отваливают, боеприпасов не жалели, выстреляли почти все ВОГи. Ночью разведчики отчалили, а мы остались.

Нам достался пост амбразуры, который выходил на площадь перед аэропортом. Прямо перед нами сепарских позиций практически не было. То есть они были, но в сектор их обстрела мы не попадали. А вот в парней над нами «попадали» чаще. До



Олег Черней в «пулеметном офисе»

них и РПГ долетали, и снайпер постреливал. За неплохой обзор местности они платили безопасностью. Нам же досталась почти целая комната с фальшивым каминном, кожаной итальянской мебелью и картиной с Эйфелевой башней. После небольшой уборки комната вообще превратилась в «пулеметный офис». На каждом посту было как минимум четыре человека. Двое ведут наблюдение, двое отдыхают. Позже начали делать по-другому: днем, ко-



гда видимость и обстановка позволяли, – один боец непосредственно наблюдает, один может присесть, заняться каким-нибудь делом, сделать чайку или покушать, но не отлучаться с поста, не спать, не снимать снаряжение. А остальные два могут спать, отдыхать, отлучиться в туалет или на другой пост. Ночью «пара» сама решала между собой, как им лучше. Мы с напарником Женькой решили, что идеально будет два часа разделить по 15 минут и дежурить по четверть часа. Пятнадцать минут простоять у амбразуры – это не долго, так не устаешь, внимание не так притупляется, тем более наблюдение мы вели преимущественно через тепловизор. А отдыхая пятнадцать минут, не успевали заснуть, поэтому в любую секунду я был готов открыть огонь и оказать поддержку напарнику. Через пару дней мы организовали своего рода распорядок дня, где-то схожий с распорядком дня на военном корабле в боевом походе.

С утра, примерно часов в девять, почти каждый день начиналась перестрелка, как правило, по одному и тому же сценарию. Сначала сепарский автоматчик, засев на позиции в непосредственной близости от нас (на позиции вообще казалось, что он сидит где-то у нас под окнами), начинал вести огонь одиночными по новому терминалу, тупо в стенку. Потом кто-то из наших начинал подключаться, потом еще кто-нибудь, еще и еще, короче, через полчаса начиналась такая стрельба, как будто разгорается конкретный штурм. Такая перестрелка обычно затихала после удара артиллерии. Это явление мы с другом назвали «БХС» (безглузда та хаотична стрілянина). Так и проходили дни. Утром перестрелка, вечером перестрелка, иногда еще и ночью.

За время нашего нахождения в терминале у нас были гости – журналисты. Первым был известный военный фотограф и журналист Сергей Лойко. Интересный дядька, за его репортерскую карьеру это уже двадцать вторая война. Благодаря ему наши фотографии увидели даже в Америке. Впоследствии он написал книгу о событиях в Донецком аэропорту. Вторым журналистом была совсем молодая девушка, студентка одного из киевских вузов, снимала фильм. Пришла она ночью вместе с очередным конвоем из бойцов, которые почти каждую ночь ходили в новый терминал за провизией и боеприпасами. Это было значимое

событие в жизни нашего маленького гарнизона. Кое-кто, услышав ночью женский голос, подумал, что у него начались галлюцинации. Утром на наш пост под разными предлогами потянулись «паломники» посмотреть на такое чудо.

Были и более серьезные перестрелки. В одной из таких наш командир отделения Серега Танасов поймал пулю в каску. Стальной термоупрочненный сердечник попал на 10 миллиметров выше среза каски, застряв в высококачественном немецком кевларе, купленном на волонтерские деньги. Отделался Серёга вывихом и сотрясением мозга. Нашему «отсеку» тоже досталось. Вражеский минометчик, за которым давно уже велась охота, положил двадцатимиллиметровую мину прямо нам под окно. Все были оглушены, но целы. Богдан схватился руками за лицо, из-под пальцев идет кровь. Подполковник с Женькой хватаются за автоматы, мой пулемет засыпан рухнувшей баррикадой. Хватаю Бодю и веду его в подвал к «доку», парни помогают. Потом возвращаюсь на позицию. Максимально быстро, с помощью свободных людей на посту, восстанавливаем заграждение. Пришли новости от «дока» – с Богданом всё в норме. Он поймал два небольших осколка – один в руку, а другим голову поцарапало. Ему и всем нам на этот раз повезло. Основная масса осколков, влетев через небольшую амбразуру в комнату, ушла в потолок. Лишь несколько их пролетело через все помещения, они пробили двери, прошли через холл, в котором, слава Богу, на тот момент никого не было, пробили кожаный диван, застряли в стойке бара. Я позже один вытащил ножом. Приличный кусок в форме лезвия длиной миллиметров 60. А ведь эту мину сделал кто-то из родителей парней, которые эти страшные штуки друг в друга теперь бросают, причем парней с одной и с другой стороны баррикады. Пахали, наверное, как лошади, в три смены, днем и ночью, обеспечивая обороноспособность советской родины. Вряд ли кто-либо из них думал тогда, что сыновья через каких-нибудь тридцать лет будут с такой ненавистью кошмарить друг друга этим железом.

Под конец нашей ротации в одну из ночей завязался сильный бой, по-моему, противник пытался со стороны гостиницы проникнуть в новый терминал. Пытаясь прикрыть своих, вали-

ли по терминалам со всего, что было. РПГ, СПГ, подствольники, потом подключился «Утёс» (устроив красочный и смертельно опасный фейерверк трассерами). Выстрелами РПГ противник поджег крышу терминала со стороны гостиницы. Горело полночи. Из нашей комнаты позиции врага практически не видны. Мы видели только трассы и разрывы. Автоматчики отстреливают ВОГи, я наблюдаю в тепловизор, потому что ночью мне запрещают стрелять из пулемета, чтобы поменьше светить позицию. А второй этаж работает по полной, по ним часто «прилетает». Там сидят отчаянные молодые парни-контрактники, на пару с «правосеками».

На пределе чувствительности тепловизора наблюдаю в здании автостанции малюсенькие светлые пятнышки в окнах – это «сепары» обстреливают из «стрелкотни» новый терминал. До них слишком далеко. Был бы ночной прицел, можно попытаться достать. Первый раз вижу живых врагов. Наверху их тоже заметили. Мой «коллега» по «пекарю» (пулемет ПМК) Артем отработал полкороба по окнам. Темные пятнышки в окнах исчезли. Слышны крики «Аллах Акбар!» – это нас пытаются запугать чеченцами. Как будто нам не все равно, хоть чеченцы, хоть буряты – один черт, в холодильник засовывать потом. На удалении метров двести замечаю фигурку человека, он с криком «Аллах Акбар!» стреляет из гранатомета по новому терминалу. Хватаю Женьку, показываю направление, сообщаю дальность. Он бабахает из своего подствольника в ту сторону. После разрыва слышен жуткий человеческий крик. Кого-то достали, судя по крику, посекали серьезно. К середине ночи все затихает. Свободная смена – спать, хоть немного, дежурная продолжает бдеть. Днем пошел наверх осмотреть поле боя. Один лежит метрах в трехстах перед нами. Это парни сверху его положили. Один, говорят, уполз, а второй до рассвета вроде бы еще шевелился, а к утру уже затих. Так он и лежал до конца нашей ротации. По вечерам, когда стемнеет и тихо, к нему приходила донецкая дворняга – ужинать...

Вот так день за днем прошло время нашей ротации. На 13-й день, ночью, пришла наша смена. Уже мы были «поводырями». Днем все рассказали, показали и ночью вышли в новый терминал. БТРа ждали не долго. Быстро погрузились и на всех парах

двинули назад в Краматорск. «Хоттаб», это наш водитель, выжимал из машины все возможное, ведя ее в полной темноте. По пути, «поцеловав» в корму впереди идущий танк, снес бетонную электроопору, которая, сверкнув искрами, рухнула прямо на БТР. Пришлось останавливаться и сбрасывать с брони бетонный столб. Потом дней десять пробыли в Краматорске – и домой.

После отпуска в ноябре мы отправились во второй для меня рейд на аэропорт. В этот раз сразу в терминал мы не попали: с неделю стояли в Песках. Числа 21 ноября поздней ночью, уже ближе к утру, погрузились – и снова на новый терминал. Уже начинало светать. Когда наша машина вылетела на взлетку, нас начали обстреливать, доставало и по нам. Слышно было, как по броне цокают пули и осколки. Так же, как в первый раз, паркуемся за «покойным “мишкой”». Опять со стороны старого терминала лупит «Утёс», встречая нас красивым фейерверком из трассеров. Я уже знаю, что нас он не достанет. Приступаю к разгрузке. Наученный горьким опытом, хватаю сначала пулемет и свой рюкзак. Заношу в терминал, я уже более-менее ориентируюсь. Сложив оружие и барахло в приметном месте, запомнил ориентир. Возвращаюсь к БТрам и помогаю выгрузить БК и продовольствие. Разгрузка быстро заканчивается, и машины, огрызаясь огнем пулеметов, уносятся, торопясь покинуть взлетку до рассвета.

День провели в импровизированном штабе, здесь уже есть буржуйка, свет. Стены этой комнаты, как и большинство комнат в новом терминале, сделаны из гипсокартона. В некоторых местах видны пробоины от пуль и осколков. Защита из таких стен только символическая, от сквозняка. Впервые могу оценить размеры терминала: огромное здание с кучей переходов, лестниц, завалов и баррикад. Самые лучшие баррикады получают из банкоматов – они бронированные. Далекое не отхожу, стремно. Праздное любопытство на войне, как говорил Минздрав, вредно для здоровья. Под вечер командир распределил, кто куда идет. Мне выпал снова старый. Его я уже знаю. Ночь, бросок – и мы на месте. Десять человек: два лейтенанта, сержант и семь бойцов. Утром раззнакомились с парнями из 93-й, распределились по постам. Я, Максим из Харькова и Серега из

Полтавской области попали на нашу старую позицию. Нашу комнату уже не узнать. В нее попал снаряд из танка или «Рапиры», разбив оконный проем и разворотив вдребезги туалет. Холл тоже пострадал: в потолке зияла приличная дыра, туда и попал гаубичный снаряд, в полу тоже дырка, но ее уже сделали наши саперы для возможности прохода в подвал, минуя постоянно обстреливаемую лестницу. На второй этаж тоже был обеспечен безопасный проход.

За время нашего отсутствия бытовые условия значительно улучшились. Накануне, во время очередного перемирия, пока сепары собирали своих двухсотых, в терминал прорвалась машина с большим количеством продовольствия, завезли и бочку соляры. Тогда уже появились дизельные горелки, поэтому соляра была очень кстати. Нам троим повезло, нас к себе в комнату взял лейтенант «Пуля». По сравнению с первым разом – лафа. Тепло, можно снять бронник, поесть или попить горяченького. А на втором этаже условия стали еще суровей. Раньше у них была хоть одна целая комната, где они спали, – это когда-то был женский туалет. Сейчас не стало и ее.

Однажды днем Коля Гуцаленко, Сергей Чайковский и Андрия Горбань, от скуки или чтобы позлить сепаров, вывесили на крыше крыльца старого терминала украинский флаг. Сепары обиделись и начали стрелять по нам, а мы – по ним.

Так, без особых происшествий, прошло четверо суток. Мы с Максом сменились в 10 часов утра. Позавтракали, попили чайку и легли отдыхать. Только улеглись, как в коридоре прозвучал сильный взрыв. Сорвало импровизированную дверь. Засыпало нас битой штукатуркой. Вскочив на ноги, быстро накинули броню. У Макса автомат был с собой, мне пришлось сбегать на позицию за пулеметом. Подходя на позицию, со стороны которой был выстрел из РПГ по нам, в амбразуру я увидел двух человек в зеленом камуфляже. Макс крикнул: «Вали их!» Но я промедлил и не выстрелил. Очень боялся попасть по своим. Наши иногда на ту половину тоже лазили, за сгущенным молоком и тушенкой. Там подорвали машину с продуктами. Да и вот так сразу стрелять по людям из пулемета довольно тяжело. Повезло им тогда, с такого расстояния я бы не промазал.

Мы заняли позицию и открыли огонь по сгоревшему БТРу, за которым укрылась пара их бойцов. Зажали их неплохо. Я не давал высунуться, а автоматчики забросали их ВОГами. Потом выстрел РПГ. Мне показалось, что я вижу, как в меня летит ракета. Потом оглушительная черная вспышка – и мы лежим на спине в полутора метрах от бойницы, хватая ртом воздух, как выброшенные на берег рыбы. Отползаем подальше, приходим в себя. На втором этаже тоже сильная стрельба, разрывы гранат, выкрики людей. Там со своими людьми ведет бой Горбань. Отдышался. Что делать? Надо возвращаться, там же остался мой «пекарь». А я за ним уже скучаю. Возвращаюсь. Хватаю «пекаря» и автомат Макса, ныряю в крайнюю правую комнату, начинаю стрелять, у меня еще полкороба патронов. Пулеметные пули пробивают простенки насквозь, обрушивая целые куски кладки. Все, короб пуст. Теперь очередь автомата. В комнате нахожу оставленную загрузку, там четыре магазина и пара ВОГов. Автомат после пулемета кажется пушинкой. Попытался выстрелить с подствольника, у него очень тугой спуск, давлю изо всей силы. Наконец выстрел, но рука дрогнула от усилий, и ВОГ попадает в простенок совсем рядом от меня. Взрыва нет, просто граната застряла в кирпиче, и всё. Видно, правильно говорят, что ВОГ после выстрела встает на боевой взвод только через некоторое время.

Начинает меня беспокоить дверь в мою комнату, она обита железом и открыта наружу, в коридор. Если они еще раз «бабахнут» из РПГ в коридор и граната попадет в эту дверь, осколки полетят прямо в меня. Только подумал – разрыв. Черная вспышка – и я лежу на спине в глубине комнаты, ощущая себя вроде бы целым, все на месте, «в комплекте». Хорошо, что не попали в дверь. Все патроны кончились, пора валить. Отхожу в холл. Перевел дыхание, попил воды, нашел туалетную бумагу, намочил и заткнул уши, стало чуть полегче. В это время на втором этаже начинает твориться полная жопа. Пока я был в коридоре, сепары воспользовались тем, что мы практически не контролировали восточную часть терминала. С помощью лестниц они заняли половину второго этажа и вышли на третий, получив при этом возможность через проломы обстреливать и за-

брасывать гранатами наши позиции на втором этаже. Появились первые раненые, был тяжело ранен Андрей Горбань. Его надо было срочно эвакуировать в новый терминал. Это сделали Серега Чайковский и Коля Гуцаленко. Ту дорогу, по которой и ночью-то стремно было проходить, им пришлось преодолеть днем под сильным огнем противника, да еще и с Андреем на носилках. А Андрей был парнем не маленьким. Они сделали все что могли, чтобы его спасти. Позже они вернулись, прихватив с собой пару мешков с боеприпасами. Появился первый убитый. На втором этаже от выстрелов РПГ и гранат обрушилась стена, завалив трех человек. Двоих смогли откопать живыми (они были контужены), а один уже все – 200-й. От выстрелов в коридоре загорелся мусор, добавив к пороховой гари еще и дым. Удалось немного притушить огонь огнетушителем. Сепары мешали, простреливая коридор, поэтому огнетушитель бросили прямо в огонь и расстреляли из автомата.

К вечеру нам пришлось отойти из коридора и комнат. В наших руках остался подвал, холл, штабная комната, лестница на второй этаж. Лестницу прикрывала небольшая баррикада высотой по колено. Подполковник, который координировал оборону терминала, решил снова занять комнаты и взять под контроль конец коридора, там находилась лестница на второй этаж, а что самое главное – в подвал. Противника ни в коем случае нельзя было подпускать к подвалу на расстояние броска гранаты, так как в подвале находился медпункт с ранеными. И самое печальное – подвал был заминирован и подготовлен к взрыву. Срочно нашли среди бойцов профессионального строителя, он показал, где надо бить стены. С помощью кувалды пробили простенки и, получив безопасный проход, снова заняли крайние комнаты. Там сидели парни из 93-й. Потом пришла кому-то идея: снизу подорвать второй этаж, обрушить перекрытия. Саперы сделали специальное сооружение, состоящее из двух связанных ручек от носилок. Сверху примотали 120-миллиметровую мину, вставили детонатор и подорвали в крайней комнате. К сожалению, перекрытие выдержало. Потом вызвали огонь своей артиллерии прямо по терминалу. Хорошо, что у нас был грамотный корректировщик – артиллерист из 93-й.

Наши, все кто был, отошли к западной стене терминала. «Боги войны» отработали на отлично. Ювелирненько. Терминал аж шатался, казалось, еще чуть-чуть – и сложится. Но он устоял. Сепары затихли на всю ночь. Наша минометка все время кидала осветительные мины. Ночью было тихо и красиво. Мне удалось немного отдохнуть и почистить пулемет. К ночи он так загрязнился, что боёк из-за грязи недокалывал патрон, что приводило к постоянным осечкам.

Утро второго дня началось с того, что противник начал пробиваться в подвал через замураванный проход. Это всех очень взбудрило, каждый видел, сколько взрывчатки было там. Одна граната – и всё. Мы их опередили, успев бросить гранату первыми. И опять началась стрельба. Утром второго дня мы потеряли еще одного парня, на втором этаже. Пуля попала где-то под каску, не оставив следов. Крови почти не было. Человек просто упал как подкошенный – и всё. Больше за баррикадой никто не сидел. Целый день вели огонь с лестницы. Работал конвейер. Первый привстает и стреляет прямо, второй за ним, следит за третьим этажом. Первый, отстреляв магазин, уходит вниз, сразу встает второй, затем следующий, и так целый день. У кого не было сил или не хватало духу подняться на лестницу, заряжал магазины. Позже мы примерно посчитали, сколько израсходовали патронов, вышло, что за 6 часов выпустили около 10 тысяч только калибра 5,45.

Под вечер я, Иван из Львова и еще один мужик (не помню, как его звали) пошли прикрывать лестницу. На втором этаже было тихо. Мужика пришлось отправить вниз. От взрыва гранаты он почти ничего не слышал, поэтому толку от него было мало, даже был вред (оттого что оглох, он не мог контролировать голос, слишком громко говорил). Внизу снова начался пожар. Горело уже в холле. Снова мусор. Стало тревожно. Пожар мог отрезать нас с Иваном от выхода. Мы разбаррикадировали запасной выход. Я приготовил на всякий случай свой рюкзак. Ведь в нем хранилось мое самое ценное военное имущество, после оружия, конечно. Это был хороший дорогой спальник, в нем можно было спать даже при температуре до 15 градусов мороза. Его мне купила сестра на деньги, которые прислала моя пле-



мянница. Она живет в Америке, в Сан-Франциско. Так он и сгорел в старом терминале, очень было жаль... Открыли проход и продолжили наблюдать.

Потом щелчок запала – и звонкий звук упавшей на бетон гранаты. Я сразу упал лицом вниз. Сильный взрыв в двух метрах от меня. Левая сторона лица онемела, сильно полилась кровь. Тогда мне показалось, что оторвало щеку, разорвало губы и вообще снесло пол-лица. Рядом стонет Иван. Ему сильно посекло ноги. Он был ниже по лестнице, и ему досталось намного больше. Понимал, что сам я его не вытащу, он почти в два раза тяжелей меня, плюс броня. Выполз в холл, меня сразу уложили на носилки, я сказал, чтобы быстрее вытягивали Ваню – он ранен тяжелей. Возле входа стояли бойцы с «вещами на выход». Вот, в принципе, и всё. Оборона старого терминала закончилась. Следом за мной выносили моего напарника и вели полковника (он был сильно контужен, вообще не соображал, его вели под руки как ребенка). Последними шли лейтенанты и сапер с катушкой провода. Когда дошли до нового, он подорвал заряды в подвале.

Меня и еще нескольких товарищей погрузили в БТР и эвакуировали. Нас опять вез «Хоттаб». В Песках нас перегрузили на скорую – со мной было еще два раненых и один «двухсотый». Я попал в районный центр Днепропетровской области, поселок Селидово, в военный госпиталь. Очень поразила радушная встреча волонтеров: меня накормили, дали сменную одежду, посадили на автобус до Николаева.

Я провел 10 дней в Николаевском госпитале, потом было 20 дней отпуска. Не думал о том, что попаду в ДАП третий раз. Нас должны были отправить в Житомир, но с полпути вернули. Мы не знали почему. Переночевали в Николаеве, подготовили БТР, боекомплекты. Мне вручили новый пулемет. Утром погрузились и поехали на Кульбакинский аэродром. Куда едем, мы не знали. Приготовились к погрузке. Механик самолета измерил БТРы и сказал, что они в самолет не войдут из-за кумулятивных решеток. Оставив технику, вернулись в Николаев. Переночевали, вечером – снова на аэродром. Взяли с собой только легкое вооружение и погрузились в самолет, но сильный туман

препятствовал вылету. На следующий день на автобусе отправились в Донецк. Перегрузились в «Уралы». Ехали «дорогой смерти» на Водяное. Все вокруг побито, валяются снаряды, дорога в воронках.

В Водянском мы выбрали себе трехэтажный дом, заняли позиции. В тот момент в поселке Опытное велись бои, гатили со страшной силой артиллерия и танки. Поступил мне приказ взять с собой трех автоматчиков и один гранатомет РПГ-26 и выдвинуться на окраину села, занять оборону, потому что может прорваться бронегруппа противника. Стояли попарно 4 человека. Справа – дорога на Пески, слева – Опытное. Дежурили по 4 часа. На вторую половину ночи сыпанули из «Градов». Метрах в 60-ти от нас упала ракета. Мы вели наблюдение сутки. Потом был общий сбор – по радиации приказали вернуться в штаб. Смотрю – командир невесел. Товарищ говорит: «Ты не поверишь. Будем штурмовать старый терминал через взлетную полосу». Я отказался ехать. Остался в штабе. Из оружия у нас были 3 автомата и пулемет. Внезапно начался такой обстрел, аж дух перехватило, я еще такого не видел. Палила вся артиллерия, бомбежка, связи нет, радиации нет. Так продолжалось половину ночи. К утру поутихло.

Вернулись все, кроме моего командира – сержанта Танасова, он растянул связки на ноге. Поменялась боевая задача, и их вернули.

Жизнь я расцениваю как награду. На войне главное – выжить и выполнить задание. От этого зависит, будешь ли жить не только ты, но и твои боевые товарищи. Это стоит на первом месте. Я понял цену человеческой жизни, научился ее ценить. Почувствовал и увидел разницу настоящего отношения к себе и окружающим. Война – это самое страшное, что может случиться, это крайняя степень абсолюта. На контракте я остался потому, что я – профессиональный военный, я – патриот своей страны. Я хочу защищать ее до конца, хочу, чтобы спали спокойно мои дети и над их головами было чистое небо.

## Донецький аеропорт імені Сергія Прокоф'єва

Фотографії надані учасниками оборони ДАПу Є. Савчуком та колишнім старшим сержантом, кулеметником 79-ї ОАЕМБр, а зараз командиром роти охорони в/ч 3130 молодшим лейтенантом О. Чорнеєм







A woman with blonde hair, wearing a purple ribbed sweater and black pants, is seen from behind, looking at a wall covered in white paper airplanes. The scene is framed by a large, semi-transparent circular graphic. The background is a dark, textured wall with a grid pattern. The overall mood is contemplative and artistic.

ART

РОЗДІЛ

3

ВСЕ ДЛЯ ПЕРЕМОГИ!

Волонтерський рух



**«ПЛОХО НЕ ЖИТЬ.  
А ЖИТЬ ПЛОХО – ЭТО УЖЕ ХОРОШО»<sup>\*</sup>  
То, чему учит война**

**Свой среди чужих, чужой среди своих**

Памятник Ленину в Николаеве пал. На следующий день появились новые ощущения, понимание того, что я где-то нужен. Тистол<sup>1</sup> пошел с делегацией в облгосадминистрацию с требованиями к новой власти. Народ, стоящий под ОГА, преимущественно пророссийски настроенный, давил на только пришедших к власти, чтобы они уступили место или подчинились ему.

Представители прошлой власти, Партии регионов, пугали всех расправой – «Правым сектором», «бандеровцами». Под памятником Героям-ольшанцам собирались абсолютно разные люди. Кто-то приходил из любопытства, некоторые были просто оболванены и верили рассказам о «русской весне», о прекрасной жизни в России, третьи, самые опасные – регионалы, коммунисты, «Русский блок», – хотели воспользоваться ситуацией в стране. Регионалы хотели обратно – к власти, многие из стоящих на «антимайдане» были полны иллюзий, что на этой волне их заметят и на этом они сделают свою карьеру. Были и те, кто потерялся в жизни, им надо было себя чем-то занять и заработать денег.

В этот разношерстный поток попал и я. Понимание того, что многие антимайдановцы хотят крови, заставляло осознавать – этого допустить нельзя. Ведь город, в котором я прожил около четырех лет, уже успел стать родным. Надо было действовать. Знакомые ребята, которые потом стали соратниками, помогли попасть в группу переговорщиков под руководством предводителя Тистола.

Встреча состоялась в малом зале ОГА. Антимайдановцы требовали, дабы представители власти подчинились толпе, угрожали силовым захватом администрации. Ненормативная лексика Константина Тистола была единственным аргументом: никаких письменных требований, никакого реального плана –

---

<sup>\*</sup> Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації автора.

<sup>1</sup> Константин Тистол – руководитель «антимайдана» в Николаеве.



только злость, нахрапистость и ненависть. Разговор накалялся, эмоции переполняли. Внутреннее ощущение того, что я попал сюда не зря, взяло верх. Надо было плавно переводить разговор в русло того, что силовым методом ничего не решишь, в городе надо сохранить спокойствие. «Он должен оставаться городом невест» – это был последний и, как оказалось, главный аргумент. Эту идею подхватили представители облгосадминистрации. Тистола это не устроило, он жаждал крови и бунта. Главный антимайдановец – во всяком случае, он себя так позиционировал, – покидал малый зал с угрозами, но парламентареры за ним не вышли. Воинственно настроенных людей удалось убедить – кровь и хаос Николаеву не нужны. Вопросы надо решать, но дипломатично.

Сошлись на том, что на следующий день именно мне надо будет принести все бумаги с изложенными требованиями. Я понимал: назад ходу нет. Надо было продолжать сдерживать накаленную толпу. Люди устали от политических лозунгов и обещаний, потому партийцев, стремящихся возглавить и руководить, жаловали немногие. Людям, мне тогда так казалось, хочется верить простому человеку, как говорится, «парню из народа», который говорит с ними на одном языке.

Этой же ночью мне позвонили из администрации, мол, надо встретиться. Вот с этого дня я сознательно стал «сепаратистом» для многих. Стояла задача: идти на шаг впереди «антимайдана», работать на упреждение. Пришлось стать своим среди чужих. Особенно сложно было в выходные дни, когда к памятнику ольшанцам сходились тысячи, и среди них обязательно находились провокаторы, задача которых – захватывать и громить. В тот момент нас было четыре человека, так сказать, засланных казачков в палаточный городок.

К ольшанцам сходились разные люди. Я объяснял им в простых понятных терминах ситуацию. И они сопоставляли с тем, что говорят им пророссийски настроенные Барбашов<sup>2</sup> и Никонов<sup>3</sup>, который рвался стать мэром, и люди понимали – это

---

<sup>2</sup> Юрий Барбашов – соратник К. Тистола, активист «антимайдана», журналист.

<sup>3</sup> Дмитрий Никонов – «народный мэр», избранный «антимайданом» 6 апреля 2015 года.

не то, что им нужно. Они чувствовали, что им здесь делать нечего, что их хотят использовать в целях, не близких им. После таких разъяснений мы их больше не видели. Приходили другие. Хотя я никогда не старался стать лидером и рвать на груди рубашку. Мы не навязывали себя, а просто разговаривали. Ни с кем не спорили.

Нам удалось сорвать два штурма администрации. Был момент, когда я думал, что пора с этим завязывать. Я опасался, проходя через свой двор и видя там незнакомых людей характерной внешности. Я понимал, что мне ничего не стоит получить перо в бочину. Также переживал за ребят – Сашу, Олега, Вадика, их семьи. Ведь никому карты не откроешь, о нашем внедрении знали единицы. Сказывалась усталость, и не всегда, во время собраний под ольшанцами, были силы реагировать на то, что говорили их спикеры. А они рассказывали, как плохо в Украине и что надо позвать на помощь Россию, чтобы стало здесь хорошо.

### **Приказ из Крыма**

Март. Крым аннексирован. Антимайдановцы принимают решение ехать на полуостров и решать вопросы финансирования и дальнейшей программы действия. Туда до этого сбежали Тистол и Барбашов. В тот момент между антимайдановцами начался передел власти.

В конце марта выбрали группу из 8 человек для поездки в Крым. Возглавить группу предложили мне, что и сыграло на руку.

В Севастополе нас встретил помощник мэра Чалого. Беседа была серьезной – нас проверяли, после чего организовали встречу с членами формирования «Рубеж». Именно они захватывали корабли в Севастополе, воинские части украинской армии, блокировали аэропорт «Бельбек». В этот день захватчиков приехал награждать министр обороны России.

Нам объяснили, что статус Севастополя и Николаева разный. Потому спустя некоторое время в Николаев должен приехать «куратор», который на месте определит дальнейший ход действий и, соответственно, решит вопрос финансирования. «Антимайдану» Николаева поставили задачу немного подо-

ждать – никаких штурмов, никакой самодеятельности. Именно это решение стало для нас сдерживающим аргументом.

Когда я сказал, что надо спокойно выслушать тех, кто придет из Крыма, меня начали обвинять в том, что я засланный. На что я отвечал им, что был не один: разве они не верят остальным? Пацаны, которые жили в палатках, понимали, что из их рук уходит контроль. Сейчас даже вспоминать тяжело те моменты, когда приходилось искать контраргументы.

Стремящиеся в Россию вняли приказу «старшего брата». Но коммунисты и «Русский блок» продолжали раскачивать ситуацию.

На очередной встрече в администрации разработали стратегию создания добровольческих народных дружин, куда смогут войти и представители «антимайдана».

Нам нужно было как-то показать, что возможно сотрудничество между «антимайданом» и новой властью для всеобщего благополучия. Надо было отвлечь и оттянуть людей от самого Майдана, дать им возможность патрулировать улицы города, дежурить на блокпостах, как это уже делали несколько патристически настроенных дружин. Мы понимали: толпа, живущая в страхе перед невидимым врагом, информацию о котором им постоянно вливали в уши, должна сама убедиться в обратном.

Во время третьей попытки штурма администрации я вышел на сцену с обращением к «антимайдану» о создании добровольческой народной дружины. Коммунисты и «Русский блок» не унимались, пытались отобрать микрофон. Но многие из собравшихся начали кричать: «Пусть зачитает!»

Единственное, чего боялись собравшиеся, – не ловушка ли это, ведь решение было подписано руководством области, то бишь, для многих врагами. Это был переломный момент противостояния, он послужил неким огнетушителем накала страстей. Люди почувствовали: власть не руководит, а дает право самостоятельно принимать решения. Это давало присутствующим возможность влиять на ситуацию и понимать ее. То, что большинство, в принципе, и хотело, за исключением провокаторов. Но и представители администрации и облсовета не боялись выходить к собравшимся (надо отдать им должное), несмотря на реальную угрозу, и терпеливо объяснять и слушать.

Именно тогда появилась уверенность в скором крахе «антимайда» и «Русской весны» в Николаеве. Тогда мы познакомились с Русланом Поспеловым. Мы еще не знали, что обычное знакомство во время неразберихи перерастет в полтора года испытаний и дружбы.

### **Мирное соглашение – первое в Украине**

Инициаторами подписания мирного соглашения выступили представители Демальянса. Поскольку ни «народный мэ»р, ни «народный губернатор» не захотели прийти на встречу, пригласили представителя «Русского блока» и меня. Со мной были еще несколько человек. Во время «круглого стола» атмосфера была очень тяжелой. Представителям Майдана, не знавшим правды обо мне, было неприятно со мной общаться. Даже угрожали. Но я старался все решить дипломатическим путем. Наш город, наша область были первыми, кто пошел на такого рода «круглый стол», чтобы разрядить накаленную обстановку в городе. Мы договорились обмениваться информацией, давать ее СМИ.

Мне звонили антимайдановцы: какое ты имел право называться лидером? Я отвечал: у вас есть политические лидеры, а я пошел от простых людей. Вы ведь не захотели, побоялись. А некоторые, встреченные мною, даже пожимали руку.

Я позже вышел к людям возле памятника и объяснил, что моя задача – чтобы не было крови, чтобы люди, имеющие различные мнения, не пострадали.

Мы зачитали текст-обращение по поводу совместного патрулирования Николаева. Мужики отозвали меня и предупредили, что если это какой-то обман и мы затягиваем людей во что-то мутное, то нам лучше этого не делать. Я понял, что надо не рассказывать и зазывать, а показывать на собственном примере. Мы с ребятами первыми записались в дружину и начали стоять на блокпосту.

Но каждый вечер мы приезжали под памятник ольшанцам и видели, что все сработало, что людей стало меньше. А те, кто еще приходил, уже понимали, что есть различные стороны проблемы, и подходили, вызывали на разговор.

## Между своими и чужими

Каждый вечер дома я ломал голову над тем, как быть дальше. А потом решил – отпущу. Пусть все идет как идет.

Нас спрашивали: как же так, вы же с нами, а теперь на блокпостах? Я им отвечал, что с их палаток ничего не видно и не слышно, только дурацкие слухи. А на блокпостах у нас есть возможность видеть и знать. Я давал им понять, что их стояние у памятника – это не идея, а бардак. Все эти пьянки, наркота – это было жутко. Неизвестно, что у них в голове и что они предпримут. Я очень ждал, когда уже можно будет открыться и вести себя в соответствии с тем, что я думаю. Знаковой стала встреча и разговор с Барбашовым возле Ольшанцев при журналистах, когда он начал меня обвинять в том, что я переметнулся. Я ответил, что мне не все равно, что будет с моей семьей, близкими, друзьями, городом. А он отвечает, что здесь будет так, как в Одессе (пожар с жертвами в доме профсоюзов 2 мая), и будет война. «Так ты сделай так, чтобы не было Одессы и не было войны!» – ответил ему я. Он продолжал нести какой-то страшный бред, а ко мне подошел тип и прошептал на ухо, что я на днях не проснусь. Я раздумывал, что делать. Если ходить с сопровождением – это дать понять, что я боюсь. «Будет то, что будет!» – решил, наконец, я.

Мы мотались по городу, проверяя различную инфу, упреждая возможные неприятности.

Во время выборов в ВР стало еще труднее. К невыносимо тяжелому графику добавились еще и семейные стычки, потому что меня практически не было дома. Бывшая жена не понимала, чем я занимаюсь, ведь нужно было идти «темной лошадкой» до конца. Если бы не блокпосты, я бы, наверное, не выдержал. Разговаривать с антимайдановцами нужно было, подражая их поведению, манере общения, выслушивать идиотизм. Они не понимали, за что стояли и гибли ребята на Майдане, им было все равно, а в движении «антимайдана» они хотели хоть как-то себя реализовать. Хотя некоторые чувствовали, что позже их просто сольют и не станут их предводители Барбашов и Никонов властью.

Часто меня даже старались не подпускать к «антимайдану», но я все равно шел. Особенно старались из «Русского блока» и Компартии.

И все-таки очень приятно, что смогли это сделать и сдержать их.

### Разгон «антимайдана»

Когда дело дошло до разгона «антимайдана», меня не было в области. Хотя я понимал, что все это шоу надо было убирать.

Потом сказали: мне повезло, что я отсутствовал, потому что пристрелили бы сами антимайдановцы. А списали бы на разгоняющих.

В период движения возле Ольшанцев я научился отпускать страх, засыпать с кучей вопросов в голове, общаться с неадекватными людьми отстраненно.

Это была середина лета. Наша 79-я бригада уже держала оборону под Изварино. Мне позвонили мамы и жены солдат и пригласили на встречу. Родители солдат просили добиться разговора с губернатором. Они уже были готовы бастовать, поскольку их посылки не доезжали до ребят, которые там стояли раздетые и разутые.

Я встретился с Николаем Павловичем Романчуком<sup>4</sup> и объяснил суть проблемы. Потом хотел пригласить родителей, дабы



Первый выезд на фронт

<sup>4</sup> Николай Павлович Романчук – со 2 марта по 28 июля 2014 года был председателем Николаевской областной государственной администрации.

они сами услышали ответ, и не планировал вмешиваться в это. Я увидел, что родителей под ОГА было много и все в тяжелом настроении. Я им пояснял, что не стоит создавать ажиотаж, что кто-то обязательно захочет воспользоваться их болью в своих корыстных целях. Меня даже приняли за сотрудника ОГА. Я объяснил, что мы простые активисты, которые хотят внести свою лепту и, наконец-то, принести пользу своей стране. Выбрали 6 человек-парламентеров. Пригласили и меня. Нас принял Николай Павлович, он выслушал родителей и спросил, есть ли у них выход из этой ситуации. «Есть, – отвечают мамы. – Пусть вот Сережа отвезет наши посылки».

Мне до сих пор никто не верит, что я попал в волонтерство вот таким случайным образом.

### **Первая поездка «туда»**

Я был готов, и через два дня мы с Русланом Поспеловым поехали в первую командировку. Мы ехали в немного расслабленном состоянии, как-то даже не веря, что там война. По дороге познакомились с Юркой<sup>5</sup> – нынешним заместителем мэра. Человек бросил «сладкое» место чиновника в налоговой и не раздумывая пошел на войну. Я на тот момент впервые увидел, как кто-то, имея нормальную жизненную обстановку, готов от нее отказаться из патриотических соображений.

В нашем «караване» шла военная техника, которая постоянно ломалась. Поэтому ехали трое суток. Приехали в Амвросиевку, к 79-ке, ночью. А утром притянули технику, которая даже не дошла своим ходом.

Мы привезли посылки и провизию, которую собрала Николаевщина. Нас расположили, и я пошел покурить. На меня наорали, что могут заметить снайперы. Я послушно потушил сигарету, а сам думал: какие снайперы? И начинал понимать, что мы приехали незащищенные, на абсолютно не пригодной для таких условий машине. Мы пообщались с ребятами, и я понял, что по-настоящему происходит в стране.

---

<sup>5</sup> Юрка – Юрий Борисович Степанец – заместитель Николаевского городского головы.

## «Машина времени»

Нам дали отмашку, что можно выйти на Саур-Могилу, на «Браво»<sup>6</sup>, отвезти посылки. Именно тогда я понял, что не смогу вернуться к обычной жизни. Проезжая через блокпост, я взял блок сигарет, банку тушенки, банку сгущенки и поставил перед солдатом. Его реакция была такой, будто я подарил ему «Ренджер» как минимум. Он только переспросил: «Это мне? А вы откуда?» – «Из Николаевской области». – «Так я же не оттуда, я из Белой Церкви». – «Так это же общая беда, какая разница, из какой вы области!»

Проезжая через остальные блокпосты, я понял, что существует машина времени. Мы попали в 41-й год. Блиндажи, деревянные окопы, костры, запах чая... Ребята были рады посылкам. Мы пили чай (никакого спиртного), они расспрашивали, как родной город. Я растерялся, не зная, о чем их спрашивать. Всякие вопросы типа «как вам тут?.. тяжело?.. страшно?» были неуместны. Мы объясняли, почему и как приехали. Я почувствовал: здесь есть то, что сплачивает людей и после чего тянет туда. С этими ребятами, которых я тогда видел впервые, мы до сих пор общаемся.

Они нас провожали, считая сумасшедшими, потому как дороге после нашего заезда обстреляли, давая понять, что мы можем и не выехать.

Нам, гражданским, с солдатами и говорить не о чем было. Там другая жизнь, другое понимание и всего одно желание – быть дома и быть живым. Бытовые проблемы их не так трогали, как нас. Вернувшись на «Рекса»<sup>7</sup>, мы видели много минусов, недочетов, которые не закрывались. Или же что-то делалось после того, как били в колокола. Высшее руководство должно было само это видеть. Не рассказывать в микрофоны, что все хорошо, а приехать и убедиться.

Я начал понимать некоторые моменты. Что провизия и форма часто не доставлялись на передний край, например, к нашей 79-ке, потому что позиции обстреливались и можно было положить целый экипаж, который это привозил. Как это объяснить мамам?

---

<sup>6</sup> «Браво» – высота у реки Миус, которую удерживал 2-й батальон 79-й ОАЭМБр под командованием замкомбата Семена Колейника с позывным «Браво».

<sup>7</sup> «Рекс» – высота, которую удерживал подполковник Стасюк – позывной «Рекс».



Мы приехали в Николаев. Рассказали в администрации о реальном положении дел. Не хотелось разговаривать. Там действительно тяжелее и страшней, а мы тут друг другу свою «бытовуху» рассказываем?

### **Изнанка волонтерства**

Во время других поездок к нам подходили ребята-солдаты, просили связаться с родителями, пополнить телефон. И мы понимали, что все эти вопросы не осиливаем, но старались решить. Пополнить одновременно 100 мобильных телефонов... Нельзя же половине пополнить, а половине отказать, правильно? Или батарейки на тепловизор, очки тактические – вещи недешевые.

Хотелось им привезти не только то, что они просили, а какого-то гостинца от души, от сердца.

Как-то привезли зажигалки с гербом Украины, и командир попросил оставить их у него, чтобы выдавать в качестве маленькой награды за заслуги.

Поэтому начинали опустошать свои карманы, ибо понимали, что фонды не резиновые, есть какая-то отчетность, не все можно закупать на эти деньги. Те же сигареты, которые вредят здоровью, достать было очень сложно. Транспорт мы для поездок нанимали на собственные деньги, влезали в долги. Но это не пугало, я думал, что лучше долги, впоследствии рассчитаюсь, чем потом негде будет зарабатывать.

### **«Надо там быть для того, чтобы правильно жить»**

В одну из командировок с нами поехали Вадим Подберезняк<sup>8</sup>, Вадим Мериков<sup>9</sup>, Игорь Бриченко<sup>10</sup>, Тарас Креминь<sup>11</sup> и кто-то еще для того, чтобы увидеть все как есть собственными глазами. Они купили две «Нивы» для разведки. Это был очень ценный подарок, потому что без оперативной информации потери ребят были выше.

<sup>8</sup> Вадим Иванович Подберезняк – депутат Николаевского областного совета из фракции ВО «Батьківщина».

<sup>9</sup> Вадим Иванович Мериков – 28 июля 2014 года назначен председателем Николаевской областной государственной администрации.

<sup>10</sup> Игорь Витальевич Бриченко – с ноября 2014 года Народный депутат Верховной Рады Украины VIII созыва, политическая партия ВО «Батьківщина».

<sup>11</sup> Тарас Дмитриевич Креминь – Народный депутат Верховной Рады Украины VIII созыва, политическая партия «Народный Фронт».

Мы доехали до Розовки, Запорожская область, и остановились попить кофе. До зоны боевых действий было еще несколько десятков километров, но уже все было видно и слышно, от этого дрожали руки. Не потому, что было страшно, а потому, что ты ничего с этим сделать не можешь. Такое ощущение, что на тебя идет безумный великан...

Нас попросили взять в свой «караван» еще и запорожских волонтеров, которые никогда там не были.

Велели ехать без сопровождения, потому что были не впервые. Доехали практически до Мирного<sup>12</sup>. Нас встретила разведка, велели замыкать колонну. И тут запорожским волонтерам позвонила жена одного из бойцов (они поставили телефон на громкую связь). Женщина плакала и кричала, что там все плохо, что ребята просили не ехать, им ничего не надо, потому что волонтеры просто не доедут. Запорожские повернули обратно и провизию не перегрузили ни нам, ни военным. Мы же поехали дальше. Доехав до «Рекса», увидели, что половина лагеря разрушена, все дымит и коптит. Пошли помыть руки. Я увидел, что приближаются огни. Тревога! Надо бежать к окопу! Я увидел кучу сгоревших кроватей, вытащенных после ночной бомбежки, и даже не помню, как их перепрыгнул. Кто тогда сработал – наши или сепары, – я не знаю, но нас в тот раз обошло стороной.

Тогда было запрещено ночью выезжать обратно. Но пока мы общались и улаживали все вопросы, к нам подошли ребята и говорят: «Мужики, уезжайте от греха подальше. К утру здесь ничего может не остаться, команды менять лагерь никто не отдает. Мы-то не отступим, хотя ни к Саур-Могиле, ни к «Браво», ни к Гранитному<sup>13</sup>, ни к Днепру уже доступа нет. Мы не бросим своих».

Мы рванули, как только начало сереть. Успели выскочить. Прошли на одном вздохе, под обстрелом. Вадик Подберезняк тогда на остановке сказал: «А ты знаешь, жизнь и вправду дорогого стоит. Надо ездить. Надо там быть для того, чтобы правильно жить».

---

<sup>12</sup> Мирный – поселок городского типа в Тельмановском районе Донецкой области.

<sup>13</sup> Гранитное – село в Волновахском районе (до декабря 2014 года Тельмановский район) Донецкой области.

## **В оцеплении**

Мы ехали назад, нам уже звонили мамы. Команда отойти войскам не поступала, было очень горячо.

Приехали где-то около шести утра, а в 9 возле администрации собралось много родителей. Было тяжело перед ними объясняться. Как правильно: чтобы и правду сказать, и родителей не перепугать окончательно? Мамы требовали, чтобы их отвезли в штаб АТО на Восток. Я понимал, что они туда просто не доедут. Их могли как не пропустить на блокпосту, так и расстрелять сепары. Пока шли совещания, у меня спросили совета. Понятно было, что надо трубить о помощи. Я предложил: «А давайте позвоним самим ребятам и спросим, как нам действовать». Сыновья отвечали, что штаб без Киева не отдает приказы. Убедил мам, что за результатом лучше ехать в СНБО (Совет национальной безопасности и обороны).

Нам выделили автобус и расходные деньги, и мы выехали в тот же вечер.

### **Как добивались вывода ребят**

В нашей делегации были жены, сестры, матери, которым звонили их родные с передовой, КП «Дьяково» (командный пункт), и рассказывали, что у них нет еды, кончаются БК, им не давали команду о наступлении, а только один и тот же приказ – НАБЛЮДАТЬ! В БОЙ НЕ ВСТУПАТЬ! А их «посыпали осадками»: «Грады», «Смерчи», «Ураганы». Со стороны РФ заходило неограниченное количество техники, как боевой, так и с личным составом. Бойцы с передовой раз за разом повторяли в трубку своим родным: «Нас забыли. Нас бросили». В этот день отчаянные мамы, которые не верили, что столичные штабисты их услышат иотреагируют правильным решением, перекрыли Варваровский мост в Николаеве. Мы уже были в пути. Пришлось остановиться. Около часа мы все вместе принимали решение: надо показать власти, что мы готовы идти навстречу и относиться к проблеме с пониманием. Мост необходимо было разблокировать, иначе это могло помешать переговорам в Киеве.

В СНБО матерям из Николаева были не очень рады. Советник председателя на возмущения матерей отреагировал агрессивно. Чтобы выровнять ситуацию, к нам вышли несколько

представителей СНБО. Удалось добиться встречи с заместителем Министра обороны – Петром Николаевичем Мехедом. Тот дипломатично выслушал требования делегации. Понимая, что мы никуда не уедем, нас сопроводили в Дом офицеров и предоставили актовЫй зал, где мы прожили ПОЛТОРА МЕСЯЦА. Каждый день как на работу – встречи с министрами, руководящим составом ВДВ, спикером АТО Андреем Лысенко и, в результате, Президентом Украины Петром Порошенко. Нас услышали, пообещали, что ребят спасут.

Мы с Русланом Поспеловым узнали, что вывод подразделения 79-й аэромобильной бригады, тех парней, которые больше месяца провели в «объятиях смерти», запланировали в течение двух суток. Невыносимо тяжело было смотреть в заплаканные глаза женщин и молчать. Ведь матерям об этом говорить нельзя – утечка информации могла погубить ребят. По истечении суток, спускаясь в кафе, где кормили мам, я увидел одну из них с телефоном в руках. Она смотрела на меня и плакала. Я понял: операция по выводу бойцов началась. Это был первый звонок с передовой от тех, кого уже вывели. Женщина не сдерживала слез, это были слезы радости. С небольшим промежутком во времени матерям начали отзваниваться их дети.

### **Покой нам только снился**

Через двое суток мамы уехали в Николаев встречать своих детей. Мы с Русланом и тремя родителями остались в Киеве, чтобы загрузить провизию, которую удалось собрать за время нашего пребывания здесь. Все, что смогли собрать для бойцов АТО, доставили в Николаев. Две недели затишья. Казалось бы, время отдохнуть. Только на душе неудовлетворенность из-за бездействия. И вдруг неожиданный и приятный звонок из администрации – нам выделили деньги для покупки транспортного средства по распоряжению губернатора. В тот день, пока мы оформляли машину в МРЭО, опять звонок из администрации: с 19-м батальоном территориальной обороны произошла, как нам объяснили, неловкая ситуация.

В администрации опять ждали мамы, на этот раз бойцов 19-го батальона. Как оказалось, у ребят большая потребность в

бронежилетах, кевларовых касках. И самое ужасное – из батальона сбежали около 90 бойцов, которые по приезду в город рассказали «ужасно страшную сказку» о сопротивлении якобы трем тысячам вооруженных сепаратистов, прорывающихся в контрнаступление в районе Тельманово. Хотя по факту эти бойцы не видели даже боя. Как говорится, у страха глаза велики.

### **Родной 19-й батальон**

Выслушав матерей, посоветовавшись с администрацией, мы выехали в 19-й батальон (Старогнатовка, Гранитное). Ребятам везли бронежилеты, амуницию, продукты питания, посылки из дома. Уже в батальоне познакомились с командиром – полковником Сергеем Цогоевым, начальником штаба Сергеем Пятницким и были приятно удивлены, когда увидели там нашего областного военкома Александра Иванова. Пообщались с бойцами, ситуацию оценили и поняли – командование адекватное. Существующая проблема с бронежилетами и продуктами питания на момент нашего приезда уже была решена. 90 бойцов бежали не потому, что чего-то не хватало, – бежали из-за трусости.

С того момента батальон стал родным. Ребятам навещали минимум раз в неделю, а перед родными всегда держали отчет. По возвращении подшефного батальона на ротацию автомобиль потребовали передать обратно в фонд обладминистрации. Обидно? Да, обидно. Было не понятно почему. Ну и пошли вы! Забирайте. Видать, на мирной территории он нужнее.

Мы же ездили не для улаживания чиновников, мы мотались ради мужиков. Настоящих, сильных духом, надежных.

### **Общая беда**

После всего приятно было понимать, что кто-то так же относился к нашей общей беде. Игорь Бриченко и Тарас Креминь, узнав, что мы остались без транспорта, приобрели нам безвозмездно внедорожник. Каждую неделю на передок: Дебальцево, Марьинка, Красногоровка, Пески, Курахово, Гранитное, Широкино, Волноваха... Десятки населенных пунктов на передовой. Мы не делили: «земляк» – «не земляк», помогали всем. Удавалось иногда делать невозможное.

## «Дорогой смерти»

Никогда не забуду конец января. Буквально несколько дней назад, как вернулись с крайней поездки: Гранитное, Волноваха, Красногоровка, Артемовск, Дебальцево. В тот раз Дебальцево уже активно обстреливали. Но то, что мы увидели в следующую командировку, через неделю, не просто перевернуло наше сознание – заставило поменять ценности в жизни.

Выезжая из Артемовска, мы даже не догадывались, что впереди серьезный обстрел. Подъехали к блокпосту, поздоровались, передали сигареты. Я спросил у постового: «Как там?» А он в ответ шутя: «Весело». Отъехали километров на 7, еще 15 оставалось до Дебальцево.

Вовка тогда был на микроавтобусе, а я на машине с военными номерами. Потому он попросился вперед.

Первые два хлопка прошли справа от машины. После взрыва он остановился как вкопанный, до этого мы не сталкивались так близко со взрывами. На него наорали – останавливаться нельзя! По этому пристрелянному месту будут бить снова. Эмоции зашкаливали, несмотря на зиму, было очень жарко. На перекрестке сбились машины. Надо было взять себя в руки и мыслить холодно. Иначе бы не доехали до Дебальцево.

Мы проехали самый очаг...

Но до места назначения так и не доехали. Решили остаться ночевать где-то перед ним. Спускаемся из-за бугра на так называемый КРЕСТ, выходит подразделение со стороны Угледорска, парни в крови, кто с ранеными на руках. Их было где-то около сотни. Стоят две «скорые». Офицеры закричали нам, даже не разбираясь, кто мы и зачем мы: срочно заберите раненых в госпиталь до Артемовска! Не было времени думать о сложностях обратного пути, особенно посмотрев на растерянных работников «скорой», для которых это был первый боевой выезд.

Выкинули не задумываясь всю провизию, телефоны, которые везли, все ценные вещи. Забрали четырех раненых в машину и двоих тяжелораненых в микроавтобус. Один был без ноги, второй без сознания, задыхающийся. Уже всю гремело за Дебальцево, и надо было опять пройти сквозь очаг. Я понимал, что шансов второй раз пройти через пекло у нас очень мало.

Стемнело, а включать свет нельзя. Зная это, все же автоматически принял решение, которое и спасло нам жизни.

Как только включил свет, я увидел «КамАЗ», который летел нам навстречу с бешеной скоростью. Вся техника с выключенными фарами пыталась где-то спрятаться, потому что бомбили беспредельно. Я неосознанно вывернул руль вправо и еле выровнял машину. Мы потеряли связь с задней машиной, останавливаться нельзя было, но и их бросать тоже, ведь там тяжело-раненные! Так, мечась между двумя решениями, я гнал вперед.

Проехали километров семь, увидели ребят, машину которых подбили. Они просили подобрать их, но места в машине не было. Оставаясь в поле, они бы не уцелели точно. Я прокричал им, чтобы грузились как могут. Их набилось столько, что сложно было представить, как они там поместились. Минут через десять на связь вышла вторая машина, и это немного подняло дух. Что и как происходило, я с трудом понимал, все в голове откладывалось, как мультик в записи.

Возле госпиталя в Артемовске было безумное количество машин, даже стоял регулировщик, который управлял автомобилями и «скорыми» с ранеными.

Мы выгрузили раненых, и мой автомобиль отправили в тупик, чтобы не мешал заезду. Я минут десять не мог встать из-за руля – отходил от шока. В стекло постучали, я не сразу распознал в мужчине полковника медицинской службы. Он сразу и не поверил, что мы приехали по трассе Дебальцево – Артемовск, что мы обычные волонтеры, а не военные. Я ему: дай отойти. А он: у тебя и у всех ребят, которые приехали, второй день рождения сегодня!

### **Красный цвет и трупный запах «русского мира»**

К сожалению, одного раненого мы не довезли. Повезли в морг.

Это был гражданский морг. От того, что я там увидел, еще дня четыре не мог отойти. Весь зал заполнен, навалены руки, ноги, тела гражданских, детей... Работница нам показала целую семью, которая погибла во время бомбежки. Они выходили из подъезда, и туда как раз легла мина. Муж, жена и ее мать. У них больше никого не было.

Для меня «русский мир» с того момента имеет красный цвет и вот этот трупный запах. Я сам в России прожил много лет, а теперь мне стыдно вспоминать, что есть такое понятие – «русский мир», о котором они рассказывали и хвалились, что принесут его, этот «мир», в Украину. Вот и принесли – кучу трупов и много беды.

Мы вернулись назад, к госпиталю, и попытались выехать еще раз, просили кого-то из медиков. Но нас не пустили, сказали, что мы и так волшебники, мол, отметьте свой второй день рождения стаканом чая и ложитесь спать, не известно, какой будет ночь. Вообще же нам дали добро в дальнейшем ездить и помогать, принимать участие.

После этого начал лучше понимать, что такое жизнь и что такое жизненная проблема. Я, наверное, никогда уже не скажу «как тяжело жить». Плохо не жить. А жить плохо – это уже хорошо.

Парня, которого мы не довезли, увезли в Днепропетровск. Его так и не смогли опознать, даже узнать, из какого подразделения он был. Меня просили не отказываться принять участие в опознании, если что. Но после картины в морге я уже не смог бы вспомнить, как он выглядел.

### **«Фартовый»**

Наутро мне дали позывной. Обозвали «Фартовым». Сказали: с этим словом ты теперь будешь идти по жизни, потому что прошел там, где не прошли многие.

Есть не хотелось, руки тряслись так, будто я неделю пил водку и не вставал. Даже не курил, чтобы не видели мой мандраж. Раненых все еще везли.

Домой приехал, и жена отметила, что седины прибавилось. Первую ночь боялся уснуть.

Для того чтобы что-то в жизни понимать, надо порой увидеть то, что лучше не видеть никогда. Если ты мужик домашний, то лучше туда не ехать. А если поехал, то должен быть готовым ко всему.



## 9 мая на передовой

9 мая мы повезли ребятам свежие овощи и немного мяса. При выезде на Марьинку нас остановил офицер и, показывая на три дырки в машине, посоветовал туда не рыпаться, там уже полыхает. «Сотня», командир бригады аэроразведки батальона «Киев-1», спросил: «Ну что, прём?» А что уже было возвращаться, в машине гостинцы ребятам. Это не были понты, это, скорее всего, уже стихия, которую ты воспринимаешь как то, что есть. Мы прошли Красногоровку и рванули по прямой. При въезде начался обстрел. Пришлось подтолкнуть машину, которая заглохла, потому что остановка была подобна смерти. На блокпосту, до которого мы добрались, закончились медикаменты и БК. Мы рванули на Курахово, взяли все это, с нами поехали ребята, которые находились на выходном. Среагировали также ребята из СБУ, которые тоже были выходные. Не отморозились, а рванули на помощь. Было очень приятно, что к нам отнеслись не как к волонтерам, а как к братьям по беде. Нам дали ДШК, и мы потащили его с Вовкой на передовую. На тот момент не было ни страха, ни сомнения. Мы сидели, шутили. Поступила информация, что где-то по левому флангу прошла ДРГ. Мы попросили разрешения взять нашу машину и проскочить, чтобы проверить. Но нам ответили, что если пойдет прорыв, то удар придется как раз по нашим позициям, поэтому надо максимально стоять здесь.

Для меня «Киев-1», с бойцами которого мы стояли, вообще стал образцом для подражания. У них реально «сухой закон», не так, как это бывает в других частях ВСУ. Во-вторых, зоной их патрулирования было Курахово, и они могли здесь следить за порядком. Но они совместно приняли решение пойти на Марьинку, на самый перед. Каждый наш заезд к ним на Пески сопровождался приключением. То снайпер колесо прострелит, то коробку. Но команда давала ощущение уверенности в том, что ты выедешь живой, что делаешь правильные вещи.

### «Зачем вам это?»

Это моя земля, и на Донбассе до сих пор живут мои родители.

Очень неприятно слышать, когда кто-то где-то говорит: а для чего вы это делаете? Понять это возможно, лишь находясь

там. Во время сбора ресурсов, можно сказать, попрошайничества, разные говорили. Некоторые упрекали – пусть государство всем этим занимается. Но ведь не государство стоит там, на передке, а наши пацаны. У них всего одна проблема – выжить и не пропустить врага. И когда пацаны просят рассказать, как в городе, я не знаю, что им отвечать. Что так, как гуляли в городе, так и гуляют?

Когда возвращаюсь домой, не хочется выходить и кого-то видеть. Безумно радуешься, когда встречаешь кого-то из вернувшихся ребят. И радуешься, приехав туда, к ним. Меня в шутку жена даже ревновала к ним. Но я всех парней буду помнить всю жизнь, они мне родные. И чем смогу, всегда помогу. Хотя долго волонтерить сложно, материальный ресурс исчезает, семья на нуле. Приходится постоянно занимать деньги, чтобы привезти им что-то нужное и приятное. Хотя они иногда говорят: ничего не надо везти, просто приезжайте, поговорим. Там время стирается, можно долго говорить на любые темы. В разговоре им легче все это переносить.

Как-то мы приехали, а неподалеку была бомбежка. Мы разгрузились, и мужики нам приготовили пиццу, вскипятили чай, накрыли стол. С нами был Игорь Бриченко, он еще тогда очень удивился такому приему и спокойствию во время бомбежки. «Тут же всегда бомбят», – отвечал я.

Тяжело понимать, что когда они приходят, им не дают возможности нормально реабилитироваться, дать реализоваться, не «сесть на стакан». А тем, кто говорит, что здесь и то не так, и это не так, надо хотя бы раз в месяц туда. Это хорошая таблетка, она отлично помогает и от хитрости, и от наглости, и от грубого восприятия.

### **Отношение солдат – это награда для меня**

Очень приятно, что, кроме семьи и дома, есть еще место, где тебя примут как родного, – это здесь, на передовой.

Эти ребята, которые тебя видят второй раз в жизни, тепло принимают и верят в тебя: ты достанешь, порешаешь, снова к ним приедешь! На гражданке часто военные пытаются преподнести все так, будто волонтеры им что-то должны. На передке, с

теми, с кем знакомились под бомбежками, такого нет. Хотя многих даже не знаешь по имени, все на позывных. Иногда передают привет от такого-то (называют по имени), и я не понимаю, кто это, пока не назовут позывной. А как они встречаются! Разделяют последнюю еду, голоден ты или нет. А один, из-под Карловых Вар, узнав, что я проехал мимо и не заехал к ним, позвонил и сказал: если еще раз проедешь мимо, взорву нафиг. А как-то позвонила женщина, когда мы ехали с Русланом в Красногорск. Она попросила забрать из «Киева-2» посылку на 3-й батальон 79-ки за Гранитное. У Волновахи командир «Киева-2» передал посылку и к тому же загрузил нас провизией для 79-ки.

В следующую командировку мы возили посылку в детский дом. На обратном пути нам позвонили волонтеры из Мариуполя, узнав, что мы собираемся опять ехать за продуктами в Николаев, пригласили нас, загрузили провизией, дали топлива.

Бывало так, что ребята делились самым необходимым с местным населением. Они побывали в школе и видели, чем кормят детей. Узнали, что в селах Прохоровка, Гранитное и так далее среди малоимущих и многодетных реально началась голодовка. Когда мы привезли очередную, весьма внушительную, помощь от области, ребята перегрузили это все на военную машину и раздали по школам, детсадам и сельсоветам. Даже просто раздавали детям на улице сладости, крупы. И когда потом эти дети видели солдат, бежали в магазин за мороженым, чтобы уже в свою очередь угостить чем-то их.

### **Волонтер – это состояние души**

Съездить «туда-назад» обходится в 6–7 тысяч только на топливо. В дороге надо, хочешь не хочешь, кушать. Особенно если с тобой едут люди. Все почему-то думают, что на карточку льются просто потоки денег, если ее номер всюду мелькает. Командировок было очень много, я сбился со счета. Но если взять то, что мы потратили, то это будет, наверное, вдвое больше, чем собрали люди. Моя жена Ксюша работает на дому, делает маникюр. Девчонка зарабатывает, а я, такой крутой волонтер, не могу денег в семью принести, уделить внимание. Она меня ни разу не упрекнула.

Моя бывшая жена вела со мной бизнес. И я, естественно, тянул из кассы на волонтерство. Она сказала фразу, после которой меня отрезало от нее: «Выбирай – или я, или твои солдафоны». С Оксанкой же мы познакомились в этой стихии, в этой беде. Я боялся, что она станет говорить: хватит, сколько можно все тратить, ведь и самим живется не легко. Я знал, что еду, и мне надо купить батарейки на тепловизор. То Игорю (Бриченко) звоню, то Тарасу (Кремину), то Сане Жолобецкому<sup>14</sup>, то еще кому-то, но нельзя же постоянно. Мы раз в неделю стабильно ездили. Машина ломается, ее нужно ремонтировать. На сегодняшний день все из личных ресурсов, что удалось накопить за годы, потрачено.

### **Волонтеры бывают разные**

В волонтерстве можно выжить только в двух случаях: или у тебя есть черта авантюризма и ты можешь «из воздуха» черпать эти средства, или ты должен быть под системой – какой-то партией, фондом, который зарабатывает на этом. Да не могу я на этом зарабатывать! Например, у меня была возможность стырить штук 30–40 бронешилетов, продать их и оставить себе деньги. Была возможность половинить провизию и продавать. Но моя семья не увидела дома ни пакетика чего-то сладкого из той провизии, которую я везу на передовую. Был случай, когда кто-то из знакомых жены принес чего-то из собранного домой и сказал: а что, мол, Серега не может чего-то щипонуть? И она ответила: нет, если принесет, выгоню нафиг из дому.

У нас было такое, что мы реально жили на «Мивине», а туда я возил гречку. Когда на передовой было плохо с провизией, у меня дома отнимало аппетит. В первую свою командировку мой вес был 104 килограмма. Сейчас – 87. Было такое, что я покупал себе форму, берцы, а назад не мог себе позволить уехать в этом же, оставлял ребятам.

До того в жизни я мог переступить через людей, а сейчас иначе. Был момент, когда кто-то обидел дочку погибшего бой-

---

<sup>14</sup> Александр Александрович Жолобецкий – депутат Николаевского горсовета, политическая партия «Фронт змін», с ноября 2014 года депутат Верховной Рады Украины VIII созыва, БПП.

ца. Причем один из тех, кто тоже служил. И я ему сказал: лучше бы ты разлохматил какого-то толстосума и деньги потратил на пацанов. У нас, к сожалению, робингудство куда-то исчезло. В каждой области есть свои миллионеры. Да возьмите шефство над подразделениями. Не откупайтесь тем, что что-то куда-то передали, а приезжайте, привозите, проверяйте, куда оно идет! Мы бы уже давным-давно победили! Мы и так победили тем, что ребята на передовой настроены на одно – не пустим, не пропустим, позиции не сдадим, чего бы это ни стоило.

### **Наблюдения изнутри**

Там больше всего возмущало то, что порой не дают реального приказа. Ребята часто спрашивали: почему на нашей земле нам диктуют свои условия?

Неправильно то, что руководство, прежде чем требовать, ничего не дает солдатам. Поэтому у солдата нет мотивации выполнять приказы. Бывало даже так, что волонтеров приглашали поговорить с бойцами, чтобы они слушались и придерживались дисциплины. Непонятно также, когда пишут высшие чины по фейсбукам, советники Президента, что все солдаты обеспечены формой и амуницией, что на складах все есть. Так проверьте, есть ли у всех! Развезите от тех, у кого есть с запасом, на всех тех, у кого нет! Посмотрите, в чем ходят на передовой!

Солдаты уже смирились с тем, что им не дают форму или берцы, знают, что это достанут волонтеры. Но они постоянно спрашивали, почему им не выделяют ремкомплекты. На эти вопросы у меня ответов нет.

На любом полигоне нашей страны мы можем увидеть новую исправную боевую технику, на передовой же их единицы, в основном неисправные. Техника эта работает практически на одном патриотизме. Да пусть на старой технике учатся на полигонах! Также обескураживает квота на заправку. Ну как можно при нормах на топливо выполнять боевые задачи?!

Мы экономим не на том, на чем нужно. Большие собрания и праздники, на которые тратится много финансов, – вот где поле для того, чтобы сэкономить. Ну и хотелось бы, чтобы было достойное питание для ребят. Потому что поставляются какие-то

консервы и сухпайки практически с истекшим сроком годности. Боец после такой кормежки не понимает: ему автомат держать или в туалет бежать?

Милиция, которая крышует там самогонование, наркоторговлю, контрабанду, – это вообще беспредел. Тех же, которые приезжают и работают по совести, очень быстро вытесняют, они оказываются плохими и теряют работу. Где же перезагрузка нашего государства? Если с самого низу не дойти до верхов, то так всю жизнь мы и будем кричать: эта власть нам неудобна, давайте менять на другую, – и всю жизнь бороться. Каждый должен начать с себя.

Был случай, когда приехали в одно из подразделений в Песках. Командир-штабист прибежал и кричит, что прострелит нам колеса только из-за того, что мы привезли провизию в обход него, что это его магазин и только он будет решать, кто в него будет заходить. Но нам из рук в руки передают родители, а мы передаем из рук в руки ребятам. И никаких магазинов, как себе там руководители понапридумывали, быть не может. И мы ездили всюду, и ребята дальше будут ездить.

Все эти проблемы складываются в одну большую, и недоверие населения к государству растет.

Также обидно, что ребят часто не понимают здесь. Мне позвонил боец «Пегас» (такое я слышал и от других) и рассказывает: «Там я чувствовал свою необходимость, а здесь я никто. Ну простоял я полгода в Песках, ну защищал страну, воевал, а меня спрашивают: а кто тебя просил туда ехать, ты, старый хрыч?» А он им объясняет, что именно такие должны воевать, а молодежь – учиться и строить страну. Только молодежь часто не понимает, что там делают старики, а удовлетворяет свои потребности – гулять, развлекаться и всё.

Как-то после очередной командировки, когда мы попали под обстрел, я приехал домой в грозу. Я постоянно вскакивал и реагировал на каждый шорох. Я представляю всего лишь, наверное, процентов на сорок, как тяжело адаптироваться по приезду домой тем, кто уцелел после расстрела Зеленополя, после Саур-Могилы. Каково им, вырвавшись из окружения, ходить по кабинетам, где им отказывают в какой-то бумаге, в госпитале,

когда их не лечат или лечат, но не тем. Где справедливость, по факту? Где у него уверенность, что он должен обратно туда пойти? Только то, что там остался товарищ, близкий друг, мотивировало их уезжать обратно. И чтобы все то, что они там видели, не дай Бог, не дошло и до их области.

### **«Пока ты в форме – не позорь свою страну»**

Бесит то, что есть командиры, которые разрешают своим солдатам употреблять спиртные напитки. Даже если он дембель и завтра уезжает, это недопустимо. Пока ты в форме – будь добр, не позорь нашу страну. Мы, значит, тут все стараемся как волонтеры, чтобы эта тягость ими переносилась легче, а ребята могут себе позволить набрать водки, пива, напиться где-то? Идет мирный житель. Что он видит? Что лежит пьянющий солдат, который вообще-то должен защищать его безопасность. Каким же будет отношение мирного населения к военным? Не позорьте себя, ребята. Генералы между собой это обговаривают, пожимают плечами, но никаких мер не предпринимают.

Был случай, когда наши же пьяные нас чуть не расстреляли. Буду помнить всю жизнь. За Волновахой пьяные в драбадан, с оружием остановили нас. Мы пытались объяснить, кто мы и что делаем, они хамили, угрожали, пытались отобрать машину. Повезло, что была прямая связь с комендантом этого сектора. Иначе закопали бы нас где-то там.

### **Возили ли мы оружие?**

Да, были предложения привозить оттуда оружие. Были наезды от блатных.

Один отец регулярно начал передавать посылки сыну и давал хорошие деньги на поездки. Но потом он раз намекнул, что все так непонятно, неплохо было бы наладить взаимовыгодное сотрудничество... Нам его сын потом сказал: «Я его не видел 20 лет и видеть не хочу». Оказывается, папа в его жизни появился тогда, когда узнал, что его сын на передовой. Также этот тип требовал, чтобы я познакомил его с командованием «Киев-1». У него был план, чтобы организовать рейдерский захват нашего ДОСААФа. С чего он взял, что «Киев-1» на это пойдет, не понятно.

Когда человек понял, что теряет над нами контроль, что мы не будем возить то, что он просит, он решил обязать лично меня. Мы собирались в Западную Украину за двигателем к машине. Он услышал мой разговор с хозяйкой квартиры, которую я снимал, и дал 1 000 гривен, чтобы я закрыл тему. Я ему ответил, что с хозяйкой разберусь сам, а эти деньги пойдут на поездку. Мы уехали на Западную за двигателем. А по возвращении он начал скандалить и обвинять нас в том, что мы аферисты, используем деньги не по назначению, терроризировал директора СТО, где мы делали машину. Как оказалось, это человек, сидевший за убийство, имеющий отношение к воровскому миру. Мне даже пришлось для разговора с ним попросить ребят из батальона «Киев-1», чтобы они присутствовали как третейские судьи. Он предъявил счет в 30 тысяч, которые я ему должен. Целый список был, в котором в том числе были суммы на передачи его сыну.

В дополнение к этому его группировка перекупила один наш долг на себя. Мы покупали тепловизор и недостающую сумму заняли у одного человека до декабря. Эти мне с предъявой, что должен вернуть деньги, иначе заберут машину. Я им ответил, что условие было до декабря, и мы не просто потратили эту сумму, а взяли в долг. Поэтому придется где-то эти деньги к тому времени насобирать.

Были и другие сомнительные предложения от некоторых не малоизвестных в городе людей. Например, от одного из депутатов местного совета. После первой поездки он нас встретил и рассказывал о том, что надо создавать какую-то свою бригадку, иметь свои «схроны». Я покивал, но, естественно, ничего не делал и никогда не сделаю. Но скажу честно: даже то доверие на блокпостах, которое мы заработали, дорогого стоит. Сколько нас ни обыскивали, ничего такого не находили. Потом стали пропускать так. Если бы мы хотели это доверие потратить на перевоз оружия, то навезли бы уже очень много. Как-то нас уже СБУ «принимало» по звонку, что мы везем оружие. Они были разочарованы, потому что ничего, естественно, не нашли. Один из следователей даже спросил, кому же мы так перешли дорогу. Но оружие мы никогда не возили и не собираемся. Достаточно того, что моя мамка слышит там эту стрелянину. Тут такого точно не надо. Кто знает, в чьи руки оно попадет?..



## **«Я в тебя верю, ты на правильном пути»**

Я сам родился в селе Хлебодаровка Волновихского района. Когда мы проезжали это село, в самом начале нашего волонтерства, мне было очень горько, что в нас плевали, свистели, кричали вслед неприятное. Я сразу и не заезжал к родителям, боялся скомпрометировать их как-то машиной с военными номерами. Но мать сказала: «Я одобряю твой выбор, он правильный. И мне все равно, кто что скажет. Я в тебя верю, ты на правильном пути».

А потом, когда мы уже начали ездить в 19-й батальон, после 79-ки, нас дети встречали и махали флагами Украины, а женщины крестили и кричали «Храни вас Бог», пронимало до слез. Они не знали, что это едет Серега Веремеенко, который здесь родился, но я это знал, и мне было приятно, что меня там приняли. И наших солдат приняли, перестали их считать «хунтой». В Гранитном ребят очень просили, чтобы они не уходили. Люди стали им помогать. И это безумное достижение.

Я в своей жизни сделал много неправильного, но если бы этого не было, кто знает, как бы сложилась моя жизнь. Был бы я тут, что было бы, останься я в Донецке. Я горжусь тем, что больше года мог помогать нашим солдатам. Горжусь их отношением. Да, есть люди, которым я не угодил. У кого-то из посылки спиртное выкинул, кому-то отказал в чем-то. Но без этого не бывает.

Мне стыдно за то, каким я порой был, но я горжусь тем, каким я стал.

Я уверен, что все будет хорошо.

## **То, что вспоминается чаще всего**

Одна из поездок в 19-й батальон. Как раз угроза вторжения была большой. Когда мы приехали, ребята очень удивились. Все были безумно рады, каждому хотелось поговорить. Нигде не бывает такой особенной, теплой атмосферы, как на передовой. Нигде так не удастся посидеть в компании нормальных, настоящих мужиков. Уже ложились спать, прибегает связист. Получена информация, что ожидается прорыв чеченской группировки. Все зашептались, начали прикидывать, где, как, кто и что будет делать. Начальник штаба Пятницкий спокойно говорит: «Мимо нас они не пройдут и спокойно до нас не дойдут. Броники под подушку, автоматы под кровать. И ложимся отдыхать».

Он идет спать. Это действительно офицер, с которого стоит брать пример. Спокойный, уверенный даже в самой страшной ситуации. С такими ребятам легче. Всё действительно сложилось спокойно. Ребята, стоявшие впереди на блокпосту, даже не подпустили чеченцев к себе близко, и те вынуждены были отойти.

В любом коллективе есть паршивая овца, и на гражданке, и на передовой, которая портит отношения. Но мы никогда не судили по отдельным личностям. Армия – это такое дело, где то, что знают двое, знают все. Поэтому все паршивые овцы рано или поздно столкнутся с последствиями своего неправильного поведения.

Вспоминается «Макс»<sup>15</sup> и его ребята из 19-го батальона. Они вообще МТЗшники<sup>16</sup> и должны были гайки крутить. Но они в бой ходили и ребят вытягивали из других батальонов. Братство у них нерушимое, они всегда горой стоят друг за дружку, что бы ни случилось.

Вспоминается детский дом в Артемовске, где находились малыши до 4-х лет. Их не вывозили до последнего. Их воспитатели – это действительно люди с железными нервами. Попробуй сохранить спокойствие, если по соседству в Дебальцево бомбят.

Не забуду месяц жизни в Киеве во время поездки в СНБО. Слезы матерей, которые не знают, что с их детьми, – это очень тяжело.

Иногда все это вспоминается само собой, выступают слезы на глазах. Думаю, что я счастливый человек, мне есть что рассказать своим детям.

### **Ни дня без шуток**

Без юмора на фронте нельзя. Поэтому ребята всегда стараются находить смешное во всем даже в таких обстоятельствах. Если здесь не смеяться, то домой можно вернуться уже не людьми, а какими-то зомби.

Вспоминается, как мне позвонил «Пегас» и говорит: «Вы, диверсанты херовы!!» – «???» – «Вы к нам больше девчонок не привозите! С нами в Пески тогда приехала журналистка и медик из батальона «Киев-1». Все в трансе! Если уж везете, то

---

<sup>15</sup> «Макс» – позывной старшего сержанта 19-го батальона территориальной обороны, старший группы быстрого реагирования.

<sup>16</sup> МТЗшники – взвод «Материально-технического обеспечения» (МТЗ).

страшных. А то привезли двух хороших, ухоженных! Меня за все утро тут достали: скажи «Фартовому», что он гад! Над нами издевается! Мы тут по полгода в люди не выходили!»

### **Перемирие?**

Да, возможно, мы не понимаем чего-то насчет Минских соглашений. Да, может, мировое сообщество и будет возмущаться, если их нарушить. Но мягко тут уже не выйдет. Если сепаров гладить по гриве, только хуже будет. Если во время перемирия звучат выстрелы – это бардак. Та сторона – это же сброд обиженных. Если они не контролируют своих людей, то с кем договариваться?

Если бы все зависело от нас, мы бы уже были на границе. Если бы Президент сейчас дал такой приказ, я даже не сомневаюсь, что многие ребята, которые уже ушли из ВСУ, вернуться и пойдут в бой. Никто не верит в это перемирие. Сколько было этих соглашений о перемирии, три? И после каждого из них – котлы... Дебальцево, Иловайск, Дьяково, Амвросиевка... Ради чего гибнут парни? Здесь же много ребят с оккупированных территорий воюет. Мы не против восстанавливать все, что разрушено, но только если для будущего, для мира, для наших детей. А сейчас люди теряют веру в то, что будет по-нормальному. Я ездил и видел, как на войне кто-то бизнес поднимает.

А мне безумно хочется, чтобы моя мама спокойно ложилась спать и не думала, будут бомбить или нет. Чтобы семья в Николаеве была в безопасности. Чтобы была уверенность в завтрашнем дне. Сейчас всего этого нет.

### **На передовую бойцом, а не волонтером**

Когда я принял решение идти служить, думал, что жена будет против. Она неоднократно бывала там со мной и все знала. Но она сказала: «Я не против. Ты и так там, ты там живешь. И это по твоей душе».

Я ведь не смог бы уже работать где-то здесь. Мне легко там, где нет ничего за спиной, где тебе в глаза скажут: «Серый, ты козел!» И просто расскажут, как надо было сделать. И никто не будет ковырять.

Для ребят на передовой то, что я теперь плечом к плечу буду с ними защищать Отечество, тоже стало приятным сюрпризом.

## МИКОЛАЇВСЬКИЙ ТЕПЛОВОЗРЕМОНТНИЙ ЗАВОД

### Як усе починалося...

Минуло півтора року з того моменту, як ТОВ «Миколаївський тепловозремонтний завод» взявся вперше ремонтувати військову техніку, моментально відгукнувшись на прохання про допомогу. Тоді думали, що це ненадовго, що трохи допоможуть бійцям і незабаром усі будуть насолоджуватися миром. Однак життя внесло свої корективи, і місяць за місяцем заводчани продовжують відновлювати БТри, «Урали», Крази, «Гради», УАзи та іншу техніку, включаючи середній десантний корабель «Кіровоград» (загалом майже сто одиниць техніки). Чому у директора підприємства, цілком успішного бізнесмена В'ячеслава Сімченка, з'явилося бажання допомагати військовим, адже завод має інший профіль діяльності?

«Коли в Україні почалася АТО і я побачив, що десантники нашої 79-ї окремої аеромобільної бригади не завжди можуть виїхати на своїй техніці навіть за ворота військової частини, бо вона перебуває в жахливому стані, то зрозумів, що треба щось робити. Тим більше що у нас дуже мало підприємств, здатних відремонтувати той же БТР. Ви подивіться – за останні 20 років у Миколаєві з'явилися десятки ресторанів та магазинів, розважальних центрів та усіляких послуг. Натомість кількість підприємств, пов'язаних з машинобудуванням та ремонтом, катастрофічно зменшилася, – розповідає В. Сімченко. – Далі – більше.





Ремонтні роботи

До відновлення техніки стали підключатися волонтери, допомагаючи то робочою силою, то металом, то запчастинами».

Так, наприклад, коли почалася активна робота по встановленню протикумулятивних екранів для БТРів, то підключився «Народний проект», допомогли з металом. Ще був спільний проект із Чорноморським державним університетом. Його студенти та викладачі зібрали кошти на ремонт двох БТРів для «морських котиків», які охрестили «професорськими». Щоправда, в результаті їх вистачило лише на один – довелося докласти кошти МТРЗ. Все інше завод та особисто В'ячеслав Сімченко роблять за власний рахунок.

Працівники розуміють свою місію, тому не рахуються з власним часом та силами. Це і є основний «секрет», чому чоловіки тепловозремонтного заводу, не шкодуючи свого часу, відновлюють військову техніку, часом роблячи неможливе та знаходячи унікальні технічні рішення проблем. «Для мене у цьому плані не існує іншого вибору. Якщо країна в небезпеці, то ти або береш автомат і йдеш на передову, або допомагаєш іншим способом на своєму місці. Коли я побачив, що наші хлопці їдуть воювати на шкільних автобусах, без касок, бронежилетів і таке інше, то сама по собі виникла ідея по можливості захистити їх від смерті. Адже якщо у них буде справний БТР, оснащений протикумулятивним екраном і хорошою бронею, то й жертв буде менше», – говорить В'ячеслав Сімченко.

Як приклад, застосування «військової кмітливості» – дообладнання «Хаммерів» стійками для крупнокаліберного кулемета. Оскільки авто були зроблені із пластику та алюмінію, то основною проблемою стало те, до чого, власне, приварити стійки, адже кулемет великий та важкий, а ще й бійці повинні бути розсажені як треба. Заводські «кулібіни» витратили час на те, щоб майже повністю розібрати «Хаммер», але все ж таки знайшли, до чого можна надійно приварити кріплення. І ось шість дообладнаних американських автомобілів уже допомагають українським бійцям оберігати спокій країни.

### **Правдива історія про БТР з ім'ям**

Серед перших БТРів, відремонтованих МТРЗ, став славетний «Борька», командиром якого був не менш славетний «кіборг» Сергій Танасов. Він і розповів заводчанам цю цікаву історію.

Почалося це більше року тому. Перед тим як розгорілася «заварушка» в Криму, у військову частину Миколаєва прислали кілька БТРів, знятих з консервації. Переобладнали їх і розподілили по ротах.

«Коли я серед них шукав за номером свій БТР, то відразу вловив очима один з усіх, він ніби світився. Виявилося, що саме він і є наша нова машина, з якою ми будемо працювати. Я впевнений, що техніка – це не просто шматок заліза, вона наділена якимсь майже містичним розумом, вона – «жива істота», – розповідає далі Сергій Танасов, командир БТРа. – Я підійшов, і тут же картинкою в голові пронісся інший такий же момент із життя, під час служби в Іраку, де я з другом біля нової бойової машини...»

Без сумнівів дав БТРу ім'я того самого друга, Бориса. Так воно і прижилося. До слова, у нас взагалі не прийнято було давати імена своїй техніці. З тих пір, як у нашого БТРа з'явилося ім'я, він став нашим хранителем і неодноразово рятував життя моє і моїх хлопців.

За весь цей час «Борька» здорово перетворився. Обзавівся протикумулятивними екранами завдяки волонтерській роботі Миколаївського тепловозоремонтного заводу. Усередині прикрасили безліччю дитячих малюнків, листів, оберегів. Пізніше спереду на решітці з'явилася справжня підкова, знайдена бійцями по шляху слідування.

«Наш «Борька» не тільки служить нам вірою і правдою, але й реально береже наші життя. Хочете – вірте, хочете – ні, але вже з досвіду знаємо, що якщо він раптом ні з того ні з сього «не їде» на завдання, то, значить, там чекає смертельна небезпека. Так було, коли після свіжого та якісного ремонту й обварки на МТРЗ по дорозі на завдання наш БТР раптом відмовився їхати. Причому перед виїздом він тільки пройшов техконтроль і все було відмінно, – продовжує Сергій Танасов. – Так ось. Поки ми не могли вчасно виїхати на завдання і шукали причину поломки, туди відправили заміну, інших бійців. Вони потрапили під страшний обстріл і далеко не всі вижили...

Інший приклад. Ми їхали на чолі колони, супроводжували вантаж. Як тільки дісталися до тієї точки, де починалася дуже небезпечна зона, наш «Борька» різко скинув швидкість, і що ми не робили, де не шукали причину, але розігнатися більше 20 км/год. так і не змогли. Таке несподіване «зависання» відбулося і в деяких інших машин. Так і плелися всією колоною, переживаючи, що не зможемо вчасно доставити вантаж. Ті, що обігнали нас і поїхали вперед (колона з іншої в/ч), потрапили в справжнє місиво... З упевненістю можу сказати, що машини, як і люди, не хочуть гинути і часто поведуться по-справжньому розумно.

Тепер про те, наскільки нам потрібні і важливі листи, малянки, милі подарунки, зроблені руками волонтерів, особливо дітей. Ми не даремно щиро дякуємо за них, нікуди їх не викидаємо, все-все носимо і возимо з собою. Тому що вони володіють надприродною енергетикою, вони справжнісінькі обереги! Ми всередині обклеїли «Борьку» дуже щільно, а те, що не поміщається, складаємо під вежу. З такою підтримкою нам нічого не страшно! Дякую!»

«Ми познайомилися з нашими «кіборгами» на заводі, коли до нас пригнали кілька БТРів на ремонт і установку протикумулятивних екранів. Тоді ж дізналися про «Борьку» і прямо-таки прикипіли до нього всією душею, – говорить В'ячеслав Сімченко. – «Борька» став першим БТРом з ім'ям, інші пізніше перейняли це починання. Тепер постійно підтримуємо зв'язок із хлопцями, намагаємося допомагати у всьому, не тільки в ремонті техніки».

## Якщо не ми, то хто?

За півтора року напруженої роботи з відновлення військової техніки на волонтерських засадах ресурси заводу майже вичерпані. На жаль, ресурси волонтерів, що допомагали металом, – теж. Втім, МТРЗ не здається, знову і знову приймає на ремонт військову техніку від «79-ки», Нацгвардії, ВМФ України та інших.

«У нас вже є ліцензія на модернізацію військової техніки, пройшли всі необхідні кваліфікаційні вимоги, маємо допуск до тендерних процедур. Ми у будь-яку мить готові взятися за виконання державних замовлень від «Укроборонпрому», – продовжує директор МТРЗ. – Ми можемо запропонувати все, починаючи з елементарної металообробки і закінчуючи розробкою і встановленням сучасних електронних систем відеоспостереження та моніторингу навколишньої обстановки, систем пожежогасіння. Ми готові як ремонтувати та відновлювати військову техніку, так і забезпечувати виготовлення цілого спектру запасних частин та комплектуючих. Ми готові робити майже все, за що держава готова платити гроші. Ідея співпраці непрофільних вітчизняних підприємств з «Укроборонпромом», що була озвучена на нараді в Херсонській області, просто чудова. Залишилося лише почати її реалізовувати. Реальним сигналом може стати підписання в найближчий час генеральної угоди про широку кооперацію, яка буде не політичним, а практичним підтвердженням виготовлення того чи іншого виду військової техніки».

## Що далі?

- Дякуємо за допомогу!
- Дякуємо, хлопці, за вашу відмінну роботу!
- Дякуємо за те, що так швидко допомогли з ремонтом!
- Дякуємо... Дякуємо...

Звичайно, слова вдячності від військових – це сама по собі висока нагорода. Це те, що допомагає знову і знову братися за відновлення техніки, знову і знову витратити свій час та кошти. Знову і знову сподіватися, що мир у нашій країні настане уже за якусь мить.

А поки що – день за днем на територію Миколаївського тепловозоремонтного заводу притягують понівечену або просто



непрацюючу військову техніку та авто. Знову працівники заводу пильно її оглядають та починають робити справжні дива, відновлюючи навіть те, що майже неможливо відновити.



Передача військової техніки

#### ДОВІДКА:

ТОВ «Миколаївський тепловозоремонтний завод» – підприємство, основним напрямком діяльності якого є модернізація і виконання капітального ремонту тепловозів.

У зв'язку з ускладненням суспільно-політичної ситуації в країні, починаючи з квітня 2014 року, ТОВ «МТРЗ» надає підтримку та дієву допомогу Збройним Силам України, Військово-морському флоту України, Національній гвардії, а також підрозділам внутрішніх військ МВС України. Підприємство за рахунок власних коштів, на безоплатній основі, виконує ремонтно-відновлювальні роботи різної військової техніки. Всього з квітня 2014 року до теперішнього часу підприємством ТОВ «МТРЗ» були виконані роботи з ремонту, модернізації та захисту військової техніки загальною чисельністю майже 100 одиниць.

За таку вагомую допомогу директор заводу В'ячеслав Сімченко удостоєний звання «Городянин року – 2014» в номінації «Допомога українській армії».

Матеріали надані прес-службою МТРЗ

## ДОРОГА ЗАРАДИ ЖИТТЯ\*

*Будь завжди на першій лінії,  
якнайдалі від власних тилових щурів.*

Станіслав Єжи Лец

Коли я точно знаю, що ми їдемо на зйомки до АТО, я перестаю нормально їсти, спати, спілкуватись. Усі мої думки вже в поїзді. Де швиденько знайти гроші, аби купити щось хлопцям? Що з собою брати? Як ми доїдемо? Де будемо цього разу? Кого я побачу, а кого вже можу не побачити?.. Чим частіше я туди їжджу, тим більше я прикипаю до тої клятої зони. Я зустрічаюсь із новими людьми, бачусь із тими, хто вже став рідним. І тепер я розумію, що найбільша радість для мене – це знову бачити їх. Бачити їх живими! Ці емоції дуже важко описати. Коли я тількино виходжу із маршрутки і бачу знайомі обличчя, то вся втома дороги, всі тяжкі думки, які супроводжували мене 12–15 годин, враз зникають. Я починаю сяяти як мідяк, бо всі ВОНИ ТУТ! Змучені, але ВСІ живі. Посміхаються...

Я пишу зараз і плачу, бо мені важко знову і знову переживати все, що я ТАМ бачила та чула.

Як і в кожній країні, в місті, в будь-якій компанії є непевні люди. Люди гнилі. Так само і в армії. Там є такі, хто пішов заради грошей. Дякувати Богу, я таких не зустріла. Але про них наслухалась. Наслухалась про тих, хто міняє їжу на самогон. Про тих, хто займається мародерством, хто чіпляється до місцевих жінок. Та я не хочу писати про таких. Таких одиниці. Я хочу – про героїв.

Моя перша поїздка видалась досить легкою, порівнюючи з двома наступними. Ми їхали з концертом на 9 травня у тил. Мені було невимушено весело всю дорогу. Мені це здавалось таким прикольним: їхати в АТО з концертом, із відомими людьми. Та коли я побачила військових – я залякла. Ми відзнімались, і коли сіли їхати далі – я розридалась: плакала так, наче воліла виплакати море.

Під час цієї поїздки я познайомилась із чоловіком років 45–50. На ньому були берці, видно, йому завеликі. Форма теж вели-

---

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації автора.

ка. Я запитала: «Чому так сталось? Чи вам не видали потрібного розміру, чи, може, так зручно?»

А він мені каже: «Дитинко, то форма мого дуже доброго товариша. Він мені її залишив, аби я приглянув за нею. А сам приятель пішов на чергування в іншому взутті. Пішов, та не повернувся... Я беріг берці як пам'ять. І до останнього не хотів взувати. Але мої зовсім розлізлись, на нові грошей не маю: всі гроші я віддаю родині, бо вони самі там кінці з кінцями звести не можуть. Хлопці вмовили взути ці – як пам'ять про друга».

Чоловік розповідав, а сльози як горошини котилися зморшкуватими щоками. А я стояла і ледь себе стримувала. А вже в маршрутці виплакалась.

У ту ж поїздку ми потрапили з концертом на другу лінію оборони. Там наші хлопці стоять у лісі. Живуть у бліндажах, кухня в них польова, але облаштована. Мають навіть погріб, де зберігають консервацію. Зробили собі баню та душ із ящиків від набойів. А мені воно все таке чудне, наче і не справжнє. Я дивлюсь на те, як на музейні експонати часів Другої світової війни. Але то не імітація... То сучасне життя воїнів. І мені стає страшно.

Коли хлопці дізнаються, що ми з Миколаєва, то завжди підсїдають ближче, аби ми розповіли про рідне місто. Цікавляться, чим живе Миколаївщина. А миколаївців в АТО дуже багато...

Коли я поїхала вдруге, мене попередили: «Будемо там, де небезпечно, там, де можемо попасти під кулі. Обдумай та виріши – чи поїдеш». А що тут думати? Їду. Вже десь у Волновасі мене стало трусити. Калатало, як хвору. Страшно. Моя люба волонтер Людмила одразу помітила, що я посіріла. Я зізналась, що мені дуже лячно. Вона, жіночка не з боязких, зразу мене обірвала: «Я питала в тебе, чи поїдеш? Я тебе попереджала? Так? Ото сиди і не скигли! Бо зараз у першу-ліпшу маршрутку пересядеш до Миколаєва. Хіба тебе силою тягнули? Ти тут страх не сій! І коли б я не була впевнена у тому, що з нами все буде добре, брала б вас? Ото сиди і не скімли! Бо більше не поїдеш з нами!» І так мені тоді соромно стало за себе.

Ми познайомились із хлопцями з батальйону міліції – колишніми беркутівцями, міліціонерами. І що найцікавіше – серед них жодного з пупом. Я переосмислила своє ставлення до людей у погонах.



Оператор МОДТРК Ігор Дорошенко та боєць батальйону особливого призначення «Київ-1» МВС України, позивний «Сотня»

Я вдячна Богові за те, що він познайомив мене з «Сотнею». Це свята людина. Скільки він зробив для своїх хлопців та для людей Донецької області! Я знаю випадки, коли місцеві просили підрозділ не кидати їх, не їхати від них, бо їм дуже страшно: мародери лізуть у хати, й агресивні місцеві, псевдовояки їх ображають. Знаю, що батальйон дуже багато зробив доброго для місцевих: майже своїми силами відбудували школу, а також світло, тепло допомогли провести, ремонт своїми руками робили. Просили не для себе гуманітарку. Просили одяг та іграшки для дітей-сиріт, переселенців. Знаю, що хлопці охороняють спокій і тих, хто плює їм у спину... Вони стоять там, де мене у магазині назвали солдатською підстилкою (побачили на руці браслет виживання і те, що я прийшла зі сторони, де живуть військові).

Я спілкувалась із місцевими – й агресивними, і з патріотами нашої України. Ми знімали магазин, де батальйон опечатував алкогольні виробы, бо продавчиня продавала його військовим, не маючи ліцензії. Ох і наслухалися ми там від неї! Хлопці були з кам'яними обличчями, а я повірити не могла в те, що чула з уст тої пані. Мені не вірилось, що то насправді. У всьому вона звинуватила батальйон: і в тому, що в країні війна, і в тому, що їй хату

розбомбили, що платить великі податки, що загинув чоловік. І все це з матюками, з виразною буквою Г, з ненавистю в очах та прокльонами. Я не витримала і вийшла звідтіля... Багато у той день я таких бачила. Тих, хто дивився і тикав у нас пальцями, показував непристойні жести. Всім своїм виглядом намагались показати, як вони ставляться до української армії.

Але я познайомилась і з чудовою жінкою, у якої серце болить за Україну. Пані була дуже привітна, але налякана. Вона не має можливості виїхати і живе з хворим чоловіком під обстрілами. Заклеїти вікна у квартирі допоміг усе той же батальйон.

«Коли все тільки почалось, ми були як у пеклі. Було дуже страшно. У нас закінчилась їжа. І нам принесли поїсти наші українські солдати. Це була зима. Хлопці були так легенько вдягнуті, трусились від холоду. Принесли з собою сало, банки з гарячою їжею, хліба. Принесли і роздавали тут, у дворі. Ще давали каші, сухпаї. Я так зрозуміла: то були їхні сухпаї, а вони від себе відірвали і віддали нам. Ми з бабами ридма ридали, дякували їм, руки цілували. Потім вони ще приходили, і ми запрошували їх додому. Вони грілися, ми разом їли. Вони ночували по черзі. Хто ходив чергувати, інші спали – потім мінялися. Ми зібрали теплий одяг своїх чоловіків, аби солдати не мерзли на блокпостах. Ми дуже хочемо миру. Ми хочемо неподільну Україну. Зараз я не боюся спати, бо тут поруч наші хлопці», – розповідала жінка.

Я була розчулена її розповіддю. Я не знала ту людину, але обіймала її як рідну і дякувала за її слова.

Я вдячна хлопцям із батальйону за супровід волонтерської машини на передову. Якби не вони, я б там... Вони так заговорили мені зуби, що я не помітила (ДВІЧІ!), як



Донецька область. Житловий будинок після обстрілу російсько-терористичними бандами

машина була на лінії обстрілів. Тобто ми були там, де стріляли. Ми були на крайньому блокпосту – за 200 метрів від ворожих позицій. Ми бачили терикони, звідти машина була у бандитів як на долоні. Ми бачили Донецьк звіддаля. І все це мені тоді здавалось не страшним, бо поряд сиділи вони і розповідали багато цікавого, а я слухала рота роззявивши. І вже як ми виїхали на нейтральну територію, я почала скімлити, що важко в броніку, чи можна зняти. (А скімлила я з цього приводу весь час, бо було досить важко у ньому, але мені не дозволяли знімати). І коли сказали: «Все, вже можна, вже не страшно», – я запитала: «А коли буде страшно?» На мене очі вирячили і кажуть: «Ми тільки-но від куль тікали». Хлопці-військові посміхаються... Заговорили мене, бісиків пустили.

Моя третя поїздка не така страшна, як друга. Цього разу я мала трохи більше часу поспілкуватись із хлопцями, не торкаючись робочих питань, а просто так, ні про що. Особливо мене вразила нульова позиція.

Ще у минулу поїздку я була в шоці, коли побачила, в яких умовах доводиться жити військовим. Їм соромно нас заводити до себе, показувати свій побут. Тим більше коли приїжджають молоді дівчата. Всі ж вони чоловіки, всім приємно і любо бачити жінок, дівчат, та ще й землячок. І мені стає соромно, що я припхалась їх бентежити. Вони починають метушитись, прибирати безлад. Але озираячись навкруги себе, розуміють, що то марно,



Нульова позиція 28-ї ОМБр ЗСУ. Гасло викладено вистріляними гільзами

бо тут не сховаєш нічого – живуть вони у полі, у ямах, на дошках. Таке враження, що так має виглядати похід на декілька днів: весь посуд урізномбій, води замало, вирили ямку для сміття, для туалету, повісили обрізану баклажку, наче імітований руко- мийник, із дощок позбивали столики, пеньочки – стільчики. На жаль, ЦЕ не на пару днів, цей похід триває майже рік. Ямки вже перетворились на глибокі ями – аби вмістилось більше. Руко- мийник саморобний, теж побільшав. Сплять вони у бліндажах: узимку там холодно, влітку неймовірно душно. Мабуть, краще спати на вулиці, але це небезпечно.

У крайню поїздку ми там залишились ночувати. Хлопці чем- но домовились із жінкою з села, біля якого вони стоять (як мені здалось, у тому селі лише одна вулиця), про те, щоб вона десь поклала трьох дівчат на ніч. Приїхали ми близько другої ночі – всі нас чекали, не спали. Запросили до столу, так ми і просиділи до самого ранку. Хоча жіночка прибігала та сварила, що чекає на нас, хату не замикає. А ми такі-сякі все сидимо. Ми спати хотіли лише до того моменту, як вийшли з маршрутки. Побачили хлопців – у нас і втому, і сон як рукою зняло. Я ніколи не бачила такої короткої ночі – вона пролетіла як одна мить. Я оговталась, що ранок, коли почула постріли наперебій із першими півнями. Стріляли на блокпосту, що знаходиться недалеко. Місцеві жите- лі їдуть із села у місто і часто порушують дисципліну, сваряться. Хлопцям доводиться вживати заходів, аби їх угомонити, –



Той самий бліндаж

військові дають коротку чергу в повітря. Налякатись я не встигла, бо таке чула. І зрозумівши, що вже ранок, я дуже засмутилась, бо треба було їхати далі...

Ще мені здається, що я не їла такої смачної їжі, якою нас частували військові. А кава! Куди б ми не приїхали, то перше, що нам несуть, – то кава. ЗАВАРНА (!!!) кава! Де вони її варять, та ще таку смачнучу, – для мене загадка. І ми тої кави напиваємось так, що не вживаємо аж до наступної поїздки. А відмовити їм не можемо, що не лізе чи не хочеться, бо вони як пригощають – від щастя аж світяться. Бо до них же гості приїхали. Це дуже-дуже важливо! Хтось навіть казав, що якби волонтери приїжджали без гуманітарки, вони б були так само раді, бо спілкування, запах дому – коштує більшого.

Бачити їх щасливі і водночас сумні очі – це нестерпно. Всі вони живі люди. Теж хочуть спати у чистому ліжку, харчуватись домашньою кухнею, приймати душ із гарячою водою. Дивитись телевизор, гратися зі своїми дітьми, вчити з ними уроки, гуляти парком... Але вони зараз на війні. Хлопці тут у кирзачах, у жаркій формі, з брудом під нігтями від мастила, з мішками під очима, але з посмішкою на обличчі. І хоча посмішка мрійливо-зажурлива, але то щира посмішка. І всі вони як один хочуть до дому, але уста промовляють: «Скільки треба, стільки і будемо тут стояти. Ми тут за честь та гідність країни, ми тут за свободу свого народу. Ми тут за землю-матінку. За своїх дітей, за своїх рідних». І ніхто з них там не стоїть заради влади. Бо всі знають, через кого все це коїться.

Я вже багато знімала та розповідала про проблеми армії, багато чула та бачила на власні очі. Але одна розповідь мене просто прикувала до землі. Я навіть не могла слова згадати, аби заговорити з людиною, яка мені розповіла історію свого підрозділу. Я б хотіла написати нецензурно, але маю себе стримати.

Танкісти стоять десь у далекому, Богом забутому ліску.

Та ще й найближче до них село – досить сепаратистське. Прямо ніхто нічого не каже, але мало чим допомагає нашим воюючим. А вони, звичайно, просити нічого не будуть. Кинули хлопців у той ліс із порожніми руками. Нема лопат, аби рити окопи, нема чим накрити бліндажі, форми не дали – ні дідька не дали!



Ой, пробачте, аптечку дали! Там були пластир та бинти 1970 року, які необхідно було потім повернути, бо дефіцит. Спека, втома, а в хлопців тільки бинти і 50% від їжі, яка їм призначена. Більше того, хлопцям натякають поменше спілкуватися з волонтерами та не пускати їх до себе. Забороняють спілкуватися по телефону з рідними. На сніданок на одного військового видають 120 грамів картоплі, на обід – банку тушонки, на вечерю – банку кільки. Хліба майже немає. Коли військові порушували питання щодо забезпечення, командування їм різким тоном відповідало: «Робимо все можливе». Але по факту все без змін. Чекають грошей на картку, аби купити собі все необхідне. Самі собі армія...



Нульова позиція 28-ї ОМБр ЗСУ

Що вже казати про техніку, яку мають наші вояки. Дякувати Господу, що вона хоч якось їздить. Автомати скотчем заклеєні. Є такі місця, де хлопці ходять у капцях, бо берці так зносились, що нема вже де і штопати, всі латані-перелатані. Форма потерлась, порвалась. Ходять у своєму. Нову їм не видають.

Волонтери не всесильні. Я бачила їх мокрі очі – вони не можуть забезпечити всіх необхідними речами, провізією. Я бачила сильних жінок, які тягнуть на собі нашу армію. Я бачила їх, коли вони вже у порожній маршрутці рушають додому. Я бачила, як опускаються їх плечі, як трусяться руки, як скляні очі дивляться на дорогу та як тяжкі чорні думи обвивають їх голови. Я відчувала, як у них болить усе тіло, як волає душа, ридма ридає сильне

жіноче серце. О, як я пишаюсь ними! Стає важко, коли волонтерам дзвонять та називають цифри. Цифри кількості двохсотих та трьохсотих. Я теж знайома була з тими, кого вже немає... Але я була в АТО тричі. А дівчата-волонтери їздять уже рік. І навіть не можу уявити, які для них ті страшні цифри... Бо вони знають хлопців набагато краще та довше, ніж я.

Я не зустрічала там злих, непривітних, агресивних вояків. Усі як один – наче далекі родичі, з якими мало знайома, але все ж рідня. Всі обіймаються, вітаються, за стіл садять. Ох уже цей накритий стіл! Волонтери привозять їжу військовим. Ті біжать, нашвидкуруч із тих продуктів (інших немає) готують нам їсти... Смачно, але нам те в горло не лізе... Хоча й голодні – бува за добу, крім кави і води, нічого в себе не закинули, животи бурчать, а ми сидимо, їсти не можемо. Бува попадаємо до хлопців якраз на обід. Нас поки не покормлять – із-за столу не випускають. А я все одно не можу їсти. Мені здається, що я в них останнє забіраю – з'їдаю чийсь порцію або добавку. Їм це важливіше. Я перетерплю.

Був випадок – усе на тій же нульовці. По вулиці людей немає, всі виїхали. Хлопці займають крайню хату – за 200 метрів уже перший сепаратистський блокпост. Навпроти тієї хати живе старенька бабуня. Як тільки її не просили виїхати, вже і місце знайшли, де її пристроїти жити, – вона ні в яку. Хотіли силою вивести, а бабця в хаті зачинилась і сказала, що ліпше тут помере, ніж поїде. Дітей у неї немає, чоловіка теж. Тепер її діти – військові. Так вони там і живуть: хлопці допомагають бабусі, а вона їм – варить їсти, шиє та штопає одяг. Бабуня та – колишня журналістка. Вона була вражена, що ми з оператором такі молоді, а вже працюємо у таких місцях... Тоді ми мали при собі трохи своєї їжі – все віддали їй. Хліб був ще теплий – бабуся як взяла його, так і заплакала, бо згадала страшну Другу світову, коли вона була ще мала, а мати десь украла теплого хліба для доні... Ще ми віддали ковбасу та овочі. Ковбасу одразу приділила в суп на обід хлопцям, щоб усі змогли покуштувати.

\* \* \*

Для мене вже стерлося значення сполучення слів – ЗОНА АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ. Я бачила ВІЙНУ: поколупану «Градами» землю, розтроснені погорілі хати, військову техніку, вистріляні снаряди, ящики з боєприпасами, військових у повній бойовій готовності. Я чула постріли. Я чула про біль, про страх, про смерть. Я вірю, що наші Воїни Світла, наші Герої вбережуть нашу землю – нашу Україну врятують. Слава Україні! Героям слава!

\* \* \*

Я вдячна своєму оператору – Ігорю Дорошенкові. Знайомі з ним ще з 2009 року, Ігор мій однокласник. При зйомках українською, аби оператор та журналіст взаємодіяли, особливо коли зйомки в екстремальних умовах. Він мене розуміє з півпогляду та читає по виразу обличчя, що потрібно зафіксувати камерою. Дякую йому за підтримку, за влучні слова, коли я панікую, або підбадьорюючі жарти, коли сумую.

Я дякую своєму керівництву, всім своїм колегам. Наталія Єчкалова – людина, яка завжди поруч. Саме завдяки їй я мала можливість уперше поїхати до АТО. Їй завжди душу виливаю. Моя сильна чоловіча підтримка – Володимир Лисюк. Він завжди допомагає, до нього біжу за порадою.

Низький уклін волонтерам – Людмилі Семенюк, Олені Комарчук, Ользі Вербицькій, Тетяні Поліщук. Ці сильні жінки тримають на своїх плечах пів-армії. Я бачила їх роботу, бачила, скільки всього вони зробили і скільки роблять. Їх силі та мужності можна позаздрити.

Я цілую руки своїй матері. Адже вона без криків та скандалів, завжди з тяжким серцем, але відпускає. Знає, що небезпечно, але пускає. Вона все розуміє, знає, як для мене це важливо. Як це важливо – допомогти своєю роботою нашій армії.

## ПРОФЕССИЯ «ВОЛОНТЕР»

*– Добрый день, представьтесь, пожалуйста. Как и почему вы решили помочь военным? Что натолкнуло на это?*

– Меня зовут Лариса Снигур, ныне я являюсь членом общественного волонтерского объединения «Оберег», а помогать стала, когда наших ребят начали выводить из Крыма. Я просто не могла по-другому: мы поехали, посмотрели и увидели много трудностей, поняли, что им нужна помощь. При выводе ребятам рассказывали много глупостей о том, что на Украине они будут изгоями, а военные, увидев, с каким радушием их встречают на большой земле, звонили тем, кто еще остался на крымской территории, рассказывали, как обстоят дела в действительности, – и это меняло отношение к Украине.

Начинали мы вместе с мужем с обустройства быта – возили стиральные машины, постельное белье, компьютеры, провели акцию на Пасху «Собери пасочку», развозили собранное по воинским частям, а когда начались боевые действия, всё стало по-другому.

*– Расскажите, как создавалась волонтерская организация? С чего вы начинали? Как формировался коллектив?*

– У девочек была своя тропинка. Костяк коллектива – четыре человека: Оля Малярчук, Нелли Яровенко, ее сестра Валерия Ершова и я. Так через полгода сформировалось объединение «Оберег».



Вручение медалей Нацгвардии «За сотрудничество».  
Л. Снигур, О. Малярчук, Н. Яровенко

– Опишите наибольшие трудности в работе волонтером.

– Бытовые вещи, когда не знаешь, где и что достать. Но есть проблемы более серьезные – когда у ребят обстрел, а ты ждешь звонка, а связи нет, и переживаешь, чтобы не было двухсотых. Когда ребята возвращаются из зоны АТО, они приходят другими, начинаются сложности, и к этому надо быть готовым.

– В чем конкретно заключается ваша работа, и кому вы помогаете?

– Моя работа – оказание медицинской помощи военнослужащим, отправление их в санатории на реабилитацию. С возвращением в семью проблемы не заканчиваются – ребят не могут понять жены, а те, в свою очередь, их берегут, не рассказывая правду. Когда побываешь в горячих точках, понимаешь – там всё по-другому. Кто-то, вернувшись через месяц, начинает беспробудно пить, и в этот момент очень важно поработать со специалистами, с психологами – и тогда всё встает на свои места.

Я знаю, что ребята, которые меня окружают, будут прикрывать меня своей жизнью. У нас с ними в общении как бы взаимное «спасибо». Мы говорим им «спасибо» за то, что наши дети спят спокойно, не слышат взрывов, а они нам – за то, что мы у них есть.

– Самые запоминающиеся выезды в зону проведения АТО?



36-я бригада. В гостях у морпехов на полигоне Широкий Лан

– Выездов у меня было несколько, но после этого всё меняется, по-другому оцениваешь жизнь. Для меня жизни ребят очень ценны. Мы принимали раненых из Зеленополя, Амвросиевки. Важны моменты благодарности, что сбрасывают SMS-сообщения, что живы. Крайняя поездка была в Курахово, далеко от ребят, они, зная, что я на месте, специально приехали, чтобы увидеться. Встречи были недолгими, длились 10–15 минут. Важно само их отношение ко мне, я просилась в Марьинку, Красногоровку, но они говорили, что там опасно. Для меня в Курахово был очерчен квадрат, я передвигалась по городу в сопровождении военных. Это свидетельствует о том, что они беспокоятся обо мне и готовы ради меня рисковать своей жизнью.

Переломным моментом для меня стала ситуация во время концерта для солдат. Уже в 51-й бригаде были первые двухсотые. Девушка читала стих Константина Симонова «Жди меня», а потрепанные ребята затихли, и каждый в этот момент думал о чем-то своем. Это перевернуло мою душу.

*– Что, по-вашему, поменялось в волонтерской деятельности на протяжении проведения АТО?*

– Сначала мы решали вещевую проблему: мы одели 28-ю, 79-ю бригаду; теперь помогаем госпиталям – сотрудничаем с Запорожским, Кураховским. Что-то приносят люди, что-то спонсоры, недавно привезли много стройматериалов для Кураховской больницы, которые мы уже передали. Наша помощь Кураховской больнице началась с визита к раненым бойцам. Мы были, мягко говоря, удивлены состоянием больницы и тем, что разруха в ней обусловлена не войной – в таком состоянии она пребывала долгие годы: в палатах с облезлыми стенами, потолками, покрытыми плесенью, лечили не только взрослых, но и детей. И в этих палатах, казалось, не отремонтированных с советских времен, лежали и наши военнослужащие. Смотреть на это было больно и печально.

Так появилось новое – «ремонтное» – направление в нашей работе. Вообще, с каждым днем спектр наших работ расширялся, часто приходилось выбирать, что важнее для спасения жизней: покупка тепловизора, или прицелов, или мешка картошки, или муки.



Одна из палат

Я какое-то время прожила в России. И когда военные говорили, что по ним отработали с российской территории, – мне не верилось. Это перевернуло мой внутренний мир – там мои друзья, там мог оказаться мой муж. Очень много молодых девчонок остаются с маленькими детьми на руках. Есть ребята, которые видят своих детей пять дней в году. Очень тяжелая ситуация. Как при этом можно оставаться в стороне? Знаете, что посеешь, то и пожнешь. Я стараюсь делать всё честно. Каждому человеку в этой жизни хочется мира, чистого неба над головой, возвращения ребят домой и окончания войны. Будем на это надеяться.

Розмову вела Н. Г. МАКАРЧУК



Привезли гуманитарную помощь,  
г. Курахово

## **ВОЙНА. ВЗГЛЯД ИЗНУТРИ** **Воспоминания волонтера из Артемовска (Бахмут)\***

У каждого пережившего войну есть свой особый отсчет. День, после которого уже никогда не будет привычно и обычно, а будет «до» и «после». Для всех, кто оказался в феврале 2015 года на острие «перемирия» в районе городка-станции Дебальцево, эти дни навсегда останутся в памяти. «Самая удачная операция по выводу войск» им таковой не показалась. Артемовск, который принял всю первую боль Дебальцево, содрогнулся от масштаба трагедий. И от мужества и стойкости, отзывчивости и человечности.

...По улицам города спокойно ходят люди. Дети бегут в школу, кто-то выгуливает собаку. Но разговаривать практически невозможно: над Артемовском стоит гул от запускаемых снарядов. Артиллерия прикрывает наших, стоящих в «аппендиците», который вот-вот обернется «гнойным перитонитом». Дорога жизни – разбитая трасса Дебальцево – Артемовск. Оттуда еще выбираются «таблетки» начмедов и авто волонтеров, которые вывозят раненых и больных в госпиталь. Потом, когда котел захлопнется, артиллерия стихнет. Там навсегда останутся четверо медиков-добровольцев из медроты... А первые дни многие жители с ужасом слушали тишину. Это означало, что наши уже не обороняются. Что мы – следующие...

...В госпитале с каждым днем все больше раненых. Уже не хватает рук. Волонтеры звонят: нужна помощь. Когда прибегаем на четвертый этаж, где находится травматология, ужасаемся: не работает лифт. Тяжелейших раненых тянут ребята из медроты на носилках по больничным пролетам. Кого-то донести не успевают. Руководство больницы что-то рассказывает о сломанных механизмах и нехватке запчастей. Но обещают починить. Кого-то начинают реанимировать прямо на полу в коридоре. Нам поручают собирать в специальные пакеты документы тех, кого без сознания увозят в операционную. Запомнился паренек с фамилией Ляля – очень тяжелый, его просто забрасывали на операционный стол, едва раздев на полу в ко-

---

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації автора.



ридоре. Потом в каком-то издании попала статья о том, как люди собирают средства на реабилитацию этого воина. Значит, выкарабкался, выбрался из своего «котла»...

...Звонок ранним утром от Надежды, которая с первых дней после освобождения Артемовска взвалила на себя труд организации питания раненых в больнице: в травме опять аврал, нужна помощь. Звоню родне. Невестка плачет: я не смогу.

Летом она принесла футболку первому раненому, которого прооперировали у нас в ЦРБ. Он лежал на матрасе без простыни, совершенно голый, а вместо чашки у изголовья стояла обрезанная бутылка. Она отдала ему вещи мужа, а наутро – вышитую своими руками икону. Рыдала всю ночь. Но с того дня раненые уже не лежали без постельного и голодными. За день сделали душ, оборудовали палаты холодильником, микроволновой печью, развесили флаги и детские рисунки. И не сговариваясь потянулись люди, которых тогда еще никто не называл волонтерами: просто женщины и мужчины, готовые отдавать последнее для помощи раненым, заболевшим воинам и переселенцам. Предприниматели и учителя, бухгалтера и пенсионеры по очереди дежурили в больнице, обмывая, убирая, переодевая. Порой сами удивлялись друг другу: «И ты тут? Никогда бы не поверил». Может быть, большей части горожан этот процесс был и не замечен, но именно вокруг госпиталя с момента освобождения Артемовска стал формироваться украинский актив города...

...Спешим в госпиталь с братом: мужских рук не хватает катастрофически. Многие раненые стесняются нас, девчат и женщин, помощь принимают только от мужчины. Позже подбегут и мои юные журналисты-студенты, приехавшие на каникулы из столицы. Ребята разбирают горы грязной одежды. Почти всё в крови. На пол высыпаются патроны, иногда из карманов выкапываются гранаты. Тут никто этого не боится – иногда просто откидывают ногой, чтобы не мешало. В уголке палаты уже пятый час сидит парень с ящиком, примотанным к руке, – это шина. Что нашли, то и примотали. Он не тяжелый, его операцию все откладывают и откладывают. Другой сидит на коляске, ни на что не жалуясь, пытается шутить и балагурить. Перебинтована нога. В предоперационной ему снимают повязку. Увидев огромную дыру на полноги, падает в обморок. Врачи кричат на

волонтеров: не дергайте нас, следите за теми, кто молчит. Если кричит – значит, живой. В коридоре травмы негде даже сесть, не говоря уже о палатах, где все кровати забиты лежащими и сидящими бойцами. Оглушенные и контуженые мужики громко кричат. Многие с недоумением таращатся на свои мобильники: они совсем ничего не слышат!..

...В коридоре лежит мужчина лет 45. На кровати комбата (так ее назвали после того, как там лежал Семенченко, попавший в аварию), ему места в палате не хватило. Мужчина с ранением ниже спины, видимо, не сильно тяжелый, так как в этой суете никто к нему не подходит. Мы бегаем тоже мимо – полно тех, кому очень плохо. Он пытается остановить волонтеров: найдите мои берцы! Мы решили, что человеку нужно в туалет, принесли резиновые тапочки, которыми мы традиционно снабжаем раненых. А он все не унимается: берцы мои где? Уже не выдерживаю: «Да на что они сдались-то тебе?» А он с такой болью: «Я предприниматель, деловой человек, доброволец, всю амуницию себе купил. А теперь лежу тут беспомощный и ничем даже себе помочь не могу». Нашли его берцы, успокоился...

...Добровольцы вообще сильно отличаются от мобилизованных. Им ноги отрезают, а они просят шнурки на обуви не разрезать, потому что им в них еще воевать. Из-под Дебальцево вышло много бойцов «Донбасса». О каждом спрашивали, держались в больнице вместе. Один так громко рыдал, рассказывая, как погиб «Рыжик». И вдруг как закричит: «Живой!» – и давай обнимать вошедшего в коридор парня. Оказывается, только ранен «Рыжик»...

...В это время в Артемовске поняли: Дебальцево сдают. На трассу стали разными путями выбираться солдаты. Кто на разбитом грузовике, кто пешком. Мы не понимали, да и до сих пор не понимаем, кто виноват, кто кого предал, кто не выстоял. Мы просто видели, что они идут в город: чьи-то отцы и деды, сыновья и мужья. Владельцы одного из такси отменили все заказы: машины полетели на трассу, забирать парней. Подключились обычные жители. Возили целый день. Город стал наполняться военными. С оружием, без оружия, голодные, грязные, замерзшие, многие в глубоком шоке от того, что они видели, выходя из окружения. Несколько суток подряд вывозят и мирных жителей – волонтеры, МЧСники. Череди автобусов формируется

на трассе, которую каждую минуту могут обстрелять из «Градов» и «Смерчей». Кто-то транзитом уезжает в глубь Украины, а те, кто остается в Артемовске, бродят по городу в поисках жилья. Они самые бедные. Остальные уехали гораздо раньше. Из автобусов смотрят безумными глазами старики. На них наде-та вся одежда, годами пылившаяся в сундуках. Стариков вытащи-ли из подвалов, где в феврале очень холодно. Многие из них не понимают, что происходит: их возраст не позволяет принять ре-альность, в которой они опять оказались на пике войны. Ране-ных и спасенных из-под завалов привозят тоже в больницу. Во-енные и гражданские врачи не спят уже третьи сутки...

...На железнодорожном вокзале возле покосившейся еще советской палатки МЧС вдруг выросла огромная надувная гора. Оказалось, госпиталь МЧС. Такой один в Украине, его возят на помощь странам, у которых катастрофы случаются. Обрадова-лись: сколько мирных и военных в городе без тепла и помощи. Все ждут Порошенко. Но как только глава государства уехал из города, отчитавшись на всю страну об успешном выводе войск из-под Дебальцево, сдулся и крутой госпиталь. МЧСники вино-вато опускают голову: люди подневольные. Граждане Украины оказались недостойны такого обслуживания. Или катастрофа не того масштаба. На вокзалах много ночующих людей: почти все из Попасной и Дебальцево. Детские коляски, горшки, сумки, переноски с котами. Ни чая, ни обогрева местные МЧСники так и не смогли организовать: неделями решался вопрос о подклю-чении к электричеству...

...Двор больницы оцепили автоматчики. Внутри сотни кон-туженных и легкораненых солдат: ждут эвакуацию на Харьков. Таких даже не поднимают в травматологию для осмотра – рук и времени не хватает. Вывозили не медицинскими автомобиля-ми, которых катастрофически не хватало, а школьными автобу-сами. Лежачих укладывали в проход. После «Уралов», на кото-рых их привезли с передовой, это казалось суперкомфортным. Многие бойцы, оставшиеся на улице, не ели давно. Нянечки из пищеблока притащили огромный чан с борщом. Нет ложек – сойдет и руками. Один достает из-за пазухи щенка, которого он забрал с передовой. Так вместе и едят: боец и щенок на сол-датском ремне. Фотографировать не решаюсь – бойцы очень

настороженно косятся на мой фотоаппарат. Они не хотят, чтобы их видели в таком состоянии. И не победителями...

...Бойца из Днепропетровска привезли из операционной. Нет ноги чуть выше стопы. Просят последить, когда Сергей очнется. Страшно: как сказать человеку, что он теперь глубокий инвалид. Потихоньку просыпается, начинаю разговаривать. Кивает на ногу: что, всё? Ухожу от ответа, спрашивая, кем работал до войны. Говорит – сантехником, а теперь, без ноги, мол, меньше буду в дерьме ковыряться, интеллигентом стану. Я плачу: мужик узнал, что без ноги теперь, а он шутит...

...Молодой врач засыпает прямо с чашкой чая. Они все просто на пределе: нейрохирурги пришили восемь конечностей! Работа есть всем: сестрички из разных отделений без остановки записывают, обрабатывают, колют. Прибежали стоматологи, акушеры и окулисты – тоже шьют, чистят, режут. Мне приходится обрабатывать разорванную осколком пятку молодого парня. Он даже не обращает на это внимания, рассказывая о том, как они выбирались. Впрочем, рассказывают об этом не все. Многие просто молчат, выдавливая из себя самое страшное, что им выдалось увидеть, – «Урал» с ранеными. Прямое попадание...

...Они уже не спрашивают, откуда приехали волонтеры, как было в самом начале войны: «Дівчата, ви зі Львова?» Все понимают, что мы местные. Женщины массово несут в больницу еду. Но в травматологии едят мало: от контузий многих сильно рвет и тошнит. Самым большим спросом пользуются влажные салфетки и мусорные пакеты: мы изо всех сил пытаемся отмыть черные тела бойцов, в коридоре растет гора из пакетов с разорванной в клочья одеждой. Выгребаем все волонтерские запасы: в ход идут спортивные штаны а-ля Дима Билан, трусы со слониками и футболки с цветочками. Кому-то это даже поднимает настроение. Только белое они не надевают ни в какую. Примета такая. Все хотят жить...

...К вечеру в Артемовск вышли основные силы 128-й горнопехотной бригады. Черные от боли, страха и копоты. Растерянные мужчины оказались посередине города, в котором большинству из них негде даже согреться и помыться. В лучшем случае они сдали оружие. Но далеко не все: обезумевшие от счастья и горя одновременно, бойцы не знали, что делать дальше,

местонахождение командиров было неизвестно. Едем по городу, видим пятерых парней в форме и с оружием. Остановливаемся: ребята, вы оттуда? Некуда идти? Они скромно: нам бы переночевать где-то. И еще тише: недорого. В два захода забираем к себе, предупреждая, чтобы без водки. Один показывает свой паспорт: у него День рождения, сорок лет. Печально улыбается: кажется, второй День рождения. Импровизированное застолье заканчивается быстро: после первой рюмки все валятся спать. Всю ночь работает стиралка. Потом всё экстренно сушится – им не во что переодеться. Запах гари и оружия долго не выветривается из домов и квартир...

...Этим же вечером пишем на волонтерской страничке в Фейсбуке призыв к горожанам забирать солдат к себе: догадаться разбить лагерь из палаток в воинской части, найти места для расположения и мытья смогут только через двое суток. Первая ночь после выхода из окружения была полна хаоса и боли. Но весь вечер не смолкал мой телефон: «Мы стоим у стадиона, тут уже всех разобрали. Где еще можно взять бойцов на ночлег?» Я откровенно плакала. У отца ночевали восемь танкистов. Они смотрели вечерний выпуск новостей с бодрым репортажем о выходе из-под Дебальцево. И скрипели зубами...

...Наутро с ужасом видим, что разобрали не всех. Кто-то предпочел «греться» совсем по-другому. Прямо на дорогах, в парке, под домами лежат сильно нетрезвые бойцы: взглянуть в лицо смерти и не испугаться дано не каждому. «Ватники» радостно снимают на телефоны, чтобы поглумиться потом в соцсетях. Пытаемся собирать пьяных в наш бус, звоним в комендатуру. Замученный комендант нервничает: вы думаете, я не понимаю масштаба всего происходящего?! Но что мы тут можем сделать?..

...Жители домов возле воинской части просто в шоке: то ли в расположении не хватает туалетов, то ли туда просто не доходят. В городе экстренно закрывают магазины, запрещают продавать спиртное. А мы развозим по местам помывки (души предприятий, стадион) полотенца, мыло и шампуни. Артемовск похож на огромный военный городок: для вывоза вышедших из окружения просто нет автобусов. Через три дня доедут автобусы, которые выделила для своих земляков Закарпатская область. Ребят заберут из зоны АТО...

## «ТРЕБА ЩОСЬ ЗМІНЮВАТИ...»

З цими думками в умовах державно-бандитської вакханалії чимало людей виходили на Майдан, у міру можливостей індивідуально, організовано чи стихійно сприяли вирішенню поточних проблем територіальних громад, окремих людей, а з початком буремних подій у Криму та на Донбасі надавали посильну допомогу військовим підрозділам, окремим бійцям.

У когорті цієї хвилі волонтерів є і миколаївська родина Баклажкових – Ігор та Ірина.

Майдан, самооборона Миколаївщини як вияв особистої позиції, переріс в активну участь.

– Спочатку був Чонгар, – згадує Ірина, – де ми спрацювали як перевізники: продукти харчування та речі для військових. Потім прийшлося займатися іншим. Спочатку розраховували на допомогу територіальних органів влади, ходили з листами... безрезультатно. Хоча згодом і вони стали надавати допомогу. Ми стали самостійно шити прапори, як державні, так і окремих військових підрозділів. Потім до нас підтягнулися цеховики: почали шити розвантажувальні жилети. Здебільшого займалися індивідуальним пошивом: у кожного солдата різні навички, статура, побажання та потреби. Розвозили жилети під Маріуполь, десантникам, морським піхотинцям, міліціонерам. Пам'ятним є великий прапор 79-ї аеромобільної бригади, вишитий на-



Їдемо на фронт. Грудень 2014 року



Для тепла ніг і душі

ми з побажаннями, що висів у Донецькому аеропорту. Рятуючи цей прапор, пізніше один із солдатів потрапив до шпиталю.

Своїми силами шили і шиємо прапори, кепки, розвантажувальні жилети, інші елементи амуніції.

Інколи за можливостями і потребами організуємо різні заходи: із дітьми до шпиталю з концертами ходили, до військових частин, зокрема на Широколанівський полігон.

Часто займаємося інформаційно-пошуковою діяльністю, наприклад, розшуком по лікарнях, шпиталях поранених бійців, які в стані коми, контузії потрапляють до лікарень, де під час транспортування нерідко буває плутанина прізвищ та інші негаразди.

Постійно обмінюємося інформацією з передової на предмет з'ясування правдивості даних, виявлення «фейків», оскільки відомості про численних поранених та вбитих мають деморалізуючий характер для громадськості, а для волонтерів об'єктивне питання: що сталося і що треба?

У цілому наші «підопічні» є практично у всіх армійських підрозділах.

*– Пройшов фактично рік військових дій. Маючи постійні контакти з військовослужбовцями, чи спостерігаєте ви покращення матеріально-харчового та технічного забезпечення солдат?*

– Так, звичайно, не у всьому, але нагальні потреби міністерство здебільшого вже стало самостійно забезпечувати.

*– У ході своєї діяльності вам доводилося контактувати, співпрацювати з іншими волонтерами України чи інших держав?*

– Практично постійно. В когось є щось із медикаментів, а йому потрібен, наприклад, одяг, тому обмін між групами та окремими волонтерами є постійним. Із-за кордону отримували й отримуємо помітну допомогу – переважно фінансову, зокрема з Росії: з Москви, Мурманська, навіть із Севастополя. Наші мігранти з Німеччини по можливості нам допомагають.

*– У подальшому ви плануєте продовжити свою діяльність?*

– У міру можливостей ми і в подальшому будемо робити все, на що здатні.

Розмову вів А. А. ЛІНЬОВ

## ВОЛОНТЕРИ ПЕРВОМАЙСЬКОГО МЕДКОЛЕДЖУ\*

Волонтерський рух Первомайського медичного коледжу було започатковано більше десяти років тому. Протягом усього періоду роботи розширювався склад волонтерської організації та її структура, зазнали певних змін методи та форми роботи волонтерів. Основною причиною цих змін є зміни в суспільстві, загострення тих чи інших проблем та, відповідно, зміни соціального запиту громади міста та району.

2013–2014 навчальний рік студентська волонтерська організація розпочала у складі двох структурних підрозділів: волонтерського загону «Милосердя», у сфері інтересів якого забезпечення потреб дітей з обмеженими можливостями та дітей, позбавлених батьківського піклування, і волонтерського загону «Підстав плече», робота якого спрямована на надання психологічної, матеріальної та іншого виду допомоги людям похилого віку.

Протягом квітня 2014 року у структурі студентської волонтерської організації виокремився третій підрозділ, який отримав назву «Ніхто крім нас». Його виникнення та подальша активна діяльність обумовлені складною соціально-політичною ситуацією в країні, появою на території району та міста великої кількості вимушених переселенців та біженців зі сходу країни, бійців, поранених у зоні АТО, мобілізацією до лав ЗСУ випускників нашого навчального закладу та іншими причинами.

У волонтерському загоні можна вирізнити основну та допоміжну групи. Основна група у складі 30 осіб координує головні напрямки роботи та бере активну участь у перспективному плануванні й аналізі результатів волонтерської роботи. Допоміжна залучається у випадку реалізації масштабних проектів або ж при наявності великого об'єму термінової роботи. Потрібно зауважити, що до складу допоміжної групи входить практично весь студентсько-викладацький склад коледжу (701 студент та

---

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації оригіналу.



42 викладачі й лаборанти), періодично нам надають допомогу працівники Первомайського медичного районного територіального об'єднання. Окрім цього, волонтери навчального закладу тісно співпрацюють із Первомайським відділенням організації «Майдан-Південь», громадською організацією «Ніхто крім нас» та благодійним фондом СаРоКа.

Протягом року існування студентського волонтерського руху «Ніхто крім нас» була створена система роботи, у якій оптимально поєдналися традиційні та інноваційні періодичні й епізодичні, масові та індивідуальні форми роботи. Перспективний план роботи волонтерської організації, форми волонтерської роботи, її методи та засоби узгоджуються як з викладацьким колективом на серпневій педраді, так і зі студентською спільнотою на загальних зборах у вересні.

У рамках волонтерської діяльності викладачами була започаткована акція «Квітка зів'яне – життя квітнетьме». Студентами ідея була підтримана. Практично всі святкові заходи нині проводяться без квітів, а зібрані кошти передаються на потреби волонтерської організації коледжу.

Протягом року в актовій залі навчального закладу відбуваються зустрічі з представниками Первомайського відділення Миколаївської громадської організації «Майдан-Південь», представниками громадської організації «Ніхто крім нас», бійцями АТО, що приїжджають у відпустку або демобілізуються, тощо.



Благодійний ярмарок

Кожного року в жовтні у коледжі проходять благодійні осінні ярмарки, кошти від яких останнім часом передаються волонтерам закладу на потреби АТО.

Протягом тривалого часу члени волонтерського загону здавали кров для потреб Харківського військового шпиталю (акція ініційована районною волонтерською організацією «Ніхто крім нас»), брали участь у перебиранні, сортуванні та підготовці до транспортування в зону АТО продуктів харчування, зокрема сільськогосподарської продукції.

На зібрані кошти, а протягом року існування волонтерська організація збрала близько 80 тисяч гривень, було придбано військово-польовий хірургічний набір та медикаменти для протишокової терапії (передані 28-й ОМБр), планшети з потрібним програмним забезпеченням, продукти. Частину коштів було передано представникам громадських організацій «Майдан-Південь» та «Ніхто крім нас» для закупівлі одягу і взуття як бійцям в АТО, так і вимушеним переселенцям. У минулому році було проведено акцію «Новий рік для бійця», в ході якої у зону бойових дій відправлено новорічні подарунки для військово-службовців. Члени волонтерського загону взяли участь у розробці та відкритті меморіальної дошки своєму земляку, солдату



Викладач хірургії М. Баглай та студенти 4-го курсу готують до відправки військово-польовий хірургічний набір

79-ї аеромобільної бригади, загиблому під час виконання бойових завдань у зоні проведення антитерористичної операції, Яновичу Вадиму Михайловичу. Пам'ятну дошку встановлено на будівлі Первомайської гімназії (колишня школа № 11), в якій навчався В. Янович. Протягом року надавалась матеріальна допомога родинам загиблих воїнів, було організовано привітання бійців з Днем захисника Вітчизни, взято участь у святкових концертах для бійців як на полігоні, так і в актовій залі навчального закладу, організовано безліч інших великих та малих справ.

Різноманітне і насичене подіями волонтерське життя колективу відзначене нагородами різного рівня та пам'ятними дарунками.

*С. М. Березний*

## **ГРОМАДСЬКА ПОЗИЦІЯ: І СОЛДАТСЬКА МАТИ, І ВОЛОНТЕР**

### **Шлях до волонтерства**

Світлана Анатоліївна Троченко. Жила собі людина звичайними повсякденними турботами, radoщами, планувала своє життя на будні, свята, на зиму або літо. Працювала на звичній собі роботі товарознавцем, або завідуючою виробництвом. Усе як у людей – робота, виростила сина Володимира. Володя у Світлани Анатоліївни став військовим, відслужив строкову службу, залишився на контракт, служив у рідному місті, у 79-й аеромобільній бригаді, у першому батальйоні – взводі зв'язку. Усі ми зараз розподіляємо життя на дві частини: до початку російської агресії та після нього. Ось ця друга частина нашого життя зараз вимірюється одним монолітом подій, довгою стрічкою, яка розбивається на частини, що пов'язані то з захопленням Криму, то з боями навколо Слов'янська та Краматорська, то з Іловайським котлом, або з трагічною обороною Донецького аеропорту, або зі спробою військ ворога захопити Маріуполь, запеклими, кривавими подіями під Дебальцевим. Тоді, ще улітку 2014 року, коли всі з тривогою та хвилюванням стежили за трагічними в історії Збройних Сил України сторінками жахливих днів під

Лловайськом, Світлана (вона так просить себе називати – просто Світлана, а по батькові це нехай залишиться для формальних анкет) була стурбована долею єдиного в неї сина Володимира. Ходила до церкви, молила Бога за його долю. У храмі дала слово Богові, людям, собі: що б не сталося з сином, буде допомагати військовим хлопцям, усім людям, які постраждали від війни. 7 серпня Володимир повернувся, був поранений, одужав, відправився воювати далі...

Світлана заснувала громадську організацію – Асоціація солдатських матерів та волонтерів «Волонтер 79». Першого разу вона відправилася до місць проведення антитерористичної операції у вересні 2014 року. Спочатку треба було дізнатися, що в першу чергу там необхідно. Повернулися. Почалася ретельна праця по збиранню необхідних речей, якими змогли б допомогти волонтери військовим. А вийшло, що необхідні прості речі – питна вода, овочі, фрукти, медикаменти, побутова хімія, постільна білизна та багато інших звичайнісіньких речей. Закінчивши збори, відправилися на передову. Та коли приїхали до хлопців 79-ї, примітили, що наші бійці діляться з місцевими тим, що їм привозять волонтери. Виникла нова турбота – не забувати про пересічних громадян України, які опинилися в обіймах війни. А це звичайні пенсіонери, літні самотні люди, діти. Війна принесла їм багато страшних та важких перемін: те, що ще вчора здавалося непомітним та звичним, сьогодні виходило на перший план життєвих клопотів: вода, хліб, прості продукти харчування, звичайний шматок мила, пігулки від головного болю та багато того, на що ми не звертаємо уваги, бо воно завжди є. Для тилового Миколаєва – це цілодобово працюючі магазини, аптеки, лікарні, громадський транспорт, електричне світло та тепло в оселях. Боляче було дивитися на тих, хто втратив унаслідок важкого поступу війни житло, для кого час зупинився, світ став темно-сірого кольору, безнадійно холодним простором, схожим на пустелю. Світлана не могла разом з товаришами-волонтерами пройти повз чуже горе та страждання. Наступного разу, відправляючись на Донбас, обов'язково набирали, по можливості, все необхідне не тільки для військових, але й для місцевого населення. В першу чергу дбаючи про інвалідів, літніх лю-

дей та діточок. Багато з ким із місцевих склалися не просто добрі або дружні відносини, а безпосередньо близькі, міцніші за родинні, стосунки. Так, розповідаючи, Світлана не називає прізвища одного молодого чоловіка з Красногорівки Донецької області, робить вона це з відомих та зрозумілих усім міркувань, каже просто – Юрій. Він зателефонував їй та попросив: коли його вб'ють, щоб вона потурбувалася про його дитину, а зараз допомогла їй перебратися до Курахового. Світлана звернулася до вояків, і на БМП відвезли дитину до Курахового. Подібних звернень до неї та її товаришів було багато, але то, як каже відомий радянський кіноактор Олександр Каневський, зовсім інша історія, яка потребує іншого розгляду та розповіді. Світлана підкреслює: їх громадська організація «Волонтер 79» надавала допомогу не тільки миколаївським військовим, а й усім, хто звертався з будь-яким проханням, а іноді просто тим, на кого натрапляли по дорозі до своїх, бо всі вони, ці військові, свої – українські, а 79-ка зрозуміє та погодиться. Одного разу потрапили до позицій 93-ї бригади. Світлана не деталізувала обставини того дня, але, як стало відомо, було гаряче. Сталь загартовується у вогні. Так, не в голлівудському шедеврї, а на опаленій війною донецькій землі зустрілися житомирський солдат з 93-ї Сергій Колесников і солдатська мати з Миколаєва волонтерка Світлана Троченко.

Світлана звернулася до бійців із проханням навчити користуватися «калашниковим», у дорозі трапляється всяке, може знадобитись. Сергій визвався стати вчителем. Блискавка породжує грім, а вогонь війни породив нове почуття, вогонь не тільки руйнує, а й скріплює дві міцні частини металу в один моноліт людського поєднання – родину. У вогні болючої для українського народу війни народилася нова українська сім'я. Далі по життю Світлана та Сергій пішли разом. Сергій переїхав до неї у місто над Бугом, у Миколаєві стало більше на одну міцну здорову родину. Вони зараз завжди поруч. Залікувавши рани, Сергій Колесников повертається до зони бойових дій, на Донбас. Світлана також уже вкотре їде з гуманітарною допомогою до АТО. Кожного разу помічає, як змінюється ставлення місцевого населення до українських вояків. Коли на початку розгортання антитерористичної операції мешканці донбаських містечок та сіл з осторогою,



Сергій Колесников учить Світлану стріляти з АК

а де здебільшого й з ворожими настроями ставилися до бійців Збройних Сил України та вояків «Азова», «Айдара», інших підрозділів, то з часом їх настрої змінилися. Особливо це стало помітним зі ставлення жителів тих населених пунктів, якими пройшла важким та жорстоким поступом війна. Мешканці Пісок, Водяного стали по-іншому сприймати не

тільки українських військових, а й українську дійсність узагалі. Вони не тільки стали очікувати різноманітну допомогу продуктами харчування, необхідними для повсякденного життя речами. Місцеві мешканці почали відчувати в українських військових, представниках державної влади, громадськості гарантію забезпечення миру, стабільності, перспектив. Побачивши та відчувши на собі всі радощі «руського миру», вони зробили свій вибір. Світлана і сама побачила носіїв так званої «новороської демократії». Одного разу на нейтралці залишилося тіло бойовика. Українські солдати, ризикуючи потрапити під обстріл, забрали тіло, щоб передати бойовикам для поховання. Загиблій був молодого людиною, за документами українцем, на руках у нього були помітні величезні так звані «доріжки» від уколів. Загиблій був звичайним наркоманом, тільки можливість отримання дози привела його до лав озброєних ватаг ополченців. У солдат, які притягнули його тіло, не було ніякої ненависті або злоби на нього, тільки гіркота за його безцільно загублене життя. А тіло бойовики так і не забрали. Таке траплялося часто з їх боку, бо вбиті вже їм були непотрібні.

Чергове повернення з зони АТО. Приморське тилове місто Миколаїв. Син Світлани, Володимир, – молода людина, її чоловік Сергій – людина зрілого віку. Вони знаходяться на бойових позиціях. Усюди в Миколаєві буденне життя: люди зайняті своїми повсякденними турботами, ні пострілів, ні вибухів, ні розри-

вів, пожеж, руйнувань. Велика кількість молодих хлопців, мужчин, підтягнуті спортивні статури. Дорогі авто, райдуга реклами нічних клубів, барів, кафе. Світлану вразило те, як вони спокійно сидять за келихом пива або чаркою коньяку та розважаються, коли в кількох сотнях кілометрів на Сході йде війна, гинуть українські люди, палають пожежі, старики, діти залишаються без даху над головою, без можливості бути живими наступного дня. Її відверто дратує така картина, вона не може без огиди дивитися на таку «публіку» – іншим словом вона таких людей не хоче називати.

### **Заблукали**

Ще їй згадується пора перед новим 2015 роком. Вона разом зі своїми помічниками на «бусику» в черговий раз відправилася на передову. На цей раз із новорічними подарунками, що зібрали волонтери не тільки для вояків, а й для діточок, що мешкають на Донбасі. 28 грудня 2014 року вони направляються до 28-ї механізованої бригади. Окрім подарунків, у «бусику» невеличкі ялинки, прикрашені національними жовто-блакитними стрічками, – хай на передовій у бійців буде відчуття Нового року, а ялинки нагадують про рідні оселі, про те, що їх там чекають та люблять. Вечір, мряка, туман. Їдуть до Андріївки. Блокпост. Зупиняють. Спочатку думали, що свої, але від перевіряючих тхне перегаром горілки. Придивилися – бойовики. Дізналися, що це Оленівка, по дорозі сплутали поворот, заїхали не на ту дорогу. Машину поставили біля спецкомендатури. Світлана відразу стала шукати вихід. На питання «Хто?» – відповідає, що вони добрі люди, везуть новорічні подаруночки діточкам. Згадала, що в кабіні водія кілька блоків цигарок, дістає пару, як новорічне вітання дає бойовикам, а сама молить Бога, щоб не наказали відкрити салон «бусика». Там поміж коробок, пакунків новорічні ялинки. Обійшлося.

Ранок. Туман. Десь восьма година. Бойовики, постійно святкуючи наближення Нового року, хто спить, хто по своїх справах. Світлана каже водію: давай потихеньку від'їжджай. Так потрохи поїхали. Виїхали за село. Попереду, там, де було розстріляно автобус із бійцями «Правого сектору», знову якісь вояки. Знову

сепаратисти. На цей раз то були російські солдати. Знову легенда про «новорічні подаруночки», перевіряючі або ще не відійшли від вчорашнього, або обкурені, це якраз і допомогло – не стали нишпорити в салоні, були раді «святковим цигаркам», порадили, як їхати, щоб не потрапити до українських військових. Трасою рухається якась велика колона вантажних машин, сепаратисти всю увагу звертають на цю колону, їм уже не до маленького поодинокого «бусика» з жінкою. Що робити: кинути машину та вибиратися пішки – так не помітять по заростях лісосмуг, але там чекають бійці 28-ї. Ні, треба їхати. Поїхали, але не послушали поради сепаратистів, уздовж лісосмуги вибралися на трасу. Несподівано задзвонив мобільник – 28-ма! Скільки радості та надії! Так по мобільнику дісталися до бійців 28-ї бригади. Святкові пригоди закінчилися.

### **Волонтери. Помічники**

Згадує добрим, теплим словом Світлана Троченко своїх помічників – волонтерів. Поет, письменник Євген Воробйов заклопотаний турботою про дітей, що вивезені з зони АТО. Організує всіляку допомогу, дитячі свята. Складає вірші, пише пісні. Ольга Доценко та Олександр Нестеренко – це волонтерська «Кулінарна сотня». Збирають кошти для придбання всього необхідного. Заготовляють овочі, фрукти, роблять сухі борщі, супи, які з задоволенням приймають вояки, – так приємно іноді приготувати щось відмінне від консервів. Іру та ще одну дівчину, Світлану, жартівливо прозвали «кікімори» за їх уміння та старання плести маскувальні сітки, які так необхідні в зоні АТО. Комплектацію аптечок здійснює медичний працівник Олена Батонська. Громадські помічники, кожен за своїми можливостями, вносить свою важливу частку в допомогу країні, армії, в досягнення та наближення перемоги. Підприємець Ігор Костев – незмінний водій у всіх поїздках. Зварювальник за фахом Юрій Подвишинський виконує різну і таку необхідну роботу по ремонту техніки та комплектації передач.

Супервайзер Олександр Олійник – права рука, заступник голови громадської організації «Асоціація солдатських матерів ВОЛОНТЕР 79». Не виміряти те, що зроблено директором бази в

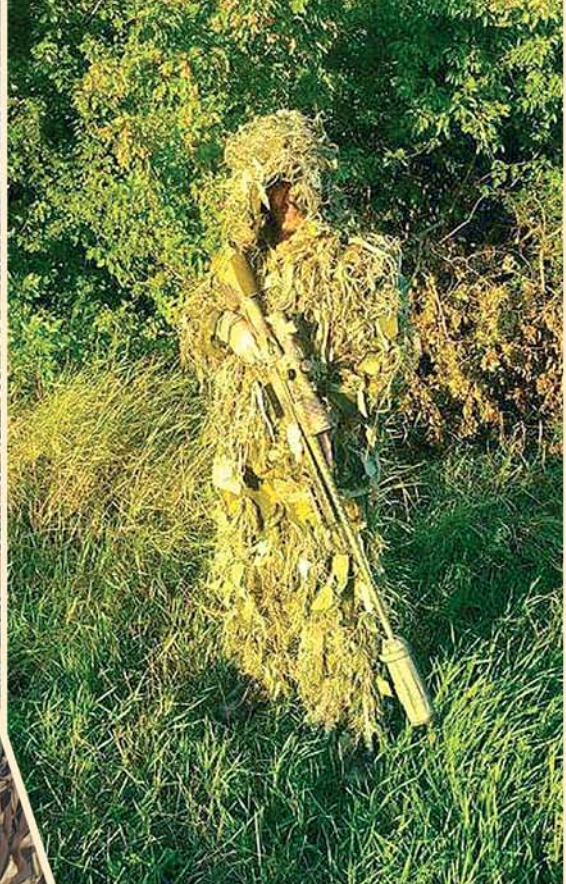




Світлана Троченко з Ігорем Костевим та Юрієм Подвишинським

Коблевому Тетяною Квасняк для організації та забезпечення якісного відпочинку, реабілітації після лікування у шпиталі поранених бійців 79-ї та 28-ї бригад, відпочинку евакуйованих із Донбасу діточок. Особлива розповідь про Аліну Певну з села Красногорівка Донецької області. Вона з самого початку подій із великим, смертельним ризиком для життя інформувала українських військових про місце знаходження сепаратистів, їх пересування, скупчення техніки, вона стала координатором таких інформаторів, людей, які допомагали армії України.

Світлана Троченко мріє створити музей про діяльність громадської організації «Асоціація солдатських матерів ВОЛОНТЕР 79», який би розповідав про волонтерів, про українських солдат, про місцевих донбаських жителів, що живуть на обпаленій війною землі, про те, як їм допомагають українські солдати. Про те, як у Кураховому створили організацію матерів, що передає все необхідне дітям, літнім самотнім людям. Світлана впевнена, що такий музей буде зроблено. Ось тільки повернеться в черговий раз із Донбасу, де разом з чоловіком Сергієм Колесниковим, його товаришами по 93-й бригаді, усіма вояками Збройних Сил України забезпечать мир та спокій в Україні, недоторканність і цілісність її території.





**Продукція групи «Кікімор», м. Миколаїв**

Фотографії надані миколаївськими волонтерами





Маріуполь. Броня на ЗУ-23

Студенти Первомайського медколеджу готують до відправки медикаменти для протишокової терапії





Дитячі малюнки для бійців

## Допомога жителів Миколаївщини бійцям АТО

Фотографії надані миколаївськими волонтерами





Ангелочки  
для захисників



Шкарпетки з оберегами від «Вязальної сотні»



Стильна білизна від миколаївських жінок



Інформаційна допомога



Смачно і корисно від «Кулінарної сотні»



Гостинці до Дня незалежності  
для бійців 79-ї ОАЕМБр

## Допомога жителів Миколаївщини бійцям АТО

Фотографії надані миколаївськими волонтерами

«Кулінарна сотня» з подяками від морських піхотинців (неповний склад):

Ольга Баранова, Ольга Войтко, Інна Маслова, Наталі Корнева,  
Оксана Руда, Алевтина Асташкіна, Інна Токарева,  
Олена Андреева, Ольга Доценко, Валентина Баштова,  
Олена Григор'єва, Оксана Господаренко



**Кімната  
відпочинку  
на Миколаївському  
автовокзалі,  
відкрита  
за ініціативи  
Центру  
антикорупційних  
розслідувань**

Фотографії надані  
миколаївськими волонтерами







## МИКОЛАЇВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ СОЮЗ ВETERANІВ ТА УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ\*

Людей, які мають звичку піклуватися про інших, допомагаючи добровільно, без будь-якої користі, зараз прийнято називати волонтерами. Українські волонтери стали ангелами-охоронцями для України та українців, уособленням національного характеру – щирого, доброго, відкритого, надійного. Вся країна згуртувалася в єдиному пориві – допомогти один одному. Взаємодопомога і взаємовиручка наближають перемогу та краще життя в Україні, тому що «разом ми – сила»!

26 березня 2015 року за ініціативи наших військовослужбовців – учасників АТО – полковника С. Цогоєва, полковника О. Іванова, підполковника О. Жолудя, підполковника А. Приходченка, майора А. Лівінського, старшини П. Павлюка та за підтримки обласної державної адміністрації була створена громадська організація «Миколаївський обласний союз ветеранів та учасників антитерористичної операції».

Головною метою діяльності Союзу є об'єднання зусиль для більш ефективного використання наявних можливостей у забезпеченні захисту законних політичних, економічних, соціальних прав, надання оздоровчої, медичної, психологічної, моральної допомоги членам Союзу, в першу чергу інвалідам та членам сімей загиблих, створення умов для соціальної та професійної адаптації членів Союзу, що звільнені у запас або відставку, сприяння забезпеченню подальшої реалізації їхнього інтелектуального та організаційного потенціалу. Зокрема, демобілізованим учасникам АТО надається допомога в оформленні земельних ділянок, отриманні статусу учасника бойових дій, сприяння в направленні до медично-оздоровчих центрів, психологічна допомога.

Осередки організації створені в кожному районі міста та області, і станом на 1 грудня 2015 року Союз ветеранів та учасни-

---

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації автора.

ків АТО нараховує понад 1 100 жителів області. Членами організації можуть стати громадяни України, які досягли 18-річного віку: військовослужбовці, ветерани військової служби, учасники бойових дій, учасники антитерористичної операції, члени сімей військовослужбовців, а також інші громадяни України, які всебічно сприяють діяльності Союзу і беруть активну участь в реалізації його заходів.

Основною рушійною силою всіх заходів для ветеранів ЗСУ та учасників АТО є Правління Союзу: голова Правління – полковник Цогоєв Сергій Маірбекович; заступник голови – старшина Павлюк Петро Степанович, заступник голови по зв'язках із громадськістю – підполковник Жолудь Олександр Володимирович; члени Правління: полковник Іванов Олександр Сергійович, підполковник Приходченко Андрій Володимирович, майор Лівенський Андрій Олександрович, колишній працівник ЗСУ Кадимський Вадим Леонідович.

Для того щоб допомагати людям, треба мати такі якості, як любов до людей, доброта, милосердя, вміння спілкуватись, розуміння проблем іншої людини, співчуття, терпіння, порядність, уважність, відповідальність. Саме такими якостями володіє команда Союзу ветеранів та учасників АТО.

Члени організації намагаються залучити якомога більше спонсорів, громадських організацій та всіх небайдужих, хто від щирого серця хоче допомагати Збройним Силам України. На даний час найбільше організацію підтримують обласна державна адміністрація в особі голови облдержадміністрації В. Мерікова, першого заступника голови облдержадміністрації М. Романчука, заступника голови облдержадміністрації О. Янішевської, ПАТ «Миколаївобленерго», ПрАТ «Лакталіс-Миколаїв», ПКВО «Фармація», ТОВ «Миколаївський хлібозавод № 1», Миколаївський академічний український театр драми та музичної комедії, Миколаївський муніципальний колегіум ім. В. Д. Чайки та інші заклади освіти міста й області.

У Миколаївського обласного союзу ветеранів та учасників антитерористичної операції немає фонду, тому всі, хто має бажання допомогти нашим бійцям та їх родинам, перераховують кошти на розрахунковий рахунок. Задач і потреб багато, але ж,

звичайно, на даний період найбільше допомоги потребують солдати, які беруть участь в антитерористичній операції.

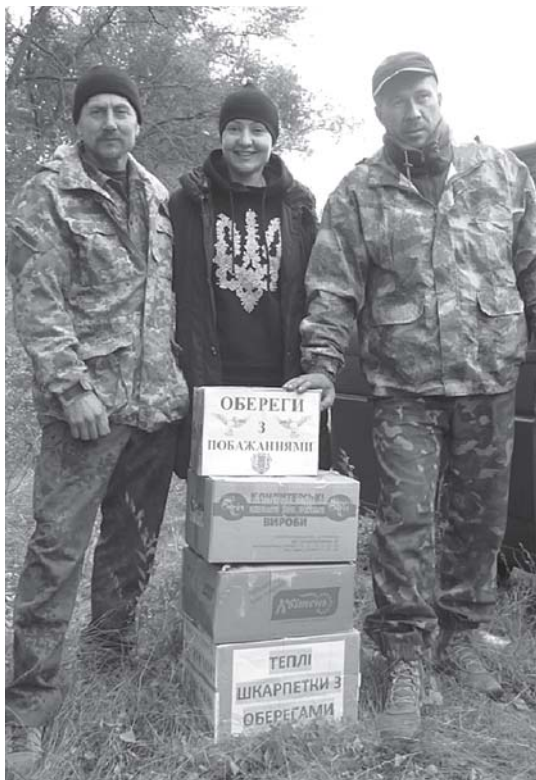
Протягом червня – жовтня 2015 року Миколаївським обласним союзом ветеранів та учасників антитерористичної операції були проведені заходи, приурочені до Дня Конституції України, Дня незалежності України, акції «Посилки героям», «Зігрій солдата» тощо.

Так, у межах акції «Посилки героям» учні Миколаївського муніципального колегіуму ім. В. Д. Чайки на 1 вересня замість квітів учителям зібрали гостинці для військових. Медикаменти, продукти, засоби особистої гігієни, книжки школярі укомплектували в 150 посилок для бійців. Як і у травні, коли їздили на Чонгар до бійців 19-го батальйону територіальної оборони, так і зараз діти зібрали не гуманітарний вантаж, а подарунки для своїх Героїв-захисників. Деякі батьки приносили гроші, на які було придбано 5 навігаторів для розвідників.

У цих поїздках із доставки гуманітарної допомоги брали участь члени Обласного союзу ветеранів та учасників антитерористичної операції полковник С. Цогоєв, підполковник О. Жолудь, депутат обласної ради Д. Фалько, який пішов добровольцем до ЗСУ, а зараз є активним членом організації і залучає нових спонсорів із підприємств міста та області, журналіст 35 каналу, учасник АТО О. Гаркуша.

А 14 жовтня, в День захисника України, в доставці гуманітарного вантажу військовослужбовцям частин і підрозділів Миколаївського гарнізону, які виконують бойові завдання на Маріупольському напрямку, взяла участь заступник голови облдержадміністрації О. Янішевська. Бійцям передали бензогенератори, бензопили, сокири, комплекти зимової форми, зимові маскхалати для розвідників, спальні мішки, покривала, медикаменти, продукти та безліч маленьких подарунків: листів, малюнків, оберегів, зібраних у рамках благодійної акції «Зігрій солдата». Першим теплі речі передали жінкам-військовослужбовцям медичної роти 79-ї аеромобільної бригади. Гуманітарний вантаж отримали також радисти з Галицинівки, бійці різних підрозділів 79-ї аеромобільної бригади, підрозділу морської піхоти з Очакова. Крім того, впродовж усього руху до Маріуполя на кожному блокпосту бійцям роздавали подарунки та гостинці.

4 грудня в черговий раз представники Обласного союзу передали гуманітарний вантаж бійцям ЗСУ, які виконують бойові задачі в районі Маріуполя. Завдяки допомозі ЗАТ «Лакталіс», ВАТ «Миколаївхліб», ПАТ «Миколаївобленерго», ТОВ «Аргон», освітніх установ та просто небайдужих городян військові отримали бензиновий генератор, бензинові пили, сокири, акумуляторні лампи, спальні мішки, медичні препарати, продукти харчування, засоби гігієни та обереги від маленьких миколаївців.



Заступник голови облдержадміністрації О. Янішевська передає подарунки військовим

Хлопці дуже радіють, коли до них приїздять гості, – так вони відчують нашу підтримку, що ми їх не забуваємо, за них хвилюємось, що ми разом з ними!

Громадська організація «Миколаївський обласний союз ветеранів та учасників антитерористичної операції» не тільки допомагає бійцям в АТО. Так, цього літа члени організації та учні Миколаївського муніципального колегіуму ім. В. Д. Чайки за підтримки обласної державної адміністрації в рамках заходу «Військово-патріотичне виховання молоді» відвідали літній оздоровчий табір відпочинку в курортній зоні Коблево, де відпочивали діти зі Львова, більшість – із багатодітних сімей. Вони привезли юним львів'янам концертну програму та подарунки. З великим задоволенням діти спілкувалися, обмінювалися думками та співали разом пісні про рідну Україну. Великий інтерес викликали виступи членів організації – учасників АТО – підполковника О. Жолудя та старшини П. Павлюка.



Підполковник О. Жолудь розповідає про Героїв АТО

На даний момент організація планує відвідати сім'ї загиблих воїнів АТО з метою надання їм моральної та матеріальної підтримки.

Діяльність таких організацій, як Миколаївський обласний союз ветеранів та учасників АТО, вкрай важлива для суспільства, тому що доводить і утверджує ту, здавалося б, банальну, але від цього не менш важливу істину, що є ще в житті речі більш цінні, ніж отримання матеріальної винагороди.

Дуже хотілося б, щоб більше людей, а також підприємств, організацій, компаній залучались до такої доброї справи, як допомога нашим захисникам та їх сім'ям.

**«ЯКЩО НЕ Я, ТО ХТО?!»,  
або сучасний стан волонтерського  
руху Миколаївщини\***

Волонтерський рух у Європі активізувався після Першої світової війни, а в Україні він набув популярності за часів здобуття незалежності. Так склалось історично, що більшою популярністю користувався волонтерський рух молоді, але події останніх років розставили свої акценти. Досвід українського волонтерського руху 2013–2015 років є унікальним, бо історія не знала випадків збирання грошей на закупівлю зброї, засобів захисту, ремонт важкої техніки та постачання форми, тепловізорів, розробку унікальних винаходів для Збройних Сил України...

Після кризових історичних подій грудня 2013 року багато патріотично налаштованих молодих людей шукали засоби для самореалізації. Сучасні волонтери Миколаївщини – активні та завзяті люди, у більшості випадків старші 35 років, які об'єдналися через спільну мету – допомогти армії, переселенцям та не допустити війну на рідну землю. Багато учасників цього руху не хочуть називати свої імена, так само як і жителі міста, які приносять кошти, одяг, їжу на волонтерські пости, знаходять час для чергування... Це сильні духом, самоорганізовані люди, які також мають власні сім'ї і, відповідно, власні родинні обов'язки. Але в цей складний час, що став консолідуючим для багатьох, вони відчують свою необхідність. Саме вони підставили своє плече, подали руку допомоги армії і переселенцям, коли це було вкрай необхідно.

Багато миколаївських волонтерів – підприємці. Вони звикли брати на себе відповідальність, можуть самостійно приймати рішення, за часи економічної кризи навчились «маневрувати» та домовлятись, ефективно використовувати свій час. Навіщо це їм потрібно? Можливо, тому, що ці люди багаторазово стикалися з несправедливістю, свавіллям, хабарництвом і зараз чітко усвідомлюють, що державні кошти – це кошти платників податків. Бо життєва позиція «Якщо не я, то хто?» стала наразі

---

\* Матеріал подано зі збереженням стилістики, орфографії і пунктуації автора.

об'єднуючою для багатьох. Саме волонтери дали поштовх владі для прийняття важливих управлінських рішень...

З початку 2014 року в Миколаєві активізувалася громадськість – школи, вищі навчальні заклади, пересічні жителі міста та області, було створено багато волонтерських громадських організацій: «Крила фенікса», «Центр антикорупційних розслідувань», «Центр волонтерів», «Оберіг», «Перевізник», «Кулінарна сотня», «Кікімори», «В'язальна сотня» тощо.

Після 23 років руйнування армії військові були не готові до подій літа 2014 року. Саме тому сучасний волонтерський рух – це, перш за все, допомога військовим, яка надається небайдужими мешканцями міста та області.

Серед багатьох новостворених волонтерських організацій вирізняється ГО «Центр антикорупційних розслідувань». Ним керує Денис Барашковський – миколаївський волонтер, один з координаторів та ідейних зачинателів проекту кімнат відпочинку для військових на авто- та залізничному вокзалах. Але про все поступово.

Волонтери організації співпрацюють з ГО «Медичний контроль». Ними були проведені рейди лікарнями Миколаєва з метою нагадування, що медицина у нас поки що є безкоштовною. На дверях багатьох кабінетів з'явилися оголошення для пацієнтів і лікарів з номерами «гарячої лінії»... Лікарні були вимушені на деякий час знизити вартість послуг, наприклад, вартість томографічного дослідження знизилася з 450 до 150 грн. На жаль, після припинення рейдів ціни знову зайняли той самий рівень.

Події війни на сході країни об'єднали кращих. Центр антикорупційних розслідувань допомагав у реалізації проекту «Допомога 79». Ідеологами та найактивнішими реалізаторами проекту стали Володимир Бігун, Сергій Резниченко, Анна Деменко, Ігор Чубов.

Першочерговою метою проекту «Допомога 79» був збір коштів на електрогенератори для наших десантників з 79-ї окремої аеромобільної бригади. Організатори зробили це і набагато більше. «Допомога 79» стала універсальним проектом, у наметах волонтери збирали продукти харчування, речі першої необхідності, ліки, спорядження. На зібрані кошти закуповували речі, запчастини для техніки та багато іншого.



Проект «Допомога 79» дав зрозуміти, що неправильно обмежуватися допомогою лише 79-й аеромобільній бригаді, адже й інші військові частини міста Миколаєва відправляють хлопців в АТО.

Волонтери проекту прекрасно розуміли, що потреби у армії були, є і, на жаль, будуть, відновити її боєздатність силами волонтерів за короткий час неможливо, хоча зроблено дуже багато. Наразі продовжується збір продуктів харчування, ліків, засобів гігієни, одягу, спорядження. Для зручності у супермаркетах міста встановлено пункти прийому допомоги, також можна побачити намети білого кольору з емблемою проекту, в яких мешканці могли залишити все необхідне, згідно зі списком, або допомогти коштами.

Одним з основних напрямків діяльності ГО «Центр антикорупційних розслідувань» була допомога у вирішенні правових питань, які виникали у військовослужбовців – учасників АТО. Важливою є проблема відновлення документів бійців – паспортів, водійських посвідчень, військових квитків. На сьогодні було відновлено 57 документів. З військовими квитками були певні складнощі, бо це повноваження Міністерства оборони. Для їх вирішення Центр звертався до голови облдержадміністрації Вадима Мерікова та Миколаївського міського голови Юрія Гранатурова. Були окремі випадки, коли позитивне рішення ситуації займало не більше доби. Військові квитки відновити легше за процедурою, але одночасно і складніше – це замкнена система. З часом цей механізм було врегульовано. Слід зауважити, що спільно з керівництвом Міграційної служби у Миколаївській області Центр антикорупційних розслідувань домогся того, що термін відновлення документів для воїнів АТО не перевищував трьох днів.

Денис Барашковський у розмові згадує: «З самого початку нашої волонтерської діяльності пріоритетним було відновлення документів для воїнів. Особливо ця діяльність набула актуальності після «котлів»: форма горіла, документи також – військовий білет і все інше. Багатьом ми допомогли. До нас звернувся легендарний боєць і поет із 79-ї аеромобільної бригади «Батя». Він прописаний у Кривому Розі, тому з відновленням

документів виникли складнощі. За системою людина має звертатися в ту область, в якій прописана. Але під нашим впливом віддано працювала Міграційна служба Миколаївської області в особі начальника управління В. Іванова та начальника паспортного столу Центрального району В. Логунова, що дало позитивні результати – з «Батею» все вийшло! Потім, коли виникла можливість у лікуванні бійців за кордоном, була нова хвиля – ми допомагали швидко та без доплати робити закордонні паспорти воїнам, які мали пройти лікування у Польщі».

Крім цього, ГО «Центр антикорупційних розслідувань» стала єдиною неурядовою організацією, що була включена до складу комісії при міськвиконкомі для розподілу земельних ділянок учасникам АТО. Представником Центру Світланою Швиндею була проведена значна робота з урахування першочерговості отримання ділянок родинами загиблих воїнів, пораненими, жінками-військовослужбовцями, а також вона звертає увагу на те, щоб у списки були внесені учасники бойових дій з усіх підрозділів, що дислокуються на Миколаївщині.



## Дорожня карта учасника АТО

**БЕЗКОШТОВНА ЮРИДИЧНА ДОПОМОГА**  
Регіональний центр з надання безоплатної вторинної допомоги у Миколаївській області. Єдиний номер системи безоплатної правової допомоги.  
☎ 8 800 213 103

**БЕЗКОШТОВНА ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА**  
Обласний кризовий центр  
☎ (0512) 37 82 88, 37 54 54

**СТАТУС УЧАСНИКА БОЙОВИХ ДІЙ**  
обласний військовий комісаріат м. Миколаїв, вул. Спаська, 33  
☎ (0512) 37 82 88, 37 54 54

**для ВСТАНОВЛЕННЯ ГРУПИ, ПРИЧИН та % ВТРАТИ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ**  
для виплати одноразової грошової допомоги. Міжрайонна/Міська МСЕК за місцем проживання, Обласна МСЕК, пров. Корабельна, 1  
☎ (0512) 47 83 55

**ОДНОРАЗОВА ГРОШОВА ДОПОМОГА**  
у розмірі від 70-кратного до 250-кратного розміру прожиткового мінімуму для працездатних осіб. Заява подається через військомат за місцем призову.

**ПЕНСІЯ**  
на інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника районної міськи управління Пенсійного фонду України. Головне управління Пенсійного фонду України в Миколаївській області, вул. Морендіна, 1  
☎ (0512) 44 14 03

**ВІДПОЧИНОК** (з надання оздоровчих послуг), **ТЕХНІЧНІ ЗАСОБИ РЕАБІЛІТАЦІЇ, ПРОТЕЗУВАННЯ, СУБСІДІЇ, ПІЛЬГИ, ДЕРЖАВНІ ДОПОМОГИ**  
необхідно звернутись до органів соціального захисту населення за місцем проживання. Департамент соціального захисту населення облдержадміністрації, вул. Акіма, 2  
☎ (0512) 55 00 85, 24 22 53

**РОБОТА**  
необхідно звернутись до місцевих центрів зайнятості за місцем проживання. Обласний центр зайнятості вул. Нікольська, 68  
☎ (0512) 37 24 75, 37 13 31

**ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ**  
Позачка документа в територіальні підрозділи Держземкадастру у Миколаївській області, органи місцевого самоврядування, Головне управління Держгеокадастру у Миколаївській області просп. Малу, 34.  
☎ (0512) 78 58 84

**МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ**  
Гаряча лінія з 8.00 до 24.00.  
☎ (044) 206 48 08, 454 41 38

**ВІЙСЬКОВА ПРОКУРАТУРА**  
Миколаївського гарнізону (у разі виключення порушень під час участі в АТО)  
☎ (0512) 37 97 77

**ДЕРЖАВНА СЛУЖБА У СПРАВАХ ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ ТА УЧАСНИКІВ АТО**  
м. Київ, пров. Музейний, 12  
☎ (044) 281 08 50, 281 08 48

Інформаційна підтримка від Центру антикорупційних розслідувань

Також Центр антикорупційних розслідувань досяг домовленості про зниження ціни на виготовлення проектів землеустрою та встановлення фіксованої вартості цих робіт, які зараз становлять 1 000 грн.

Центр антикорупційних розслідувань займається також інформаційним супроводом бійців. За особистого сприяння заступника голови облдержадміністрації О. Янішевської було створено інформаційний листок з координатами служб, які можуть знадобитися військовослужбовцям.

Улітку 2015 року миколаївські волонтери виступили з ініціативою створення волонтерських постів на авто- та залізничному вокзалах Миколаєва. Головними ідеологами та реалізаторами проекту стали Ірина Абрамова та Денис Барашковський. Миколаїв не перше місто з подібною практикою. Трохи раніше було створено волонтерські пости на Дніпропетровському залізничному вокзалі та у Харкові.

Денис Барашковський згадує: «Спочатку ми зібрались у Гранатурова. Запросили адміністрацію авто- і залізничного вокзалів. Ми писали листи до влади. Нас підтримали і не заважали. Виділили кімнату для відпочинку військових».

Спочатку це були голі стіни... Два місяці – і все докорінно змінилось: місцеві жителі принесли обладнання – холодильник, мікрохвильову піч, чайник, полиці, посуд. Усі стіни завішані прапорами, які за цей період «прикрасилися» вдячними написами від військових. Дитячі малюнки, ікони створюють затишну атмосферу. Є також настільні ігри, щоб бійці могли розважитись та скоротати час. Миколаївці приносять смачні домашні страви, чай, каву, дитячі саморобки...

Волонтери автовокзалу – бібліотекарі, вчителі, підприємці, зацікавлені люди – звичайні мешканці міста – чергують у три зміни по 6 годин. За потреби чергували б і вночі.

У кімнаті відпочинку бійці мають нагоду попити чаю або кави, зарядити телефони, залишити на деякий час свої речі...

З'явилися вже і свої традиції: бійці на згадку залишають шеврони.

У своїй діяльності волонтери кімнат відпочинку зіткнулись і з проблемою надмірного вживання алкоголю військовослуж-

бовцями, які повертаються із зони АТО. Багатьом необхідна кваліфікована психологічна реабілітація через посттравматичні стресові розлади, а алкоголь – один із можливих доступних засобів уявного подолання стресу. Тому для запобігання виникненню конфліктних ситуацій волонтери звернулись до першого заступника голови Миколаївської облдержадміністрації з ініціативою створення військових патрулів. Зараз такі патрулі працюють на авто- та залізничному вокзалах.

Важливим було і залишається транспортування гуманітарної допомоги на Схід. Це питання вирішує громадське об'єднання «Перевізник» (Ігор Мухарський, Сергій Протченко, Юрій Шутяк та ін.): з перших днів війни регулярно збирають продукти, ліки, засоби гігієни та разом із посылками від рідних передають «із рук у руки» воїнам на сході країни. Крім того, «Перевізник» допомагає воїнам відчутти підтримку і турботу їх близьких та рідних. Також «Перевізник» (Ігор Мухарський) допомагає воїнам з оформленням земельних ділянок.

Значення гарного харчування для фізичного та емоційного стану бійців розуміють волонтери «Кулінарної сотні», до якої належать небайдужі мешканці міста, дружини й діти військових. «Кулінарна сотня» – творчий колектив господинь, які, окрім турботи про власні родини, віддають багато сил і часу для підтримки наших військових у зоні АТО, раз на тиждень відправляючи їм смачні подарунки. Щоб покращити раціон воїнів, жінки ініціювали збір продуктів і коштів на придбання інгредієнтів для корисних домашніх страв. Овочі сушать на власних кухнях, на побутових електросушарках, а потім збираються разом для пакування наборів. Господині «Кулінарної сотні» регулярно відправляють у зону АТО сушені овочі, які стануть основою супу або борщу, фрукти, енергетичні батончики, пастилу, варення, консервацію.

«Кулінарна сотня» Миколаєва почала своє існування, як і багато інших волонтерських об'єднань, на початку грудня 2014 року. Із самозвітів «Кулінарної сотні» за 9 місяців відомо від Інни Токаревої у мережі Facebook:

«Нашою Сотнею було запаковано 2 240 пакетів супу (горохового, грибного та інших). Ми фасуємо їх в об'ємі на 5 або 10 літрів – тобто на 10 або 20 чоловік.

Ми порахували, що за цей час приготували і передали хлопцям 32170 порцій. Уявляєте, якщо накрити стіл одночасно на таку кількість чоловік? І я важко уявляю.

Підрахувала, що за весь цей час на борщі ми переробили вручну більше тонни капусти! А це тільки капуста, а є ще буряк, морква, гриби, цибуля та фрукти. А скільки зроблено енергетичних батончиків, пастили, випічки? На жаль, тепер і не порахуєш.

Ми хочемо сказати спасибі всім нашим друзям: без вашої підтримки, як матеріальної, так і моральної, – нам було б дуже-дуже складно! Яке щастя, що ви у нас є!»

Допомога «Кулінарної сотні» була відмічена військовими, які в захваті від такої уваги і турботи, – господині були нагороджені нагрудними знаками «За сприяння Військово-Морським Силам України», крім того, подяки були від 28-ї ОМБ, морських піхотинців, 79-ї ОАЕМБр, «морських котиків» (Очаків), інших військових частин, а також від міського голови та губернатора.

У лютому 2015 року з ініціативи Олени Зелениної була створена «В'язальна сотня». Спочатку Олена передавала нитки волонтерам, потім вирішила сама не залишатись осторонь – зв'язала декілька пар шкарпеток, зробила запис на своїй сторінці у



На знімку (зліва направо): Світлана Таранова («Кікімори»),  
Ольга Доценко, Інна Токарева («Кулінарна сотня»)

мережі Facebook із закликом приєднуватись до потрібної справи. За короткий час до Олени Зеленої долучилося ще декілька жінок-активісток – Алла Доценко, Марина Харламова, Анастасія Прокоф'єва, які усвідомлювали важливість своєї праці – зігріти бійців, передати їм частинку домашнього затишку, підтримати їх морально. «Ми дуже вдячні вам за те, що бережете наш спокій», – зазначила Алла Доценко. Учасниці передали тепло власних рук військовим у зону АТО: бійцям Національної гвардії, третього батальйону 79-ї аеромобільної бригади, 17-ї танкової бригади та морпіхам – зв'язали більше двохсот пар шкарпеток, а також светри, жилети, балаклави.

До «В'язальної сотні» долучаються усі бажаючі, хто може тримати спиці у руках, шити або допомогти нитками, тканиною чи грошима. Вчителі миколаївських шкіл після уроків праці передають дитячі саморобки, які стають оберегами для воїнів.

Акція «Зігрій героя» з'явилась у соціальній мережі Facebook. Учасники викладають лоти виробів handmade (біжутерію, м'які іграшки, кондитерські вироби тощо) на аукціоні, торги продовжуються декілька днів, а на зібрані кошти шують теплі комплекти спідньої білизни. Організатори проекту Вікторія Онурійчук та Олена Косінчук – дружини мобілізованих військових. Пізніше до проекту також долучилися небайдужі майстрині міста. Олена Косінчук зазначила, що спочатку це була адресна передача відшитої теплої білизни для своїх чоловіків, потім звертались інші військові по допомогу. Жінки вирішили, що збирати гроші – це доволі довга справа, тому почали їх заробляти: спочатку запроваджували солодкі ярмарки по школах, пізніше створили аукціон.

Миколаївські активісти допомагають фронту не лише харчами, одягом та військовим спорядженням. Вони плетуть маскувальні сітки та виготовляють захисні костюми для бійців, які воюють у зоні АТО.

«Кікімори» – так назвала себе група активістів, створена у м. Миколаєві в серпні 2014 року. Вони збирають теплі речі та взуття, також шують та в'яжуть рукавиці, шкарпетки, жилетки, балаклави, шапки, нарукавники, чохла для касок, оригінальні захисні «перуки». Але провідною діяльністю у вільний від робо-

ти час обрали плетіння маскувальних сіток, визнаних на виставці «Волонтерський военпром» найбільшими в Україні. Перші сітки були на основі рибальських, куди впліталися смужки тканини, що за кольором відповідають відповідній місцевості. З часом технологія удосконалилась. Основу «Кікімор» складають 50 активістів – у більшості жінки, іноді разом з дітьми різного віку, які приєднуються до необхідної у даний час роботи. До «Кікімор» долучились Велика Корениха, м. Очаків, с. Радсад, с. Нечаяне, с. Лупарево. «Кікімори» запрошують до себе усіх небайдужих – усіх, хто може допомогти фізично або принести старі речі чи непотрібну постільну білизну.

Окрім маскувальних сіток, волонтери виготовляють і маскувальні костюми з високими захисними функціями – беруть спецодяг і нашивають смужки відповідного до місцевості кольору. Брендом миколаївських «Кікімор» є виготовлення спеціальних перук, яким немає аналогів.

Окрім допомоги військовим, які знаходяться в зоні АТО, жителям окупованих територій та вимушеним переселенцям, на сьогодні важливою проблемою є адаптація демобілізованих військовослужбовців до мирного життя.

У шпиталі та військових частинах працює «Українська асоціація фахівців з подолання наслідків психотравмуючих подій» (Психологічна кризова служба) – координатор Руслана Мороз і психологи Олена Іванова, Ольга Склярка, Тетяна Цуканова, Галина Немировська, Оксана Склярка. Волонтери Психологічної кризової служби допомагають із психоадаптацією, надають інформаційну підтримку учасникам АТО, їх сім'ям, а також пораненим під час участі в АТО, сім'ям зі Сходу та з АР Крим.

Враховуючи загальну ситуацію, при облдержадміністрації почала роботу ініціативна група підтримки демобілізованих. До складу групи увійшли волонтери Ольга Малярчук, Неллі Яровенко (громадське об'єднання «Оберіг»), Лариса Снігур, психолог Руслана Мороз, військовослужбовці Валентин Тимофєєв та Сергій Танасов. Кожен обрав зону своєї відповідальності – сферу роботи, у якій найкраще розуміється. Наприклад, Сергій Танасов координує військовослужбовців з отримання земельних ділянок та вирішення питань щодо здобуття вищої освіти,

Лариса Снігур займається медичною сферою. До завдань волонтерів не входить виконання прямих обов'язків державних установ, волонтери лише координують їх роботу, вони довели, що можуть ефективно спрямовувати роботу держслужбовців до цільової аудиторії через відкриті зв'язки, а за потребою – вирішувати проблеми на рівні міністерств та відомств.

Війна на сході країни принесла багато розчарувань. Проте Миколаїв виявився гостинним містом – переселенці з Криму та Сходу знайшли собі притулок. Мешканці міста виявили неабияку підтримку: збирали речі, гроші, допомагали з роботою.

6 вересня 2014 року було засновано Миколаївський центр волонтерів, що об'єднав діяльність місцевих підприємців більше 20-ти організацій міста та області на користь миколаївської громади з бажанням привнести в життя позитивні зміни. Метою Центру є координація, моніторинг і допомога військовим АТО, вимушеним переселенцям та іншим громадянам, які потребують підтримки. Роботу центру волонтерів координують активісти Гелена Мурлян, Яніна Ковальчук, Ірина Маслюк, Олена Братинська, Олена Альохіна, Наталя Чеканович, Людмила Семенюк, Людмила Луняка, Микола Сабін, Артем Хорошемуж, Людмила Гриб, Ігор Костев, Любов Фараонова, Світлана Бабарика. Миколаївський центр волонтерів долучає активістів міста й області, громадські організації, церкви («Новый завет», пастор Ельвіра Баклан, і Церква Святої Єкатерини, протоієрей Ігор Голуб), надає інформаційну підтримку, допомогу військовим частинам та переселенцям.

У Миколаївському центрі волонтерів організовано пункт прийому-передачі теплих речей, харчів, ліків та інших предметів побуту для учасників АТО і переселенців. Альона Комарчук і Світлана Троченко регулярно їздять із гуманітарною допомогою в зону АТО.

Створено громадську приймальню для бійців АТО та переселенців, залучено юристів (Володимир Апполонов, Ігор Скалько), психологів (Олена Батинська (Снісаревська), Олена Риндіна), соціальних робітників, підприємців. Інспектовано та відремонтовано 5 захисних споруд (бомбосховищ) м. Миколаєва, контро-



люються волонтерами ремонт інших сховищ та виділення коштів міським бюджетом.

З жовтня 2014 року почала працювати інформаційно-довідкова служба (ІДС). Цей проект певний час підтримувався міжнародним фондом «Відродження»: інформаційно-довідкова служба отримала нову техніку, диспетчери одержують заробітну платню, фахівцями-програмістами розроблено спеціальну довідкову програму.

Метою ІДС є надання своєчасної, комплексної та професійної допомоги різного характеру учасникам АТО, їх рідним, вимушеним переселенцям, що сприятиме також узгодженій роботі волонтерського руху Миколаївщини. В ІДС постійно працюють чотири диспетчери – Марина Рібакова, Анна Трунова, Тетяна Градович, Ірина Маслюк.

На 1 листопада 2015 року ІДС об'єднала у своїй базі 300 волонтерів, 20 громадських організацій, прийняла більше 2500 відвідувачів.

Партнери проекту ІДС – Центральна міська бібліотека імені М. Л. Кропивницького та обласна юнацька бібліотека – надають постійну інформаційну підтримку в пошуку законодавчих та нормативно-правових актів на сайтах Верховної Ради, Президента України, обласної та міської рад з питань допомоги різного характеру учасникам АТО, їх рідним, вимушеним переселенцям.

Допомагає Центру волонтерів і група в соціальній мережі Facebook «Разом. Вместе. Together», організована в кінці березня 2014 року. На сьогодні група налічує 900 осіб, які так чи інакше беруть участь у волонтерському русі. Всі учасники звітують про виконану за цей час роботу або в групі, або на своїх сторінках у соціальній мережі. Волонтери беруть активну участь у патріотичних флешмобах, заходах та акціях на підтримку військових і єдності України.

Миколаївський центр волонтерів втілює у життя наразі потрібні проекти:

«*Art-strip*» – ремонт та оформлення підземного переходу в парку Перемоги, оформлення фасаду «Центру волонтерів».

Цей проект здійснено спільно з мешканцями міста і художником Дмитром Слепухою. Ініціативу підтримала фірма «Caparol», безкоштовно надавши фарбу.

Для дітей переселенців та учасників АТО за фінансової підтримки Управління у справах дітей, сім'ї та молоді Миколаївського міськвиконкому у травні – липні 2015 року працювала дитяча майстерня «Творчість заради життя».

16 серпня 2015 року в парку Перемоги було проведено безкоштовний «Фітнес-марафон» тренувань під відкритим небом. У проекті взяли участь миколаївські спортивні і танцювальні клуби. Тренери і викладачі з йоги, фітнесу, зумбафітнесу, сальси, кроссфіту, полденсу та інших видів спорту змінювали один одного кожну годину і давали вправи для дорослих і дітей Миколаєва.

Проект «Жити заново. Театр як можливість» – це підтримка жителів м. Миколаєва, що опинилися в складних життєвих і кризових ситуаціях, з використанням різних психологічних і культурно-просвітницьких форм і методів. Проект сприяє формуванню безпечного психологічного комфортного середовища для мешканців міста, учасників АТО, вимушених переселенців та їх дітей-підлітків.

Діти міста долучились до проекту «Зігрій бійця» – почали збирати теплі речі і кошти для військових, проводили солодкі ярмарки, а виручені гроші віддавали на благодійність. Але не лише матеріальна, а перш за все моральна допомога піднімала настрій, давала надію – дитячі малюнки, саморобки, листи бійцям на фронт... Скільки теплих слів підтримки, надії, шани, подяки було передано бійцям від дітей через волонтерів...

Досі зі Сходу передають «200-х» і «300-х», тому діяльність волонтерів залишається потрібною. Знову зібрані речі для чергової поїздки у зону АТО... На сьогоднішній день завдяки волонтерам чиновники почали розуміти, що до бійця – захисника нашої Батьківщини – треба ставитися з повагою і що не лише завдяки волонтерам має існувати армія.

# РОЗДІЛ 4

## ВІТЧИЗНА ПАМ'ЯТАЄ

Учасники антитерористичної операції –  
жителі Миколаївської області,  
відзначені державними нагородами  
(по смертно)



## Військовослужбовці – жителі Миколаївської області, відзначені державними нагородами (помертно)\*

### А

**АЛДОШИН Максим Олександрович**, 17.06.1991 року народження, м. Миколаїв. Солдат Миколаївського зонального відділу Військової служби правопорядку. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, помертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**АНТОШИН Іван Миколайович**, 08.03.1981 року народження, м. Очаків Миколаївської області. Капітан 92-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі помертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

### Б

**БАБИЧ Володимир Леонідович**, 23.10.1970 року народження, с. Антонівка Братського району Миколаївської області. Солдат 19-го батальйону територіальної оборони Миколаївської області. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі помертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**БАБКЕВИЧ Олег Іванович**, 07.11.1974 року народження, с. Вищівке Новоукраїнського району Кіровоградської області. Старший солдат в/ч 3056 Південного оперативно-територіального об'єднання Національної гвар-

дії України. Указом Президента України № 754/2014 від 06 жовтня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, помертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**БАКУНОВ Євген Валерійович**, 06.12.1991 року народження, м. Миколаїв. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі помертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**БАРСЬКИЙ Олег Миколайович**, 14.06.1976 року народження, м. Миколаїв. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, помертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**БАТЕНКО Олександр Іванович**, 06.12.1987 року народження, м. Миколаїв. Солдат 81-ї окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 270/2015 від 15 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі помертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**БЕРЕГОВЕНКО Григорій Григорович**, 18.09.1964 року народження, с. Мала Петрівка Братського району Миколаївської області. Старший лейтенант 19-го батальйону територіальної оборони Миколаївської області. Указом Президента України № 311/2015 від

\* Інформація про військовослужбовців надана Миколаївським обласним військовим комісаріатом.

04 червня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

## **В**

**ВАКОЛЮК Володимир Павлович**, 10.11.1981 року народження, смт Печенга Печензького району Мурманської області (Російська Федерація). Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ВОЛКОВ Олексій Віталійович**, 24.05.1994 року народження, с. Новий Ставок Арбузинського району Миколаївської області. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## **Г**

**ГАЛУЩИНСЬКИЙ Олександр Леонідович**, 09.01.1973 року народження, с. Берізки Кривоозерського району Миколаївської області. Старший солдат 28-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 37/2016 від 04 лютого 2016 року за особисту мужність, самовідданість і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ГЕНО Борис Олегович**, 16.08.1993 року народження, м. Миколаїв. Солдат 28-ї окремої механізованої бригади. Ука-

зом Президента України № 473/2015 від 13 серпня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ГОЛУБОВСЬКИЙ Дмитро Степанович**, 24.05.1966 року народження, смт Коропець Монастириського району Тернопільської області. Старший сержант 19-го батальйону територіальної оборони Миколаївської області. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ГОРБАНЬ Андрій Вікторович**, 24.01.1993 року народження, с. Миколаївка Казанківського району Миколаївської області. Молодший сержант 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 915/2014 від 04 грудня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі, високий професіоналізм нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ГОРОБЕЦЬ Сергій Валерійович**, 03.12.1986 року народження, м. Вільногірськ Дніпропетровської області. Солдат 34-го батальйону територіальної оборони Кіровоградської області. Указом Президента України № 311/2015 від 04 червня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ГРАНДА Руслан Володимирович**, 17.11.1971 року народження, м. Львів. Старшина 28-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 311/2015 від 04 червня 2015 року

за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ГРЕЧАНИЙ Володимир Володимирович**, 23.03.1978 року народження, м. Вознесенськ Миколаївської області. Прапорщик Навчального центру підготовки молодших спеціалістів Державної прикордонної служби України. Указом Президента України № 543/2014 від 20 червня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі та незламність духу посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ГРИГОРАШ Гліб Миколайович**, 21.12.1966 року народження, м. Миколаїв. Старший лейтенант 19-го батальйону територіальної оборони Миколаївської області. Указом Президента України № 311/2015 від 04 червня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

**ГУБРИЧЕНКО Михайло Михайлович**, 28.08.1991 року народження, м. Очаків Миколаївської області. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

Є

**ЄРОШЕНКО Сергій Миколайович**, 15.07.1974 року народження, с. Новоселівка Березанського району Миколаївської області. Старший сержант 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України

№ 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

З

**ЗАВІРЮХА Олександр Ігорович**, 15.12.1992 року народження, с. Кам'яна Балка Первомайського району Миколаївської області. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 270/2015 від 15 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ЗАГРАНИЧНИЙ Валентин Анатолійович**, 09.12.1978 року народження, м. Миколаїв. Капітан 2 рангу 73-го морського центру спеціального призначення Військово-Морських Сил України. Указом Президента України № 817/2014 від 21 жовтня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ЗАКЕРНИЧНИЙ Олександр Вікторович**, 28.12.1989 року народження, смт Арбузинка Арбузинського району Миколаївської області. Лейтенант 30-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 553/2015 від 22 вересня 2015 року за мужність, самовідданість і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

**ЗІЛНСЬКИЙ Віктор Миколайович**, 22.08.1967 року народження, смт Веселинове Веселинівського району Миколаївської області. Солдат 24-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 144/2015 від

14 березня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ЗЛАТЬЄВ Сергій Анатолійович**, 25.05.1991 року народження, с. Леніне Фрунзівського району Одеської області. Сержант 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 892/2014 від 27 листопада 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## І

**ІВАНЦОВ Сергій Володимирович**, 27.08.1977 року народження, с. Пересадівка Жовтневого району Миколаївської області. Старший прапорщик 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 892/2014 від 27 листопада 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, нагороджений орденом «За мужність» III ступеня; Указом Президента України № 461/2015 від 31 липня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

## К

**КАЛИНОВСЬКИЙ Олександр Геннадійович**, 26.05.1992 року народження, м. Миколаїв. Старший солдат 72-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 109/2015 від 26 лютого 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КАРБІВНИЧИЙ Сергій Васильович**, 16.09.1980 року народження, м. Миколаїв. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КВАША Олексій Дмитрович**, 30.09.1977 року народження, м. Миколаїв. Солдат 30-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 553/2015 від 22 вересня 2015 року за мужність, самовідданість і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КОЗЛОВ Михайло Віталійович**, 26.11.1985 року народження, м. Миколаїв. Солдат 72-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 9/2016 від 16 січня 2016 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КОЛЕСНИКОВ Павло Олександрович**, 08.04.1975 року народження, м. Могилів-Подільський Вінницької області. Підполковник 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 915/2014 від 04 грудня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі, високий професіоналізм посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КОРНАФЕЛЬ Євген Вадимович**, 18.06.1989 року народження, м. Очаків Миколаївської області. Матрос 73-го морського центру спеціального призначення Військово-Морських Сил України. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту

мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КОСТЕНКО Костянтин Олегович**, 28.11.1994 року народження, м. Вознесенськ Миколаївської області. Солдат 28-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 270/2015 від 15 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КОСТЮШКО Олександр Миколайович**, 21.04.1974 року народження, м. Миколаїв. Сержант 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КОТЄШЕВСЬКИЙ Дмитро Іванович**, 27.10.1977 року народження, с. Тернувате Миколаївського району Миколаївської області. Солдат 19-го батальйону територіальної оборони Миколаївської області. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КРАСОВ Дмитро Володимирович**, 01.11.1975 року народження, м. Миколаїв. Матрос 73-го морського центру спеціального призначення Військово-Морських Сил України. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КРИВОНОСОВ Сергій Сергійович**, 26.06.1978 року народження, м. Миколаїв. Майор 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 916/2014 від 04 грудня 2014 року за виняткову мужність і самопожертву, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно присвоєно звання Герой України з удостоєнням ордена «Золота Зірка».

**КРУК Олександр Олександрович**, 15.05.1992 року народження, с. Сливине Миколаївського району Миколаївської області. Старший солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КУНТИЙ Євген Олександрович**, 30.04.1990 року народження, м. Червоноград Львівської області. Старший солдат 24-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 144/2015 від 14 березня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КУЧЕРЕНКО Олександр Миколайович**, 05.04.1982 року народження, с. Капустине Жовтневого району Миколаївської області. Старший солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**КУЧМІЙ Іван Сергійович**, 30.04.1992 року народження, с. Богданівка Доманівського району Миколаївської області. Солдат 28-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 473/2015 від 13 серпня 2015 року за особисту мужність і висо-



кий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## Л

**ЛАДИЖЕНСЬКИЙ Олександр Васильович**, 16.04.1978 року народження, с. Олексіївка Котовського району Одеської області. Старшина 79-ї Николаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ЛІХТАРЧУК Анатолій Михайлович**, 19.12.1979 року народження, м. Николаїв. Солдат, старший сапер 72-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 722/2015 від 25 грудня 2015 року за особисту мужність і самовідданість, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, високий професіоналізм, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ЛЮШЕНКО Микола Миколайович**, 05.02.1986 року народження, с. Криве Озеро Кривоозерського району Николаївської області. Прапорщик 25-ї окремої повітряно-десантної бригади. Указом Президента України № 593/2014 від 15 липня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## М

**МАКАРОВ Сергій Володимирович**, 13.09.1990 року народження, м. Николаїв. Солдат 20-го батальйону територіальної оборони Дніпропетровської області. Указом Президента України № 37/2016 від 04 лютого 2016 року за особисту мужність, самовідданість і високий професіоналізм, виявлені у

захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**МАРКВАС Ігор Йосипович**, 17.10.1967 року народження, с. Новомиколаївка Жовтневого району Николаївської області. Старший лейтенант 13-го батальйону територіальної оборони Чернігівської області. Указом Президента України № 76/2016 від 01 березня 2016 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

**МЕЛЬНИКОВ Володимир Володимирович**, 09.09.1971 року народження, с. Перове Сімферопольського району АР Крим. Молодший сержант 28-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 473/2015 від 13 серпня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## Н

**НЕТРЕБКО Олег Володимирович**, 15.07.1984 року народження, м. Нова Одеса Новоодеського району Николаївської області. Солдат 93-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 311/2015 від 04 червня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**НОВИЦЬКИЙ Анатолій Олегович**, 18.05.1992 року народження, м. Нова Одеса Новоодеського району Николаївської області. Сержант 79-ї Николаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту

мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## П

**ПЕТУХОВ Дмитро Юрійович**, 15.09.1992 року народження, м. Миколаїв. Старший солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ПІВЕНЬ Євген Олексійович**, 02.12.1972 року народження, м. Веймар (Німеччина). Майор (посмертно присвоєно звання підполковник) 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

**ПЛАТОНОВ Сергій Сергійович**, 06.02.1989 року народження, м. Снігурівка Снігурівського району Миколаївської області. Старший солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 708/2014 від 08 вересня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## Р

**РЕШЕТНЯК Василь Васильович**, 08.03.1967 року народження, с. Новопетрівське Новоодеського району Миколаївської області. Солдат 169-го Начального центру Сухопутних військ Збройних Сил України. Указом Президента України № 282/2015 від

23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**РОВНИЙ Євгеній Васильович**, 07.02.1973 року народження, с. Михайло-Ларине Жовтневого району Миколаївської області. Сержант 72-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 9/2016 від 16 січня 2016 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**РУСНАК Микола Анатолійович**, 19.12.1983 року народження, с. Степове Первомайського району Миколаївської області. Солдат в/ч 3012 Південного оперативного-територіального об'єднання Національної гвардії України. Указом Президента України № 109/2015 від 26 лютого 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## С

**САРАБІН Олег Васильович**, 06.08.1985 року народження, с. Анатолівка Березанського району Миколаївської області. Солдат 28-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 311/2015 від 04 червня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**СЕНКЕВИЧ Максим Олегович**, 20.02.1989 року народження, с. Лиса Гора Первомайського району Миколаївської області. лейтенант 28-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 311/2015 від 04 червня 2015 року за особисту мужність і

високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

**СЛОБОДЯНЮК Роман Олександрович**, 12.01.1990 року народження, м. Первомайськ Миколаївської області. Старший солдат 3-го окремого полку спеціального призначення ГУР Міністерства оборони України. Указом Президента України № 436/2015 від 17 липня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**СМИРНОВ Юрій Миколайович**, 06.03.1981 року народження, м. Миколаїв. Солдат в/ч 3039 Південного оперативного-територіального об'єднання Національної гвардії України. Указом Президента України № 873/2014 від 14 листопада 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**СПАЩЕНКО Юрій Вікторович**, 11.12.1994 року народження, с. Петропавлівка Братського району Миколаївської області. Молодший сержант в/ч 3027 Північного оперативного-територіального об'єднання Національної гвардії України. Указом Президента України № 873/2014 від 14 листопада 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## Т

**ТАТАРИНОВ Сергій Петрович**, 27.11.1978 року народження, м. Миколаїв. Сержант 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 619/2014 від 26

липня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ТОКАР Віталій Миколайович**, 11.07.1994 року народження, смт Кудрявцівка Веселинівського району Миколаївської області. Солдат 28-ї окремої механізованої бригади. Указом Президента України № 311/2015 від 04 червня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ТРОХИМЧУК Євген Олександрович**, 24.11.1992 року народження, м. Долинська Кіровоградської області. Молодший лейтенант 42-го батальйону територіальної оборони Кіровоградської області. Указом Президента України № 436/2015 від 17 липня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

## Ф

**ФІГУРСЬКИЙ Артур Сергійович**, 31.10.1987 року народження, с. Іванівка Веселинівського району Миколаївської області. Сержант 148-го окремого ремонтно-відновлювального полку. Указом Президента України № 144/2015 від 14 березня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня.

**ФІЛОНЕНКО Максим Валерійович**, 12.04.1977 року народження, с. Квітневе Жовтневого району Миколаївської області. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 270/2015 від 15 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм,

виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## Х

**ХОРТІВ Ернест Олександрович**, 08.09.1994 року народження, м. Миколаїв. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 270/2015 від 15 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ХРОНЕНКО Анатолій Петрович**, 02.06.1968 року народження, м. Миколаїв. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 270/2015 від 15 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## Ч

**ЧИЖОВ Юрій Миколайович**, 30.12.1983 року народження, с. Воронівка Вознесенського району Миколаївської області. Солдат 42-го батальйону територіальної оборони Кіровоградської області. Указом Президента України № 436/2015 від 17 липня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## Ш

**ШАКУЛА Андрій Юрійович**, 05.01.1984 року народження, м. Мико-

лаїв. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

## Я

**ЯНОВИЧ Вадим Миколайович**, 28.01.1979 року народження, с. Шепилове Голованівського району Кіровоградської області. Солдат 79-ї Миколаївської окремої аеромобільної бригади. Указом Президента України № 282/2015 від 23 травня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ЯРИШ Олександр Володимирович**, 01.09.1970 року народження, с. Злинка Маловисківського району Кіровоградської області. Молодший сержант в/ч 3039 Південного оперативного-територіального об'єднання Національної гвардії України. Указом Президента України № 754/2014 від 06 жовтня 2014 року за особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

**ЯРКОВ Олександр Іванович**, 22.08.1972 року народження, с. Бармашове Жовтневого району Миколаївської області. Солдат 42-го батальйону територіальної оборони Кіровоградської області. Указом Президента України № 311/2015 від 04 червня 2015 року за особисту мужність і високий професіоналізм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі посмертно нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

# ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ...

*Д. Д. Кремінь\**

## ЕЛЕГІЯ ОГНЕННИХ ЛІТ

Коли в столиці постріли і дим,  
Стоять і гинуть люди на Майдані,  
А за донецьким степом золотим  
Горить усе в кривавому тумані, –  
Душа моя заплакана за тим,  
Що маревом – у морі, на лимані.

Ми теж могли б копати окопи вглиб  
І біженцями тут просити хліб,  
А не губити порцеляну тайську  
В Дебальцевому, ніже в Іловайську,  
На бойовищі полягти могли б.  
Усе тоді палало б у вогні,  
Де вам судилось жити і мені.  
Лиман і море. Пляжі полум'яні.  
Та білокрилі яхти на лимані...  
Ти спогадай – за сонцем золотим –  
І наших літ оплаканих інтим,  
І плач сиріт, і тугу цю вдовину,  
Що принесла на рідну Україну  
Орда кривава – на Донбас і в Крим.

Усе минає, наче й не було...  
Із моря повертаємось, і наче  
Ми дивимось у сльози, мов у скло,  
Як чорна жінка над мерццями плаче.  
Чи спорожніють чорноморські пляжі?  
Чи вип'ємо ольвійського вина?  
Два роки Україна в камуфляжі.  
Два роки й третій рік іде війна.

І доки на останнім рубежі  
Заграють нам литаври перемоги,  
Чи поміж нас не виростуть чужі –  
Боги й богове, перуни й стрибоги?

Усе, що долиналило з далини  
Мелодією моря і лиману,  
Колись на грані миру і війни  
Постане, й ти чужу загоїш рану.  
Троянський кінь стояв тут сотні літ,  
А ми ждемо, немов новин із фронту,  
Елегії священний заповіт  
І мирний світ, і мирну хвилю Понту...

---

\* Дмитро Кремінь (1953) – відомий український поет, автор 25 поетичних книг. Твори перекладені багатьма мовами народів світу. Лауреат Державної премії України імені Тараса Шевченка, всеукраїнських премій імені Василя Чумака, Володимира Сосюри, Володимира Свідзінського, літературної премії імені Леоніда Вишеславського «Планета поета», імені Зореслава та ін., Міжнародної премії імені Івана Кошелівця, обласних премій імені Миколи Аркаса та Анатолія Самойленка. «Городянин року – 1999». Нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України. Кавалер медалі князя М. Гедройця. Голова Миколаївської обласної організації Національної спілки письменників України. Головний редактор журналу-білінгва «Соборная улица / Соборна вулиця». Член редколегії журналу «Київ». Член Правління Національної спілки письменників України. Капітан у відставці ЗСУ.

## УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ ТА ТЕРМІНОЛОГІЯ, що використовуються в книзі

АКС	автомат Калашникова складний	автомат Калашникова складной
АКСУ	автомат Калашникова складний укорочений	автомат Калашникова складной укороченный
АТО	антитерористична операція	антитеррористическая операция
АГС	автоматичний гранатомет станковий	автоматический гранатомет станковый
БК	боекомплект	боекомплект
БМД	бойова машина десанту	боевая машина десанта
БМП	бойова машина піхоти	боевая машина пехоты
БПЛА	безпілотний літальний апарат	беспилотный летательный аппарат
БРДМ	броньована розвідувально-дозорна машина	бронированная разведывательно-дозорная машина
БТГр	батальйонно-тактична група	батальонная тактическая группа
БТР, «бетер», «бетеер»/«бетеэр»	бронетранспортер	бронетранспортер
«Бук»	самохідний зенітно-ракетний комплекс	самоходный зенитно-ракетный комплекс
Буссоль	спеціальний прилад для визначення кутів (ПАБ-2М)	специальный прибор для определения углов (ПАБ-2М)
«Василёк»	автоматичний міномет	автоматический миномет
ВОГ-25	осколковий боеприпас для підствольних гранатометів стрілецької зброї	осколочный боеприпас для подствольных гранатометов стрелкового оружия
ЗСУ/ВСУ	Збройні Сили України	Вооруженные Силы Украины
«Град», «Ураган», «Смерч»	реактивні системи залпового вогню	реактивные системы залпового огня
«груз 200», «200-й»	умовне кодоване позначення транспортування тіла загиблого військовослужбовця до місця поховання	условное кодированное обозначение транспортировки тела погибшего военнослужащего к месту захоронения
«груз 300», «300-й»	воєнний термін, що позначає транспортування пораненого солдата, якого вивозять із зони бойових дій	военный термин, обозначающий транспортировку раненого солдата, вывозимого из мест боевых действий
ДРГ	диверсійно-розвідувальна група	диверсионно-разведывательная группа
ДШК	станковий крупнокаліберний кулемет Дегтярьова – Шпагіна	станковый крупнокалиберный пулемет Дегтярева – Шпагина
ЗУ, «зеушка»	зенітна установка	зенитная установка
ІПП/ІППП	індивідуальний перев'язувальний пакет	индивидуальный перевязочный пакет

Каремат	теплоізолюючий килимок, який стелиться під спальний мішок для захисту від холоду та вологи	теплоизолирующий коврик, подстилаемый под спальный мешок для защиты от холода и влаги
«коробочка»	на військовому жаргоні позначення броньованої техніки	на военном жаргоне обозначение бронированной техники
«Корсар», «броник»	бронезилет	бронезилет
КП	командний пункт	командный пункт
ККВТ/КПВТ	крупнокаліберний кулемет Владимирова танковий	крупнокалиберный пулемет Владимирова танковый
Ми-24/Ми-24, «вертушки»	гвинтокрили (вертольоти)	вертолеты
МТЛБ	гусеничний багатоцільовий тягач легкоброньований	гусеничный многоцелевой тягач легкобронированный
«Муха», РПГ-18 ЗЗК/ОЗК	ручний протитанковий гранатомет загальновійськовий захисний комплект – засіб індивідуального захисту, призначений для захисту людини від отруйних речовин, біологічних засобів і радіоактивного пилу	ручной противотанковый гранатомет общевоинской защитный комплект – средство индивидуальной защиты, предназначенное для защиты человека от отравляющих веществ, биологических средств и радиоактивной пыли
ОЗМ	протипіхотна осколкова міна кругового ураження	противопехотная осколочная заградительная мина
«Орлан-10»	багатофункціональний безпілотний комплекс	многофункциональный беспилотный комплекс
ППО/ПВО	протиповітряна оборона	противовоздушная оборона
ПК, ПКМ	кулемет Калашникова	пулемет Калашникова
ПТУР	протитанкова керована ракета	противотанковая управляемая ракета
ПГД/ПХД	пункт господарської діяльності (кухня)	пункт хозяйственной деятельности (кухня)
РАВ	ракетно-артилерійське озброєння	ракетно-артиллерийское вооружение
РКК-74/РПК-74	ручний кулемет Калашникова	ручной пулемет Калашникова
РПС, «розгрузка»/ «разгрузка»	ременево-плечова система – елемент екіпіровки для перенесення великої кількості спорядження, що не обмежує рухів і не знижує тактичних можливостей	ременно-плечевая система – элемент экипировки для переноски большого количества снаряжения, не стесняющий движений и не снижающий тактических возможностей
РТГр	ротна тактична група	ротная тактическая группа
СОБ	старший офіцер батареї	старший офицер батареи
СПГ-9	станковий протитанковий гранатомет	станковый противотанковый гранатомет
Тепловізор/ Тепловизор	оптико-електронна система, призначена для отримання видимого зображення об'єктів, що випускають невидиме теплове (інфрачервоне) випромінювання	оптико-электронная система, предназначенная для получения видимого изображения объектов, испускающих невидимое тепловое (инфракрасное) излучение
ТПУ	тиловий пункт управління	тыловой пункт управления
«Утєс»	крупнокаліберний кулемет для боротьби з легкоброньованими цілями	крупнокалиберный пулемет, предназначенный для борьбы с легкобронированными целями



# ЗМІСТ

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ .....6

## Розділ 1

### **ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ**

Біографічні нариси про військовослужбовців, які загинули  
під час проведення антитерористичної операції

<i>Катулька И. В.</i> Боль утраты: муж, отец, офицер .....	14
<i>Акальмаз Т.</i> Памяти друга .....	20
<i>Фокша О. Є.</i> Він був справжнім... ..	21
<i>Макарчук С. С.</i> Назавжди лишився вірним присязі .....	26
<i>Макарчук С. С.</i> Шлях звитяги... ..	29
<i>Березний С. М.</i> Позивний «Граніт» .....	33
<i>Кудинов В. В.</i> Груз 200 .....	37
<i>Макарчук Н. Г.</i> Справжній герой .....	38
<i>Макарчук С. С.</i> «Хто, якщо не я!» .....	41
<i>Грабович О. В.</i> Справжній десантник .....	44
<i>Грабович О. В.</i> «Морський котик» з міста Миколаєва .....	46
<i>Мандибура С. М.</i> Він любив життя понад усе .....	50
<i>Ліньов А. А.</i> «Не можу спокійно дивитися, як молоді хлопці на війну йдуть...» .....	55
<i>Макарчук Н. Г.</i> «Сталкер» .....	57
<i>Стронська Віта.</i> «Мамо, пробач...» .....	60
<i>Макарчук Н. Г.</i> Шлях у вічність .....	61
<i>Кисличенко М. О.</i> Безстрашний воїн .....	65
<i>Креміль Т. Д.</i> Сміливий ровесник української незалежності .....	67
<i>Макарчук С. С.</i> Офіцерська честь .....	74
Андрій Горбань: українець, патріот, воїн АТО .....	78
<i>Ліньов А. А.</i> Людина честі .....	85

<i>Макарчук С. С.</i> Десантник. Миротворець. «Кіборг» .....	87
<i>Березний С. М.</i> Ось такі вони, хлопці зі Слобідки .....	91
<i>Березний С. М.</i> Обірваний алгоритм життя .....	94
<i>Назарова А. П.</i> «Щит» .....	97
<i>Катулька І. В.</i> «Светлячок» .....	100

## Розділ 2

# ВІЙСЬКОВІ БУДНІ

## Спогади учасників антитерористичної операції

На початку випробувань .....	106
<i>Інтерв'ю з Андрієм Володимировичем Парубієм</i>	
«Морські котики»: бойовий шлях. 73-й морський центр спеціального призначення Військово-Морських Сил Збройних Сил України .....	112
<i>Мирошниченко А. Н.</i>	
Командир николаевской «Альфы»:	
«Мы – скальпель в руках хирурга» .....	125
<i>Титиш Галина</i>	
Особое назначение. Командир отряда спецназа Эдуард Шевченко о своих бойцах, задачах и противнике .....	131
<i>Березний С. М.</i> Повний кавалер ордена .....	143
<i>Березний С. М.</i> Так стають «кіборгами» .....	160
<i>Катулька І. В.</i> Службу – Вітчизні! Честь – нікому! .....	166
<i>Михайлюк В. Г.</i> Рота «химиков»: первые бои .....	175
<i>Смирнов О. І.</i> Від мобілізації до війни: шлях одного підрозділу .....	220
<i>Пайкин А. В.</i> Зарисовки гибридной войны .....	234
<i>Катулька І. В.</i> «Сумасшедший» батальон .....	307
<i>Барабан Н. В.</i>	
Воспоминания бойца минометного взвода 42-го батальона территориальной обороны Кировоградской области	
Барабана Николая об участии в российско-украинской войне .....	327
Українці – справжні гвардійці! .....	335
<i>Інтерв'ю з генералом Національної гвардії України</i>	
<i>Володимиром Васильовичем Кондратюком</i>	
<i>Агібалова В. Г.</i> 70 – разом і назавжди .....	339
<i>Макарчук С. С.</i> Шлях «кіборга» .....	355
<i>Чорней О. П., Макарчук Н. Г.</i> Бои за аеропорт: исповедь «киборга» .....	362

Розділ 3  
**ВСЕ ДЛЯ ПЕРЕМОГИ!**  
Волонтерський рух

<i>Веремеєнко С. Н.</i> «Плохо не жить. А жить плохо – это уже хорошо». То, чому учит война .....	384
Миколаївський тепловозремонтний завод .....	412
<i>Анісімова Ю. А.</i> Дорога заради життя .....	418
<i>Макарчук Н. Г.</i> Професія «волонтер» .....	428
<i>Гончарова Е. С.</i> Война: взгляд изнутри. Воспоминания волонтера из Артемовска (Бахмут) .....	432
<i>Ліньов А. А.</i> «Треба щось змінювати...» .....	438
<i>Александрова Ю. М.</i> Волонтери Первомайського медколеджу .....	440
<i>Березний С. М.</i> Громадська позиція: і солдатська мати, і волонтер .....	443
<i>Царик О. С.</i> Миколаївський обласний союз ветеранів та учасників антитерористичної операції .....	458
<i>Гаврилова О. В.</i> «Якщо не я, то хто?!», або сучасний стан волонтерського руху Миколаївщини .....	463

Розділ 4  
**ВІТЧИЗНА ПАМ'ЯТАЄ**

Учасники антитерористичної операції – жителі Миколаївської області,  
відзначені державними нагородами (по смертно)

Військовослужбовці – жителі Миколаївської області, відзначені державними нагородами (по смертно) .....	476
<b>ЗАМІСТЬ ПІСЛЯМОВИ</b> .....	485
<i>Кремінь Д. Д. Елегія огненних літ</i>	
Умовні скорочення та термінологія, що використовуються в книзі .....	487

*Громадсько-політичне видання*

# МИТТЄВОСТІ ВІЙНИ

*Українською, російською мовами*

---

*Формат 70×100<sup>1</sup>/<sub>16</sub>. Ум. друк. арк. 39,9. Тираж 1700 пр. Зам. № 534-367.*

ВИДАВЕЦЬ І ВИГОТОВЛЮВАЧ  
Товариство з обмеженою відповідальністю фірма «Іліон».  
54038, м. Миколаїв, вул. Бузника, 5/1.  
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1506 від 25.09.2003 р.